د نوي ژبپوهنې په رڼا کې

لیکلار ښود

(یوه پښتو – کره پښتو)

پوهاند ډاکټر م. ر. زیار

Ketabton.com

١٣٨٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

لیکي پوهه:

لیکی : لیکلار ښود «یوه پښتو ـ کره پښتو»

لیکوال : پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار

خپرندوی : د ساپي پښتو څېړنې او پراختیا مرکز

چاپشمېر : ۱۰۰۰ ټوکه

چاپنېټه : پسرلی ۱۳۸۵/ 2006 (تر یونیم کال ځنډ وروسته)

دچاپ ربښتې له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي ،

بې اخځ ښوونې ترې دګټنې اجازه نشته .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه لاربنود سم له لاسه د یوې – کره لیکلارې مینه والو ته هممهال د ساپي، ټول افغان، بېنوا ،سمسور ،هیواداو... انټرنېټ پاڼو له لارې وړاندې کېږي. که چا پرې د چاپ لوربینه کوله، له ما سره به هرومرو سلا کوي. (زیار)

ځوان کمپیوټري پښتنې پښت ته
چې د همدوی په هڅونه دغه لاربنود وکښل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننگونه

يوازې اكاډېميک پښتو ژبپوهان له لوړترين زده کړيز لاسوند او اړوند څېړنيز ربکارډ سره دا رښته درلوداى شي چې په لا زياتو پياوړو ژبپوهنيزو آرونو، لاسوندونو او پروسيجرونو دا لارښود راونغوي، نه لكه زموږ توكمپوه ډاكتر پالوال چې له ((معياري پښتو)) سره يې دغه يو اروا ړ هم رانغښتى نه دى !

A
Guide of Standard Pashto

پارسي ځپلې پښتو:
(څو، ترڅو) د (چې) پرځاى.
د كابل څخه كتنه - ملاتړ- دفاع-
يادونه - ستاينه...(څخه؟)
اردو- انگرېزي ځپلې:
چېرې چې، څوک چې، كوم چې...
په ډېر شمېر كې، په مشرى كې...
(كې؟) لاپته ،لادركه (ترى تم)...

Prof. Dr. M. A. Zyar

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه پښتو ـ ګډه پښتو

لیکلاربڼود

پیلیزه:
دا خبره چې پښتو ولې لا تراوسه د نورو یادو نړیوالو او بیا ګاونډیو ژبو پرخلاف په سمه توګه یوه یوازینۍ کره لیکنۍ بڼه نه لري او ډیری لیکوال یې لا تراوسه د خپل خپل سیمه ییز ګړدود، په بله وینا، د خپلې سیمه ییزې ګړنۍ پښتو ښکارندویي کوي او په دې توګه دغې ژبې لا په سمه توګه له ګړني او ګړدودي دریځه یوه کره لیکني ژبني دریخ ته لوړتیا نه ده موندلې، دك ودلیل یې دا دی چې دغې ژبې لا هاغومره علمي - فرهنګي پرمختګ نه دی کړی او له دې سره ورته هغومره اړتیا هم پیدا شوې او ننګېرل شوې نه ده او چې دغه ژبه بیا په علمي - فرهنګي سیالۍ کې ولې پاتې راغلې، لاسوند یې دا دی چې د ویونکې «پښتني» ټولنې ټولیز بشپړتیایي بهیر یې وروسته پاتې دی.

له دې لامله دا کومه هېښنده او نادوده پېښه نه ده، څومره خنډونه او کرکنډې چې د پښتني ټولنې د بېخبنایي بشپړتیایي بهیر مخې ته پراته دي، هماغومره یې د ژبې او فرهنګي مخبنایي بهیر مخې ته هم پراته دي.
موږ په غړولو سترګو وینو چې پښتني ټولنې لا په ټوله نومهالې مانا له بې شمېرو خپلونو او ټبرونو څخه یوه یوازیني ولس (ملت) ته لوړتیا او بشپړتیا موندلې نه ده، نو څنګه کېدلای شي، ژبه یې په رښتینه مانا له بېلابېلو بې شمېرو ټبرنیو او سیمه ییزو ګړدودونو څخه یوې یوازینۍ ژبنۍ او بیا کره لیکنۍ بڼې ته لوړتیا ومومي؟

هو، هماغسې چې ټولنیز بشپړتیایي بهیرونه له آګاهانه هاندوهڅو سره ګړندتیا او پراختیا مومي، دغسې ورسره تړلې مخبنایي هغه هم په آګاهانه او ځانخبرې توګه ګړندي کېدای شي. همدا خبره وه چې د افغاني، په بله وینا، پښتني ټولنې د وروستیو ټولنیزو او بیا فرهنګي پرمختیاوو له یوې واریزې چټکتیا سره د یوې کره لیکنۍ او خپرنۍ پښتو ځنډن او خنډن بهیر هم یو واریز غورځنګ ته راګډ شو، پراختیا او پرمختیا یې وموندله او دا دی، له ښه مرغه په ټول شور و زور پرمخ درومي او پرله پسې بشپړ تیایي پړاوونه وهي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورې دا ببولالې زړې شوي دي چې هر څه دې د مهال عادي بهير ته پرېښوول شي. که دغه آر د منلو وړ وای، نو ولې به دا دومره ټولنيز او فرهنگي اوړونونه او غورځنگونه رامنځته کېدل. ربښتيني روښاندي پښتانه اوس په دې پوره پوه شوي چې په گردو بېخبنايي او مخبنايي ډگرو کې يې له نورې پرمختللې نړۍ سره سيالي او همالري په آگاهانه او ځانخبرو هاندوهڅو سره کېدون موندلای شي او په دغه لړ کې د يوې داسې کره ليکنۍ پښتو په سمبالونه چې په دغه سيالۍ او همالرۍ کې يې ربښتيني مرستندويه شي.

د يوې يوازينۍ کره پښتو د ربښتياينې او سمبالونې لپاره چې کومې پرله غښتې ژبپوهنيزې هلې ځلې په وروستيو دوه - درو لسيزو کې ترسره شوې، هغه ټولې د ليکونکي له خوا پر خپل خپل مهال څېړل شوي او ارزول شوي او له بېلابېلو لارو د زده کړه والو او ليکوالو د گټې اخېستنې لپاره وړاندي شوې دي، چې د بشپړې کتابي بڼې«پښتو ليکلار» تر لومړي چاپ (۱۳۶۰ ل) راوروسته يې دغه اوسنی لاربښود د هغو گردو ليکوالو، پوهانو او زده کړه والو د پرله پسې غوښتنو او سپارښتنو يو غبرگون دی چې د جنگ وجهالت ځپلي هيواد پرېښوونې او يا يې بيا رغونې ته اړ شوي او د پښتو ليکلار په گډون يې بشپړ کتابتونونه تر شا پرې ايښي دي. دا هغه پښتو مين پښتانه دي چې د خپلې ژبې او ژبنې فرهنگ ربښتينې پرمختگ او د نړيوالې علمي - تخنيکي سيالۍ لپاره يې جوگه کېدنه د دغې ژبې ليکنې يووالی او کره والی لومړنی او بنسټيز آر وآړ (اصل و شرط) گڼي او همزمان يې د ملي رغښت او يووالي پيلامه.

د هغو ښاغلو او آغلو د پوهاوي لپاره چې د يوې - کره ليکنۍ پښتو په اړه ورته دغه ټولې ځانگيزې علمي هاندو هڅې بيا هم سمې او اړينې نه برېښي، ځانگړې او خپلسري يې بولي، پر همدومره غبرگون بسنه کوو چې دغه ربړه او ټولې ورته ژبنۍ ربړې او مسالې نورې د کابل پښتو ټولنې يا پېښور پښتو اکېډېمۍ د زاړه نا پوهنيز دود «ټولپوښتنې (رېفرينډم)» پرځای په نوې ژبپوهنه هوارېدای شي او يوازې په ژبپوهانو اړه لري. بيا هم دغه اوسنی لاربښود د تېرو هغو غونډې د هماغې ژبپوهنيزې چلند لارې (پروسيجر) پر بنسټ رغېدلی چې پر ۱۳۵۵ل کال د اروابناد علامه حبيبي تر مشرۍ لاندې د يو شمېر دودېزو او نويو ژبپوهانو او ليکوالو په يوه غونډه کې لاسليك شوی او د هماغه کال د لړم په مياشت کې د پښتو ټولنې تر پخلي او منښتې وروسته د ۱۳۵۶ ل په لومړيو کې اړوند سرکاري اورگان «زيري» او ورپسې بياد پښتوپرمختيا او پياوړتيادوې مياشتنۍ«

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلوشې)) خپور کړی وو.
نوې، خپلاسي رغاونې یا نوېزونه (نیولوجېزمونه)چې د یوې - کره لیکنۍ پښتو له رغندو ټوکونو (اجزاوو) څخه ګڼل کېږي، هم همداسې یوه ورته ژبپوهنیزه ربړه ده او تر ټولو مخکې په ژبپوهانو اړه لري او د هرې علمي، تخنیکي یا انفارماتیکي څانګې پوهان هم خپلې اړوندې نومونې بې د ژبپوهانو او په ځانګړې توګه، ویېپوهانو (لېکزیکولوجېستانو) له لارښوونې رغولای او ټاکلای نه شي.

زه په دغو ژبنیو ربړو او سکالوو کې له اوږدې مخینې (سابقې) او ازمېښت سره سره بیا هم دغه لارښود په ټوله مانا کوم وروستنی او همېشنی لارښود یا د چا خبره کومه کاڼي کرښه نه ګڼم، ځکه یو خوا د پښتو ټوله ګړنۍ او لیکنۍ شتمني لا په بشپړ ډول رابرسېره شوې او راخوندي شوې نه ده او بل خوا بې اوسنۍ ګړندۍ خپرنۍ او فرهنګي پراختیا او پرمختیا پرله پسې نوې نوې څنډونه او لر لیدونه پرمخ راپرانیزي او له دې سره بې اړوند لارښود هم زاز و ادلون بدلون غواړي. ان په همدغه اوسني لارښود کې د یوه لړ ګړدودي ځېلونو (وارینټونو) امرنه (انتخاب) او ټاکنه سم له لاسه وړاندیزي بڼه لري . لکه واخلې د (سول، سته ...) او (شول، شته...) تر منځ، یا د (بود - بودند) د انډول په توګه د (و، وو) او (وو، ول، وه)... تر منځ که څه هم د یاد شوي علمي پروسیجر له مخې د وروستنیو ځېلونو کره والی په ګوته شوی او زباد شوی دی . د نیولو جیزمونو په برخه کې یې هم همداسې درواخله .
د دغو ټولو خبرو په پای کې دا هم له پامه غورځول په کار نه دي چې ژبه د یوې ټولنیزې ښکارندې (پدیدې) او فرهنګي اربې په توګه تل په ادلون بدلون کې ده او له دې سره یې رغاونیز (فونېتیکي او ګرامري) او ویيز اکر بکر هم اوښتونکی او بدلېدونکی دی او کره لیکنۍ بڼه یې هم ورسره هرومرو پر یوه اکر پاتېدای نه شي.

بلخوا ژبپوهنه د ژبې او ژبنیو سکالوو د پوهنې په توګه له ټولو پرتلیزو (نسبي) سانتیفیکو آرونو سره بیا هم له ټولنیزو پوهنو څخه ګڼل کېږي او په دې ډول یې د نورو سکالوو په څېر معیاري دا هم د تل لپاره نا لاسوهلې پاتې کېدای نه شي . همدا خبره ده چې ان په وتلیو اروپایي ژبو، لکه انګرېزۍ، فرانسۍ او جرمنۍ کې هم دغه بهیر لا تراوسه پر مخ روان دی او یو نیم ادلون بدلون پکې راوړل کېږي
.

چلند لار (پروسیجر)

پښتو، لکه د نړۍ بله هره ژبه د غړېزو او مانیزو پیلامو (لغاتو) د یوه غونډال (سېستم) په توګه د خپلې ویونکې «پښتني» ټولنې له خوا د خپلمنځي پوهاوي لپاره ویل کېږي او اورول کېږي. اوسنۍ پښتو د نورو خپلوانو (آریاني) ژبو په څېر د خپلې پرمختیا په دربیم پړاو یا پېر (دور) کې ټیکاو لري چې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسمې زېږدي (میلادي) پېړۍ راپیل شوی او تراوسه پر مخ ځي. تر دې له مخه د منځنۍ پښتو پېروو چې اوږدوالی یې لږ تر لږه دولس پیړۍ اټکلېدای شي.

پښتو ګړدووددونه (لهجې) پر څلورو غورو ډلو وېشنه مومي: (۱) سوېل - لویدیزه پښتو، (۲) سوېل - ختیزه پښتو، (۳) شمال - ختیزه پښتو او (۴) منځنۍ پښتو.

یوه - کره پښتو لکه یو - ټولیز - کره ګرامر یې د بېلابېلو ګړدودونو یو داسې غورچاڼ دی چې د لیکنۍ اړتیا له مخې یې د شاعرانو او لیکوالو له خوا بنسټ اېښوول شوی او پر له پسې یې بشپړتیا موندلې ده. خو له یوې پېړۍ راهیسې چې پښتو په یو واریز ډول خپرني ډګر ته راګډه شوې، دغه بهیر یې هم ګړندی شوی او په دې لړ کې یې له هغو زیاتو آګاهانه او پر له غښتو ژېپوهنیزو هاندوهڅو سره چې له تېرو درو لسیزو راهیسې یې د یوه فرهنګي غورځنګ بڼه غوره کړې، خپل لوړترین بشپړ تیایي پړاو ته رارسیدلی او همداسې پسې ورځ پر ورځ مخ پر بره درومي. دا چې یوه - کره پښتو د لیکوالۍ او خپراوي په بهیر کې را دود شوې او په دې توګه لا سم له لاسه په لیکوالۍ او خپراوي اړه لري، «یوه - کره - لیکنۍ پښتو» هم بلل کېږي.

یوه کره - لیکنۍ پښتو پر دوو ټولیزو او غورو بنسټونو ټیکاو لري. (۱) رغاونیزه یا ګرامري یو رنګي او (۲) ویي پانګیزه (لغوي) رنګارنګي.

۱ - رغاونیزه یا ګرامري یو رنګي

دا مانا چې د وینګ (تلفظ)، اوازپوهې، ګړپوهې (صرف) او غونډله پوهې (نحوې) په برخه کې له ځو بېلابېلو ګړدودي ځېلونو (وارینټونو) څخه هماغه یو ځېل غوره کړشي او وکارول شي چې تر نورو یې تاریخي مخینه یا د ویونکیو شمېره زیاته وي. یا یې هم لیکنۍ او خپرنۍ مخینه او دودوالی ډېر وي، همدا راز یې لنډون، وینګ او خوږوالی او بیا با قاعده والی او نه ګډون په پام کې نیول کېږي: لکه له نوسي، لمسي او نمسي څخه وروستی دا، او یا له ورسید، ورسېده، ورسېدو، ورسېدلو، ورسیدئ، ورسېدلئ، اورسېدو، اورسېدلو... څخه ړومبی دا.

۲ - ویي پانګیزه رنګارنګي

په دې مانا چې په یوه - کره - لیکنۍ پښتو کې په دغه اړه له غورچاڼ یا په ملایي نومونه (انتخاب واطراد) څخه کار نه اخېستل کېږي، بلکې د یوه ویي (لغت) ټول هممانیزونه (مترادفات) رااخېستل کېږي، لکه تیږه، ډبره، ګټه، کاڼی، غرګی، کمر... داځکه چې په لږو ډېر مانیز بدلون سره راز راز

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارول کېدای شي: تيږه د عامی تيږې (سنګ)، ډبره د کاني (معدني) تېږې، ګټه د ودانيزې (تعميراتي) توکي، کاڼي د آسماني تيږې، غرګی د ګردې تېږې لپاره چې د يو څيز د اوړه کولو يا ميده کولو لپاره په کارېږي او داسې نور. دغه همماني‌زونه د ګرامري وارينټو پرخلاف ژبنی او ليکنی يووالی او کره والی نه ژوبلوي، بلکې لاپې پراخوي او بډايه کوي.

د يوې کره - ليکنۍ پښتو وييپانګه لکه نورې ژبې له څلورګونو خواوو څخه را بشپړېږي: (۱) ګړدودي وييونه يا ګړوېزونه، (۲) لرغوني يا ارکاييك وييونه او يا زړوېزونه، (۳) خپللاسي يا مصنوعي وييونه يا نوېزونه او (۴) پور يا مستعار او د خيل وييونه، يا پوروېزونه.

په دې توګه ړومبني درې ويي ډولونه د پښتو وييپانګې خپله نړه پانګه ګڼل کېږي او څلورم دا له نورو (پارسي، هندي، عربي، انګرېزي، پرانسي...) ژبو څخه راپور شوي او دود شوي دي. مانا دا چې ټوله وييپانګه په سل کې ۷۵ په پښتو اړه لري او په سل کې ۲۵ په پرديو ژبو. تر ۲۵% زياته پوروونه پښتو له پښتنو څخه ورو ورو پردۍ کوي او کنډيباغي (پتوا) يا لږ تر لږه اردو ترې جوړيږي.

ليکلار او ليکدود:

دغه دواړې نومونې د بېلابېلو ماناوو او موخو لپاره دود شوې دي. په ليکلار کې ژبني اړخونه او ګرامري جوړښتونه تر پام لاندې نيول کېږي. په دې توګه کله چې وايو، کره يا معياري پښتو ليکلار، نو مانا يې دا چې له پورتنيو آرونو سره سم يې د يوې - کره پښتو استازي او ښکارندويي وکړای شي. خو ليکدود يا املاً په ټاکلي الفبايي يا ليکني (تحريري) سېستم کې د توپير (کنټراسټ) يا نه ګډون (عدم التباس) له آر سره سم د يوې ژبې ليکنۍ يا انځوريزه سېمبوليکه بڼه ده. کره ليکدود هغه رښتينوالی موندای شي چې په اړونده ابېڅې (الفبا) کې د هر غږ او ويي لپاره ټاکلی سېمبول (توری - حرف) ولري او بيا د هماغې ټاکلې کره ژبې تر وسې وسې څرګندويي وکړای شي. اوسنۍ دوديزه پښتو ابېڅې چې بنسټ يې پر عربي هغې اېښوول شوی، زياتره د (۲۹) ګونو بېواکو (کنسوننټو - صامتو) او نيمواکو(w,y) غږونو يا اوازونو لپاره توري (حروف) لري او د اووګونو خپلواکو (واولو - صايتو) اوازونو لپاره تش درې توري (ا، و، ی)، خو بيا هم د اوږده او لنډ (و) لپاره هماغه يوه نښه (توری) کاروي، او د زور او زورکي لپاره ګردی يا لکۍ ډوله بيا هم ګډون رامنځته کوي. همزه (ء) يا چرګۍ (ه) هم همداسې درواخله. ګ له کړۍ (ګ) سره ليکل هم يو بې سر وبوله کاردی. ځکه دا نښه يوازې د غبرګژبيزو اوازونو (ټ، ډ، ړ، ڼ) لپاره سمه راځي، چې ژبه ورسره راکړۍ کېږي، ګ تخنيکي او اقتصادي ستونزه هم رامنځ ته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کره لیکنۍ پښتو ابېڅې (الفباء) په لاندېني لښتیلیک کې وړاندې کېږي:

دودیز	غږیز(فونیمیک)	نوم	بېلګه	غږیزلیک
ا، ه، ـه	a	زور	اره، اړ	ará, aṛ
ه، ـه	ə	زورکی	زړه	zṛə
آ	ā	اوږد (ممدوده) الف	آر، آس،کال	ār, ās, kāl
ب	b	بې	بر	bar
پ	p	پې	پوړ	poṛ
ت	t	تې	تل	tal
ټ	ṭ	ټې	ټل	ṭal
ج	ǰ	جې (جیم)	جل	ǰal
چ	č	چې	چم	čam
ځ	j	ځې	ځل، ورځ	jal, wraj
څ	c	څې	څرخ، خرڅ	carx, xarc
خ	x	خې	خر، خور	xar,xor
د	d	دې (دال)	دادا	dādā
ډ	ḍ	ډې (ډال)	ډول	ḍol
ر	r	رې	رګ، تور	rag, tor
ړ	ṛ	ړې	ړوند	ṛund
ز	z	زې	زر	zar
ژ	ž	ژې	ژر	žar
ږ	ğ, ẓ̌	ږې	ږیره	ğıra || ẓ̌ıra
س	s	سې(سین)	سم	sam
ش	š	شې(شین)	شپه	špa
ښ	x̌ , ṣ̌	ښې	ښار	x̌ār || ṣ̌ār
غ	γ	غې(غېن)	غر	γar
ک	k	کې(کاف)	کر	kar
ګ	g	ګې (ګاف)	ګڼ	gaṇ
ل	l	لې(لام)	لر	lar
م	m	مې(میم)	مور	mor

(c) ketabton.com: The Digital Library

ن	n	نې(نون)	نر	nar
ڼ	ṇ	ڼې	روڼ	ruṇ
و	(o) o	او [اوږد (و)]	کور	kor
و	u	او [لنډ (و)]	زوم	zum
و	w	وې [بېواك (و)]	ور	war
ه،هـ	h	هې	هم	ham
ې	e	اوږده يې	هېر	her
ي	i	لنډه يې	وير	wɪr
ی	ay	زورواله يې	وری	wray
ۍ،ئ	əy	زورکي واله يې	ورۍ، خورئ	wrəy, xwrəy

عربي	غږيز	نوم	بېلگه
ث	Θ	ثې، ثاء	حديث
ح	ḥ	حاْ	حليم
ذ	Δ	ذال	ذاکر
ص	ṣ	صاد	صابر
ض	Z	ضاد	ضمير
ط	ṯ	طا، طې	طاهر
ظ	ẕ	ظا، ظې	ظاهر
ع	Σ	عين	عالم
ف	F	فاء، فې	فاروق
ق	Q	قاف	قرآن

د رغاونيز يا پښوييز (گرامري) يووالي آرونه (پرنسيپونه)

دا پرنسيپونه د يادشوي پروسيجر په رڼاکې د پورتنيو معياري يا ټوليزو پرنسيپونو د کاروني لپاره پر کار راتلاي شي او د هغو علمي کول کيدوني کولای شي. په بله وينا داسې آرونه (پرنسيپونه) چې د هغو له مخې موږ په راز راز گړدودي گرامري څېلونو (وارينټونو) کې د غورځونې (اطراد) او يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوروني (انتخاب) اجازه ولرلای شو:

۱- دویو نکو ډېروالی، دا په دې مانا چې د یوه ګرامري توك له مخې له څووارینتونو څخه هماغه یوه ته معیاري ارزښت ورکړ شي چې د ویونکو شمیر یې ډېر وي، لکه: (ورځ) د (روځ)، (ځمکه) د (زمکه)، (شته) د (سته) یا (ما نیولی دی) د (ما نیسلی دی) پر وړاندې. په دې لړ کې منځنۍ پښتو د نورو درېواړو ګړدودي ډلو پرخلاف یو نیم تاریخي (لرغونی) آواز خوندي ساتلی، خو د ویونکیو د لږوالي پر بنسټ کره نه شي منل کېدای، لکه س په سګه، دېرس ، مسر، کسر... کې.

۲- توپیر او نه التباس، په دې مانا چې د یوه فونولوجیکي او ګرامري توك له وارینتونو څخه هماغه یوه ته معیاري ارزښت ورکړ شي چې له نورو معیاري امرل شوو توکونو سره یې توپیرو شي، په بله وینا ، د التباس او یو له بله د ټکر مخه یې ونیول شي. د ژبنیو توکونو تر منځ توپیر او نه التباس یو ژبنی قانون او ناموس ګڼل کېږي، لکه (شول) د (سول) پر وړاندې چې له (سوځل) سره یې ټکر راځي، همدارنګه سیوری - سوری ، پسور - سور، خپور - خور ... در واخله.

۳- د ویوالی (باقاعده ګي)، دا مانا چې له بېلابېلو رغاونیزو (پښوییزو) ځېلونو څخه هماغو ته معیاري ارزښت ورکول کېږي چې بېدویي یا استثناء یې کمه وي، لکه دا دوی (قاعده) چې - زور(- a) په دودیز او بیا (فونیمیك) لیك کې د ښځینه پایلې په توګه په پام کې ونیول شي او ډېرګړې یې هم - ې (- e) ، نه دا چې د نورو دروګونو ګړدودي ډلو پر وړاندې د کندهاري ګړدود پر بنسټ تر خجن خپلواك (واوېل) وروسته a_ پر ə واړول شي او ə بیا په ډېر ګړي کې پر i_.
همداسې په نرینه نومونو کې درواخله چې کندهاریان یې د نورې ډېرۍ پښتو ay_ پای د ناحجنۍ له کبله پر əy اړوي او بیا یې ډېرګړی هم د ii_ پرځای پر əy_ پای ته رسوي او داسې نور.

۴- سپما ، دا مانا چې تر وسې وسې او وروستني بریده په لږو ویيو کې ډېره مانا او مطلب وړاندې شي، بې له دې چې ابهام او ګونګوالی پیښ شي، یوه خبره چې په یوه جمله کې راتلای شي، دوو ته باید ونه رسېږي او یوه جمله چې له پنځو توکو څخه جوړېدای شي، په کارنه دي، اتو یا لسو توکو ته ورسي. البته په ادبي او هنري ډګر کې د یوه مطلب څو څو رازه څرګندول له سپما څخه سرغړاوی نه ګڼل کېږي، هغه هم په دې شرط چې نوي نوې مانیزې او بدیعي رنګارنګۍ منځ ته راوړي، د چا خبره تکرار حسن اوسي، نه دا چې تشه لفاظي بنه ولري. له بده مرغه زموږ ډېر لیکوال د ډېر پخواني ختیز دود تر اغېز لاندې د همانیزو ویيو او جملو بیا بیا کارول د خپل لیکني سبك ستر ټوك ګڼي. سپما په کړاوړون (فعلي ګردان) کې هم ډېره پاموړ بلل کېږي او هغه دا چې له بېلابېلو ګړدودي ځېلونو یې هماغه لنډه دا امرل کېږي: لکه د (یوه شوم) پرځای (وپوهیدم) یا د (ډوډۍ وخوړلې شوه) پرځای (ډوډۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړل شوه) . په ویي غونډونو ، لکه: کابل پوهنتون، د (د کابل پوهنتون)، (کابل ښار) د (د کابل ښار) ... پر وړاندې . په نوېزونو کې، لکه: (رسنۍ) د (خبري یا خپرندویه رسنۍ) پر وړاندې.

۵ - اساني او رواني، په دې جاج (مفهوم) چې د یوه ژبني توك د تلفظ (وینگ) او له دې سره بیا د لیك او چاپ ... له مخې پښتنو او نا پښتنو ټولو لپاره اساني او رواني ولري . دا آر په پښتو زده کړه او ښوونه کې بیا په ځانگړي ډول د زیات ارزښت وړ دی، لکه (راوړ شو)او راکړ شو، د (راوړل شو) او (راکړل شو) یا پېړ د پریړ، درون - درانه د دروند - درانده پر وړاندې .

۶ - خوږ غږي او بلاغت، چې یو ژبنی توك په ټولنه کې (دا کثریت له نظره) رکاکت او کراهیت ونه لري. د ساري په توگه له فونولوجیکي او گرامري او ان لغوي او محاوروي وارینټو د یوه گرانښت او خوږوالی زیات وي، لکه: (هیلۍ ته لامبو ښوول) د (کونډې ته غوول ښوول) پر وړاندې یا (نتل) د (رټل)، (وختېری) د (وخت گوډی) پر وړاندې ... .

۷ - لرغونوالی، په دې جاج چې د وییزو او گرامري وارینټونو په ډله کې هماغو ته معیاري ارزښت ورکول کېږي چې یې تر نورو تاریخي او اېتمولوجیکي لرغونوالی ډېر وي، لکه: (ځمکه) د (مزکه)، (ولاړم) د (لاړم) پر وړاندې. دا چې له نجل - نجن، نجلۍ - نجنۍ، زما - دما، زموږ - دموږ، ستا – د تا او ستاسې – د تاسې، ژغ - جغ، جندره - ژندره، ژرنده - جرنده، نږور - نگور... څخه وروستي ځېلونه لرغوني دي، خو د ویونکیو زیاتوالی او له دې سره کره والی د مخنیو پر خوا دی .

یادونه:
په دی یاد شوو پر نسیپونو کې کېدای شي، یو له بله ټکر راشي. په دې مانا چې که یو توك د یوه پرنسیپ (لکه لرغونوالي) له مخې معیاري ارزښت ولري، مگر د یوه بل پرنسیپ (لکه د ویونکو ډېروالي) له پلوه یې دغه ارزښت سلب شي، په دې توگه په کار ده چې لومړی د ژبپوهنې یا عملي او تطبیقي چانس او ارزښت د ډیروالي او لږوالي له مخې هر پرنسیپ ته لوړې یا ټیټې شمېرې ورکړ شي او کله چې یو ژبنی توك د ټولو پرنسیپونو له ټولیزو شمېرو څخه تر نیمایي زیاتې یوسي، معیاري ارزښت به ورکول کېږي. د ساري په توگه د نننۍ ژبپوهنې له مخې د یوه ژبني توك ډېر کاربدنگ، په بله وینا ، د هغه د ویونکو ډیروالی تر تاریخي لر غونوالي او دودوالي څخه زیات ارزښت لري او په کار ده،که لرغونوالي او دودوالي یا نورو آرونو ته په سل کې پنځه پنځه شمېرې ورکول کېږي، نو د نننی دود او کاریدنگ او ویونکو ډیروالي ته به په سل کې شل شمېرې ورکړشي. بیاهم که د دې کار لپاره کومه بله جوړه شوې واکمنه غونډه له لا کره پروسېجر سره ټولو آرونو ته یو یو راز شمېرې ورکول غوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګني، په بله وينا ، هيڅ شمېرې ورنه کړي او د يوه ژبني توك په معياري ټاکلو او امر لوکې د ياد شوو آرونو ډيروالي په پام کې ونيسي، نو بيا هم له علمي بنسټونو څخه دومره سرغړاوی نه ګڼل کېږي. ځکه د ژبې غوندې يوې ټولنيزې پديدې، هغه يې هم په ليکنۍ برخه کې قرار دادي او تړوني لاسوهنې او ريفورمونه تل منلي او منلای شي.

د دې لپاره چې دغه لارښود مو له توليزوالي څخه را ځانګړی کړی او بيلابيلو ژبني توکونه او ټوکونه (اجزا) مو په کې رانغښتي اوسي، لومړی يې له غونډله پوهيزو (نحوي) يونونو (واحدونو) څخخه را پيلوو، بيا ګړپوهيز (صرفي)، ورپسې غږپوهيز (فونولوجيکي) هغه تر کروڼې لاندې نيسو او تر ټولو وروسته بيا د دغو ټولو رغاونيزو او پښوييزو (ګرامري) يونونو يا توکونو د کروڼې په رڼا کې ليکدودي (املايي يا ارتوګرافيکي) هغه .

لومړی - په غونډله پوهيزه (نحوي) برخه کې:

۱- لکه څنګه يې چې له نوې نومونې څخه ځرګندېږي، په غونډله پوهه کې غونډلې (جملې)، غونډونه (فقرې)، او ګړنې (محاورې)، په بله وينا ، ځرګندنې (اکسپرېشنونه) تر ويېنې (بحث) لاندې نيول کېږي او په دې توګه د يوې ژبې لوېترين توکونه يا يوونونه (واحدونه) را اخلي چې د دود له مخې د ګړپوهې (صرف) تر څنګه د پښوېي (ګرامر) دويمه څانګه بلل کېږي. په دې لړ کې غونډله بيا له اړوندو رغندو توکونو (نومونو، کړونو، کړولونو يا قيدونو او وييکو يا اداتو) سره په وروسته ډول تر کاروڼې لاندې نيسو .

۲- پښتو غونډله ړومبی پر دوو برخو يا غونډونو (فقرو) وېشل کېږي چې لومړی هغه ته نوموال غونډ وايي او دويم ته کړوال، خو د دندې له مخې لومړی هغه ايښی (مسند اليه يا مبتدا) بلل کېږي او دويم دا ايښونی (مسند يا خبر). په ايښي کې کړند (فاعل يا نائب فاعل) له اړوندو ستاينومونو او نورو ټاکندو توکو سره راځي چې لومړی پېژند (حرف تعريف)، بيا شمېرنوم ، ورپسې ستاينوم او وروسته پخپله کړند اوډون مومي. د غونډلې په دويمه برخه «ايښونې» کې کړی (مفعول) او کړ او کړول يا کړولونه او پخپله د کړي اړوندان راځي، په دې اوډون: ړومبی د کړي پېژند يا شمېرنوم، ستاينوم او بيا په خپله کړی، ورپسې کړول يا کړولونه او په پای کې کړ او مرستيال کړ يا کړونه راځي. ځينې کړولونه د نوموال وِنډ په سر کې هم راځي، لکه: نن په کابل کې واووره ووري، په لندن کې ډېر مهال افغان سفارت نه وو .... .

لکه : ببرك _ سنك په څپېړه وواهه (يا وهلی دی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- که په دغه اوږ کې يو توکی له بل توکي سره ځای بدل کړي، غونډله خپل کره والی (معيار) له لاسه ورکوي، لکه چې په ګړنۍ پښتو کې ويل کېږي: يو سنك ببرك په ځپېړه وواهه. يا د شمېرنوم له ځای بدلون سره: په ښاري دويمه مينه کې ... د «په دويمه ښاري مينه کې...» پر ځای، هر ګوره په زماني کړولي غونډونو کې ستاينوم له شمېرنوم سره ځای بدلولای شي، لکه: په دوو تېرو کلونو کې يا په تېرو دوو کلونو کې، خو که خبره ګړيو او شېبو ته ورسي، ستاينوم هرومرو تر شمېرنوم له مخه کره برېښي، لکه: په تېرو څليرويشتو ګړيو کې، په تېره يوه شېبه کې .... .
دغه راز کله ناکله د سبکي رنګارنګۍ لپاره په منفي غونډله کې آر کړ (اصلي فعل) تر مرستيالکړ (معاون فعل) وروسته کېدل لړ و ډېر دود لري، لکه: زمری نه دی راغلی = زمری راغلی نه دی.
د غونډلې بېلابېل کوشني کوشني توکونه او په دې لړ کې سربلونه، وستربلونه او نور وييکي (ادات) په وروسته ډول تر کاروني لاندې راځي.

۴- هر ګوره، که په غونډله کې د غښتليو نومځرو (زه ـ ما ـ موږ، ته ـ تاسې، دی ـ ده، دا ـ دې ـ دوی يا زما ـ زموږ ، ستا ـ ستاسې، د ده ـ د دوی...) پر ځای کمزوري هغه (مې ـ مو ـ دې ـ مو ـ يې...) وکارول شي، نه يوازې ترې تولنومونه (مضافات)، ستاينومونه (صفات) او شمېر نومونه (اعداد) ړومبی راځي، بلکې کړی (مفعول) هم ترې مخکې کېږي، لکه:
يوه پېړه ډوډۍ (مې، دې، مو، يې) وخوړه... .

۵- که يو نوم تر يوه زيات ستاينومونه ولري، د ارزښت له مخې پرله پسې اوډون مومي او شمېرنومونه تر ستاينومو له مخه راځي :

کره	ناکره
يو ډېر ښه سړی راغی	ډېر يو ښه سړی راغی .
دويمه ښاري ځانګه	ښاري دويمه ځانګه
يوه پېړه توره ډوډۍ مې وخوړه	يوه توره پېړه ډوډۍ مې وخوړه (توره ډوډۍ د سپينې پر وړاندې يوه دوده نومونه ده)

مګر «بېړنۍ لومړنۍ مرستې»، نه «لومړنۍ بېړنۍ مرستې»، ځکه «لومړنۍ مرستې» يو نړيوال منلی تړنګ او جاج دی.

د ابنېي او ابښوني (مبتدا او خبر) تر منځ بشپړ ګرامري سمون اړين دی :

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	ناکره
پلوشه راغله .	پلوشه راغلل . (کندهاری پښتو)
ما ډوډۍ وخوړه .	ما ډوډۍ وخوړل. //
پلوشه زما خور ده .	پلوشه زما خور دي. //
// //	پلوشه زما خور دی. (ځائی پښتو)
زلمی- زما ورور دی .	زلمی دما ورور ده. (منځنی پښتو)
زه او ته - ښار ته ځو.	ما او تا ښار ته ځو. (ننګرهاری پښتو)
هلکان راغلل.	هلکان راغلو. (د غزني، پکتیکا، کوټې، کوهاټ... خوا ته)
زلمی، زرڅانګه، زرمینه او زرینه راغلل	- راغلې.
ما- په لندن کې یو کال او درې اوونۍ تېر کړل.	- تېرې کړې.
نولسمه او شلمه پېړۍ تېره شوه.	- تېرې شوې.
اوړم کال او پروسږکال- ښه تېر شو.	- ښه تیر شول.

[زیار، پښتو لیکلار ۱۲۹-۱۲ مخ].

«چې» د غونډلې د ناازادو یا مرستیالو رغندو ټوکونو په لړکې یو ډېر کاری او ډېر پېښنی اړیکوییکی (ارتباطی ادات) دی:

کره	ناکره
زه راغلم چې تا ووینم.	زه راغلم (تر څو) تا ووینم. (کابلی پښتو)
د بي بي سي والایې "تر هغې "هم پرځای کاروي):	//
هېواد ته خدمت وکړئ چې اباد شي.	هیواد ته خدمت وکړئ (تر څو) اباد شي.
بلېر امریکا ته ولاړ چې له کلېنټین سره وګوري.	- (چېرته) چې له کلنټن سره ګوري. (پېښوری پښتو)
زه یو کتاب اخلم چې ویې لولم.	_ (کوم) چې لولم یې (- هغه چې -). //
واجپایي اسلام اباد ته ولاړ.	- (څوك) چې له پاکستان سره. //
چې له پاکستان سره خپل اړیکي ښه کړي.	تعلقات ښه کول غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا د اجمل په شعر کې:
ځئ هغو خوارو له جنت وګټو (څوك) چې له ځایه دوزخیان پیدا دي.
د «چې» په ملګرتیا یو لړ ترښتي (ترکیبي) اړیکوییکي، لکه دا وروسته کره بېلګې یې:
څومره چې غوربړي- هومره نه وربړي.
څنګه چې ناروغ وم ، نو روغتون ته ولاړم.
کله چې ته راغلې، بیا به زه ولاړ شم.
ناکره بېلګه یې لکه:
ځکه چې ناروغ وم- نوو روغتون ته ولاړم. (کندهارۍ پښتو)
د همدې غونډلې کره بڼې:
څنګه چې ناروغ وم- نو روغتون ته ولاړم.
یا:
(څنګه) چې هوا ښه شوه ـ (نو) له کوره ووتم (څنګه او نو غورځېدا ی شي)
«لکه څنګه چې» د ترښتي اړیکوییکي (ترکیبي ارتباطي ادات) په توګه:
لکه څنګه چې تاریخ زیاده کړې ده- پښتانه له آره ساك دي.
«څو»، «څو چې» یا «تر څو چې» یوازې د زماني کړول (قید) په توګه، هغه هم د لومړۍ راوړل شوې څېرمه (فرعي) غونډلې په سر کې راځي او یوازې په همدې کارونګ د پارسي «تا» انډول کېدا ی شي،

لکه:
تر څو چې کوشنی ونه ژاړي - مورتی نه ورکوي.
څو چې بنستپال پر هېواد واکمن وي، د سولې او سوکالۍ هیله نشته.
[دلته یوازې «ترڅو» او « څو» هم ناکره نه برېښي]
همداسې له «چېرې» او « کله» سره، لکه:
چېرې چې اوسې، په خوی به د هغو سې.
کله چې ته راغلې، هله به زه ولاړ شم.
څوك چې خوب کوي، نر کټې به یې زېږي.
ځینې ناکره لیکوال یې له تکراره ځان ژغوري اوهغه دا چې که یوځل یې بیانیه وکاروي، بل ځل یې د پارسي « تای علتیه» تر اغیز لاندې پر (څو) یا (ترڅو) اړوي:
نازوله ښوونځي ژر راغله چې له مور سره بازار ته ولاړه شي، « تر څو» ځانته ګوتونه واخلي [دلته تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو پر « او » یا « او په دې توګه » بدلول په کار دي].
[د لازیاتې خبرتیا لپاره: پښتو لیکلار ۶۴-۵۶۱ مخ، پښتو پښو يه دربیم چاپ، اړونده سکالو، پښتو ویي پوهنه ۴۴ مخ، د انګریزي-پښتو د سربلونو سیندګي سریزه].

سربلونه او وستربلونه:

۶- سربلونه د غونډلې (جملې) د مرستیالو رغندو ټوکونو په توګه له ازادو یا آرو ټوکونو (نومونو) سره کړولونه (قیدونه) جوړوي. داسې چې سربل تر نوم له مخه او وستر بل ترې وروسته راځي، لکه په کور کې «په» سر بل او « کې» وستر بل دی. د پښتو د دغو غبرګو وییکو یا «غبرګبلونو» په وړاندې زیاترې خپلواني ژبې یووستوي سربلونه کاروي، لکه پارسي «در» او انګریزي. «in» د کره لیکنې پښتو سربلونه او وستربلونه په لاندې ډول ښوول کېږي:

۷- «له» له هغو ډېر پېښنو سربلو څخه دی چې د څو بېلابېلو وستربلونو په ملګرتیا له منځ کې راښکېل نوم سره بېلابېل کړولونه (قیدونه) جوړوي او له یو لړ منځنیو ګړدودو پرته له یوه بل ډېر پېښني سربل «د» سره ګډ شوی او په دې توګه یو ژبنی آر (توپیر یا نه التباس) تر پښو لاندې کوي.

لکه:

کره	ناکره
تل به دې ساتم له پردو وطنه...	تل به دې ساتم د پردو وطنه...
ته خو به له زلفو کوځې جوړې کړې...	ته خو به د زلفو کوځې جوړې کړې...

او داسې نورې پېیلې او ناپېیلې بېلګې یې. کره جوړې یې دا دي:
غرګبلونه یا د سربلونو او وستربلونو جوړې په لاندې ډول بېلابېلې تر سپړنې لاندې نیول کېږي:
له - سره: زه له زلمي سره له کندهاره (څخه)، راغلم (څخه، په دې توګه غورځېدای شي)
له- څخه: د " څخه " ناکره ګړدودي ځېلونه (څه، نه، ځنې) هم په پېیلو ویناوو کې راتلای شي.
له - سره سره: زه له ناروغۍ سره سره (بیا هم)، کار ته ولاړم . یو وستوی «سره» په همدغه (باوجود) جاج هله بسیا کېدای شي چې تر «له» له مخه راشي، لکه: سره له ناروغی کارته ولاړم. «بې» ((ل) هم همداسې په سرکې راځي.
له - پرته: له رابللیو پرته، نا بللي هم راغلي ول (- څخه پرته - په یو ځایي ډول کره نه راځي).
له - وروسته: له غرمې وروسته لمبا ته ځم (دلته تر «له» "تر" زیات کره بربښي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

له - راهیسي: له دوولسیزو راهیسې افغان ولس د مرگ و ژوند پر پوله ولاړ دی (د راپه دې خوا، د- راسې، د- را په هیسته ... یې ناکره انډولونه دی.

په هغو کړولي ترنگو (قیدي ترکیبو) کې چې «ځخه» ترې غورځېدلی گڼل کېږي:

د قانون له مخې (ځخه) چې «تر مخه» یې ناکره انډول دی، د ځان له خوا، له ډېرې تودوخې، له غرمې (- تر مابنامه)....

په «لپاره» کې د لیکدودي آر له مخې «له» رانغښتل شوی دی. کله کله د " راهیسي" پر ځای تش "ځخه" او یا هم د لاسپما لپاره یوازې پر "له" بسنه کیږي. لکه له کلو ځخه، له پخوا... د محمد هوتك په لیکلار کې هم زیاتره "ځخه" غورځېدلی دی. له آره، له لاسه، سم له لاسه، وار له مخه، سم له سمونې هم هداسې درواخله.

له ساده (یووستوو) کړولو ځخه ښېلښتي کړولونه رغوي. لکه : له پاسه، له لاندې، له دننه ... کښل پکار دي.

۸- «تر» چې له "وروسته" یا "مخکي، له مخه "،" ځخه " "پرته"... اوستربلو سره هماغه کړولونه یا ترنگونه منځته راوړي چې "له" یې هم راوړي، خو بیا هم لکه چې وویل شول، دلته له "له" ځخه "تر" ډېر کره راځي، په تېره د وینگ د اسانتیا له پلوه. د "تر" نور او ستربلونه، لکه:

تر- لاندې: تر ډېوې لاندې تیاره ده (ناکره: د ډیوې [د سیوري] لاندې تیاره ده.

چې اوبو ته وایي پاني - سر یې لاندې کړه تر کاني.

لاس تر زنې لاندې مه ږده - ستا به عادت وي ما به ورك له ملکه کېنه!

تر- پورې: تر مرگ پورې به له خپلې پښتو وانه وړم (که "پورې" غورځول کېږي، نو "تر مرگه " غوره راځي).

تر- ځخه: تر سرو وریجو (ځخه) خوب ښه دی ("تر - ځخه " دلته پرتلیز کړول جوړوي او له منشایي "له - ځخه" توپیر مومي).

تر- دننه: تر کور دننه یې ژوند خوار دی.

تر - د باندې (بهر): تر ښار د باندې ځوك وتای نه شي.

۹- «په»: له خپلو ځلور گونو او ستربلونو سره ځلور ډوله کړولونه (قیدونه) رامنځته کوي، لکه :

په - کې: په کوټه کې تیاره ده.

په - سره: په کیلي (سره) کولپ پرانېستل کېږي (سره غورځېدای شي او اړوند زور پای یا زورکی پای ښځینه نوم نه اغېزمنوي، لکه: په خوله مې ورته وویل، په مېړانه وجنگید)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په- پورې: په چا پورې مه خانده (پورې هله غورځېدای شي چې "په" پر "پر" واړول شي).
ستا په خبرې پورې مې وويل (ستا د خبرې په اړه مې وويل).
په - پسې: زه په هر چا پسې نه ځم.
(په يو لړ ختيزو ګړدودو کې "په" زياتره غورځول کېږي او له (په - کې) پرته لکه "له" زياتره پر "د" بدلېږي. اردو- انګريزي پېښې، لکه: زه (په) پښتو کې ليکل - خبرې يا ژباړه کوم د چا په مشرۍ کې، په ډېر شمېر کې (ګڼ)، يا ډېر شمېر... ناکره دي.

۱۰- پر- (باندې): دا سربل له لويديزو ګړدودو پرته نور زياتره پر "په" اړول کېږي او ژبنی توپير (contrast) له منځه وړي او ګډون (التباس) رامنځته کوي د ("باندې" يو ليکدودي ځېل "نې" دی):
زرينې زرمينه پر مېز ځملوله او په لرګي يې ووهله.
يا: زرينې زرمينه پر تخته ځملوله او په څوباړي يې ووهله.
زرينې زرمينه پر تخته (باندې) ووهله (مانا دا چې لومړی يې پر تخته ځملوله او بيا يې په سوك ځپېره يا لښتې لرګي ووهله، نوکه وليکو چې: (زرينې زرمينه په تخته ووهله) مانا دا چې د تختې په وسيله يې هغه ووهله. همدا راز (پر مېز) او (په ميز)، (پر څوکۍ) او (په څوکۍ)... ورته مانا ګډون رامنځته کوي. د همدغه آرو معيار له مخې بايد: په پښتو ليکل "او" "پر پښتو ليکل " سره په دوو بېلابېلو ماناوو وکاروو.

د ګران معصوم هوتك (دعوت ۱۱۳ او ۱۱۴ ګڼه ۹ مخ) په " وابنه پر خوله، رسۍ پر غاړه" کې لومړی "پر" پر "په" کره ګڼې او هغه هم په دې چې وابنه په خوله کې دننه نيول کېږي، نه پر خوله باندې، خو زه يې ورسره په دې منلای نه شم چې يو خو په ظرفي مانا او جاج "په" ما هيڅکله، په هيڅ ګړدود او متن کې بې "-کې" سر بله نه دی موندلی او بله دا چې دلته اړينه نه ده چې وابنه دې کورټ او سکوټ دننه په خوله کې ونيول شي، بلکې کېږي د چا خبره هسې يې اکټ وشي، "روژه پر خوله" هم همداسې درواخله.
دلته "پر" سرسري او بابز جاج اخلي، کوچيان وايي: "موږ اوړی پر کابل او ژمی پر پېښور تېروو".
ځکه دوی تر ښارو او کليو بهر په کېږديو کې اوسي، نه دننه په ښارونو او مېشتو سيمو کې.
که چېرې "پر" دلته پر "په" واړوي، هرومرو به ورسره "کې" ملګرې کوي او د اړوندو ښارونو يا سيمو "دننه" مانا به ترې اخلي، يا په ملايي ژبه د استعلايي مانا پرځای ظرفي هغه. دا هم څرګنده ده چې ډېروکوچيانو هم "پر" هر چېرې پر "په" اړولی، په بله وينا ، را لنډ کړی دی، خو د ياد شوي آر له مخې دا دواړه سربلونه سره توپيرول په کار دي، که څه هم ډېری يې يوازې "په" په دواړو جاجو يو شان کاروي، د "پر" نور کره کارونځايونه:
يو څه پر بل څه اړول يا بدلول، ژباړل او داسې نور، پر مخه دې ښه، (مخ) پر وړاندې، پر کال، پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاشت، پر ورځ، پر شپه، پر_بجو...

۱۱- بې- لکه جرمني ohne یا انګرېزي without له آره ځانته کارول کېدای شي، لکه:
بې زده کړې ژوند ګران دی، بې علمه ژوندون ګران دی...
ورسره "له" ملګری کول او بیا ورسره "څخه (ځنې،) " اوستربل غاړې کول، د سپما، اسانۍ اوروانۍ
آرونه زیانمنوي او زیاتره په پېیلي (منظومه) وینا کې ورته د تول برابرۍ لپاره اړتیا پیدا کېږي.
که اړوند توکي چې باید نفې یې کړي، زیات شي، بیا یې پرځای "له - پرته" کارول په کار دي: د هېواد "
له" ارامۍ او پرمختګ " پرته " بله هیله نه لرم. " له " زده کړې او کارو زیار " پرته " ژوند کېدون نه لري.
همدارنګه په سرچپه ډول د یوه یووستوي یا ترښتي توك یا غونډ (فقرې) لپاره " له - پرته " کارول هم
کره نه برېښي، لکه: له پیسو پرته هم ژوند کېدای شي چې کره او لنډ اسانه بڼه یې "بې پیسو هم ژوند
کېدای شي". "بې" لړو ډېر د «- له» په ملتیا تل د نومونو او غونډونو په سر کې راځي او د " له - پرته "
ځای نیسي، لکه:
زه بې له هغې هم درتلونکی وم، بې ستا له وینا ما خپل کار ترسره کړ. کټ مټ لکه "سره" چې د "باوجود"
په مانا منخنی دریځ لري. نور نا کره انډولونه، لکه: د زمري نه په غیر، د ستا نه په غیر.

۱۲- (و) - ته: "و" یو زوړ سر بل دی او یوازې یې له تاریخي پلوه د کره والي یو آر په برخه دی چې د
ویونکو د ډېرې، لیکني او خپرني دود، لنډون او اسانتیا د پنځګونو آرونو په وړاندې په
هیستوریزمونو کې راځي او یوازې اړوند او ستربل "ته" یې کره ګڼل کېږي. ان په لویدیزه (کندهارۍ)
پښتو کې چې دغه پخوانی سربل چې لا ژوندی ساتلی، هم د یوه لړ لیکوالو او په تېره شاعرانو له خوا
یو مخیز نه کارول کېږي چې محمد هوتك (پټه خزانه) یې غوره بېلګه ګڼل کیږي.
په لرغوني او منځني شعر کې د - ته تر څنګه و - وته، و- لړو ډیر لېدل کېږي، لکه:
... هر پلوته ټپي زړونه په ځار ځار
... چې غزنه ته مې باتلی په تلوار
... سه یې والوتله هسك ته پردې لار
... نه را درومي غور ته بیا جوپې د ښار (اسعد سوری).
همداسې ښکارندوی، شیخ بوستان، اسماعیل، متي، خوشال، رحمان... (- ته) ډېر کارولی، که څه هم
کېدای شي، لاسوند یې وزني اړتیا وي.
د (و- ته) بېلګې، لکه: ځمه ځمه چې اوږد یون مې دی ومخ ته - د یا نه څوری به اچوم و ترخ ته
(خرښبون).
د (و-وته) بېلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای وما وته ښکاره کړ هغه لمر بيا (رحمان بابا)
د (و-) بېلګې:
سوز ګداز د محبت هسې و ما را (پير محمد کاکړ)
چې مې خوږ کا کام، ترخه وما ناکام را (محمد هوتك)

۱۳- د «ته» او ستربل شعري انډول "لره" هم دود لري او همدا راز يې "له" هم درواخله چې د غړونج پايله ده او د کوزنيو ليکوالو په پېښو يې په نثر کې کارونه کره نه ګڼل کېږي.

۱۴- « د-...» يو داسې ډېر کاری او ډېر پېښنی سربل دی چې له «کره» پرته د يووستوو نومونو او يا هم د غونډونو په ملتيا د (اضافت، چار پرځای کوي، لکه: د زمري ورور، د اسمان ستوري، د ژوند سرې تودې، د رمو او ګلو خاوند، د پت څښتن... "- کره" چې له آره د "کور " اوښتې بڼه برېښي، د (د-) يوازينی ساده او يووستوی اضافي اوستربل دی. تشبيهي يا ورتني وستربلونه - يې له "غوندې" پرته نور زياتره غونډيز (فقره يي) بڼې لري او نارښتيني "کاذب" بلل کيږي، لکه: د مزدور غوندې يې وګټه - د بادار غوندې يې وخوره، د بېوزلو په ګټه، د پېړيو په پوړيو کې، د هېواد اوسنی اکر په پام کې نيول، د ... دفاع، کتنه، درناوی، ساتنه، ننګه ... مخنيوی، ليدنه ، هرکلی... چې بې له "څخه" سم او کره ګڼل کېږي.
د " - غوندې" پرځای دا غونډونه د تشبيهي وستربلونو ښکارندويي کوي: د- په څېر، د- په رنګ، د- په ډول، د- په دود ، د-په شان (يا شانې، په شانته، په شانتې)، د- په توګه، د- په راز، د- په بڼه ....
-"لپاره" يو داسې ببلښتي (اشتقاقی) اوستربل دی چې تر هرڅه له مخه " د اړوندی او ځانګړونې " او لږ و ډېر د "ته" غوندې لرکړی پېر (د اتيف يا مفعول له حالت) رامنځته کوي، لکه :
دا کتاب "د لوستو لپاره" دی، اوبه " د څښناك لپاره " دي. دا ډالۍ "د زمري لپاره" ساتم. "د-" د مهالوييو په ملتيا مهالي کړولونه جوړوي، لکه د کال په اوږدو کې، د ورځې، د شپې، د سهار، د غرمې....
زما کره، ستاکره، زما غوندې، ستا غوندې، زما لپاره، ستا لپاره، ستا په څېر....
دا چې (زما) او ستا له آره (دما) او (دتا) دي، يا په بله وينا ، د اسانتيا لپاره (د) پر (ز) او (س) اوښتی، نو زما کره، زما غوندې، ستا غوندې، زما لپاره، ستا لپاره... بل (د) ته اړتيا نه لري او له دې کبله د ستا... د زما... ناکره ګڼل کېږي.
له "د" سره (سره، څخه، پورې، پسې، لاندې، وروسته، پرته، راهيسې، دننه، د باندې...) اوستربل کول ناکره دي چې په زياترو ختيزو ګړدودو کې دود لري . همدا راز، لکه پاس چې نغوته وشوه، د پارسي ځېلې کابلۍ پښتو تر اغيز لاندې (د- څخه ملاتړ، مرسته، ننګه، استازي، دفاع، مخنيوی، هرکلې، يادونه، ستاينه، ساتنه، څارنه، درناوی، کتنه...) ناکره بلل کېږي، په کار ده " څخه " ترې وغورځول

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي.

له مهالي او توني کړولونو (مکاني قیدونه) سره خپله تولواله (اضافي) دنده داسې پرځای کوي: دغره له پاسه، د کور له دننه، د غره له لاندې، د- له کښته، د- له پورته، د- له سره، د- له مخه، د- له څنګه... په دغه راز بېلګو کې د پای اوستربل "څخه" تل غورځي.

له څرنګیز او توسني (علتیه)، کړولو سره داسې سربل کېدای شي: د- له مخې، د- له کبله، د- له لامله، د- له توسنه، د- له لاسه، د- له ټسه، د- له درده....

په دې ډول د "له" پرځای "د" کارول ناکره دي، لکه: د- دپاسه، د- دمخه، د- دلاندې، د- دلاسه، د- د کبله... یا سم دلاسه، سم د سمونې... لکه څنګه چې د "له" سربل په برخه کې وویل شول.

۱۵- څرګندنې او ګړنې یا اصطلاحات او محاورې چې د نه شنل کیدونکو غونډونو په توګه کارول کېږي، باید پردۍ بڼه ونه لري، په بله وینا، د پارسي یا بلې ژبې ګړنې ټکي پر ټکي په پښتو جملو کې ونه ژباړل شي او په دې توګه ژبنۍ رغاونه زیانمنه نه شي، لکه: اقدام په عمل راوړل، په وجود راتلل، صورت نیول، پرکرسۍ کښېنول، په عمل کې پلی کول... په دې باب دې نورې اړوندې لیکنې له مخه ولوستل شي.

- دلته د پارسي ځېلې او اردو ځېلې پښتو د ناکره غونډلو (جملو) پر وړاندې د یوې - کره پښتو هغو یو لړ بېلګې د درنو مینه والو مخې ته ږدو.

کره	ناکره (پارسي ځېلې پښتو)
د سولې لپاره لارې چارې غوره کول.	د سولې د پاره تدابیر اتخاذ کول.
په امنیتي لارو چارو لاس پورې کول.	امنیتی تدابیر په لاره اچول.
دولك کسیز ایراني ځواکونه پر افغاني پوله ځای پرځای شول.	د ایران دوه سوه زره قواوې د افغانستان په سرحد کې متمرکزې شوې.
تر پنځوسو زیات بندیان خوشې شول .	زیاتره پنځوس بندیان خوشې کړی شول.
اوس پوره خبرونه وړاندې کېږي.	اوس زیاتره خبرونه وړاندې کېږي، اوس هم د خبرونو پوره سپړاو وړاندې کېږي. اوس هم د خبرونو زیاتره تفصیل وړاندې کېدلی شي.
په کابل کې خپل ژوند تېروي.	په کابل کې خپل ژوند په سروړي.
افغانان له چکالۍ څخه ځورېږي.	افغانان د وچکالۍ د ناحیې څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

	ځوربږي.
زه د کابل په شېرشاه مېنه کې اوسېږم.	زه د کابل په کارتهٔ چار کې کښېنم.
ته چېرې اوسې؟	ته چرته پاتې کېږې؟
ما په کورکې همسایه اچولی دی.	ما په کور کې همسایه کښېنولی دی.
ما دکور ور جوړ کړ.	ما د کور دروازه کښېنوله.
ما نیالګي کېښوول.	ما نیالګي کښېنول.
د ملی ایرونو (عایداتو) پاموړ زیاتېدنې.	په ملی عایداتو کې د ملاحظې یا توجه وړ اقلام زیاتېدل.
تر کېدونه دورځنیو لګښتونو کمول.	تر ممکن حده د ورځنیو مصارفو اندازه کمول.
دغه وړهڅې (پرخپل وار) ګټورې زبادېدای شي.	دا اقدامات په خپل ذات کې مفید ثابتېدای شي.
د سولې هره هڅه ګټوره پر بو تای شي.	د سولې هر اقدام مفید تمامېدای شي.
د کور ډوډۍ تر بازاره ارزانه پرېوځي.	د کور ډوډۍ نسبت بازار ته ارزانه تمامېږي.
له کرنیزو سرچینو څخه په زړه پورې ګټه لاسته راتلای شي.	د زراعتی منابعونه مطلوبه ګټه میسرېدلی شي.
پروژه ترکار لاندې ونیول شوه.	پروژه د اجرا لاندې قرار وموند.
له تخنیك څخه په ګټه اخېستنه یا ګټنه.	د تخنیك نه په استفادې سره.
ما خپل کتابونه تر لاسه کړل یا راورسېدل.	زه خپل کتابونه تسلیم شوم (کابلۍ پښتو).
ما یې خبرې ته غاړه کېښووه.	ما د هغه خبره تسلیم یا تسلیمه کړه (پېښورۍ پښتو).
زه پر ځان پام کوم یا ساتم.	زه ځانته متوجه یم - توجه لرم یا توجه ورکوم.
زه خپلې تېروتنې ته ځیر شوم.	زه خپلې سهوې ته متوجه شوم.
ما د هغه پام را واړوه یا راوښکاوه.	ما د هغه توجه جلبه کړه.
ما د ده مرسته راوښکوله.	ما دده مرسته را جذبه کړه.
ما خپلې مرستې ته دهغه پام راوښکاوه.	ما د خپلې مرستې لپاره د هغه توجه را جذبه کړه.
زه له خطر سره مخ یا مخامخ شوم.	زه له خطر سره مواجه شوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په خطر کې یم.	زه د خطر په معرض کې واقع یم.
هغوی ځانونه وسپارل.	هغې ځانونه تسلیم کړل.
لاری چارې - هڅې - هاندوهڅی... پیلول.	تدابیر - اقدامات - مساعی... پر لاره اچول.
افغانستان د تاریخ په خورا بداکرکې ټیکاو لري.	افغانستان د تاریخ په زیاته بده وضع کې قرار لري.
زه تر اوړي ژمی غوره گڼم.	زه نسبت یا نظر اوړي ته ژمي ته تر جیح ورکوم.
په ځینو برخو کې اندېښنه رامنځته کولای شي.	په یو سلسله مواردو کې د نگرانۍ باعث گرځېدی شي.
تاوتریخوالی ډېر شوی دی.	شر شدت سوا شوی دی.
ځارندویانو پر توند لارو گولۍ وورولې.	پولیسوالو په شدت (تشدد) پسندو د ټوپك گولۍ وورولې.
جنگ سخت شوی دی.	جنگ شدت موندلی دی.
نن درې نومولي زرك، زمرك او اتل، خلكو ته وینا وې كوي.	نن دری نامزدان هر یو زرك، زمرك او اتل خلكو ته بیا نیې (بیانونه) وركوي.
د هغووېناوې په ورځپاڼو کې خپرېږي.	د هغووینا گانې (بیانونه) په اخبارو کې نشرېدلی شي.
هغوی خپل استازي ونومول.	هغوی خپل نماینده گان كاندید (نامزد) كړل.
نومولي دادي:...	كاندیدان (نامزدان)عبارت دي د...
په یو لړ ځانگړو برخو کې.	په یوه سلسله حادومواردوكې.
ډېر وگړي ورسره لېوالتیا لري.	اكثریت خلك ورسره دلچسپي لري.
دغه كتاب مې دومره نه خوښېږي.	دغه كتاب ماته چنداني دلچسپ نه دی.
دغه كاریې نه خوښېږي.	داكاریې ددلچسپۍ موردنه واقع كېږي.
د كورنیو چارو وزیر په ناسوبتیا كې.	د داخله چارو د وزیر په غیاب (غیابت) كې.
تر كېدونه یې مخنیوی په كار دی.	ترممكن حده پورې یې مخنیوی ضروري دی.
د امریكا كېدوني بریدونه.	د امریكا ممكنه بریدونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد د بشپړې نېستۍ تر بریده ورسېد.	هېواد د نېستۍ تر (سر_) حده ورسېدلو.
پرګڼ مېشتي ښار توغندي وورول شول.	د نفوسو نه په ډك ښار راكټي بمبار وشو.
د باوري لاسوندو پر بنست (له مخې).	د بااعتباره اسنادو په بنا.
دواړه مشران یوه جوړجاړي ته ورسېدل.	دواړه مشران یو موافقت (موافقې، توافق) ته ورسېدل.
د دواړو تر منځ د اندونو اوازمېښتونو راكړه وركړه وشوه.	د دواړو په منځ كې د افكارو او تجاربو تبادله وشوه.
ده ته د الیاره (كابو) پر لاس ورغله...	ده ته دا فرصت حاصل شو...
له ګاونډیانو سره دنه تېري او ښواړیكو تړون لاسلیك شو.	د ګاونډیانو سره د تېري دنه كولو او ښو مناسباتو قرارداد امضاء شو.
هغوی دوبله پوهاوي لار راخپله كړه.	هغوی دګډ تفاهم په منځته راتګ سلا شول
د دواړو ترمنځ ورانپوهاوی پای ته ورسېد.	د دواړو په منځ كې سوء تفاهم رفع شو.
جنګ جګړوته پای ټكی اېښوول په كار دي.	باید جنګ وجدل ته وروستی ټكی كېښوول شي.
د نومولو استازونو ملیك و پایلل شو.	د نامزدانو د نماینده ګانو لست وروستی كړی شو.
هغه د لندن ښار د كتنې لپاره وخوځېد.	هغه د لندن د ښار څخه د كتنې په غرض (منظور) حركت وكړ.
كوشنی پر مېز كېښېناست.	كوچنی د مېز په سركېښېناستو.
خپلې خواخوږۍ یې وړاندې (څرګندې) كړې.	خپل د همدردی مراتب یې په عرض ورسول.
په ډزو كې ټپي شو او روغتون ته ولېږدول شو.	د ډزو په نتیجه كې ټپي او روغتون ته منتقل یا یوووړل شو.
د ځینو پاملرنو له مخې وبښل شو.	د ځینو ملحوظاتو په اساس وبخښلی شو.
ترهغې وروسته، (له مخه ...) چې خوازك راغی، نو زه ولاړم.	وروسته، (له مخه...) ترهغې چې خوازك راغی، زه لاړم.
سكالو پردې لاسوندو ټیكاو نه مومي.	موضوع په دې د لایلو نه بنا كېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګ د بدمرغۍ سرچینه ده.	جنګ د بدمرغۍ مبداء (منبع) تشکلیوي.

- له تازه ناکره، خپرنیزو (ژورنالېستیکو)، هغه هم په زیاته کچه له اردو - انګرېزي ځېلې پښتو بېلګو څخه:

ناکره (اردو ځېلې پښتو)	کره
نواز شریف څوك چې د پاکستان پخوانی وزیراعظم دی، عدالت ته پېش کولی شي.	نواز شریف چې د پاکستان پخوانی مشروزیر دی، نیاوتون ته وړاندې کېږي.
د پاکستان د قومی اسمبلۍ سپیکر کراچۍ ته لاړو چرته چې فرقوی شدت تشدد اختیار کړی دی.	د پاکستان دولسي جرګې مشر کراچۍ ته ولاړ چې ګروهیز تاوتریخوالی پکې سخت شوی دی.
د وزیر خارجه پاکستان په مشرۍ کې یو وفد جوړېدلی شي.	د پاکستان د بهرنیو چارو وزیر په مشرۍ یو پلاوی جوړېږي.
په یکم مئی د مزدور کسان پارټۍ پاکستان جلوس ایستلی شي.	د مي پر لومړۍ د پاکستان د مزدورانو د ګوند لاریون تر سره کېږي.
په ضلع مردان کې بجلی چالو کېدلی شي.	په مردان ولسوالۍ (ضلع) کې برېښنا چالانېږي.
زه هېڅوك په اعتماد کې اخستل نه غواړم.	زه پر هېچا باور (ویسا) نه کوم.
یوه شاندار دستوره به جوړېدلی شي.	یوه پرتمینه غونډه به جوړېږي.
... د پاکستان صدر جوړ کړی شو.	.... د پاکستان هېواد مشر وټاکل شو.
بېنظیره په انګلینډ کې پاتې کېدلی شي.	بېنظیره په انګلستان کې اوسېږي، یا استوګنه لري.
بدعنوانه بیروکریټ نااهله و ګرځولی شو.	بدنام کارمند (له ټاکنو) بې برخې کړ شو.
یوه زنانه ګلوکاره نوې ګانې (ګانیانې) پېش کوي.	یوه سندرغاړې نوې سندرې وړاندې کوي.
یو کس د غلا په الزام کې ګرفتار کړی شو.	یو څوك د غلا په تور ونیول شو.
د پارټۍ یوه کارکنه د خپلې حلقې امېدواره ده.	یوه ګوندي غړې د خپلې سیمې نوموړې (کاندیده) ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مدد شکریه ادا کوم.	ستا له مرستې مننه کوم، یا: ستاد مرستې مننه کوم.
د پاکستان د آبادۍ خانداني منصوبه بندي پاس کړی شوه.	د پاکستان د وګړېشتې (نفوسو) پروژه ومنل شوه.
د مزاحمت تحریك په بره روان دی.	د ټینګار (مقاومت) غورځنګ پر مخ درومي.
د بهارت جارحیت کشمیریان نه شي برداشت کولی.	کشمیریان د هند تېری زغملای نه شي.
د فیصلې په حق (مخالفت) کې تقریر پېش کېدلی شي.	د پرېکړې د منښتې (نمنښتې) په اړه وینا کېږي.
د دستاویزاتو تر مخه به په اندروني مسایلو ضرور عمل درآمد کېدلی شي.	د لاسوندو له مخې به پر کورنیو ربړو هرومرو چاریاغور کېږي.
د هشتګردي به په مزه مزه د ملك نه ورکه شي.	تر هګري به ورو ورو له هېواده ورکه شي.
هغه ته به خراج تحسین پېش کېدلی شي.	د هغه ستاینه به کېږي.
هغه قابل تحسین وګرځولی شو.	هغه د ستاینې وړ وګرځېد.
جدیدې سماجي (معاشرتي) زمه واریانې تسلیم کولی نه شم.	نوې ټولنیزې ژمنې منلای نه شم.
سامراجي استحصال او نوابادیت دې مرده باد وي!	پانګواکي(امپریالېستي) زبېښناك او ښکېلاك دې برباد وي!
د آبپاشۍ محکمه د بجټ د مشکل باوجود خپلې ډېو ټیانې په مخ بوزي.	د اوبه خور(اوبلګونې) څانګه (اداره) د پانګې (بودجې) له ستونزې سره سره خپلې دندې پر مخ وړې.
سکول د بېمارو د سواکېدو په وجه بند کړی شو.	ښوونځی د ناروغیو د ډېرښت له کبله وتړل شو.
د جنرل هسپتال د ډاکټرانو هرتال ختم کړی شو.	د عامه (ټولوال) روغتون د ډاکټرانو کار بندي پای ته ورسېده.
قیدیانو د اپیل خواست وکړلو.	بندیانو د بیا غور (استیناف) غوښتنه وکړه.
هغه ته یې د غمرازۍ اظهار وکړلو.	هغه ته یې خواخوږي څرګنده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په سماجي اقدارو (قدرونو) بحث کول نه غواړم.	زه پر ټولنيزو ارزښتونو نه غږېږم يا: زه نه غواړم، پر ټولنيزو ارزښتونو وغږېږم [پاکستان پښتو ليکوال دااردو - انگرېزۍ په اغيزمنۍ دغه آر کړل (غوښتل) د مرستيالکړ په توگه هسې سرباري کاروي.]
د ملازمانو د بحالۍ دپاره کوششونه جاري ساتلی شي.	د کارمندانو د بيا ټاکنې لپاره هڅې روانې وي.
د حريت پسندو جنگرېز (جدوجهد) نور هم سوا کېدالی شي.	د ازاديپالو جنگ جگړه نوره هم زياتېږي.
د انتها پسندو اسلامي جماعتونو سربراهان گرفتار کړی شو.	د بنسټپالو اسلامي گوندونو مشران ونيول شول.
اغواکړی شوی ټيچر رهاکړی شو.	تروښلی (اختطاف شوی) ښوونکی خوشې شو.
زميندار ان نور پرست وغيره روغندار نباتاتي څيزونه پسنده يي.	ځمکوال نمر گلي او نورو غوړ بوټي خوښوي.
د نهې په ورځ به دوکانونه کولاو کړي شي او هر به څيز به ميلا و شي.	پر دربېمه (درېنۍ) به دوکانونه پرانېستل شي او هر څيز به تر لاسه شي.
دلته کې سرمايه کاري سرگرميانې چندانې نيشتې.	دلته پانگونيزې بوختياوې دومره نشته.
ټانه دار د زور دارو جانبداري کوي.	ټانه والا د زورورو پلوي کوي.
د ذرائع عامه تر مخه اهمې کاروايانی کېدلی شي.	د ټوليزو رسنيو له مخې غورې چارې ترسره کېږي.
د زرعي سکيم په حقله تجويز منظور کړی شو.	د کرنيز پلان وړانديز ومنل شو.
د حکومت پاکستان په حواله دعوام پسندۍ څه بحث نه شي کيدلی.	د پاکستان پرټولمنلتيا (وگړنيتوب) څه خبرې نه شي کېدای.
وزير خارجه پاکستان په عالمي مسلو کې دلچسپی نه اخلي.	د پاکستان د بهرنيو چارو وزير له نړيوالو سکالوو سره لېوالتيا نه لري.
اقوام متحده په مشرق وسطی کې اهم کردار ادا کوي.	ملگري ملتونه په منځني ختيځ کې غوره نقش تر سره کوي.
بن لادن د گردود بېماری په وجه	بن لادن د پښتورگو (بډوډو)د ناروغۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشکل سره مخ شوی دی.	له کبله له ستونزې سره مخ شوی دی.
په بنیادی طور باندې د سټوډنټانو سره ښه سلوك نه کېږي.	له شاګردانو (زده کړیانو) سره له آره ښه (سم) چلند نه کېږي.
ملاعمر د پټې د خپل ځای نه لا درکه (لاپته) شوی دی.	ملاعمر له خپل پټوني څخه تری تم شوی دی.
وزیر صحت پاکستان د ریډیو اسلام اباد نه براه راست یو ضروري پیغام نشروي.	د پاکستان د روغتیا وزیر د اسلام اباد له راډیو څخه یو اړین پیغام نیغ پر نیغه خپروي.
د تعلیمي محکمو کې تحفظ نه مېلاوېږي.	په ښوونیزو څانګو (ادارو) کې خوندیینه نشته.
د وزیر ثقافت اهلیه (تېر، کور، بېګم) په حق اورسېده.	د فرهنګ (کولتور) وزیر مېرمن مړه شوه (له نړۍ سترګې پټې کړې).
کابل ته ورغلي د استرالیا ډپلومېټان اسلام آباد ته واپس شو.	کابل ته ورغلي استرالیايي دېپلوماتان (بیرته) اسلام آباد ته ستانه شول.
د یوولسم ستمبر د بریدونو سره تړاو لرونکی یو دهشتګرد ګرفتار کړی شو.	د سېتمبر د یوولسمې د بریدونو اړوند ترهګر ونیول شو.
دپړه لرونکو کسانو د عدالت قرارداد تسلیم نه کړلو.	ګرمو کسانو دنیاوتون پرېکړه ونه منله.
د زلزلې کور ړنګونکي غمېزه ختمه شوه.	د ربړدلې کور ګډې بخوله پای ته ورسېده.
د لویدیځ ښاریان په کابل کې نیولي شوي دي.	د لویدیځ هېواد وندان (تبعه) په کابل کې نیول شوي دي.
د ملك صدر یوه خوشخبري پېش کړه.	هېواد مشر (ولسمشر) یوزیری وړاندی کړ.
هغه په ربډیو او ټي وي یو اهم بیان جاري کوي.	هغه په راډیو او تلوېزیون کې یوه ارزښتمنه وینا کوي.

[کښېني لیکوال او ژورنالېستان او د دوی په لاروۍ نور ټولیز پښتانه د انګرېزي «on» په پېښو په ټېلفون، ټېلوېزیون، راډیو... کې د غږېدلو لپاره د (په - کې) پر ځای "په" کاروي او په سرچپه ډول "په مشری یا صدارت کې"، "په تعداد یا شمېر کې" هسې بېځایه "کې" سرباري کوي چې د نورو بېخرته پېښو په څېر په لړه بره ګرځي. پښتو کې کوم بنسټ نه لري].

دویم - په غږپوهیزه مورفولوجیکي(صرفي) برخه کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶- استل د دويم ډېرګړي پايله - است يا - ست او - واست بايد د- يئ، استئ، ياستئ اوويئ پر وړاندی معياري ګڼل په کار دي.

۱۷- د تېرمهال کړ د درېيم يوګړي نرينه پايله بايد صفر او زورکی غوره وګڼل شي، لکه: وخوړ، وليکه. دغه راز (وبله)، (وګڼه)، (وپيژند)، تر (وباله)، (وګاڼه)، (وپيژاند يا وپيژانده)... کره راځي.

۱۸- (دی) ((په زور والا)) ی ((بايد د ((د)) او ((دئ)) پر وړاندې د درېيم نرينه وګړي معياري روستاړي وګڼل شي، لکه: زلمی راغلی دی، دی زلمی دی، دغه راز د ختيزې پښتو دواز خپلواك (é) پر وړاندی هم.

۱۹- وو (په اوږد- و) د لر تېرمهالکړ د درېيم نرينه وګړي او (وه) يا (ول) د درېيم جمع نرېنه وګړي لپاره بايد معياري وګڼل شي.

۲۰- نا بشپړ تېرمهالکړ د درېيم نرينه وګړي روستاړی بايد د بشپړې هغې په څېر صفر او زورکی اوسي، البته بې له کوم مختاړی ((و)) لکه: زلمي ناك خوړ. سنك راته، د خوړې، خوړلو، خوړو، راتلې، راتلو او داسې نورو پر وړاندې.

۲۱- «خوړلای» بايد په بشپړ او نابشپړ تېر مهال کې د تواني او ارماني اړخ يوه معياري بيلګه ومنل شي، لکه ومې خوړلای شو. کاشکی مې وخوړلای، خوړلای می شو، کاشکې مې خوړلای يا د(ل) په غورځونه (خوړای).

۲۲- (خوړل) بايد په ټولو بېچارو کړو کې يوه معياری بيلګه وګڼل شي، لکه وخوړل شو (شول، شوه، شوی...)، خوړل شوی دی (دي، ده، دي)، خوړل شوي ول (شوې وه شوې وي...) خوړل کېده (کېدل، کېده، کېدی...).

خوړل کېدای شو(شول، شوه، شوې...)، يا خوړل کېږی. و به خوړل شي او نور.

۲۳- (زور) بايد د (زورکی) پر وړاندې معياري ښځينه روستاړی ومنو او ډېرګړی يې اوږده -ې، چې تياره، خوله، وياله،... په بيدودو (استثناوو) کې راځي، زورکی به په ټوليز ډول يو نرينه روستاړی وي، لکه پسه، زړه، تره، وراره. همداراز بايد مفرد ښځينه نومونه، لکه وله، ونه، غنه، ستنه د اوږدې ((ې)) په روستاړی ومنل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۴- هر (زور روستاړی والا) ښځینه نوم باید په اوږده (ې) جمع او مغیره کړو، لکه دوې ښځې، د یوې ښځې. داسې نه، لکه په کندهاري ګړدودکې چې د ناخجنۍ په ترخ کې یو دا راز ښځینه نوم په لنډه (ي) جمع یا مغیره کوي او د خجنتیا په ترخ کې یې بیا په اوږده (ې)، لکه لارې (راه ها) او لارې (نغمه ها).

۲۵- زور کی واله (ی) باید یوازېنی معیاري ښځینه روستاړی وګڼو، نه نرینه، لکه په کندهاري ګړدود کې لیکونکی د نرینه لپاره زورکی والا «ی» او د ښځینه لپاره په لنډه «ي» او دغه راز د (راغلئ دئ) دواړې (یاوې) زورکي والې وایي او لیکي.

۲۶- هره زور واله (ی) نرینه روستاړی وګڼو او ډېرګړې او اوښتې بڼه یې بیا په لنډه (ي)، لکه: سړی - سړي اولښتی - لښتي نه سړی، سړیان اولښتی، لښتیان.
«غویی»، «خوربی» او «ویی» کېدای شي، دوې او درې ډېرګړې بڼې ولري، لکه : غویی یا غویان، خوربي یا خوربیونه او کله هم خوربیان، ویی ـ ویي یا ویبونه.

۲۷- په پارسي یا عربي پېښو پښتو شمېر نومونه جمع کول نامعیاري دي، لکه: سلها، زر ها، په سلهاو، په زر هاوو، د (سلونه، زرونه یا سلګونه، زرګونه...) پرځای یا سرحدات (سرحدونه)، رودات (رودونه)، جنګلات (ځنګلونه)، چتیات (اپلتې) او داسې نور.

۲۸- (پاته)، (ټول)، (لږ)، (ښه) او داسې نور صفتونه باید د وګړي، ګڼې او نوږي له مخې له موصوف سره سم ګردان شي، نه لکه لږ اوبه، ټوله خلك، پاته هلکان، ښه (په زور) ښځه، ښه (په زورکي) سړی... همدارنګه (دواړه) او (واړه) باید د ځینو ګړدودو په لاسوند د نوږي او پېر له پلوه سم ګردان شي.

۲۹- اوږد «و» باید د مغیره جمع روستاړی اوسي، لکه د خلکو، چې کندهاریان یې په لنډ (و) وایي. دا راز (اوږد) مغیبره «و» باید د «نوم» په ستې پورې سیده ونه نښلي، لکه له (سړی) څخه (سړو)، له (کورنۍ) څخه (کورنو)، له (پېړۍ) څخه (پېړو)، له (پې) څخه (پو) ... چې یې له نورو ویېو سره ګډون راځي. البته که د ګډون ویره نه وي او رواني پېښوي، نو (ی) غور څول دومره نادوده نه برېښي، په تېره په شعر او وینا کې.

۳۰- هر نوم یا صفت چې له فعلي بنسټ سره یوځای کېږي، باید په وسمهال کې د ځوانېدل، ځوانېږي او ځوانول، ځوانوي په ببلګه ګردان شي، نه د ځوان کېدل، ځوان کېږي او ځوان کول، ځوان کوي په ببلګه. په دې ډول ورسره باید پیلېدل، پیلېږي او پیلوي یا مخامخېدل او مخامخول هم قیاس کړو، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله وینا، د (کېدل) او (کول) پرځای (ېدل) او (شول) معیاری وګڼو. یوازې په هغو برخو کې له داسې لنډیزه کار وانه خلو چې مانا بدلوي، لکه له اړ څخه اړول چې مانیز بدلون پېښوي. دغه راز له کونډ او کونډې څخه (کونډېدل) او (کونډول) جوړولای شو، مګر له ډېره یا تیږه څخه ډېرېدل او تیږېدل نه. له همدې کبله تر (پاتې کېدل) څخه د (پاتېدل) ګړدود معیاري ارزښت لري. هرګوره، د وردګو او ځېنو نورو کرلاڼیو خوشې – خوشیول، سترې – سترېدل ... ټولیزېدای نه شي.

۳۱- ځانګړي- تولنومځري، لکه: (زما دا) د وګړي، ګڼې نوري او پېر (شخص عدد، جنس او حالت) له مخې باید پوره ګردان ولري او هغه هم د دواړو توکونو په پام کې نیولو سره. په دې توګه به یوازې (زما دا) نه، بلکې زما دوی. زما هغوی... ستا دا. ستا دی ستا دوی، ستا هغوی... هم لیکلای شو، ځکه دا یوه ژبنۍ سپمایي ځانګړتیا ده.

۳۲- د ملتیا او اشتراکیت یا ټولوال ضمیر باید په څو ډولونو کې لږ تر لږه یو دا معیاری وګڼل شي، لکه: زلمي دوی، زلمي ډلې - دلې، زلمي ګلې... .

دریېیم - غږپوهیز (فونولوجیکي) معیاري اړخونه:

۳۳- معیاری پښتو ټول ۳۶ غږونه لري. (ء) او (ق) چې په ځېنو ختېزو ګړدودو کې دود لري او د پردي اغېز ښکارندويي کوي، ورسره معیاري ونه ګڼل شي. په دې توګه باید (چکړې)، (کلا)، (وکړه) ولوستل او ولیکل شي، نه (چقړې)، (قلا) (اوکړه) یا (ؤکړه) او داسې نور. دغه راز د څ، ځ، ښ، ژ او (ړ) غږو نه پر، س ز، خ، ز یا ج او ګ وا نه ړول شي. په سرچپه ډول د (ز) پرځای (ځ) کارول، لکه ځوی - ځما - ځمونږ... هم کره نه برېښي.

۳۴- په معیاری پښتو کې باید «ښ» او «ږ» د منځنیو ګړدودو (لکه د وردګو یا اندړو) په وینګ او تلفظ ومنل شي. ځکه یو څه زیاتوالی لري او بل په را دیویي خپرونو کې لږ تر لږه د «ښ» دا همداسې دود شوی دی. د ساري په ډول هلته له کندهاریا نو پرته نور ټول خبرلوڅان (ښ) له همدغه منځني وینګ سره سم د (ش) او (خ) تر منځ تلفظوي.

۳۵- په سوېل - ختیزو ګړدودو کې چې الف پر اوږده (و) یالنډ (و) او هغه پر اوږده (ې) یا لنډه (ي) اوړي، باید معیاري ونه ګڼل شي، لکه ځدران چې وایي : میرږ په کېر کې کور کړي (موږ په کور کې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو).

۳۶- یولړ وییونه چې په ځینو ګړدودو کې یې د غږو نو اوډون یو راز او په ځینو کې بل راز دی، باید هماغه ډول ته معیاري ارزښت ورکړو چې یا یې تاریخي لرغونتوب زیات وي. لکه کښل تر ښکل، کښته تر ښکته، خسا (خوسا) تر سخا، خسی (خوسی) تر سخی، خسر تر سخر، څمکه تر مځکه، اسویلی تر اوسیلی، زولنه تر زلونه، پسرلی تر سپرلی، پښه تر ښپه، پښېمان تر ښپېمان، انګازه تر ازانګه، ولېشت تر لوېشت... او یا خو یې ویونکي زیات وي، لکه زمری د مزری یا امزری، غږ د ږغ، ورغ د روغ، اورېدل د اروېدل... پروړاندې.

۳۷- اوږد ، ارت، اړخ، بوخت باید په یو ځپېز ډول، معیاري وګڼل شي، نه په دوه ځپېز ډول، لکه څنګه چې په لویدیزو ګړدودو کې دود لري.

۳۸- چې، پورې، لاندې، باندې، وړاندې، غوندې، کې، هسې، داسې، دغسې، چیرې، پرې، ترې، یوازې، همدا راز نومځري تاسې، دې، یې... او دا راز نور وییکي باید د ګړدودي زیاتوالي له کبله په اوږده (ې) ولیکل شي او ولوستل شي، نه په لنډه (ي).

۳۹- (موږ) باید د ګړدودي زیاتوالي له کبله د (مونږ) په وړاندې معیاری وبلل شي.

۴۰- (زما) او (زموږ) دې دوییونکو د زیاتوالي په لاسوند په دوه ځپېز ډول معیاري وګڼل شي، نه به یوځپېز ډول. په شعر کې یې دواړه بڼې جواز لري، ان (زموږ) درې ځپېز (زموږه) هم راتلای شي.

۴۱- نمسی یا نوسی، نمانځل، نمانځنه، نماړی یا نواړی، نماړل... د لرغونوالي له کبله د لمسي، لمانځل، لمانځنه، لمانځه، لماړي، لماړل ... پر وړاندی معیاری ارزښت لري. مګر ماسپښین، مازیګر، ماښام او ماسخوتن همداسې (مفغن) د اسانتیا له کبله معیاری پاتې شي. لمونځ او لمر دې بیا تر نمونځ او نمر، نور، مر یا مېر د ویونکو د زیاتوالي او دودوالي له لامله غوره وګڼل شي.

۴۲- هغه، هسې، هغې، هماغه، هغومره... ترهاغه، هاسې، هاغسې، همغه، هاغومره ... اسان او روان برېښي او په کار دي معیاري وبلل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳- «ته» خو د «له» یا «لره» پر وړاندې له وخته بیا معیاري منل شوی او کارول کېږي. «له» یا «لره» باید ګړنۍ او شعري ژبې ته پرېښوول شي، لکه څله یا څه لره.

۴۴- ولېدل تر لوېدل یا ولېږي تر لوېږي د عام منښت وړ بریښي او باید معیاری یې وګڼو.

۴۵- درول د ودرول پر وړاندې زیات تولیز والی لري او د معیاریتوب پر آر برابر دي.

۴۶- موندل او بیا موندل باید د میندل او بیا میندل پر وړاندې معیاري وټاکل شي، او وسمهال ګردان یې مومم، بیا مومم، د میمم، بیا میمم پر وړاندې.

۴۷- اوبدل یا اوبل تر اودل هم تاریخي مخکیوالی لري او هم ګړدودي زیاتوالی، نو یې معیاري منل غوره دي. هرګوره، اودل یې تېرمهال انډول دی.

۴۸- «ژر، ژرنده، ژرل...» خود «زر، زرنده، اوزرل...» یا «زر، جرنده، جرل...» پر وړاندې لږو ډېر معیاری منل شوی او په کار ده همداسې منل شوي پاتې شي. همداسې ژامه د زامه پر وړاندې، که څه هم ګړدودي ډېروالی یې دومره نه دی.

۴۹- یوازې د یواځې او بیا ځې پر وړاندې زیات معیاري لاسوند لري، ځکه پر دې سربېره چې لږو ډېر ګړدودي دود لري، په اوسنې لیکدود کې هم اسان او بې ګډونه راتلای شي.

۵۰- ځینې پور ویي چې د زیاترو پښتنو له خوا یې په څپو کې لنډون راځي، باید همغسې تلفظ شي، لکه نیاز یو څپیز، اختیار دوه څپیز او داسې نور. مګر داسې نه چې په سرچپه ډول لږ څپیز پر ډېر څپیز وواړول شي، لکه پلان چې له آره یو څپیز دی او باید همداسې د معیاری پښتو توک وګرځي، یو څپیز عربي او پارسي درې کانسوننته ویي بیا په سرچپه ډول په پښتو کې دوه څپیز کېږي، لکه شعر، جرم، علم، شرم، رزم، بزم، قدر، نذر، فضل، صدق، صبر، او داسې نور.

۵۱- هر راز پور ویي باید تر وسې وسې په لیک ولوست کې د معیاري پښتو تر دود لاندې راشي. دلته به یوازې قرآن او حدیث مستثنا وبلل شي یا ځینې ډېر دود ځانګړي نومونه، لکه افغان یا افغانستان چې له آره د"اوګان" او" او ګانستان" معرب بلل کېږي. د ځینو ژبو پورویيونو ته باید پام ولرو چې کېږي، یو نیم غږ یې د پښتو له غږونو سره سمون یا نژدېوالی ولري او خوندي یې وساتو، لکه الماني او روسي «ښ» او «څ» چې له پښتو سره ګډون لري. په دې توګه باید «مونشن» میونیخ - «مونښن»، «زوریخ» - «ثوریښ» یا ثوبریښ، «بارزل» - «بارڅل»، زرابکیین» - «څرابکین»، «تزار یازار» - څار... ولولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وليکو. دا چې ځينې په تېره کښيني پښتانه انګرېزي پوروييونه زياتره په هندي وينګ وايي، ټ پر ټ د پر ډ... اړوي، بايد يو مخيز معياري و نه منل شي، لکه ډاکټر چې آر لاتيني وينګ يې ‹دوکتور› دی او په کار دي، دوکتور يې غوره وګڼو. او په دې ډول نور اروپايي ويېونه هم همدا يو راز راپور شي، لکه د کلچر پرځای کولتور زيات دود مونډلی دی. کوټ، بوټ او دا راز نوروييونه خو بيا زياتره د پښتو غړپوهې تر اغيز لاندې راغلي او مستثنا ګڼل کېدای شي. همدارنګه اړ نه يو چې پارسی پر فارسی، پاړسي يا پاړسو، واړوو. جور د ځور، چراغ د څراغ په بڼه معياری راځي «ځواب» چې زياتره له سوال سره يوځای يو څپيز ويل کېږي، نو که همداسې په پښتو شوې بڼه معياری ومنل شي، دومره به نادوده ونه ايسي. ‹زنجير› بايد د دود له مخې په ‹زنځير› پښتو شي او د ورته غړو د ګاونډيتوب په اغيز سره ‹ځنځير› ونه ليکل شي.

۵۲- ځينې پښتو شوي ‹مفغن› عربي پور ويي، لکه ميرات، متل، مخنت، اتمان ‹عثمان...› دا کيلي پر لاس راکوي چې عربي، ص، پر، س واړوو او ث، پر، ت، خو بيا هم اړنه يو، دومره يې له پښتو‹س› سره انډول کړو چې د ټکر لامل شي. همداسې پر‹ز› د ‹ض› او ‹ظ› اړول درواخله.

۵۳- د پوروييو خجونه هم بايد زياتره د پښتو د خج پوهنې اړوند شي او هغه دا چې د نورو ډېرو ختيزو ژبو غونډې پښتو دې ته ډېره هڅه لري چې داروپايي يا نورو پوروييو پر وروستۍ څپې ياله وروستۍ څپې څخه پر مخکې څپه باندې خج راوړو، لکه لندن، واشينګټن، مکسيکو، کاناډا، يورپ، اتلانتيك چې په خپل ژبني قلمرو کې زياتره په لومړي خج ويل کېږي، نه لکه د لرو پښتنو غونډې چې هماغه اردو او انګرېزي وينګ او خج يې راټينګ کړي دي.

لويديزيان هم زموږ ختيز ويېونه او نومونه د خپلو ژبو له دود سره سم په لومړي او يا دويم خج تلفظوي، لکه کابل او افغانستان. مګر که هغوی زموږ ويېونه زموږ په خج ووايي او موږ د هغوی ويېونه د هغو په خج، لابه ښه وي.

۵۴- د دربېيم وګړي نژدې جمع ضمير ‹دوی› بايد په لنډ ‹و› معياري وګڼل شي، که نه له يوه بل ويي ‹دوی› سره يې ګډون راځي چې په پښتو قاموس کې په دستور، قانون او آئين مانا شوی دی.

۵۵- کښېناستل د کښېنوستل او کښېناستيدل پر وړاندې د معياري کېدووړ بريښي.

۵۶- ځينی پښتانه چې په بخښل کې د بخشيدن ‹خ› نه غور ځوي او په همدې اغيز نخښه وايي چې له پارسي نشان سره اړيکی لري او پښتو شوې بڼه يې نښان دی، نو بخښل د نښه په اغېز ښښل هم اسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی او هم زیات دود لري، په کار دي، ښه او ښښل معیاري وګڼل شي. همدا راز تر خوښینه، ښینه زیات معیاری ارزښت درلوداى شي.

۵۷- ښوول، کېښوول، پرېښوول... باید د ښودل، کیښودل، پریښودل... کېښوستل، پرېښوستلیا ښیل، کېښیل، پرېښیل... پر وړاندې معیاري ومنل شي.

۵۸- ښوونځی او پوهنځی د ښځینه بڼې ښوونځۍ او پوهنځۍ په پرتله زیات معیاری ارزښت لري، ځکه اروابناد الفت خبره زموږ په کولتور کې نارینه تر ښځې له مخه ځي، په دغه لړ کې ټولی او ټولګی هم همداسې نرینه کره راځي.

۵۹- دا چې په پښتو غږ پوهه کې په ټولیز ډول تر پېښ، زورکی او تر زېر زور اسان ویل کېږي، نو باید په معیاری پښتو کې هم دا آر په پام کې ونیول شی. تر هغې چې ګډوون نه راشي. او د ټکر ډار نه وي. د ساري په ډول که په پندانه کې د زورکي پرځای د لنډ (و) په ګډود معیاري وګڼو، اساني به ولري، بې له دې چې له بلې کلمې سره یې ګډوون راشي. خو که یې په زورکي پیل کړو، بیا «پنبه دانه» نه، بلکې (میرګن) مانا ورکوي.

۶۰- د ځینو فعلی اوړونونو (ګردانونو) په وسمهال برخه کې د فعلي ولۍ وروستۍ (ت) په (ځ) ښوول معیاری ګڼل کېدای شي، نه په (ز). ځکه ګړدودي استناد یې په هر ډول، مګر اوسنی دودوالی یې هم ارزښت لري، لکه وځي د وزي، پریوځي د پرېوزي، پرځي د پرزي، غورځي د غورزي... پر وړاندی.

نو د دې لپاره چې رښتیا یوه قاعده مو ترلاسه کړې وي او په دې توګه مو د یوې ګرامری ګډوډتیا مخه نیولې وي، نو په کار دي، په داسې فعلونو کې د (ز) پرځای (ځ) وکاروو، لکه له (تلل) څخه (ځي) له (پرانیستل) څخه (پرانیځی)، له (پرېمینتل) څخه (پرېمینځي) او نور په ساتل، نتل، کتل... کې خو بیا ببځي د (ز) او (ځ) پوښتنه نه راپورته کېږي. هرګوره (ختل) پر (خېژي) او (کوتل) پر (کوژی) اوړي. ګرځېدل هم تر ګرزېدل ډېر لیکنی دود لري.

۶۱- په (وکړي اووکي) کې فونولوجیکي پوښتنه نه راځي، بلکه په دوو بیلابیلو لیکزیکي (لغوي) ډولونو پورې اړه لري، یو له (کړل) فعل سره اړه لري او دا بل یې له (کول) یا (کلل) سره. که په وییې پانګه کې (کړل) غوره وګڼل شول، نو (. کړي) به غوره وي او که (کول) یا (کلل) غوره وګڼل شول، نو (وکي) به غوره وي او که (کړل) او (کول) یا (کلل) دواړه معیاري ومنل شول، نو وکړي او وکي به هم ورسره غبرګ معیاری منل کېږي. کاندې یا کاڼې یې لا نور ګړدودي ځېلونه بلل کېږي، خو د معیاری کېدنګ ارزښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې لږ ښکاري. که موږ په رښتيا سره يووالی د معياري والي بنسټ بولو، بايد له دغو څو ډولونو څخه يو وامرو او په ټولو زمانو کې يې بشپړ گردان کړو، يا لږ تر لږه د سوپلاتيف په ډول يو تېرمهال ته پرېږدو او بل يې وسمهال، په بله وينا، يو بشپړ او بل نابشپړ مهال ته. بيا نو پخپله دې پرېکړې ته رسيږو چې (وکړي) ووايو او که (وکي).

۶۲- (زما، زموږ، ستا، ستاسې) د دما، يما، دموږ، دتا، يتا، يا د ستا د تاسې يېتاسې يا دستاسې) پر وړاندې ارزښت لري او لکه څنگه چې يې تر اوسه دود هم موندلی دی. البته، لکه له مخه چې وويل شول، له ستا پر ته دا نور بايد يو څېيز نه، بلکې دوه څېيز وويل شي، په شعر کې البته د دواړو ډولو جواز شته.

۶۳- اېستل تر ايستل او ويستل نه زيات دود لري او بايد غوره وگڼل شي.

۶۴- چونگښه په لنډ (و) د چينډ خه او ځينگښه پر وړاندې تاريخي لرغونتوب ښيي، نو بايد په معياري پښتو کې ونيول شي. همدا راز د ورسره د چونگاښ او البته چونگښ (بقه کلان)گډ آری بللای شو چې ښايي د چونگ له اواز نه يې سرچينه اخېستې وي

ځلورم - د ليك دود معياري اړخونه:

۶۵- ليك د ژبې کوم ټوك او جزء نه چې تش يو انځور دی. د ژبی اومه توکي غږونه دي او د ليك دا توري، يا په غونډ نوم ابيتې يا ابيخې. بشپړليك هماغه دی چې د يوې ژبې د هر يووستوي غږ لپاره يوه نښه (توری) ولري. داسې ليك ته غږ ليك يا فونيميك ليك يا ابېخې (الفباء) ويل کيږي. مگر د نړۍ په ژبو کې يوه دا هم هېڅ دا راز ليك نه لري. لاتيني يوناني، الماني، روسي يا تورکي ليکونه ورته په پرتليز ډول يو څه ورنژدې دي، که نه د نړۍ زياتره ليك دودونه نيمگړي دي. د دې پرځای چې د هر غږ يا اواز لپاره يو توری ولري. يوې څپی (هجا) يا کلمې لپاره يو ه نښه يا توری لري. پښتو ليك چې له آره عربي ليك دی او يو څه لاس پکې وهل شوی دی، له نيمگړو ليکونو څخه گڼل کېږي. په دې چې له (الف-و-ی) نه پرته نورو خپلواکو (واولو) غږونو لپاره پکې نښې نښانې يا توري نشته او هغه هم په هرځای کې نه کارول کېږي. د ساری په ډول (لور) د (دختر، داس او رحم) په مانا يو راز ليکل کېږي.

له دې کبله زموږ اوسنی ليك ريفورم لا څه چې بيخی يوه اوښتون ته اړتيا لري. هغه دا چې يې بيخي ابيخې واوړي او د عربي تورو پرځای نړيواله فونيميکي الفباء رامنځ ته شي چې که څه هم بنسټ يې لاتيني الفباء ده مگر لږو ډير له نورو ليکدودونو او ځينو نورو نښو نښانو څخه پکې کار اخېستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی، لکه (خ) او (غ) دا يې يوناني توري دي او د ډ، ټ، ړ، ڼ او داسې نورو لپاره تر لاتيني (n, r, t, d) لاندې ټکي ايښوول کېږي.

په دې توګه د اوسنۍ پښتو الفباء په چوکاټ کې مو پر ليکدود باندې هر راز وييني(بحثونه) او څېړنې تل يو سر خوړ دی. ځکه دلته بايد د توپير آر و پالل شي او په دې ډول هېڅ وېي سره يو راز ونه ليکل شي، حال دا چې د الفبا له نيمګړتيا سره دا خبره کيدون نه لري. د ساري په ډول څنګه کولای شو، (سره) د(مع، سرخ، سره زر او کود) درې واړو مانا وو لپاره راز راز و کاږو.
خو دا چې زموږ د ليك ريفورم يا اوښتون د هوسۍ په ښکر کې دی او يو وخت غواړي، لومړی ورته پخپله پښتانه راوځکېږي او بيا ورته لارې چارې وپلټل شي، نو سم له لاسه اړ يو، د همدې اوسنۍ ابېځې (الفبا) په چوکاټ کې يې پر معياری ليکدود باندې يو څه رڼا واچوو، چې که د معياری پښتو پوره انځور ونه شي کړای، د يووالي، يورنګوالي او اسانوالي، او له دې سره څه نا څه د التباس د مخنيوي د آر او اصل سلنه (فيصدي) خو لږ لوړه يووړلای شي. له بلې خوا مو څنګه چې د معياري پښتو د اختلاف وړ ګرامري او نور اړخونه تروسې وسې پورې نښه کړل او په دې توګه ورسره ډېر ليکدودي معياري اړخونه هم په ترڅ کې وښوول شول، نو دلته يوازې په هماغه رښتينو ليکدودي هڅو بس راوړو. د ساري په ډول پر (چې - چه) او (کښې - کې) غوندې د غږپوهنې په برخه کې خبرې شوې دي او بيا اړنه يو، چې د اروانښاد خادم غوندې پرې د ليکدود يا «پښتو تصيفی» ترنامه لاندې کلونه کلونه د خپرونو مخونه ډك کړو، بلکه زيات هاند به مو دا وي چې په کوم جادو او چل ول سره کولای شو، څه مو چې په غږپوهنه کې معياري ښوولي او ټاکلي دي، په ليکدود کې راښکاره کړو. په دې ډول به تر هرڅه له مخه دېته ټينګ پام ولرو چې څنګه له دوه دروخپلواکي نښو (و-ا-ی) ځخه ښه ترا او ډېر ترا ګټه واخېستلای شو.

۴۶- په پښتو کې د پارسي، اردو، انګرېزي... ژبو پرخلاف د عربي پېښ، زبر، ء او اوږد الف (ممدوده آ) فونولوجيک انډول نشته او پښتانه يې اړوند ګډ يا پوروييونه هم له خپل پښتو وينګ سره برابروي او پر («اوږد» و، «اوږده» ي يا «لنډه» ي، لنډ الف...) يې اړوي، لکه: ګمان- ګومان، دکان- دوکان، کنر- کونړ، کندز- کوندز ياکوندوز، بن- بون، کلتور - کولتور، ارګان-اورګان، رمان- رومان،فلم- فېلم، فزيک- فېزيک ،ګله- ګېله يا ګيله، ريالست- ريالېست، آزادي- ازادي،آفسر- افسر، لائق- لايق... . په دې توګه دا وروستی ليکدودي بېلګې کره بلل کېږي:
-[د پېښ پرځای«و»]: خوله، لومړی، غونچه، ګوندې، ګومارل، ګوربت، ګورت، اوشنل، کومک، کولمه، دورمه، پوخلا، ګورګورې، اوتاک (اتاق يا اطاق)، بوګاښ، اوتمانزی، اوتمانخېل، اخون، پومبه، پوندانه، کونړ، کوندوز...، خوځېښې ديني او ډېر دود وييونه استثناء ګڼل کېږي، لکه: خدای،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنیاد، استاد، ګناه، ګل، ګلاب، ګلالی، ګلورین، ګلباغ، سوروتال، سورنی، اردو...، که له دیني نومونو پرته نور له «و» سره ولیکو، خپل لیکدود به مو نور هم کره کړی او سي، لکه: ذره - دوره- خم- خوم، تخم- توخم، خرما- خورما، ارزګان-اوروزګان، ارګون- اورګون، ختن- خوتن، ترک- تورک،مغل- مغول او داسې پسې نور.

-[د زبر پرځای «ې» یا «ي»]: اېزګي، اېنځر، پېنځه، پېنځوس، برېښنا، څېرمه، هېنداره، هېنډه، اېنده، امېد، پېيل، پټېيل، تېيل، ټوکرېيل، څوکرېيل....

- همداراز په ښویېدل، تویېدل، لوېدل او داسې ورته وییونو کې د کنسوننټي (ي) او واوېلي اوږدې (ې) یا لنډې (ي) توپیرول په کار دي، بلکې...، ټېکېټ، تېلېفون یا ټېلېفون (لرغږون)، تېلوېزیون (لروینون)، اېمپراتور، اېټالیا، دېموکراسي یا ډېموکراسي، رېکارډ، انټرنېټ، دېټا، وېب سایت....

افغا نستان، پاکستان ...،هرات، هند و سند او داسې نور له ډېرې دودتیا او نومورتیا استثناء بلل کېږي. په (- ستان) وال نومونو کې تاجیکستان، وزبېکېستان، تورکمنیستان، قرغېزیستان، قزاقیستان، انګلیستان... هم همداسې لږو ډېر تازه رادود شوي دي. برلین هم د پارسي یا انګلېسي وینګ تر اغېز لاندې(برلن) لیکل په کار نه دي.

- [د آ پرځای ا]: ازاد، ازادي، ارام، ارامي، اسوده، اسان، ارمان، ازار، ازمون، اشنا،اواز، اوازه، اباد، ابادي، اخور، ادم، ارزو، اسیا، اسمان،اغا، اګاه، الو، الوبالو، اینه، اهنګر،ارتېست، اژانس، انتن... . داچې په کره پښتو کې آس، آر، آره، آړ، آړه، یا آریا، آریانا... په مد کښل کېږي، د عربي، پارسي، انګرېزي د مد هومره لوړ نه ویل کېږي،بلکې له نورو الفونو سره د توبیر له مخې لیکل کېږي، نور ټول پښتو سرالفونه د زور یا فتحې هومره وینګ لري او په دې توګه یې «لنډ الف» نومول په کار نه دي.

۶۷- ځانتني عربي توري (ث، ح، ص، ض، ط، ظ،ف، ق) باید له قرآن و حدیث او نورو سپېڅلو دیني دخیلو وییونو پرته د پښتو فونولوجۍ تابع شي او له پښتو وینګ سره سم به پکې ص او ث پر- س، ض او ظ پر- ز، ف پر - پ، ق پر- ك، ح، ع او همزه پر یوه خپلواك (a) اوړي او یا به بیخی غورځول کېږي، لکه سوله، سلا، تمه، شمه، او سون، خلك... چې آرې بڼې یې صلح، صلاح، طمع، شمع، افسون، خلق... دي. تورخم - طورخم، توپان - طوفان، کلا- قلا یا قلعه، دوتر - دفتر، کوندوز یا کندوز - قندز، او زار - افزار یا ابزار، کندهار - قندهار، پارسی - فارسی، مانا - معنی... لیکل خو ځکه بېځایه دي چې آره یې آریاني، په بله وینا، پښتو جوته شوې ده.

۶۸- د (ڼ) غږ یو یووستوی غږ دی او باید د (نړ) په بڼه چې دوه توري دي، ونه لیکل شي، که نه (کوڼ) له (کونړ)، خوڼی له (خونړی) او داسې نورو وییو سره هرومرو ټکر راولي. همداراز د نورو غبرګڅبو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه ټ، ډ ، ړ توري همداسې یووستوی معیاري وګڼل شي، نه د اردو په پېښنو پرت، د ، ر باندې (ط) په سر باري کولو.

۶۹- د (ګ) غږ د پارسي او پښتو ترمنځ ګډ دي، نو که همداسې ولیکل شي، څه پروا به ونه لري. دا چې ځینې یې د غبرګژبو غږونو توریو غوندې د (ك) په کرښه (ګ) کولو غوره ګڼي، یو بې سروبوله کار دی، ځکه (ګ) د (ب) غوندی یو ساده غږ تم (انسدادي) غږ دی. هو که هسې په نومونو، سرلیکوکې د ډول او رنګارنګۍ لپاره کله په کرښه (کونډه) وکښل شی او کله د پارسي غوندې، دومره به بې دوده نه وي، خو په ټولیز ډول په هر راز لاسي یا ماشیني (کمپیوټري...) لیکنې سښستمونوکې ګ هم کره او هم ارزان او اسان راځي.

۷۱- ځینی پردي ځانګړي نومونه، لکه څنګه چې د غږپوهنې په برخه کې ورنه نغوته وشوه، ترکومه ځایه چې خپله پښتو غږپوهه اجازه راکوي، باید له اصل سره سم وویل شي او هماغسې ولیکل شي. د ساري په ډول چارلس او په همدې یوه بڼه دودلري، په ورځپاڼو کې چاپېږي او له راديو تلویژیون نه اورول کېږي، بې له دې چې پر آره یې سوچ وشي. همدارنګه ریچارد چې په الماني، انګریزي، پرانسي او نورو اروپايي ژبو کې یې لیك دود یوراز دی، مګر وینګ یې بیلابیل لکه مېکاییل په روسۍ او المانۍ کې (مېخاییل) ویل کېږي، په پرانسي کې مېشل او په انګرېزۍ کې مایکل یا یوسف په روسۍ او المانۍ کې یوزف، په پرانسۍ کې ژوزف، په انګرېزۍ کې جوزف او په اسپانۍ کې خوسف. په دې لړکې د ګاډي ځغلونې الماني اتل «شومخر» په کارنه دی، په انګرېزي پېښنو ((شومکر)) وویل شي او ولیکل شي.

۷۲- د (ونکی) روستاړي والا وییونه باید له معیاري وینګ سره سم ولیکل شي. که څوك یې په لیکلو کې ټکنې کېږي چې چېرې یې یو (و) را ځي او چیرې دوه واوه، نو د داسې وییو کرښته دې په پام کې نیسي، په بله وینا ، له مصدري بڼې یې (ـل) وغورځوي، له پاتې کرښتې سره (-ونکی) ونښلوي چې که هلته هیڅ (و) نه وو ، له مخه بل (و) نه راځي. لکه له (لیکل) نه (لیکونکی)، له (څټل) نه (څټونکی) له (وېرېدل) نه (وېرېدونکی). که کرښتې له ځایه یو (و) درلود ، نو بیا په دوه (واوو) راځي، لکه : له (خپرول) نه (خپروونکی)، له (ټولول) نه (ټولوونکی) له (خرڅول) نه (خرڅوونکی). په دې لړ کې داسې کرونه (فعلونه) هم شته چې تر مصدري روستاړي (ل) له مخه دوه (واوه) له ځایه لري، نو د (-ونکی) روستاړي په نښلو لو سره یې باید اړوند فاعلي صفت په منځ کې دري (واوه) ولري، لکه له (ښوول) نه (ښووونکی) او له (پوول) نه (پووونکی). مګر دا چې دویم (واو) پکی دومره څرګند نه ویل کېږي او څوك یې نه تلفظوي، نو لیکل یې هم اړین نه دي او باید په دوو واوو (ښوونکی) او پوونکی لیکل یې معیاري ومنل شي، کېښوونکی او پرېښوونکی هم همداسې درواخله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۳- د وووت، ووت یا پریووت، پریووت یا پریوت تر منځ پریکړه باید لومړی په صوتي او صرفي برخه کې وشي اوهغه دا چې هرڅنګه په ګردان کې معیاري ومنل شي، نو هله به څرګنده شي چې په پورتنیو وییونوکې ځوځو (واوه) ولیکل شي. د لیکو نکي پر وړاندې خو (ووت) او پریوت زیات معیاري ارزښت درلودای شي، ځکه دا یو له فعلي ریښې وت او مطلقې ماضي مختاړي (و-) څخه منځ ته راځي او په دې ډول په دوو (واوو) ټیك راځي او دا بل له فعلي ریښې (وت) څخه د یوه مخکړ یا فعلي مختاړی (پرې) په ملګرتیا جوړېږي او په هیڅ کوم ګړدود کې یې د بشپړ تېرمهال (مطلقې ماضی) د مختاړي (واو) څرك نه لګېږي، په بله وینا ، په هماغو فعلو کې راځي چې داسې مختاړي ته هډو اړتیا نه لري، نو باید صرفي جوله یې پریوت معیاري وګڼل شي او لیکدود یې هم همداسې معیاری راشي.

۷۴- یوځای یا جلا لیکل نن سبا دا هم یوه لیکدودي ربړه (پرابلم) ګرځېدلی دی چې کوم ویي سره یوځای ولیکل شي او کوم سره بېلابېل په دې برخه کې باید لږ تر لږه درې آره او اصله له پامه ونه غورځوو: یو دوینګ او کښنګ تر منځ نژدیوالی، دویم د التباس مخنیوی او دریم لاسي او تخنیکي اسانوالی دی چې کله د همدې درو آروتر منځ ټکر هم پېښېږي، د ساري په ډول (پخپله) د ټینګار کړول او بیا ناوړوني ویي په توګه یوځاي لیکل کېږي. پر وړاندې یې (په خپله) لکه (په خپله خوښه) یا (په خپل کور کې) دغه آرونه نه پرځای کوي، نو جلا لیکل یې په کار دي. همداسې (پخوا)، (ځانته)، (مخکې)، (پکې)، (لپاره)، (خپلاسی)، (خپلمنځي)، (خپل خوښی)، (لاسلیك)، (نوملیك)... درواخله. په دې لړکې (مه)، (نه) له (خدای مکړه) او (خدای دې نکړي) پرته له کړښتې سره نښلول پر دروګونو آرونو سم نه خېژي، خو مخکړونه (پرې، پورې...) بیا ورسره معیاري راځي، لکه په پرېوتل، پورېوتل، کېښناستل... کې.

۷۶- ځینی پښتانه په خپل دې ګومان چې وینګ او کښنګ یې سره نژدې کړی اوسي، اوچتوی - او چته وی، ګرځوی - ګرځه وی، وکړی - وه کړی او داسې نور لیکي او دېته یې سوچ نشته چې همدغه زیاته کړې ښه یوازې د زور یا زورکي تر منځ ګډه نه، چې له کا نسوننتې (ه) سره هم ګډون لري. نو له دې پرته چې دود شوې لیکدود نور هم په شخړه کې واچوي، کوم لیکدودي ریفورم ورته ویلای نه شو. البته د (سوچه والي) غوندې وییو کې چې د "چه" او "و" یو ځای کول، نه یوازې دود نه لري، چې د التباس مخنیوی هم کوي. د (سوچه) ترڅنګ (سوچ) یو بل ویی دی چې (قاطع) مانا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادښت:
داهم د هغو سلګونو لیکونو یوه تازه بېلګه چې لیکوال د یوې پښتو- کره لیکنې پښتو په اړه له درو لسیزو راهیسې بېلابېلو لیکوالو، خپرندویانو او چارواکو ته استولي او یو مهال به په ((سپین لیکونه)) ټولګه کې خپاره شي(اکسفورډ ، اپرېل 2006):

اکسفورډ ،اپرېل2006

د پښتو ژبې او فرهنګ رښتیني خدايي خد متګار امام الدین ساپی صاحب او منلی فرهنګیالی قتیل صاحب،

تر مینه وړو پېرزوینو وروسته:
د نورو ډېرو غونډې ماته هم د لمر په څېر ځرګنده ده چې ستاسې.مرکز د هېواد او سیمې پرکچ د یوې رغنده فرهنګي سیالۍ لپاره را منځته شوی او تر هرڅه له مخه په دې مخه او موخه چې د نړۍ له کاروانه په کروړونو کروړه وروسته پاتې پښتو ژبې او پښتني ټولنې په اړه تر وسې وسې نوي او ګټور څه وړاندې کړي.

په دې لړ کې له دوه میاشتنۍ ((ورځ)) څخه دا هیله ډېره کېږي چې رامخته کړی ارمان لا ښه ترا تر سره کړای شي. خو له بده مرغه، لکه څنګه چې لیدل کېږي، ددغه ښکلي نامه زیاتره تشه جوله(لفظ) په پام کې نیول شوې ، نه مانا. بېلګه یې داچې ځای او نا ځای ((ځ) وکاروي، لکه: ځوی، ځېږېدل، ځېږېدنه، ځېږنده، ځېږون، ځما، ځمونږ، ځانګو، ځانګل، ځمری، ستونځه... او بیا چې په یوه کورنۍ کې د سرورزوي تر څنګه سرورځوی او قتیل ځوی کښل کېږي... . په پای کې به دا په زرګونو ټبرونه، هم د - زي پرځای په - ځي دود ومومي !

زه وایم، ولې یې جاج و مانا په پام کې و نه نیول شي او په دې توګه پکې د وسمهالي څېړندود (مېتادولوجۍ) پر بنسټ د نوې پوهې ، فرهنګ او بیا په ځانګړې ډول د نوې پښتو ژبپوهنې او رښتیني پښتني تاریخ په اړه هغه څه خپاره کړي چې د رحمان بابا خبره ، منکر پرې اعتراض و نه شي کړای !

موږ باید ځوان کمپیوټري پښتني پښت ته نور د وریځو اوښان جوړ نه کړو او د رښتیني مېتودیک افغاني - پښتني تاریخ پر ځای ورته بېځایه ویاړنې او ستاینې په غوږو کې ور پو نه کړو. همدارنګه پردي مذهبونه، ژبې، فرهنګونه او تمدنونه را خپلونه پرمختللې علمي نړۍ په ځان پورې له خندونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرته بله څه ګټه او پایله نه لري او بیا لا دا ګیله هم کوي چې ختیځپوهانو یې پر دغو اپلتو ولې ځانونه ناګاره کړي دي ! پر دغو داوو او دنګلو خدای ښښلو دودیزو پوهانو پوره ځانونه ستړي کړي او بوجۍ بوجۍ کتابونه یې را پرې ایښي ، نو بیا بیا راغبرګول او لا پړسول یې څه په کار دي! نومهالي پوهنیز دود و مېتود دادی چې هرڅوک یوه سکالو ترلیکنی څېړنې لاندې نیسي، باید مخکې له مخکې یې مخینه په پوره غور تر ځیرنې او کرونې تېره کړي، کره ترې راواخلي او کوره کوټه یې ور پرېږدي او خپل نوي زوي پرې ورزیات کاندې.

ما چې پېنځه دېرش کاله مخکې له اروپا څخه د نوې ژبپوهنې له رالېږدولو سره د خپل پوهنځي پېر استادانو لوستلیکي، لکه د علامه حبیبي پښتو ادب تاریخ، د استاد رښتین پښتو ګرامر یا د استاد رشاد ادبي فنون، په تېره پښتو عروض و قافیه یومخیز وننګول، د کومې تربګنۍ له مخې نه وه، بلکې زماله څانګیزې پازې یې اره اخېسته او د زړه له کومي مې غوښل چې نوي پښتني پښت ته نوي څه وړاندې کړم. له هغو نه یوازې استادحبیبي وو چې د ۱۳۵۴ ل. کال په نړیواله پښتو پوهنغونډه کې یې په ټوله پښتني مېړانه دا منښته وکړه: ((موږ له خپل واک و وس سره تر دې مهاله راورسوله، نور نوی اکاډېمیک پښت پوه شه او نوې لاره روده یې! او بیا هم همدا استاد وو چې د ((یوې- کره پښتو لیکلارې)) په اړه یې راسره لاسلیک کړې چلند لار (پروسېجر) بېرته وانخېست، که څه هم په کړن کې تر ډېره پر هماغه خپله کندهارۍ لیکلار ټینګ و ترینګ پاتې شو.مولانا خادم چې کړی لاسلیک یې په کړن کې پر خپل خورمنځ برابر و نه لید ، د داود خان تر دوتره یې پلپوټ (شکایت) ورسېد!

داچې په ورځ کې زیات زور پر هماغه زړو دودیزو ما ویلو تا ویلو اچول کېږي او بیا پکې بشپړ کتابونه راغبرګېږي، ښایي کوم دک و دلیل یې تر شا ټیکاو ولري، خو زه د مرکز او ددغې مهالنۍ د همکار په توګه د ګوتنیوي پرځای دا رغنده وړاندیز کوم چې د هغو ترڅنګه د نوې ژبپوهنې په رڼاکې زما پښتو پښوپه او همستاسې له خوا چاپ شوی کتاب ((پښتو او پښتانه)) هم پرله پسې ټوک ټوک خپور کړئ. له دې سره به نوی پښت دا کابو ومومي چې تر دغه منځ یوه پرتله وکړي او یوه پایلنیوي ته پخپله ورسي !

دغه راز له ګران ګړندي صاحب نه هم هیله لرم، د پښتو لیکدود او لیکلارې په برخه کی د پښتو استادۍ پر ځانګړو ازمېښتو ، زړو پربکړو او کتابونو بسیا پاتې نه شي او نوې پښتو ژبپوهنه او په تېره لیکلار هم تر کتنې اوڅېړنې لاندې هم ونیسي چې له درې نیمو لسیزو او بیا د یاد شوې چلند لارې لاسلیک راهیسې یې په څه له پاسه دوه سوو توکو(مادو) سره لیکنۍ پښتو ته لار موندلې او ښایسته ډېره دود شوې ده. داسې هم نه چې ګوندې زه دا دومره مهال ارام ناست یم، بلکې له نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستليکيو سره يې په ژبپوهنه کې له نويو نويو برياووسره پرله پسې کروم او بشپړوم او دا دي په همدې نژدې کې به يې له پروسږنې ژمنې سره سمه د ((ليکلاربنود په نامه لا کره او کېښکلې جيبي بڼه د چاپ لپاره همتاسې ته در وسپارم.

دا به ډېره ښه وي، ګړندی صاحب يې د دغه نوي لاربنود په رڼا کې له همدې دوه مياشتنۍ را پيل کړي چې ولې پر ځ دومره زور اچول کېږي، هغه هم د ننګرهاريا نو له خوا چې په ((ځيګر)) کې يې ګرد سره ځ نشته. يا د کابلۍ پښتو ((څو، ترڅو، تر څوچې...)) او د پېښورۍ پښتو ((څوک چې، کوم چې...)) مخنيوی چې ان د مرکز په شپږم توک يا ماده کې پېښورۍ ډوله ((کومه چې)) راغلې ده .
همدارنګه د(د - له) او (په - پر) يو د بل پرځای ليکل، لکه: پرتوګې (په توګه)، پرهکلې (په اړه)، پر ټوليزې توګې (په ټو ليزه توګه)، دوه يم، دوه دېرش، دوه څلوېښت... چې ډېری پښتانه يې بې (ه) ادا کوي او اروابناد وزيرصاحب به د خلکو په خولو کې ور سموله. همداراز د ننګرهارۍ او ټوليزې شمال ختيزې پښتو نور له ارو معياره غورځول شوي - مونږ، زمونږ، ما وخوړو، وخوړلو د((وخوړ)) پرځای، يا وليکلو د ((وليکه)) پرځای او داسې نور درواخله!
دا دی، له همدې ليک سره د اوو غزوال او ګړندي صاحب ترمنځ د پوخلاينې په موخه د کره پښتو ليکدود يوه برخه د چاپ لپاره در برېښليکوم.

په ټوله پښتني- افغاني مينه او لوربينه
پوهاند دوکتور م. ا. زيا ر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې – کره پښتو ليکلارې اړ وند ليکدود (Orthography)

۱- يوه کره ليکنۍ پښتو ۳۶ غږونه (sounds)، خو ابېڅې (الفبې) له دېرشو نښو (توريو) تېرى نه کوي. له ۷ خپلواکو (واوېلو) څخه يوازې درې دا ليکنۍ نښې يا توري (واى) لري. د زور (فتحې) او زورکي لپاره (ه) يا (ء) او يا چرګۍ (هه) کارونګ د ژبپوهنيز قانون «توپير» تر ډېر ځايه زيانمنوي او له لوستونکي لار لودن ورکوي. يوازې د «ى» د څلورګونو ډولونو له رامنځته کولو سره يو څه ليکدودي سمون راغلى دى چې له ښه مرغه پېښور اکېډېمۍ هم هوکې کړې، که څه هم د اردو په پېښو (ے) او دغه راز (ء) بېځرته کارونې کوزنى ليکدود ډېر کړکېچن او کرغېړن کړى دى !

۲- څلورګونې«ى» ګانې له خپلو بېلګو سره:

- اوږده (ې)، لکه:خداى دې ادې له دې ناوړې پېښې لرې لري.
- لنډه (ي)، لکه:ښادي، خپلوي، وداني.
- نرمه (ى)، لکه: نرى سړى، ځاى، خداى، ورى، وږى.
- درنه (ۍ، ئ)، لکه: نرۍ، کړۍ، ډوډۍ، څوکۍ...
- په کړ (فعل) کې، لکه: ډوډۍ وخورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ.

۳- د واوېلي (غيرملفوظه) او کنسوننټي(ملفوظه) «ه» توپيرول په کار دي. په دې ډول:
په (دويم) کې د واوېل (فتحې) په توګه غورځي او په (نهم) کې د کنسوننټ (ملفوظه ه) په توګه پاتې کېږي. د (نهم) بنسټ (نه-)دى، مانا دا چې ړومبۍ(ه) کنسوننټ (حرف صحيح) دى او دويمه هغه يو واوېل (حرف علت) دى. (اووه - اووم، پېنځه - پېنځم، يو- يوم...) هم په همدې لړ کې راځي. نور واوېل پاى يا خپلواکپاى شمېرنومونه (-ي-) غواړي، لکه:
درې- درېيم، اويا- اويايم، اتيايم، نوي- نوي يم يا نوييم؛ «څويم» هم تر ورته دوى يا قاعدې لاندې راځي. کنسوننټ پاى هغه خو په هر ډول اړونده پايله (- م) سيده په ځان پسې نښلوي، لکه:
څلورم، پنځم، شپږم، اتم، لسم... سلم، زرم، ميليونم... . پرکنسوننټي يا معدوله (و) پايته رسېدونکي شمېرې هم په دې لړ کې راځي، لکه:
يوم(يوسل ويوم)، دوه سوم....
زور- پاى او زورکي پاى هم د دغو واوېلو تر غورځونې و روسته تر ورته قانون لاندې راځي.

۴- په (- ونکى) رغېدونکي کړنومونه همدا يو «و» غواړي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکونکی، څېړونکی، ژباړونکی، ګنډونکی، خوړونکی، ښونکی، تلونکی، ویونکی، وهونکی... ، خو که له فعلي مصدره (- ل) لرې شي او پاتې بنسټ یو «و» ولري، نو (ونکی) بیا (وونکی) کېږي، لکه: کاروونکی، خپروونکی، څرګندوونکی، اړوونکی، ټولوونکی... له (ښوول) او (پوول) څخه چې (-ل) لرې کړې، نو (وو) پاتې کېږي او په کارده، اړوند ستاینومونه یې (ښووونکی) او (پووونکی) ولیکل شي، خو د دود وینګ له مخې ترې یو«و» غورځي.

۵- غبرګژبیز توري (ټ، ډ، ړ، ڼ) چې غږونه یې له غږبوهیز پلوه پښتو ډېر پخوا له هندي (پراکرېټو) را پور کړي دي، په اروپایي ژبو کې هېڅ نه ویل کېږي. کوم انګرېزي ټکي چې په لره پښتو کې ویل کېږي او کارول کېږي، بیا هم هماغه هندي او بیا اردو- انګرېزي اغېز دی، لکه:
ډاکټر، ماسټر، تهئټر، سېنټر، ډېموکرېټ ،ډېماکراسي، ډېکټېټر، کلېنټن، رامسفېلډ، ټوني بلېر، اکسفورډ.
که څه هم بره خوا تر پارسي او بیا لاتین آرې پرانسي اغېز لاندې دغه غبرګژبیزوالی له وینګ او لیکنګ دواړو وتلی وو ، لکه: دوکتور، ماستر، تیاتر (ننداري)، سناتور، دېموکرات، دېموکراسي، دېکتاتور...، خو زموږ د برنیو له کډوالۍ سره د لرنیو غبرګژبیزوالی پر ټوله پښتو واکمن شو او هغه هم زیاتره د انګرېزي پورویېونو په برخه کې، نه د نورو اروپایي ژبو(جرمني، پرانسي، ایټالیي، اسپا نیي...) په برخه کې، لکه:
فیدل کاسترو- فیډل کاسټرو، شورایدر- شورایډر، هېلموت- هلموټ، دوګول- ډګل... . مانا داچې دومره ښنده (زیاده روی) هېڅ په کار نه ده!

۶- جغرافیایي نومونه، لکه: اسیا، افریقا، اروپا، امریکا، استرالیا، انترکتیکا، کاناډا، برتانیا، ایټالیا، البانیا، انتونیا، استونیا، مکدونیا، کروشیا، کولمبیا، لیبیا، سوریا، چېچنیا، سومالیا ،ایتوپیا، مالیزیا، اندونیزیا... زموږ د لرغونو آریایي نومونو (آریانا، سوغدیانا، لودیانا، باکتریا، پښتونخوا...) په بېلګه په الف کره راځي، نه دعربي او اردو په پېښو اسیه، افریقه... هرګوره، روسیه، تورکیه، فرانسه، اوتریش- اتریش یا اطریش، پولېنډ - پولند، انګلیستان - انګلېنډ یا انګلند... کې لومړۍ بڼې غوره او کره دي.

۷- پښتو ویاند ته په کار ده، د هر چا او هر ځای نوم د اړوندې ژبې له وینګ سره سم ولیکي او ووایي، لکه: پرانسي (مېشل)، روسی او جرمني (میخاییل)، انګرېزي (مایکل)، عربي- اسلامي (مېکا ئیل- مېکاییل)، یا د جرمني (یوزف)، انګرېزي (جوزف)، اسپانیي (خوسف)، د جرمني پخواني بهرني وزیر نوم (یوشکا) چې له آره د (یوزف) کوشیننوم (مصغرنوم) دی، هم همداسې درواخله چې زیاتره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښوري او کوټه وال ویاندان یې «جوشکا» لیکي او وایي. روسي «څار» یا جرمني څویریښ... هم بویه د پارسي یا نورو ژبو په پېښو (تزار، زوریخ یا زوریک...) ونه ویل شي او ونه لیکل شي.

۸- پښتو او آریاني یا نا عربي وییونه، ځاینومونه، ټبرنومونه او وګړنومونه باید تر وسې وسې له وینګ سره سم په پښتو تورو او لیکدود و لیکل شي، لکه:
توره باز (طوره باز)، تورخم (طورخم)، تورو (طورو)، توتو (طوطو)، توتي، توتا، توتاخېل (طوطاخېل)، تهران (طهران)، اناتولیا (اناطولیه)، توپان (طوفان)، پرښته (فرشته)، خپه (خفه)، اپلاتون (افلاطون)، الینګار (علینګار)، الیشنګ (علیشنګ)، لال وسرځنګل (لعل و سر جنګل)، اسلام کلا (اسلام قلعه)، کلای نو یا نوې کلا (قلعهٔ نو)، کندهار (قندهار)، کندوز یا کوندوز (قندز یا قندوز)، ساکزی (اسحاق زی)، الیزی (علیزی)، دوتر (دفتر)، ساپی (صافی)، اپریدی (آفریدی) ، ګدون (جدون)...

۹- یوځای لیکل او جلا لیکل:
د ژبپوهنیز دوی (قاعدې) له مخې ټول ژبني توکي یا یوونونه (واحدونه) سره بېل بېل لیکل، په بله وینا، د اړوند لیک سېستم له شونتیا سره سم، تر وسې وسې جولیز یووالی له مانیز یووالی سره غاړه غړې کول په کار دي. که هغه ازاد وییکي وي، لکه: سربلونه، وستربلونه او اړیوییکي (په، پر، تر، د، له، سره، کې، پورې، ته... چې، که، او، هم...)، که ساده وییونه وی، لکه: نومونه (کور، لوی، زه، ته، دی، دا، هغه، یو، دوه...)، یاکړونه (تلل،خوړل، ځي، خوري...) او یا ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي (اشتقاقي) وییونه وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، ځانوژنه، بلوژنه، لیکلړ، نوملیک، برخلیک، برخوال، پانګوال، پانګواکي، ځمکوال، ځمکواکي، ځمکسمون، ژبپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، وییپوهنه، وییپانګه، وییزبرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخنیوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول، مخامخېدل، مخبېلګه، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندبینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاړی، لوبډله.

په دې لړ کې له دوو وروستیو توکیو (نومونو او کړونو) سره د ړومبیو هغو (ازادو توکیو) یوځای لیکل کره نه دي، لکه:
لخوا، لما، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)...، نخورم، نکوم، نلرم، مخوره، مکوه...

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله (شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک وییونه (قیدونه) دي، ځانته - ځان ته او مخکې- (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیرېږي. «بلخوا» له «یوخوا» سره د اړیکوییکو په توګه همداسې یوځای دود موندلی دی.
یو لړ وییکي سره په خپلو منځو کې یا له خپلواکو توکیو سره ځکه یوځای لیکل کېږي چې د یو یوازېني چار یا مانا لپاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله پرله پېیلي راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، لپاره، نشته، یا په (سترې مشي، خدای مکړه یا خدای دې نکړي) غوندې ګړنو او ځرګند نو کې وییکي (مه، نه) له کړونو سره یوځای لیکل هم همداسې درواخله!

که نه، د ټولیز دوی یا قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي اوباید جلا ولیکل شي، لکه:
نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه لرم، نه شم کولای، یا کولای نه شم، ونه شم کولای، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کېدای شي، د لیک اسانتیا لپاره یوه نیمه بېدوییي یا استثناء ومنو، لکه پاس په یاد شویو، او یا په (وانخلم، رانغلم، رانغی) غوندې دودو بېلګو کې.
له اوسنیو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د «یوې- کره پښتولیکلارې» دننه د کره ټولمنلي پښتو ابېڅې پر بنسټ رامنځته شویو کیبورډو سره په کارده، په یو یو وټ (space) سره د هرې کربنې یا غونډلې دننه په یو یو وټ (space) سره د بېلابېلو لویو او کوشنیو توکو تر منځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

۱۰- په پښتو کې د نورو ژبو پورویيونه له ژبپوهنيز او نړیوال دود و دوی پر بنسټ تر کېدونه له پښتو وینګ او لړوډېر مانیز اړونګ سره راخپلول په کار دي، لکه: ګاډی (ګاړی)، ماشوم (معصوم)، شمه (شمع)، تمه (طمع)، کیسه (قصه)، پوځ (فوج)، سبا (صباح)، میرات (میراث) د تباه او برباد په مانا، کرار (قرار)، سهار (سحر)... . پیل، توپان، اپت، تم، تپوس، پرښته، پراخ، خپه، خپګان، کمیس یا کمیز، مانا، دین، شېر (شعر) او یو لړ نور داسې وییونه د ډېرو آرپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې نا عربي یا عربي شوي (معرب) ګڼل شوي او یا هم ټکرویي (تصادفي لغات) زباد شوي دي.

۱۱- «ځ» د پښتو په څلورګونو ګړدودي ډلوکې د (ښ، څ، ږ، ژ) تر څنګه له شمال ختیزې هغې څخه تری تم شوې او له همدې کبله یې اړوند لیکوال په لیکدود کې زیاتره ټکني کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغلته چې باید ځ ولیکل شي، ز لیکي او چېرې چې ز ته اړتیا وي، هلته ځ کاږي، د ځ پر ځای ز، لکه په: غزېدل، خوزېدل، وزي، زلېدل، زیرک...کې؛ د ز پرځای ځ، لکه په: ځوی، ځوی ځات یا ځوځات، ځېږېدل، ځانگو، ځانگل یا ځنگل، ځنگول، ځنگېدل، یواځې، ځما ، ځمور، ځگېروی (زبېرگی هم ناکره دی)، سلېمانځی، قتیل ځوی... . که څه هم په یو لړمنځنیو گړدودو، لکه د خروټو ،اندړو او وردگو په هغوکې یې څه ناڅه وینگ هم شته، خو د لړه کیوالي له کبله له آرومعیاره غورځي.

د اروابناد استاد الفت دا خبره ، که څه هم پر ژبپوهنه برابره نه ده چې:« ځ څوک په خوله نه وایي، نو لیکل یې څه په کار دي!»، خو دومره بېځایه لیکل یې هم په کار نه دي ، لکه څومره چې د ساپي پښتو مرکز «خوږیانې ورونو او ورېرونو» او قلمي همکارانو تازه رادود کړې ده ! د دې لپاره د «یوې- کره پښتو لیکلارې» پر بنسټ د «ځ» کارونځایونه په لاندې ډول لنډیزمومي:

- د تلل، وتل، راوتل، ننوتل، پرېوتل، پورېوتل، کښېوتل، پرتل، پرانېستل یا پرانېتل... «ت» په وسمهال کې پر ځ اوړي، لکه په:
ځم، وځم، راوځم، ننوځم، پرېوځم، پورېوځم، کښېوځم، پرځم، پرانېځم ... کې.
هرگوره ټول (- ت -) والا کړونه دا مهالي بدلون نه مومي، لکه: نتل، کتل . ختل پر خېژي، کوتل پر کوژي، نغوتل پر نغوژي... اوړي. دغه راز د «ځ» لرونکي گړدود والا کندهاري لیکوال هم په پاسنیو کړونو کې یونیم په «ز» کاږي، لکه: وزي، پرانیزي!
- له خپلوانو ژبو سره د همریښه وییونو د «ج» پر وړاندې پښتو «ځ» راځي، لکه په:
- ځمکه (هندي جماکه، پارسي زمین)، ځنگل (هندي، پارسي او انگلیسي جنگل)، گاځره (هندي گاجر)، ځای (جا ، جای)، ځوان، ځلمی، ځک (جک)، ځښت (زشت)، ځنبل (جنباندن)، ځولۍ (جولی)، ځور (جور)، ځلېدل، ځل، ځلا (جلا)، ځلوبۍ (جلبي)، ځوږ (جوش)، ځیگر، ځنکدن، زنځیر یا ځنځیر...
. دا هم هېرول په کار نه دي چې هره پښتو ځ د پارسي له ج سره یومخیزه اېټېمولوجیکي مخامختیا نه لري، بلکې لږوډېر له نورو فونیمونو سره هم انډولتیا مومي، لکه په: نمونځ یا لمونځ - نماز، ځیرک- زیرک، ځمکه- زمین، روځ یا ورځ- روز... کې.د «د» پروړاندې، لکه په گردیدن- گرځېدل کې. ځواب له عربي جواب څخه کېدای شي، پښتو له پارسي لارې راخپل کړی اوسي.
- د تونروستاړي (مکاني لاحقې)، په بله وینا ، د - ځای، - ځی او یا - ځ په توگه، لکه په:
رغځی، دمه ځی، مېله ځای، پخلنځی، دریځ، ختیځ، لویدیځ، اوریځ، مینځ یا منځ، اخځ، ترخځ، چورلیځ (محور)، گهیځ (د مهالروستاړي په توگه)؛ رېبځ یا ربځ (جاروب، برس) هم د دغې لړۍ اړوند برېښي.
- په گړدودي ځېلونو (وارینټونو) د «ز» او «ج» پر وړاندې «ځ» کره راځي، لکه په:

(c) ketabton.com: The Digital Library

جاله- ځاله، زلمی- ځلمی، ګونجي- ګونځي یا غونځي، نا نزره - نانځره، جار- ځار، جرنده - ځرنده یا ژرنده، جندره- ځندره یا ژندره، زمکه - ځمکه (نه مزکه او مځکه)...کې. ختيز او لويديز له آره د ختيځ او لويديځ د ستاينوموڼو (ختيځيزاو لويديځيز) لنډيزونه دي او په کار ده، ليکوال د دغه ليکدودي توپير خيا ل وساتي!

۱۲- په ډېرو خپلو او پردیو ویيونو کې تر چ ،څ د کره ليکلارې او ليکدود ښکارندويي کوي، لکه په: څښل (چښل) څښاک، څټک، څګ (ګوړه)، څوکۍ، څپلۍ، څله (د ژمي يا واده)، څمڅه، څمڅۍ، څمڅوکۍ (کاشوغه)، خرڅ (خرچ، خرچه)، څڅۍ (ناوه)، څرمه (چرمه)، څرم، څرمن، څرمي، څرمني، (پس) کوڅه، نڅوړ، نڅوړل، سمڅ يا څمڅ، څرمښکۍ، څمڅاره، څنۍ(نه سنۍ)، څوباړی (نه سوباړی)، څېره (نه چېره يا چهره اوڅهره)، څېرل، څيرې، څيرله (ريتاړه، پرزه)، اڅکزی

۱۳- «چې» د (چه، چي، څې) او «کې» د(کښ، کښې، کښي، کي) پرځای کره منل شوې دي.

۱۴- ځينې د (بعضې) او ځنې د (څخه، ورڅخه، ترې) په مانا توپيرول په کار دي.

۱۵- يو لړ وييونه او نومونې چې لرو پښتو ليکوالو زياتره له انګرېزۍ او څه ناڅه (د اردو له لارې) له پارسي او عربي، او برو له بېلابېلو ژبو په بېلابېلو بڼو راخپل کړي او راخپلوي، يوازېنۍ هواری به يې دا وي چې پښتو نوې رغاونې (نيولوجېزمونه) يې ځای ونيسي، لکه:
بيالوجي، بيولوجی، بيولوژي، بيولوګي (ژوند پوهنه)، لنګويستيکز، فلالوجي، لسانيات (ژبپوهنه)، سوسيالوجي، سوسيولوجي، سوسيولوژي، سوسيولوګي، اجتماعيات (ټولنپوهنه)، سوسياټي، سوسيټي، جامعه، معاشره (ټولنه)، ډيماکراسي، ډېموکراسی، د موکراسي، جمهوريت (ولسواکي)، کلچر، کلتور، کولتور (فرهنګ، هڅوب)، موومنټ، تحريک، حرکت، جنبش(غورځنګ)، نشلېزم، نېشلېزم، ناسيونالېزم (ولسواله).

۱۶- « ګ » چې له بده مرغه کوزه خوا دود لري او زموږ کمپيوټر پوه نورحمان لېوال هم د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د خپل «ايشيا سافټ» پر پښتو ابېڅې را تپلی دی، نه يوازې له تخنيکي- اقتصادي، بلکې له ژبپوهنيز پلوه يو خورا ناسم کار دی. ځکه «کړې» يا د پېښوريو په نومونه «کونډه» د غبرګژبيزوالي ښکارندويه ده او زموږ پخوانيو، اګاهانه يا نا ګاهانه د څلورګونو پښتوغبرګژبيزو غږونو(ټ، ډ، ړ، ڼ) لپاره رامنځته کړې ده چې له وينګ سره يې رښتياهم ژبه په خوله کې راکړې کېږي. دا ښه شوه چې تر څنګه يې د اجمل حمزه، ايمل پسرلي او نورو نوښتګرو د ښاغلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېوال ټيکه والي نوره ننګولې او د پارسي او اردو په ګډون يې هماغه پخوانی«برنی» هغه ((ک)) پښتو پروګرام ته راننه ايستی دی او ورځ پر ورځ دودېدنه مومي. ابېمل، هرګوره، بياهم د کوزنيو په پېښو د زورکي (همزه) ټينګ ساتلی دی!

۱۷- د کابل پښتو ټولنې د ناسمو ليکدودي پرېکړو يوه بېلګه دا وه چې د پارسي (بود- بودند، بوديم) پښتو انډولونه (و- وو- وو) وکښل شي او په دې توګه يې ما هم د ډېريو برنيو ليکوالو په لاروی، د دودوالي او يووالي پر بنسټ په خپلو لوستليکيو او بيا کره پښتو ليکلار او ليکدود کې دا درې لسيزې همداسې خيال ساتلی وو. خو په دې وروستيو کې چې دغه کتابونه مې د بيا چاپ لپاره تر نوې کتنې، کرونې او بشپړونې لاندې ونيول، د نوې پښتو غرپوهنې له آر و معيار سره سم مې د يوګړي دريم وګړي، يا په دوديزه - ملايي نومونه (مفرد غائب) « وو»، ډېرګړی يې «ول»، يا د(- ل) په غورځونه « وه » او ډېرګړی لومړی وګړی (جمع متکلم) پرهماغه زړه بڼه «وو»، يا د(ول) په آره ګرداني بڼه «ولو» کړ.

«ول» د پارسي«بودن» د انډول په توګه يو ژوندی کړ(فعل) دی او د نورو کړونو په څېر يې ګردانول په کار دي، لکه له تلل څخه:
تلو (لنډيز: ته)، تلل يا تله او تلو... . ړومبی اوږد - و(o) او دويم (لنډ- و u) وګړيزې پايلې (personal endings) بلل کېږي چې په ملايي ژبپوهنه کې ورته هسې بېځايه «متصل ضميرونه» وايي. د (بود) انډول هم په دې(وو) کره راځي چې ړومبی(و) د کړبنسټ په توګه يو کنسوننټ يا معدوله و(w) دی او دويم د يوګړي د پايلې په توګه يو واوېل (اوږد و o) دی او بې له دې ړومبی کنسوننټي هغه هېڅ ويل کېدای نه شي. د(بوديم) انډول(وو) ورسره په وينګ او غږيزليک توپيرېدای شي، ړومبی (و) د کړ بنسټ په توګه کنسوننټ (w) دی او دويم د ډېرګړي لومړي وګړي پايله يو واوېل (لنډ وu) دی.
په هره توګه، زموږ په نيمګړي عربي آري ليک سېستم کې له دې نوي ليکدودي سمون سره سره بيا هم لوستونکی اړ وځي، د وړاندې وروسته توکيو له مخې يې سم ولوستلای شي.

۱۸- شو (شد) او شول (شدند) په لړ کې چې د ويونکيو د ډېري د آر پر بنسټ د (سو) او (سول) پر وړاندې کره ارزول شوی دی، شوو د (شديم) يا(شدند) د انډول په توګه له دوو (وو) سره کښل، بېځايه دي، ځکه ، لکه چې پاس ووېل شول، هماغه ړومبنی لنډ- و وګړيزه پايله رغوي، دويم ته هېڅ اړتيا نشته. که په دې موخه پښتو ټولنې يا بل چا رادود کړی چې له يوګړي اوږد - و سره يې توپير وشي، هم کوم آر نه شي ګڼل کېدای، که نه، په کار ده چې هرچېرې د لنډ - و لپاره غبرګ (وو) وليکل شي،لکه په (يو، ځو، رېبو...) يا په نومونو (ټټو، لاټو، ډېپو، لاهو...) کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹- د لرې پښتونخوا ليکوال او وياندان بايد د(ړ- ګ)،(ښ- خ)،(څ- س)، (ژ- ج) او (ځ- ز) توپير سره وکړي: نه سترګې (سترږې) وليکي، نه کېږي (کېګي) او داسې نور، که څه هم په ګړدودو کې يې د څلور واړو (ړ، ښ، ځ، څ) وينګ له منځه تللی او له ليکوالو او وياندويانو يې هم د ادايني تمه نه شي کېدای، خو د ((يوې-کره پښتو)) په پار يې بايد تاريخي آروالی په ليک کې خوندي وساتي.

۲۰- که پردي او په تېره، عربي وييونه څوک له کره پښتو«شوي» وينګ او ليکدود سره سم ليکل غواړي، ورته اړينه ده چې يو مخيز يې را پښتو کړي، لکه: فوج د فوځ او فوز پرځای (پوځ)، فرشته د فرښته پرځای (پرښته)، قصه د قيصه پرځای (کيسه)، شمع د شمعه پرځای (شمه)... . همدارنګه که (صا حب) اله ماله کارول کېږي، نو د (صيب) منځغړوپ وينګ او ليکدود څه په کار! څه مهال له مخه يوه وياند (صحاب منصب) کښلی وو او ښا يي همداسې يې اورولی هم وي، نو ولې يې اسان او ساده اندوول «افسر» و نه کارول شي چې د (تاج) په مانا هم آريا ني بنسټ لري او هم له انګرېزي (آفېسر) سره اړخ لګوي. بره خوا کلونه کلونه مخکې له سرتېري (عسکر) اوکارمن (مامور) سره يوځای رادود کړ شوی وو، خو اوس ورسره د بي بي سي پارسي ځېلو پښتو وياندانو په پېښو دا نور دوه وييونه هم بيرته عربي اندوولو ته اړول شوي دي.

۲۱- تر ټولو وروسته پر کښېنيو وياندانو بيا هم ټينګارپه کار دی چې د اردو مسخه او مېکسډ ژبې او ليکدود په پېښو پښتو ژبه او ليک په بېخرته (زورونو، زېرونو او همزه ګانو) انجړبنجړ نه کاندې، بلکې پر ليکه (افقي) اوډون ډېر زور واچوي، په بله وينا ، واوېلي توري همداسې ساده او بې خدوخاله (و،ا، ی، ې، ي، ۍ) وکارږي.د (زېر) پرځای (ې) او د (پېښ) پرځای (و) وکاروي، که څه هم ځای ډېر ونيسي او کرښې زياتې وغځېږي . بره خوا، ان د پښتوټولنې په دېرشمو لمريزو کلونو کې پر دغه آر ټينګار شوی وو، لکه په دې بېلګو کې:

ګومان، ګومارل، خوله، کوچنی (کوشنی)، غوټۍ، غونچه، موسکا، موسکی، پوخلا، پوخلاينه، خورما، توند، توکم، توخم، اوتمانخېل، کونړ، اورزګان يا ورزګان (ارزګان)، کوندوز يا کوندز، کولپ... ، ګيله، څېرمه، ګيلاس، اورګان، رومان، کولتور، دوکتور، کلينيک، ټېکېټ، ژورنالېست، ژورنالېزم... . (پوره څرګنداوی<پښتو ليکلارښود).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی

ټکي پر ټکي يې مه راژباړئ!

هره ژبه د يوې ټولنيزې ښکار ندې (پديدې) په توګه له خپلې اړوندې ټولنې سره سمه راپيدا کېږي، ورسره پر مختيا مومي او ورسره له منځه ځي. کومې اغيزې چې له نورو ټولنو څخه يوې ټولنې ته لار پيدا کوي، هرومرو پکې ژبنۍ هغه هم راځي . ځکه ژبه يا ژبې د هر راز ټولنيزو اړيکو د ټينګولو تر هر څه غوره وسيله ده او د هغو په سر کې ځای نيسي . پښتو ژبې هم تل د خپلې اړوندې پښتنې ټولنې په ټول بشپړتيايي بهير کې په زړه پورې برخه اخېستې او په دې ترڅ کې يې د نورو ګاو نډيو ټولنو د ژبو اغيزې پر ځان منلې او خپل اغيزې يې هم پرخپل وار پر هغو ښندلې دي . په دې کې خو څه اړنګ (شك) نشته ، څنګه چې د ټولنو ترمنځ اړيکي او اغيزې د اړوندو ټولنو د پرمختيا او بشپړ تيا بهير چټکوي ، هماغسې يې د اړوندو ژبو تر منځ اړيکي او اغېزې تر هغې پورې دغه راز ګټې لري چې د اړوندو ټولنو او ژبو اکرووکر (هويت او ماهيت) له خطر سره مخامخ نه شي. که نه ډېرې ستونزې او ربړې رامنځ ته کوي . تر اوسه لا په بشري نړۍ کې داسې ټولنه نشته چې په خپله خوښه په يو مخيز او بنسټيز ډول د بلې ټولنې بڼه ځانته غوره کړي او خپله هيره کړي، هسې خو نوې علمي نړۍ جوته کړې ده چې بشري نړۍ د يو کيدنې خواته ځي او يو وخت به د پرمختيا او بشپړ تيا يوه داسې پړاو ته ورسېږي چې هلته به هر راز ټولنو تيز، سياسي، فرهنګي او ژبنۍ بريدونه ړنګ وي، خو تر هغې پورې اړينه برېښي چې په دې لړ کې هره ټولنه خپله ژبه و پالي او تر وسې وسې يې د نورو د اغېزو پر وړاندې خپل آروالی او لږ تر لږه ليکنۍ يووالی خوندي وساتي .

پښتو ژبه په له منځني پېر راهيسې زياتره له هندي فرهنګ او ژبو څخه آغېز منه شوې چې غبرګژبيز والی (ټ ـ ډ ـ ړ ـ ڼ) يې غوره بيلګه ګڼل کېږي او تر هغه راوروسته يې له خپلو نژدې خپلوانو او ګاونډيو ژبو (لکه پارسي او ـ تورك و مغولي) او بيا له عربي او اروپايي ژبو څخه ډېر لغوي او ګرامري او اصطلاحي رنګونه اخېستي دي چې په ورځينو خبرو اترو، ليکنواو خبرونو کې يې ډېرې بيلګې جوتولای شو. په دې لړکې ځينو د پښتو ژبې له بڼې سره داسې اړخ لګولی دی چې رغاونې ته يې دومره زيان نه دی رسولی، مګر ځينې ورسره داسې نا انډوله او ناباندې برېښي چې ورسره هډو هېڅ د منښت او راخپلونې (اډا پټېښن) وړتيا نه لري. لکه: له ... څخه کتنه کول، له ځانه مېړانه ... ښوول ، تصميم نيول، تماس نيول ، اخطار ورکول، پاتې کېدل يا کښېناستل (اوسېدل)، په عمل کې پلې کول، صورت

(c) ketabton.com: The Digital Library

موندل ، کوم چې، چا چې ... ترڅو چې او داسې نور. له همدې کبله لیکوونکي تل زیار اېستلی چې د دغه راز زیانمنو پېښو د مخنیوي لپاره لار ښونې وکړي او داسې انډولو نه ورته پیدا کړي چې د پښتو له لوبې او رغاونې سره اړخ ولګولای شي، هغه هم د بېلابیلو ګړدودو (لهجو) او زړو متنو په مرسته. د ساري په ډول د(تصمیم نیول) پرځای (پتېیل)، د تماس نیول پرځای اړیکه ټینګول، د (اخطار یا خبرداری ورکول) پرځای (ګواښل، ګواښنه کول) او داسی نور.

په پښتو کې دغه راز ټکي پر ټکي ژباړنې تر بلې هرې ژبې له مخه له دوو نژدې ګاونډو ژبو اردو او پارسي، یا په درغلي نامه «دري» څخه راروانې دي. نه یوازې د ژباړونکو، بلکې د لیکوونکیو او ان غږېدونکو او ویاندانو له خوا. د اهم جوته ده چې زموږ پښتو ژباړونکي او پښتو لیکوونکي زیاتره، نه پر خپله کره ژبه دومره لاسبری لري او نه پر اړوندو همغاړو ژبواو زیاتره د ژبنیو تو کونو یوه مانا په پام کې نیسي، نه څو ماناوې، لکه زدن پروهل، شاندن پر کښېنول، بردن پر وړل او داسې نور راژباړي .

دلته په دغه لړ کې غواړم، ګران ژباړونکي او یا لیکوونکي هغو باریکیو ته ځیر کړم چې د لیکنې او ژباړنې پر وخت یې په پام کې ولري. د دې کار لپاره مې تر هر څه ړومبی دا غوره وګڼله، د پښتو - پارسی او په ترڅ ترڅ کې پښتو - اردو ترمنځ د ځینو ورځنیو ډېر پېښو وییونو (لغاتو) او ګړنو (محاورو) بیلګې وړاندې کړم او بیا په ځانګړي ډول د پښتو - پارسی هغه له یو لړ زیاتو بیلګو سره د درنو مینه والو مخې ته کښېږدم. او دا وروښیم چې کومې یې سره یو له بله انډول کېدای شي او کومې نه.

دا دی ، په وروسته ډول د راز راز پارسي وییونو او نومونو پر وړاندې لومړی ناسم او بیا سم وکره پښتوانډولونه وړاندې کېږي :

۱- (- دار) والا پارسي جوړښتونه چې په پښتو کې زیاتره پر «لرونکی» اړول کېږي، خو د تېرو آرونو له مخې دومره کره نه برېښي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
زمیندار	ځمکه لرونکی	ځمکوال
سرمایدار، پولدار	پانګه لرونکی	پانګوال
سردار	سردار	سروال، سردار
پاسدار	ساتونکی	پاسوال
شهردار(شهرداری)	د بلدیې رئیس	ښاروال (ښاروالي)

چوکیدار (پهره دار)	پیره دار	څوکیوال
مشعل دار	مشال لرونکی	ډیوه وال، بلینډه وال
گرویدار	گروي لرونکی	گاڼه وال
باغدار	بڼ لرونکی	بڼوال
مرغدار	چرگان ساتونکی	چرگان روزی
وطندار	وطنوال	هیوادوال
دامدار (مالدار)	مالدار	څاروي ساتی، پوونده
علاقه دار	علاقه دار	سیمه وال
آبدار	اوبه لرونکی	اوبلن، اوبه والا، خوندور
وظیفه دار	وظیفه لرونکی	پازوال
عکس دار (مصور)	تصویري	انځوریز
بالدار	وزر لرونکی	څانگور
برخوردار	برخه لرونکی	برخمن
فرماندار	د پولیسو قوماندان	پولیس بولندوی
پشت کار دار	کوششی	هڅاند، زیارکښ
صلاحیت دار	صلاحیت لرونکی	واکمن، واکوال
رشته دار	رشته دار (پښتونخوا = خپلوان)	څانگوال
سرشته دار	لوژستیکي افسر	کارساز، پرپڼی
شاخدار	ښکر لرونکی	ښکرور
طرفدار (جانبدار)	طرفدار	پلوي
ساقدار	کری بلند	اوږد پوندي (بوټ)
ریشدار	ږیره لرونکی	ږیرور
نمره دار	نمرې والا	شمېره ییز
باردار	بارلرونکی	باري
زمامدار	واکدار	واکمن، چارواك
جهاندار	د جهان څښتن	نړیواك
بهره دار ـ برخوردار	گټه اخېستونکی	گټه من، برخمن
پنجه دار	پنجاوو	منگولور، ښنور
گوشتدار	غوښه لرونکی	غوښن، غوښور
استخواندار	هډوکی لرونکی	هډن، هډور
نشاندار	نښاندار	نښه (شوی) نښاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

پهلودار	اړخ لرونکی	اړخن، اړخیز
بردار	عریض	پسورور
منصبدار/صاحب منصب	منصبدار	افسر، پوځي
مهماندار	مېلمه لرونکی	مېلمه پال
لعاب دار	لعاب لرونکی	زومنمن، لېړن
مردم دار	مردم دوست	وګړپال، ولسپال
لبه دار	حاشیه لرونکی	څنډن، څنډیز
خانه دار	کورلرونکی	کوروالا، کډوال،کډن
حامله دار	حامله داره	بلاربه، دوه ځاني
زن دار	متاهل	واده والا، کوروالا، ښځی والا
میوه دار	میوه لرونکی	مېوه يي، خولخوندی
موتردار	موټر لرونکی	موټر والا، ګاډي والا
تفنگدار	ټوپك لرونکی	ټوپك والا، ټوپکوال
عزادار (سوگوار)	ماتم کوونکی	ویرمن، ویرجن،ویر ژلی
پیسه دار	پیسه لرونکی	پیسه والا، شتمن
نمدار	نم لرونکی	نمجن، وسجن
مالدار	مالدار	پوونده، څارویوال، څارویروزی
پشم دار	وړۍ لرونکی	وړین، وړن
مو دار	وېښته لرونکی	ببر (وېښتی)
روزه دار	روژه لرونکی	روژه تی
شب زنده دار	شوګیر کوونکی	شپه ویښی (روڼی)
گلدار	ګلدار	ګلالی
کینه دار(کینه توز، کینه جو، کینه خواه)	کینه کښ	ګرجن، رخن، کینه ناك
خالدار (نقطه دار)	خالدار	ټکیالی، ټکن، ټکی ټکی
مزه دار	مزې دار (پ)	خوندور
روغندار	روغن دار (پ)	غوړ (بوټي، خوراك)
پرچمدار(علمدار)	بیرغ والا	سرغندوی، مخکښ
دیندار	دیندار	دین دوست
امانت دار	امانت دار	امانت گر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایدار	دوامدار	پاینده، پایښتي، ټینګ
نادار	نادار	نېستمن، نشتمن
ګره دار	غوټه لرونکی	غوټن، غوټیالی
زاویه دار	ګوټ لرونکی	ګوټن
جریحه دار	ټپي	زخمي زړی،ژوبل
شکمدار	خپټه لرونکی	بلاربه، دوه ځانې
حواله دار	اولدار	کوټوال
کیسه دار	کیسه والا	بټوه والا، تیور یا غولانځور (ژوی)
تحویلدار	تحویلدار	زېرمه وال
خزانه دار	خزانه دار	خزانه چي
قرضدار	قرضدار	پوروړی
وادار(کردن)	مجبورول	اړېستل
نامدار	نوم لرونکی	نومور، نومړ، نومیالی، نامتو
واګیردار (فراګیر)	ساري	پمند، پمګر (رنځ)
مریضدار	ناروغ لرونکی	ناروغ والا، ناروغوال
اجاره دار	اجاره لرونکی	اجاره والا
هوشدار	اخطار	ګوابن، ګوابنه
شاندار، شکوهمند، پرشکوه	شاندار	پرتمین، برمیال
لحاظدار	لحاظ لرونکی	مخ ماتی
کوهاندار	کوهان لرونکی	کوهانی، کوپانی، ډاګیز
نګهدار	ساتونکی	ساتونکی، ساتندوی
معلومدار	معلومدار	ثرګند، ښکاره، جوت، اوڅار، ډاګیز
مخزن دار	ټانکر	زېرمه ګاډی
دارومدار	دارمدار	ناسته ولاړه، ناسته پاسته، چال چلند
زهردار	زهر لرونکی	زهرجن، زهر ژلی
کاردار	مامور	کارمن
رازدار	راز لرونکی	خوالو، خوالګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلدار	زړه لرونکی ـ زړه ساتونکی	مین، مینه وړی، زړه ساتی
رویدار	رویدار	مخور
لکه دار	لکه لرونکی	رټن، رټه
دمدار	لکۍ لرونکی	لکیور
دمدار	سا لرونکی	ژوندی، ساکښ
دوامدار	دوامدار	پرله پسې، پایند
خود دار(خودداری)	ځانساتونکی	ځان پامی، ځانځاری (ځانځارنه)
خویشتن دار (خویشتن داری)	-	ځان پامی، ځانځاری (ځانځارنه)
خط دار	خط والا	کرښې کرښې، کرښن
دوستدار(هوادار)	طرفدار	مینه وال، لېوال، دوست
عهده دار	ذمه وار	ژمن، پازوال
بیدار	بیدار	ویښ، ویښیار
دامنه دار	دامنه دار	لمنیز، ارت وبیرت، پاینده
کتابدار	کتاب لرونکی	کتاب والا، لیکیوال
واره دار	واره لرونکی	واره یي، واره ییز
خاردار	اغزي لرونکی	اغزن، اغزین
معامله دار	معامله لرونکی	پالونکی، انډیوال
سرایدار	د سرای خاوند	سرایوان، سرای والا
دکاندار	دوکاندار	هټیوال
مغازه دار	د مغازې لرونکی یا څښتن	مغازه والا
برده دار	مریی لرونکی	مریي وال، بادار
پرده دار	پرده لرونکی	پرده پوښ
صلاحیت دار	صلاحیت لرونکی	واکمن، واکوال
سابقه دار	سابقه لرونکی	مخینه وال
هوادار(هواگیر، هواخواه)	هوادار، هواگیر	تاندهوا، مینه وال

۲- په - گر - روستاړي پارسي جوړښتونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-گر که څه هم د جولې له مخې د پارسۍ او پښتو تر منځ ګډون لري او يو فاعلي (چارنوميز) روستاړی دی، مګر دېته هم پاملرنه په کار ده چې پښتو لږ و ډېر د پارسي - ګر، په تېره د ايراني پارسۍ د نوو هغو پر وړاندې نور خپل ځانګړي روستاړي هم لري، لکه د کمايي ګر په وړاندی ګټيالی، د شيشه ګر پر وړاندی ښيښه ساز، د غمګر پر وړاندی غمجن او غمګين، د بازيګر پر وړاندې لوبغاړی، د تماشاګر پر وړاندې نندار چي، د نمايانګر - نمايشګر، بيانګر او نشانګر پر وړاندې ښکارندوی او څرګندوی، د ياری ګر پر وړاندې مرستيال، مرستندوی يا مرستی او ياد آهنګر پر وړاندې پښ او داسې نور. بزرګر د کشاورز او دهقان په مانا په بزګر پښتو کول دومره سم نه راځي، ددې لپاره نږه پښتو انډولونه ډېر دي، لکه: کرګر، کروندګر، کښتګر، کرندوی، کروی، کښندی، کښی او داسې نور. دادی، د پوره خبرتيا لپاره دا وروسته ليکلړ و ګورئ:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دروګر	رېبونکی	لوګر، لوګری
کوزه ګر	کلال	کمباړ، کولال
کارګر	کاريګر	کارګر
سرکارګر	د کارګرومشر	سرکارګر
بازيګر (ممثل)	نڅېدونکی	لوبغاړی، نڅاګر
نمايانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
نمايشګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
بيانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
نشانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
تماشاګر	تماشاچي	نندارچي
ايجادګر	ايجادوونکی	زيږندوی، پنځګر
عصيانګر	ياغي	سرغاړی، سرکښ، اورګډی
ګزارشګر	رپوټ چي	خبريال
آرايشګر	سينګارونکی	ښکلونکی، ډمګی، نايښه
نظاميګر	نظامي ګر	پوځيوال
پرخاشګر	پرخاش کوونکی	جګړه مار، لانجه مار
آهنګر	اهنګر	پښ
زرګر	-	زرپښ، زرګر
مسګر	مسګر	ټټار، سره ولېښکار

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمانگر	معالج	درمانگر، درملگر
نوحه گر (مریه گر)	فریاد کوونکی	ژړاند، ساندو
غار تگر/ تاراج گر	لوټوونکی	لوټمار، تالانگر
چپاولگر	چپاولگر	تاړاکگر
یورشگر	حمله کوونکی	یرغلگر
تجاوز گر	تېری کوونکی	تېرو، بلوسگر
پیکارگر	جگړه مار	جنگیالی، جنگیال
آشوبگر	-	اورپکی، اورگډی، سرکښ
طلسم گر	-	ټوټگر (درملگر)
استعمارگر	استعمارچي	کوډگر، ښکیلاکگر
استثمارگر	استثمارچي	زبېښاکگر
صورتگر	صورتگر	انځورگر، پڅگر
نگارگر (رسام، نقاش)	رسام	انځورگر
توطیه گر	توطیه کوونکی	ورانکاری، پتنه گر
فتنه گر	فتنه اچوونکی	پتنه گر، پتنه
روشنگر	روشنگر	روښاندوی
ستیز گر (ستیزه جو)	جنگره	جگړه مار
معامله گر	معامله کوونکی	ورځچاری، چنه گر
افسونگر	افسونگر	دمگری، پاړوگر، جادوگر، کوډگر
رامشگر (نوازنده، سازنده)	سازغږوونکی	سازي
پرورشگر	پالونکی	پالنگر، پالندوی، پالوال
نیایشگر	عبادت کوونکی	نمانځونکی، پرښتونکی، پرښتگر
پژوهشگر	څېړونکی	څېړاند، څېړونکی، څېړندوی
کاوشگر	سروې کوونکی	پلټنگر، پلټند
ویرایشگر، ایډېټر	سموونکی	سمونگر
پالایش گر	تصفیه کوونکی	پاك کار، چاڼگر
اغواگر	اغواکوونکی	دوکمار، دروهجن، مارغیتل، درغلگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخشایشگر	بخښونکی	بښونکی، بښاند
نوازشگر	نازوونکی	پالند
ستایشگر(مداح)	ستایونکی	ستایوال
رفوگر	رفوکوونکی	پېزونکی، پېزگر
جادوگر	جادوگر	کوډگر،جادوگر
تصویرگر	ممثل	انځورگر، انځوراند ، ځرگندوی
اخلال گر	اخلال کوونکی	اورگډی، ورانکاری، منځډوبی
استیلاگر	تېری کوونکی	نیواکگر، بلوسگر
یورشگر (چپاولگر)	یرغل کوونکی	یرغلگر
یغماگر	چپاولگر	تالانگر، لوټمار
خیانت گر(خیانت کار)	-	ناامانتگر
اشغالگر	اشغالوونکی	نیواکگر
اغازگر	پیل کوونکی	پیلگر، پیلامگر
اعتصابگر	اعتصاب کوونکی	کاربندی، کاربند گر
پالیز گر	پالېز ساتونکی	پالېزوان
پرداختگر	صیقل کوونکی	سوان کار، پالشکار
تمثالگر	رسام	ځېره کښ، انځورگر
توانگر	شتمن	شتمن، موړ، بډای
تیز گر	تېره کوونکی	باټگر
جلوه گر	جلوه گر	ځرگند ، جوله گر
چرمگر	څرمن جوړوونکی	څرمن ساز
چلینگر (قفل ساز)	کلپ جوړوونکی	جندره گر
حسابگر (راستگو)	حسابوونکی، محاسب	پاک زړی، گټگر
حیله گر	چلباز	ټگ، ټگمار، چلي
دادگر(دادگستر)	عدل پالونکی	نیاومن، نیاووال
دیباگر (ابریشم باف)	و رېښم اوبدونکی	ورېښمگر
رویگر (مسگر)	مسگر	ټټار
ریخته گر	تویوونکی	تویاند ، کالب ساز
زین گر (زین ساز)	زین جوړونکی	زین ساز
سفتگر	امېل جوړونکی	پېیونکی، پیاند

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوداگر	تجار	سوداگر
شستگر	غشي ويشتونكى	ليندى، ويشتونكى
شيوه گر (عشوه گر)	ناز كوونكى	ښيوه گر
فريبگر (فريبكار)	غولوونكى	مارغيتل، دوكمار، ټگمار، دروهجن
قلعه گر (سفيدگر)	سپينوونكى	ټټار
كاسه گر (كوزه گر)	كاسه/كوزه جوړوونكى	خاورين ساز، كمباړ، كولال
كاغذگر	كاغذ جوړوونكى	كاغذ ساز
كالبدگر (پيكر ساز)	مجسمه ساز	پژگر
كفش گر (كفش دوز)	پڼې گنډونكى	موچي، چميار
گازرگر (گازر)	كالي مينځونكى	دوبي، ولاند
گداگر (درويزه گر)	گدايي گر	درويزگر، سوالگر، بسپن غاړى
گوهرگر (جوهرى)	جوهرى	زرگر، گوهرى
مداخله گر	مداخله گر	لاس منډى، لاسوهاند
منگيا گر (قمارباز)	قمار وهونكى	جوارگر
نيزه گر (نيزه ساز)	نېزه جوړوونكى	شلگر، سانگر
وجين گر (خيشاوه گر)	للون كوونكى	گوډگر، للونگر
ورزش گر	ورزش كوونكى	لوبغاړى، ورزشكار
ياريگر	كومكي	مرستيال، مرستدوى، مرستى
كيمياگر	-	كيميا گر
كمايي گر	گټونكى	گټيالى
پيداگر	پيداكوونكى	گټيالى، پيداگر
ويرانگر	ورانونكى	ورانكار (ى)، اورگډى
ستمگر	ظالم	گرگر
بيدادگر	-	-
چاره گر (چاره ساز)	چاره كوونكى	چاره گر، كارساز
شناگر	لامبووهونكى	لامبوزن
تلاش گر	تلاش كوونكى	هڅند، هڅاند
جستجو گر	-	پلټند، لټونكى
چاپ گر	چاپوونكى	چاپگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تهمت گر	تور لگوونکی	تورلگاو، توراند، تور گر
عشوه گر	ناز کوونکی	ښېوه گر
دژمگر(دلتنگ)	ډېپرېسډ(پ)	خولجن، گرومجن، زړه تنگی
لواطگر(بچه باز)	ـ	(هلك) ډاگی
داشگر	خبنتې پخوونکی	بټوان، بټۍ وال
افشاگر	افشا کوونکی	اشواگر
امحاگر	امحا کوونکی	نشتاند
خنیاگر	ـ	سندر غاړی، سرورگر

۳- په -کار - روستاړی پارسي بیلنگونه (اشتقاقونه) له - گراو- گاروالا هغو سره دومره توپیر نه لري. له تاریخي پلوه دغه درې واړه روستاړي د پښتو او پارسۍ ترمنځ په یوې گډې آرې (منشا) پسې ځي او لا اوس هم درېواړه چارنو میزه (فاعلي) پازه تر سره کوي، هم دومره چې تر پښتو یې په پارسۍ کې کارونه ډېره ده او د ځینو پر وړاندې یې پښتو نور ځانگړي انډولونه (لکه چار...) لري. پښتو زیاتره تر-کار-گر- ډېر کاروي او له دواړو سره لږو ډېر پایله (-ی) هم ملگرې کوي. دې ته هم پاملرنه پکار ده چې پارسي- کارد(کړن) پر ما ناسر بیره دکر او کښت هغه هم لري، لکه په پخته کار، پنبه کار او کشتکار کې. په ایرانی پارسۍ کې یې د - گر غوندې په لومړنۍ مانا کارونه بیخي زیاته ده او کله مانانو میز چار هم څرگندوي ، لکه په ریسمان کار (موازنه - رجه) یا شاهکار کې. پښتو ژباړونکي دواړه روستاړی پارسي انگیري او په ناسمه اوگرانه توگه یې پر- ونکی اړوي!

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
تجاوزکار	تجاوز کوونکی	بلوسگر، تېرو
جنایتکار	جنایت کوونکی	جنایت کار، بدکاری
خیانت کار(سگر)	خیانت کوونکی، خاین	ناامانتگر
ورزشکار	ورزش کوونکی	ورزش کار، لوبغاړی
جفاکار	ظالم	گرگر
محافظه کار	محافظه کار، زاړه پال	ځانساتی، کاغ
احتیاط کار	احتیاط کوونکی	ځانساتی، پامیالی
بیکار	بې روزگار (پ)	بېکار، وزگار

(c) ketabton.com: The Digital Library

شب کار (شوکار)	_	شپه کاری
سردمدار	_	سرکښ، سروال
سنگ کار	_	ډبرکار
سیمان کار	_	سېمېنټ کار
بدکار	بدکار	بدکاری، بدوردی
نیکو کار (درستکار)	نېکي کوونکی	نېککاری، نېکچاری
شاهکار (شهکار)	کارنامه	شاهکار
گناهکار	ملزم	گناهگار
خامکار	_	خامکاری
تازه کار	_	تازه کار، نوکار(ـی)
نوبت کار	_	وارگر(کارگر)
نوکار	_	نوکاری، تازه کار
فراموشکار	هېروونکی	هېرزړی
کشتکار	دهقان	کښتگر، کرگر، کروندگر
هنرکار	تکنیشن	تخنیکر
پخته کار(پنبه کار)	پومبه کرونکی	پومبه کار
مزدورکار	زیار اېستونکی	مزدورکار، زیارکښ
غریبکار	غریبکار	مزدور،خواري کښ، مزدورکار
فداکار	فداکار	سرتېر، سرښندوی، نیکچاری
راست کار	نیك کار	رښتین، رښتینی، رښتیانی، نېکچاری
خلافکار	_	ورانکار
افسونکار	_	جادوگر، افسونگر، کوډگر
رضاکار	رضاکار	خوښچاری، خپلخوښکاری
سرکار	دولت، حکومت، رسمیات	سرکار
زناکار	زناکوونکی	زناکار
فریبکار	غوولونکی	ټگمار، دروهجن، مارغیتل
جعلکار(ساخته کار)	-	درغلگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دست اندر کار (دست در کار)	-	بوخت، بوختی
سیاه کار	بدفعله	تورکار، بدورد
استکار (دستکار)	-	وستاکار، ورهڼگر
پیشکار	ناظر	مخکاری
تباهکار (تبهکار)	تباه کوونکی	اورگډی
زیانکار مضر - ضرر رسوونکی	زیانکار	ورانکاری
خرابکار	خرابکاری	ورانکار، ورانکاری
خطاکار	خطاکوونکی	بدکاری
تمیزکار	_	پاك کاری، سپیناوو، ځیرمن
پشت کار	زحمت - کوشش	کاروزیار، هاندوهڅه
جعلکار (تقلب کار)	جعل کار	دروهجن، درغلند، درغلگر
کسبه کار	کسب کار	کسبگر، ورهڼگر
خرده کار	رر	رر
کهنه کار	زاړه پال	زوړکاری، زوړچاری، زوړپال
طلاکار	طلا کاری	زرگر
فضول کار	خرابکار	بدکار، سپك ورك، بدورد
کلانکار	کلانکار	سترچاری ،لوی چاری
وجین کار	للون کوونکی	گوډگر، للونکار، للونگر
پرکار	_	ډیرکاری، کارند
پرکار	پرکار	پرکال
خرکار	خرچلوونکی	خرکار، خروالا
چاریکار	دهقان	کروی
پایکار(پاکار)	_	مرستی، مرستندوی، مرستیال
آتشکار	اوربلوونکی	اورگډی، تودوونکی
بیکار	_	وزگار، بیکار
گلکار	گلکار	خټگر، اخېړگر
خودکار	خودکار	خپل چاری، خپل کاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

		(اتوماتیک)
کاستکار	ـ	دروغجن
کهنه کار	ـ	ازمېښتکار، پوخ ازمېښتی
فلزکار(فلزگر)	ـ	فېلزکار
ماشینکار	ماشین چلوونکی	ماشین کار
بسته کار	ـ	بسته کار (تاجیکی: اهنگساز)
ولدنگ کار(جوشکار)	وېلډېنگکار	ویلگر
سفیدکار(ـگر)	سپینوونکی	ټټار
برمه کار	ـ	برمه کار، تېځاند
پیکار	پیکار	جگړه
کاروپیکار	کاروپیکار	هلی ځلی، هاندوهځه
نابکار (خطاکار)	ناهله	بدکاری، بدچاری، ناکاره، بدورد
ناکار	ـ	ناکار(ه)
غفلت کار (مسامحه کار، سهل انگار)		ناغېړی
تیزکار	تېره کوونکی	تېز کاری، څرخ گر، باټگر
ریاکار	ریاکوونکی	ریاکار
ویرانکار (بیران کار)	ـ	ورانکاری
شبکار	شوکار	شپه کاری
روزکار	ـ	ورځکاری
فتنه کار	فتنه کار	اورگډی، پتنه گر
صنعتکار	ـ	رغاوگر
سوارکار	سوار کار	سپور، سپرلو
همکار	مرستیال	همکار
سوهان کار	ـ	سوانکار
دسیسه کار	دسیسه کوونکی	دسیسه کار،ټگ و برگ
میناکار(ـگر)	ـ	مینا کاری
کندکار	تنبل	سست کاری
کنده کار(کندن کار)	ـ	توږاند
ریزه کار	دقیق	ځیر
سرشته کار	سرشته کوونکی	کارساز

(c) ketabton.com: The Digital Library

رویکار	-	ترکارلاندې، دود
هوسکار	هوسباز	هوسناك، هوسی
اجاره کار	اجاره کار	اجاره گر، اجاره والا، ټیکه وال
اجوره کار	-	مزدکار، مزدورکار
دستمزدکار	-	لاسباړی، مزدکار
نیلکار	رنگریز	(شین) چمبی
تجربه کار	تجربه لرونکی	ازمېښتي، ازمېښتکار
آزمایش کار	رر	رر
نهان کار	_	پټ کاری، پټ چاری
اندود کار(اندودگر)	_	پاك کار(ی)
اهمال کار	_	لټ، ناغېړي، سستکاری
خیانتکار	خیانتکوونکی	خیانتکار
امانت کار	امانت ساتونکی	امانت کار، امانت گر
توبه کار	توبه کوونکی	توبه گار
تلف کار	تلفکوونکی	اورگډی، ورانکاری
تخریبکار	تخریبکار	ورانکاری
مرصع کار	_	جړاوو
صلاح کار	_	سلا کار
ستمکار	ستمگر	گرگر
سازش کار	سازش کوونکی	سازښتي، سازښتکاری
ساخته کار	ساخته کاری	درغلگر
مسالمت کار	مسالمت کوونکی	روغه وال، سوله ییز
مسامحه	_	ناغېړي، لټي، سستکاري
مشتبه کار	اشتباه کوونکی	ختاکار، ورانکاری
هیچکاره	هیچکاره	هېڅکاره، بېکاره

۴ - په -گار روستاړی پارسي بېلنگونه ، لکه چې د (۳-کار) په برخه کې وویل شول ، هماغه ډول جوړښتونه رااخلي چې په -گراو- کار روستاړي کېږي. پښتو ښایي له (وزگار) او (ناگار) نه پرته بل داسې بېلنگ ونه پیژني، نو له دې کبله یې پر- گراو نورو ورته (چارنومیز) روستاړواړوي. دا دی ، نوموړي بېلنگونه په دې وروسته لیکلړکې وړاندې کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خداوندگار	ـ	خداوند
ماندگار	باقي	تلپاتی، پایند
ستمگار	ظالم	گرگر
افگار	زخمی	خوږ، ټپی، ژوبل، غوځ
دل افگار(دل فگار)	زخمی	زخمي زړی، څانگغوځ
تنفگار	زخمي	خوږ، ژوبل
روزگار	روزگار	ژوند، مهال، ورځې شپې
سازگار	موافق	سازکار، (سره) جوړ
ناسازگار	ناموافق	نابانديې
مددگار	ـ	مرستیال، مرستندوی، مرستی
کامگار(کامیار-کامیاب)	کامیاب	بریالی، بختور، نېکمرغه
یادگار	یادونه	یادگار
آموزگار	ښوونکی	ښوونکی،استاد، ښوواند
آمرزگار	ښښونکی	ښښاند
آفریده گار	خالق	پنځگر، پنځاند، پنځوال
کردگار	کردگار	کړاند ،کارندوی، کارواك
پروردگار	پروردگار	پالیال
توبه گار (توبه کار)	ـ	توبه گار
خواستگار	ـ	مرکچي، بلوني، غړښتونکی
بیگار	ـ	بېگار
رستگار	خلاص	ژغورلی،ازاد، پخشو، زغړ
سپوزگار	تنبل	لټ، ناغیړی، سستکاری
خدمتگار	خدمتگار	خدمتگار
پرهیزگار	پرهېزگار	نمنځچار، پالوال

۵ - په - ساز روستاړی پارسي ښلنگونه (اشتقاقونه) کېدای شي، لږو ډېر په پښتو کې هم پر - ساز روستاړي ښلنگو نووا وړي. ځینې پښتو لیکوال او ژباړن هغه د پارسي او پښتو گډ مال نه بولي او هڅه کوي، پر (جوړوونکی) یې واړوي او په دې توگه پښتو انډول تر پارسي هغه اوږد او گران کړي، لکه دوران جوړوونکی، ساعت جوړوونکی،جهان جوړوونکی، سرنوشت یا برخلیك جوړوونکی... چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید دورانساز یا دورانسازی، ساعت ساز یا ساعت سازی او داسې نور یې وژباړي. ځکه سازېدل او سازول له پښتو کړو (فعلونو) څخه شمېرل کېږي. دادی دلته یې څو بیلګې په لیکلړ کې وړاندې کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودساز	ـ	ځانجوړی، ځانسازی، غاور
اسلحه ساز	ـ	وسله ساز، درسته ساز
دورانساز	دوران جوړونکی	دوران ساز(ی)
تاریخ ساز	تاریخ جوړوونکی	تاریخ ساز(ی)
قفل ساز	کولپ ساز	ژندره ګر
کلیدساز	کیلي جوړوونکی	کیلي ساز
دواساز	ـ	داروساز، درملساز
زمینه ساز	زمینه جوړوونکی	لارهواری
جهانساز	جهان جوړوونکی	جهانساز(ی)
ساعت ساز	ساعت جوړوونکی	ګړیوال، ګړۍ ساز
صحنه ساز	صحنه جوړوونکی	نندار ښود
سرنوشت ساز	سرنوشت جوړوونکی	برخلیك ساز(ی)
بهانه ساز	پلمه جوړوونکی	پلمه ساز، پلمه ګر
زندګی ساز	ژوندجوړوونکی	ژوند ساز(ی)
دندانساز	غاښ جوړوونکی	غاښ ساز(ی)، غاښ رغاند
شانه ساز	ـ	ږمنځ سازی
شمع ساز(شمعریز)	ـ	شمرغاند
حماسه ساز	حماسه جوړوونکی	میړنی،توریالی،بولنبول
باز ساز	سوخت وساز، مېتابولېزم	بیارغاند
چاره ساز	ـ	چاره ساز، کارساز، چاره ګر
شمشیر ساز	ـ	تورپښ
چاقو ساز	ـ	چاکوګر، چاړه ساز
مبل (موبل) ساز	ـ	وتري ساز، ترکاڼ
آهنګ ساز	کمپونېست	سندر ساز
لانه ساز	ـ	ځاله، رغی
بسیار خوار (پرخور)	ـ	نسو، نسور، خېټو، خېټور، ډېرخور
مرده خوار(لاشخور)	ـ	ګورګټې، درنګه خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مردم خوار	-	سړيخور

۶ - په خوار - او - خور روستاړو پارسي بېلنگونه بې استثنا په (- خور) پښتو کېداى شي، ځکه د سړيخور - سودخور، بډيخور، ځيره خور غوندې بېلگې مخکې له مخکې تيارې په گړنۍ پښتو کې لرو، پراختيا موندلى بڼه يې، لکه په رشوت خورى او خويش خورى کې پر (بډې خوري) او (خپل پالنه) ژباړل کېداى شي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گياه خوار	گياه خوړونکى	گياخور
گوشتخوار	غوښه خوړونکى	غوښخور
جهانخوار	نړى خوړونکى	نړيخور
مفتخوار	مفتخور	تيار خور
انسان يا آدم خوار	سړى خوړونکى	سړيخور
نشخوار	-	شخوند
ميخوار	شرابخور	شرابي
قسم خور	قسم خوړونکى	قسم خور، سوگند خور، لووړى
سرخور	سرخوړوونکى، سرخوړلى	پس مرگي (زېړېدلى)
رشوه خوار(رشوه ستان)	بډيخوړونکى	بډيخور
جيره خوار	جيره خور	ځيره خور
سود خوار(سودخور)	سودخوړونکى	سودخور
غصه خور	غمېدونکى، زړه خوړينى، غمزغمى	
معاش خوار(ـخور)	معاش خور	تنخا خور
شيرخوار	شودې خوړونکى	تيروى، شودېخور
ماهيخور(ـخوار)	-	ماهى خورك

۷ - په – سوز روستاړى پارسي بېلنگو نه هم په همدې روستاړي پښتو کېداى شي، ځکه- سوز - سوځ پښتو کړولۍ هم بلل کېږي، په بله وينا، د دواړو نژدې خپلوانو ژبو تر منځ تاريخي تړاو لري.

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خانمانسوز	کورنۍ سوزوونکى	اورگډى،کور گډى
آتشسوز	اوربلوونکى	اورگډى

(c) ketabton.com: The Digital Library

جگر سوز	ځیگر سوزوونکی	ځیگر سوز
دلسوز	زړه سوزوونکی	زړه سواند ، خواخوږی
خود سوز(جانسوز)	ځان سوزوونکی	ځانسواند ، ځانویجاړی، ځانسوز
هستی سوز	ژوند سوزوونکی	هستی سوز، ژوندسوز
زندگی سوز	-	-
جهانسوز	نړۍ سوزوونکی	نړی سوز، جهانسوز
دلسوز	زړه سوزوونکی	زړه سواند ، خوا خوږی
ناسوز(نسوز)	نه سوزېدونکی	ناسوند
خرمن سوز	درمند سوزوونکی	درمن سوز
جانسوز (خودسوز)	ځان سوزوونکی	ځانسوز
خام سوز	خام سوځلی	اوم سوی

۸ - په - کن او - کننده روستاړي (پارسي) بېلنگونه له هماغې ډلې څخه دي چې هم ډېر دي او هم یې پښتو انډولونه ډیر لږ پر نورو روستاړو بدلېدای شي. که څه هم له تاریخي پلوه ټولې اریایي ژبې د عربی (فعل) پر وړاندې دوې کړولۍ یا بنسټونه لري. کن (کول) او کر(کړل)، مگر، لکه څنگه چې له مخه وویل شول، یوازې پارسي ژبه ده چې هغه د روستاړي په بڼه هم کاروي او د نورو ژبو غوندې پښتو هم اړ وځي چې هغه پر کوونکی یا ـ ونکی یا نورو کړنو میزو روستاړو (فعلي پسوندو) واړوي، په لیکلړ کې یې وگورئ:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کارکن (فعال)	فعال، کارکن (پ)	کارنده،تکړه، کارمن
بازی کن	لوبی کوونکی	لوبغاړی
اشتراك كننده	گډون کوونکی ـ	برخه اخېستونکی، برخوال، گډونوال
وانمود کننده (نموددار)		ښکارندوی
رهبری کننده	رهبری کوونکی	لارښود
خفه کن	خپه کوونکی	زندیکوونکی، سابندی
گمراه کن ـ کننده	گمراه کوونکی	بیلارې کوونکی
تهیه کننده	تهیه کوونکی	تیاروونکی، برابروونکی
خوردکننده	وړوکی کوونکی	ماتوونکی، دړې وړې کوونکی
کارکن	کارکن (پښتونخوا)	کارندوی(اکتیویسټ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ - په - ده او - دهنده روستاړو پارسي بیلنگو نه له پخوا نه هم ډیر وه او نن پسې نور هم مخ پر زیاتېدو دي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فرمانده	قوماندان	بولندوی
مدادپاکن	پنسل پاك	وچکښپاك
بهره ده	استثمار شوی	زېښنلی
سازمان ده(دهنده)	سازمان ورکوونکی	سازمانوونکی
سمتده (دهنده)	لوری ورکوونکی	لورسیخی، لوربنود
وام ده(دهنده)	پور ورکوونکی	پوروړی
خاتمه ـ پایان دهنده	خاتمه ورکوونکی	پای ورکوونکی
ضربه دهنده	ضربه ورکوونکی	گوزارورکوونکی، ځبند
عبرت دهنده	عبر ورکوونکی	لوستندوی
اخطار دهنده	خبرداری ورکوونکی	گواښنده، گواښگر، گواښگرندی
بیانیه دهنده	ویناکوونکی	ویناوال
ازار دهنده	ازارورکوونکی	ازاروونکی، ځوراند
زجر دهنده	زجرورکوونکی	ازاروونکی،ځوراند
شکنجه دهنده	شکنجه ورکوونکی	شکنجه مار، سپېتاند

۱۰- په - جو یا - طلب روستاړي جوړشوي پارسي بېلنگونه هم نن سبا لړو ډیر مخ پر زیاتېدو دې، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ستیزه جو(ستیزگر، جنگره)	ـ	جگړه مار
صرف جو	ـ	سپماگر
آبجو	ماهي	کب
صلحجو	سوله غوښتونکی	روغه وال، سوله من
کینه جو(کینه توز)	کینه کښ	رخن، گرجن
هنر جو	ـ	هنرمند
پیکار جو	جنگ غوښتونکی	جنگیالی، مېړنی
رزمجو	ـ	ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکز جو	_	منځۍ هڅی
دلجو	_	خواخوږی، زړه سواند
فرصت جو	لټوونکی	څوګیر
توسعه جو	پراختیاغوښتونکی	پراختیاپال، پراختیاهڅی
برتری جو (تفوق طلب)	لوړتیا غوښتونکی	لوړهڅی
حقیقت جو (حقیقت یاب)	حقیقت لټوونکی	رښتیا پال
ماجرا جو (مخاطره جو)	ماجرا غوښتونکی	غرغره یي، بلا غواړی، بلاپېری، ډانګه یي
نوجو	نوی غوښتونکی	نوهڅی، نوپال
استفاده جو (سودجو)	استفاده کوونکی	شوکمار، سودپال
بهره جو	استثمارگر	زبېښاکګر
فتنه جو	فتنه غوښتونکی	پتنه ګر
دانشجو	محصل	زده کړیال، شاګرد
نامجو	شهرت غوښتونکی	نومپال
پناه جو	پنا غوښتونکی	پناغاړی، شوغاړی
عیب جو	_	ویارسپړی، ویارغاړی
بهانه جو (بهانه گیر)	پلمه ساز(ی)	

۱۱- پ - انداز - یا - افگن روستاړی پارسي بیلګونه هم باید تروسې وسې د لنډوالي او آسانۍ آر (اصل) ته په پام سره پر نږه انډولونو واړول شي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
راه انداز(ی)	پرلاره اچوونکی	رامنځته کوونکی (رامنځته کړن)
خانه بر انداز	کوررړنګی	کور ګډی،کور ورانی
پس انداز	پس انداز	پاسره، سپما، زېرمه
سر انداز	سرانداز	مخپوښ (غالۍ)
خاك انداز	خاك انداز	ټتۍ
راکت انداز	راکت انداز	توغند ارتی
جغله انداز	کریړاچوونکی	کاړارتی
سکه انداز (اتومات)	سکه اچوونکی	سکه یي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرانداز	شراچوونکی	پتنه گر۔ اورگډی
نظر انداز(چشم انداز)	نظرانداز (کول، له پامه غورځول- پ)	کتنه، پاملرنه (ستر گارت)
چاپ انداز	لوبغاړی	وزلوبغاړی
دهشت افگن (تروریست)	دهشت گرد (پ)	ترهگر
دژافگن	ـ	کوټ ماتی
شیر افگن	زمری غورځوونکی	زمرماتی
سایه افگن	ـ	سیورارتی

۱۲- په - آمیز روستاړي پارسي ستانومیز بېلنگونه (صفتي مشتقات) هم له پښتو ژباړنو لوری لودن ورکوي او پر ډېرو گرانوانډ ولونوېي راړوي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فاجعه آمیز	د فاجعې ډك	بخولیز، ناتاریز
قهر آمیز	له قهره ډك	قهرژلی
افتضاح آمیز (فضیحت آمیز)	له شرمه ډك	شرمېدلی، رسوا
نصیحت آمیز	ـ	ورموزمه
صلح آمیز	له سولی نه ډك	سوله ییز، روغه ییز
غرض آمیز	غرضي	موخیز، دښمنانه
مسالمت آمیز	له مسالمته ډك	سوله ییز، روغه ییز
هیجان آمیز	هیجانی	پاروونکی، پارند
محبت آمیز	له مینې ډك	مینه وړی
خصومت آمیز	ـ	دښمنانه
سحر آمیز	له سحر نه ډك	جادوگرانه
گله آمیز	له گېلی نه ډك	گیله من، ماڼیجن
شرارت آمیز	ـ	اورپکوزمه
طنز آمیز	له طنزه ډك	لغازي
طعنه آمیز	له پېغوره ډك	پېغور ډوله
شفاعت آمیز	خیر خواهانه	نرمښتي
شکایت آمیز	له گیلې ډك	پلپوټډوله
شهوت آمیز(انگیز)	ـ	خاربښتي
توهین آمیز(تحقیر آمیز)	له سپکاوي ډك	سپکاوي وزمه، خندنی

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتقاد آمیز	انتقادي	نیوکډوله
افتحار آمیز	له ویاړه ډك	ویاړلی، ویاړمن
مبالغه آمیز	_	ښندیز
شگفت آمیز (-انگیز)	اریانوونکی	هېښنده
شتاب آمیز (عجولانه)	_	بېړنوزمه، بېړنی
جنایت آمیز	_	جنایتکارانه
مسخره آمیز	_	خندیوزمه، خندنی
کفر آمیز	-	کفروزمه

۱۳ - په - آور روستاړی پارسي بېلنگونه د نورو چار نومیز بېلنگونو غوندې زیاتره پښتو ژباړن او لیکوال د (راوړونکي) په زیاتولو پښتو ته رااړوي او هیڅ په دې پسې سرنه گرځوي چې روان، لنډ او اسان انډول ورته پیدا کړي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
درد آور	دردوونکی	دردناك
رنج آور	رنځوونکی	ځورند، خواشینی کوونکی
خوی آور (عرق آور)	_	خولن، خوله ماتی
هیجان آور	پاروونکی	پارند
یاد آور	یادوونکی	یادوړی
زبان آور	زباندار	ژبور
دلاور (دلیر)	دلاور	زړور
فراهم آور	_	تیارگر
اشتها آور	اشتها راوړونکی	لوهن، خورمنځی
شرم آور	شرم راوړونکی	شرمور، خنگن
سرسامه آور	_	سرساموونکی، سرساموزمه
خجالت آور	شرم راوړونکی	شرمور، خنگن
سقط آور	_	سپیازور
سکر آور	مخدر	نشه ییز، نشه یي
حمله آور	حمله کوونکی	یرغلگر
بار آور (بارور)	مثمر	بېبرور
نشاط آور	_	خوښند

(c) ketabton.com: The Digital Library

نام آور(نامور)	نامدار	نوماند، نومور
آشك آور	اوښكي بهوونكى	اوښكن، اوښلن
رزم آور	جگړه مار	جنگيالى
خنده آور	-	خنداوړ، خندى وړ
زور آور	قوى	زورور
جنگ آور	جگړه مار	جنگيالى، جنگيالى
ننگآور	ننگين	شرمور
پيام آور	پيغام راوړونكى	استوزگر، استازى
شگفتى آور، شگرف آور	اريانوونكى	هېښنده
مژده آور	زېرى كوونكى	زيريگر، زيريگرندى
عطش آور(عطشه آور)	تنده راوړنكى	تندوړى، تندغرى
اختناق آور	خپگان ډكى	زندى گرانه

۱۴- په - شكن روستاړى پارسي بېلنگونه په اسانه كېداى شي، په مات يا ماتى والا پښتو بېلنگونو، په بله وينا، ترنگونو (تركيبونو) وژباړل شي، نه په - ما توو نكي چې د لنډون او اسانى آر له منځه وړي او ويونكى ترې هماغه پارسي انډول زيات خوښوى . حال دا چې په گړنى پښتو كې نظرماتى، اودس ماتي، سر ماتى او غاښ ماتى، روژه ماتى غوندې انډولونه يې له پخوا دود لرى، لكه:

پارسي	ناكره پښتو	كره پښتو
زنجير شكن	زنجير ماتوونكى	زنځير ماتى
سنگ شكن	تيږه ماتوونكى	كاڼي ټك
دندان شكن	غاښ ماتوونكى	غاښ ماتى
كمر شكن	ملا ماتوونكى	ملا ماتى
سرشكن	سرماتوونكى	سرماتى
لشكرشكن	لښكر ماتوونكى	لښكر ماتى
توبه شكن	توبه ماتوونكى	توبه ماتى
وضوشكن	اودس ماتوونكى	اودس ماتى
دشمن شكن	دښمن ماتوونكى	دښمن ماتى
ناوشكن	كشتى ماتوونكى	بېړى ماتى
بت شكن	بت ماتوونكى	بوت ماتى
باد شكن	بادماتوونكى	باد ماتى

(c) ketabton.com: The Digital Library

موج شکن	موج ماتی	څپه ماتی
عهد شکن (پیمان شکن)	وعده خلاف	ژمنماتی
سوگند شکن	_	سوګندماتی
چوب شکن	دلرګوماتوونکی	لرګبه
ناشکن	ناماتېدونی	ناماتی
زود شکن	ژرماتېدونی	ژرماتی
استخوان شکن	هډماتوونکی	هډماتی

۱۵- په - مند روستاړی پارسي بېلنګونه هم د پر پښتو ژباړونکي او لیکونکي د - لرونکی په ملتیا پښتو کوي. حال دا چې په - وال او - من یا مند غوندې لنډو اسانو بېلنګونو د پر ښه ژباړل کېدای شي. ځکه - من او - مندد دواړو ژبو ترمنځ ګډون لري، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کارمند	مامور	کارمن، کارمند
علاقه مند	علاقه لرونکی	مینه وال، لیوال
غنامند	غني	بډای
دردمند	دردمند	دردمن
هنر مند	_	هنرمند
نیرومند	قوي	ځواکمن، پیاوړی، غښتلی
زورمند	قوي	زورور، ځواکمن
فرهمند	_	ځیرك، ویښیار
هدفمند	هدف لرونکی	موخن
سعادتمند	سعادتمند	نېکمرغه، نېکبخت
آرزو مند	ارزو لرونکی	هیله من
نیاز مند	اړتیا لرونکی	لاس اړی، اړ، اړجن، اړمن
آزمند	حرص لرونکی	سرابن، کاز من، اسوېلاند
بهره مند	برخه لرونکی	سودمن، برخمن
سودمند	_	سودمن، سودمند
برومند	مثمر	یېبرور، یېبره من
آبرومند	ابرومند	پتیال، پتوال، پتمن

۱۶ - په - آلود پارسي جوړښتونه هم ټکي پر ټکي پښتو ته راړول اړین نه دي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
غرض آلود	له غرض نه ډك	موخيز، غرضانه
گل آلود	په خټو ککړ	په خټو، چکړ، خړ، لېت پېت
خاك آلود	له خاورو نه ډك	لوغړن، سپېره، گردجن
دود آلود	له لوگی نه ډك	دودجن، لوغړن، لوگن
درد آلود	له درده ډك	دردناك، خوږند
غم آلود	له غمه ډك	غمجن، غم لړلی، ويرلړلی
قهر آلود	له قهره ډك	قهرژلی ـ قهروړی، ځاځېدلی
چرك آلود	مردار	خيرن، نون
غضب آلود	غضبناك	پرغزي
آشك آلود	له اوښکو ډك	اوښکن، اوښلن
آبر آلود	له وريځو ډك	وريځ، اوريځ
خواب آلود	له خوبه ډك	خوبولی، خوبوړی، خوبجن
خون آلود	په وينو ککړ	وينی ککړ، وينړی
كف آلود	ځگن	ځگلن
زهر آلود (زهر آگين)	له زهرو نه ډك	زهرجن، زهرژلی
خاكستر آلود	ايرن	په ايرو ککړ، لوغړن
گرد آلود	له گردو ډك	گردجن، گرزن، دوړن
غبار آلود	ـ	ـ

۱۷ - په - خواه روستاړی پارسي بيلنگونه د - طلب او - جو هغوته ورته دی او په همدې توگه ورته وړ پښتو انډولونه موندلای شو ، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودخواه	مغرور	ځانغاړی، غاور
دادخواه	عدل غوښتونکی	غاوچي، پريادي
تجزيه خواه	تجزيه - بيلتون غوښتونکی	بيلتونپال
بشرخواه	بشر غوښتونکی	وگړمين، وگړپال، بشردوست
وطنخواه	هيواد غوښتونکی	هيوادمين، هېوادپال
ترقيخواه	ترقی پسند (پ)	پرمختگ مينی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوا خواه	هواخواه	مینه وال، لېوال، پلوي
جاه طلب	_	پوړۍ پال
خیرخواه	خیر غوښتونکی	نېکپال
نیکخواه	رر رر	نېکپال
کینخواه	کینه کوونکی	کینه کښ، گرجن، رخن، کینه ناک، کیخن
بدخواه	بدخواه	بدورد
ملت خواه	ملت غوښتونکی	ولسپال
آزاد یخواه	حریت پسند (پ)	آزادیپال، آزادلوښی، خپلواکي مین
عذرخواه	_	ننواتی

۱۸- په - نورد - پیما او - گرد - روستاړی جوړ شوي پارسي بېلنگونه هم پښتو ژباړونکو ته لږو ډېر ستونزمن برېښي او په ناسم ډول یې کله په - وهونکی او کله په - گر ځېدونکی والا بېلنگونو پښتو ته رااړوي. یوازې پرمخ تللې بڼه یې (- نوردي) پر- چلند اړولې، لکه: هوا نوردي (هوایی چلند) چې د اروانښاد ارسلان سلیمی جوړونه ده:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
رهنورد	لاروهونکی	لاروی
کوهنورد(کوهگرد)	د غره گرځېدونکی	غرگرځی
بیابان نورد (ـگرد)	بیدیا گرځېدونکی	بیدیا گرځی
صحرانورد	_	_
هوانورد (خلبان)	هوا گرځیدونکی	هوا گرځی، پیلوټ، الوتاند
جهان نورد (جهانگرد)	نړۍ گرځېدونکی	نړیگرځی، نړۍ گرځند
فضانور د	ستورمزلی	هسك یونی، تشیالیونی
کیهان نورد	_	_
دریانور	د سمندر گرځېدونکی	سمندر گرځی، ماڼو

۱۹- په - فروش روستاړی پارسي بیلنگونه هم زیاتره ژباړونکي پر (خر څوونکي) هغو رااړوي او په لوی لاس یې اوږدوي او گرانوي، حال دا چې پر - پلور یا - پلوري - والا او داسې نورو ډېر روان ژباړل کېدای شي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گهر فروش	جوهري	گوهري
گلفروش	گل خرڅوونکی	گل والا ، گلپلوری
ذغال فروش	سکاره خرڅوونکی	سکاره والا
چوب فروش	لرگي خرڅوونکی	لرگبه، لرگي والا
دستفروش	لاس پر لاس پلورونکی	لاسپلوری
آردفروش	اوړه څرخوونکی	اوړبه، اوړه والا
سبزی فروش	سبزي خرڅوونکی	ساگ پلوری
برنج فروش	وربجې پلورونکی	وريجې والا
نمك فروش	مالگه پلورونکی	مالگه والا
وطنفروش (میهن فروش)	هېواد پلورونکی	هېواد پلوری
وجدان فروش	وجدان خرڅوونکی	وجدان پلوری
خود فروش	ځان خرڅوونکی	ځانښکاری، ځانپلوری
عمده فروش	عمده خرڅوونکی	ټولپلوری
پرچون فروش	پرچون خرڅوونکی	ټوکپلوری
میوه فروش	مېوه خرڅوونکی	مېوه پلوری

۲۰- په، بان او ـ وان روستاړي پارسي ببلنگونه پر ـ به او ـ وان او داسې نورو ډېر ښه اړول کېدای شي. ښاغلي ژباړونکي دې دا وروسته ببلگې په پام کې ونيسي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پاسبان	ـ	څوکیوال، ساتندوی
سرپاسبان(پولیس)	ـ	يو پوليسی افسر، سرڅارندوی
ساربان	د کاروان مشر	څاروان، جوپه مشر
زندانبان	د زندان مشر	بنديوان، زندانوان
پادوان	پاده وان	غوبه، گوروان
قلعه بان	ـ	کلا څاری
شتربان	اوښ والا	اوښبه
پیلبان	پيل ساتونکی	پيلوان
گله بان	رر	رر
بادبان	بادبان	بادوان

(c) ketabton.com: The Digital Library

میزبان	_	کوربه
ناوسروان	_	سمندري تورن
آسیابان (آسیاوان)	_	ژرنده ګړی
دیده بان	ناظر	څارو، څارونکی، کتونکی
شبان (چوپان)	_	شپون
رسد بان	لوراند	څارند (تورن پولیس)
باغبان	باغوان	بڼوال
دربان/دروازه بان	دروازه وان	څوکیوال، ورساتی، وربه
سایبان	_	کېږدی، چتر
سایه بان	_	چتر، تجیر
مهربان	_	مهربان، مهروان (مروت)
موټروان	موټرچلوونکی	چلوونکی _ ګاډي والا
جهانبان	_	نړیواك، واکمن، خدای
پشتیبان	ملاتړکوونکی	ملا تړی
مرزبان	_	بریدساتی، څوکیوال، څارندوی
نرد بان	زینه	ښل
نګهبان	ساتونکی	ساتندوی، څوکیوال
جنګلبان (جنګلدار)	-	ځنګلوان

۲۱- په - ګرا او - ګرایي، - پرست او - پرستی، - دار او - داری، دغه راز - سالار - سالاری او یا پسند - پسندی چې لاتیني او الماني اندولونه یې ایزموس او انګریزي هغه یې - ایزم او - ېست دي، نن سبا په ځانګړې توګه د نوي پرمختللي نړۍ لید او نوي پوهنې د نومونپوهنې (ترمینالوجۍ) یوه غوره برخه جوړوي. په پښتو کې زیاتره د (پښتونواله) په بېلګه پر - واله او - وال اړول کېږي. لکه پانګواله او پانګه وال چې ناسم ډول یې پانګوالي هم دود شوی دی. ناسم په دې چې په نورو ورته- ایزمونو کې روان نه راځي او دیو رنګوالي له کبله باید تروسې وسې هر ځای- ایزم- پر-واله واړول شي، لکه:

پارسي	انګرېزي	پښتو
اصلاح ګرا	رېفورمېست	سمونپال(ناسم:اصلاپال
همګرایی	_	هملاري، همهڅي
همګرا	_	هملاری
سرمایه داری	کپیتالېزم	پانګواله

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرمایه دار	کپیتالېست	پانگوال
وطن پرستی	پاتریوتېزم	هېوادواله - هېواد پالنه
وطن پرست	پاتریوت	هېوادپال
ملت پرستی ـ گرایی	نیشنلېزم	ولسواله، ولسپالنه
ملت پرست ـ گرا	نیشنلېست	ولسپال
جامعه گرایی	سوسیالیزم	ټولنواله
جامعه گرایی	سوسیالېزم	ټولنواله
جامعه گرا	سوسیالېست	ټولنوال
جامعه گرای تخیلی	-	انگیریزه ټولنواله
- ی تخیلی	اوتوپیین	انگیریز ټولنوال
واقع گرایی	ریالېزم	رښتینواله
واقع گرایی نو	نیوریالېزم	نوې رښتینواله
واقع گرا	ریالېست	رښتینوال
واقع گرا ـ ی نو	نیو ـ ریالېست	نوی رښتینوال
گروهه گرایی/ مرد مداری	کمونېزم	پرگنواله
گروهه گرا	کمونیست	پرگنوال
مدرس گرایی	سکولاستېزم	ښوونځیواله
کثرت گرایی	پلورالېزم	ډېرواله
کثرت گرا	پلورالېست	ډېروال
کهن گرایی	ارکایېزم(ارخاییزم)	زړواله، زوړپالنه
کهن گرا	ارکاییست	زړ وال، زوړپال
طبیعت گرایی	نیچرالیزم (ناتورالیزم)	پنځواله
طبیعت گرا	نیچرالېست	پنځوال
ذهن گرایی	سبجکتیوېزم (سوبیکتیوېزم)	خپل اندواله
ذهن گرا	سبجکتیوېست	ـ وال
رفتار گرایی	بهیورېزم	چلندواله
رفتار گرا	بهیورېست	چلندوال
خرد گرایی	رېشنالېزم (راسیونالېزم)	سولواله
خردگرا	راسیونالېست	سولوال
تقدیر گرایی	فتالېزم	برخلیکواله
تقدیر گرا	فتالېست	برخلیکوال
بهره گرایی	اتیلیتاریانېزم	ښیگڼواله

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهره گرا	اتیلیتاریانېست	ښیګڼوال
آینده گرایی	فیتو رېزم	راتلونواله
آینده گرا	فیتو رېست	راتلونوال
جهان گرایی	انترناسیونالېزم	نړیواله
- گرا	انتر ناسیونالېست	نړیوال
خود گرایی	اېگویېزم	ځانواله، ځانځاني
خودگرا	اېگوېست	ځانوال
جمع گرایی	کولکتیوېزم	غونډواله
جمع گرا	کولکتیوېست	غونډوال
اراده گرایی	والنترېزم	وېلاړواله
اراده گرا	والنترېست	وېلاړوال
الحاد گرایی	اتایېزم	بیدیني ـ بیدینواله
الحاد گرا	اتایېست	بیدینه
قوم گرایی	ـ	ټبرواله، کامولي
قوم گرا	ـ	ټبروال ـ پال
سمت گرایی	ـ	سیمه واله
اسلامگرایی	اسلامېزم	اسلامپالنه، اسلام پالي
اسلام گرا	اسلامېست	اسلامپال
چپ گرا	ـ	کیڼوال، چپی
راست گرایی	ـ	ښي اړخي، ښیواله، ښیلاسي
راست گرا	ـ	ښیوال، ښي لاسی
بنیاد گرایی	فندامېنتالېزم	بنسټواله، بنسټپالي
بنیادگرا	ـ	بنسټپال
شخصیت پرستی	(کیش شخصیت)	وګړه پالي
بیگانه پرستی	ـ	پردی پالي
خود پرستی	ـ	ځانپالي
عقب گرایی	رېکشنري	شاتګواله ـ شاتګ
عقب گرا	ریکشنیر	شاتګپال، شاتګی
موقع شناسی	اپورچونیزم (اپورتونیزم)	ورځچاري
موقع شناس (اپورتونیست)	اپور چونېست	ورځچاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

نماد گرایی	سېمبولېزم	انځورواله، ښارمه واله
نمادگرا	سېمبولېست	پیلامپال، ښارمه وال
شکل گرایی	فورمالیزم	جولیزواله
شکل گرا	فورمالېست	جولیزوال
انسانگرایی	هومانېزم	بشر واله، وګړواله
انسانگرا	هومانېست	بشروال، وګړوال
فردگرایی	انډیویډوالېزم	ځانګړواله
فردگرا	انډیویډ والېست	ځانګړوال
پندار_انگار_گرایی	ایدیالېزم	انګېرواله
پندار_انگار_گرا	ایدیالېست	انګېروال
ماده گرایی	ماټریالېزم	توکیزواله
ماده گرا	ماتر یالېست	توکیز وال
پدیده گرایی	فېنومېنالېزم	پدیده پالي
پدیده گرا	فېنومېنالېست	پدیده پال
شتاب گرایی	تاچېزم	تلوارواله، بېړنواله
شتاب گرا	تاچېست	تلواروال، بېړنوال
سبک گرایی	سټایلېزم	سبکواله، لېلپالي
سبک گرا	سټایلېسټ	لېلپال
نفس گرایی	سولیپسېزم	ځانواله
نفس گرا	سولیپېست	ځانوال
تعالی گرایی	سوپریماتېزم	پورتواله
تعالی گرا	سوپریماتېست	پورتوال
جامعه شناسی گرایی	سوسیولوجېزم	ټولنپوهواله
جامعه شناسی گرا	سوسیولوجېست	ټولنپوهوال
روانشناسی گرایی	پسیولوجېزم	ساپوهنواله
روانشناسی گرا	پسیولوجېست	ساپوهنوال
نسبی گرایی	ریالتیوېزم	پرتلواله
نسبی گرا	ریالتیوېست	پرتلوال
نیستی گرایی	نېهیلېزم	نشتواله
نیستی گرا	نېهیلېست	نشتوال، نشتاند
عینی گرایی	ابجکتیوېزم	رښتیاواله
عینی گرا	ابجکتیوېست	رښتیاوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصلحت گرایی	پرگماتېزم	سازښتواله
مصلحت گرا	پرگماتېست	سازښتوال
بدوی گرایی	پرېمیتیوېزم	بیدیایي واله
بدوی گرا	پریمېتیوېست	بېدیاییوال
عنعنه گرایی (سنت گرایی)	ترادیسیو نالېزم	دودیزواله
عنعنه گرا (سنت گرا)	ترادیسیونالېست	دودپال، دودیزوال
تاریخ گرایی	هېستورېزم	تاریخواله، پېښلیکواله
تاریخ گرا	هېستورېست	تاریخپال، پېښلیکپال
وجود گرایی	اکزیستنسیالېزم	هستیواله، هستیپال
وجود گرا	اکز یستنسیالېست	هستیوال
برتری گرایی (جویی)	هژ مونېزم	لوړتیاواله
برتري گرا	هژ مونېست	لوړتیاوال، لوړتیاپال
انتقام گرایی (جویی)	رېوانشېزم	غچواله
انتقام گرا	رېوانشېست	غچوال
تصفیه گرایی	پیورېزم	سپېڅا نه، سپېڅلواله
تصفیه گرا	پیورېست	سپېڅلوال، سپېڅاند
همنوا گرایی	کونفورمېزم	یورنگواله
همنوا گرا	کونفورمېست	یورنگوال
جهان وطن گرایی	کوسموپولیتېزم	نړې هیواد واله
جهان وطن گرا	کوسمو پولیتېست	نړۍ هیواد وال
نقد گرایی (انتقاد)	کرېتېسېزم	کره کتنپالي
نقد گرا	کرېتېسېست	کره کتنپال
واپس گرایی	دېکاد ېنس	وسترواله
واپس گرا	دېکادېنست	وستروال
جزمی گرایی	دوگما تېزم	ټینگواله
جزمی گرا	دوگماتېست	ټینگوال
آموز شگرایی	ایجو کشنالېزم	ښوونواله
آموز شگرا	ایجوکشنالېست	ښوونوال
گریز گرایی	ابسکاپېزم	تیښته واله
گریز گرا	ابسکاپېست	تیښته وال
اروپا گرایی	یوروپانېزم	اروپایي واله

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپا گرا (اروپا مشرب)	یوروپانیست	اروپايي وال (-گروهی)
تعصب گرایی	فناتیزم	تنگلیدي
تعصب گرا	فناتیست	تنگلیدی
اوج گرایی	اسماییزم	هسکواله
اوج گرا	اسماییست	هسکوال
هرج و مرج گرایی	انارشیزم	اړدوړواله
هرج و مرج گرا	انارشیست	اړدوړوال
مطلق گرایی	ابسولوتیزم	جوتواله (بشپړواله)
مطلق گرا	ابسولوتیست	جوتوال (بشپړوال)
تجرید گرایی	ابسترکشنیزم	گوښیواله
تجرید گرا	ابستر کشنیست	گوښیوال
زیبایی گرایی	استتیزم	ښکلاییزواله
زیبایی گرا	استیتیست	ښکلا ییزوال
ذره گرایی	اتومیزم	ککواله
ذره گرا	اتومیست	ککوال
قهرمان گرایی	هیروییزم	اتلیواله،اتلپالنه
قهرمان گرا	هیرو یست	اتلیوال،اتلپال
توهم گرایی	الوشیزم	ترهواله
توهم گرا	الوشیست	ترهوال
تصویر گرایی	ایماجیزم،ایماژیم	انځوریزواله
تصویر گرا	ایماجیست	انځوریزوال
دور نما گرایی	لندسکاییزم	لرلیدو واله
دور نما گرا	لندسکاییست	لرلیدوال
شیوه گرایی	منر لیزم	ځاندودواله، لیله واله
(سبك) شیوا گرا	منرلیست	ځاندودوال، لیله وال
مثبت گرایی	پوزیتیویزم	شتواله
مثبت گرا	پوزیتویست	شتوال
مثبت گرایی نو	نیو ، پوزیتیویزم	نو شتواله
مثبت گرای نو	نیو ، پوزیتیویست	نو شتوال
شهری گرایی	اوربانیزم	ښاریواله
شهرگرا	اوربانیست	ښاریوال
خیالی - انگارگرایی	اوتوپانیزم	انگیریاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیالی - انگارگرا	اوتوپانښست	انګېر یال
جدایی گرایی	اپارتاید	بېلواله
جدایی گرا	_	بېلوال
نژاد پرستی	راسېزم	نژاد پالنه نژاد پاله، توکمپالي
نژاد پرست	راسېست	نژاد پال، توکمپال

۲۲- په - سالار - سالاری روستاړی پارسي بېلنګونه هم د - ګرا او - ګرايي یا- دار او داري ترڅنګه په ورته مانا ورځ پر ورځ مخ پر ډېرېدو دي چې پښتو یې پر وړاندې-واله -او-واکي هغه دود کړي دی، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پدرسالاری (مرد سالاری)، پدرسالار	پاتریرکال	پلارواکي، پلرواکي (نرواکي)، پلارواك (پلارواکې ټولنه)
مادرسالاری (زن سالاری)	ماتریرکات	مورواکي (ښځواکي)
مادرسالار	ماتریرکال	موررواك (موررواکې ټولنه)
ارباب _ خانسالاری	فیودالیزم	خانخاني، ځمکواکي
دیو انسالاری	بیروکراسي	میرزایواله
قبیله سالاری	ترایبالېزم	ټبرواکي، ټبرواله
جنگ سالاری	جنګ سالاري	جګړه ماري
زمین سالاری، جاگیرداري (پ)	فیودالیزم	ځمکواکي
پاتك سالاری		پاټکواکي
تفنگ سالاری	ټوپك سالاري	ټوپکواکي، ټوپکماري
تنظیم سالاری	تنظیم سالاری	تنظیمواکي،ګوندواکي
شایسته سالاری	-	وړتیا واکي
سرمایه سالاری (سرمایه سالار)	امپریالیزم	پانګواکی (پانګواک)
ارتش سالاری(نظامیگری)	ملیتاریزم	لښکرواله، پوځیواله
نظام سالاری	_	_
ارباب سالاری	اربستو کراسی	برواله _ برواکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مردم سالاری	دېموکراسي	وګړواکي، ولسواکي
جهان سالاری (جهانبانی)	_	نړیواکي
خوان سالار	_	کورمشر، کالخوای
کاروان سالاری	_	ځارواني، جوپه مشري
کاروانسالار		ځاروان، جوپه مشر
سپه سالار (سپهبد)	فول جنرال	سترجنرال
سپه سالاري	_	ستر جنرالي

۲۳- په - ګاه - ګه - ګاهان او -کده روستاړو رغېدلي پارسي بېلنګونه (اشتقاقونه) ډېرې زړې او نوې بېلګې لري چې پښتو ایتېمولوجیك او لرغوني انډولونه یې ګت -دك-غالی-غاله-غل-غه-اوخل دي. مګر هرومرو یې یوازې همدغه توني (مکاني) او مهالي روستاړي ځای نیولای نه شي، بلکې- تون، -ستون،-ځ،ځای، -ځی،-جل، -چل او داسې نورېې هم انډول کېدای شې او یو نیم هم بېخي په یوه ساده ویي پښتو کېدای شي، لکه پرتګاه (ګړنګ). کله کله هم په هماغه پارسي بڼه منل کېږي. بشپړ لیکلړ په دې وروسته ډول وړاندې کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
صبحګاه، صبحګاهان	سهار	سباوون
سحرګاه(ګه)	سحر ګه	شین ګهیځ، سباوون
بیګاه	بیګاه	بېګا
بنګاه	موسسه	سازمان
شامګاه	د ماښام وخت	ماښام مهال، لرمل
شامګاهی	_	ماښامي
بارګاه	بارګاه	دربار، درشل
ارګاه و بار ګاه	جاه و جلال	برم و پرتم
پیشګاه	حضور	پر وړاندې، په مخ کې
شهادتګاه	_	شهادتځای، بلهارځی
جولانګاه	میدان	(ځغل) ډګر
پایګاه	هډه	اډه
خوابګاه	لیلیه	شپېځای/ شپېځی
شبانګاه(شبانګاهی)	_	شومه دم (د شپې)
شب هنګام	_	شومه دم، په شپه کې، د شپې

(c) ketabton.com: The Digital Library

گاه و بیگاه		وخت ناوخت، گهیځ وماښام
عبادتگاه (مزگت)	عبادتځای	مزدك
پرستشگاه	عبادتځای	مزدك
آزمونگاه	د ازموینې ځای	ازموینځی
آزمایشگاه	لابراتوار	ازمېښتځی
خلوتگاه	خلوتگاه	گوښه (ځی)
بازارگاه	د بازار ځای	بازار
بزمگاه	د خوښۍ ځای	بنډارځی
درگاه	درگاه	ور، درشل
رزمگاه (نبردگاه)	د جنگ میدان	جگړه ځای، جنگغالی
مخفیگاه	د پټېدو ځای	پټونی، پیڅونی
کمینگاه	رر رر	رر رر
آرامگاه	مقبره	مړیستون، ارامځای
کشتارگاه (قتل گاه)	د وژلوځای	وژنځای، وژنځی
شکنجه گاه	د شکنجې ځای	شکنجه ځای، ځورځای
ایستگاه (ایستادگاه)	درېدځای	تمځی، تمځای
خرمنگاه	د درمند ځای	درمنځی، درمنځای، تلی
اقامتگاه (مقر)	د هستوگنې ځای	هوساینځی، مېشتځی، استوگنځی
اردوگاه (کمپ)	کمپ	پنډغالی
تعمیرگاه	د ترمیم ځای	سمونځی
تفرجگاه	استراحت ځای	هوساینځی، مېله ځای
تفریحگاه	رر	رر رر
رهایشگاه (استراحتگاه)	رر	رر رر
آسایشگاه	رر	رر رر
استراحت گاه	رر	رر رر
رهبانگاه	صومعه	سمڅ، مزدك، دیر
باز داشتگاه	توقیف ځی	اړیځی ـ اړتون، ستنځی
نظرگاه	ـ	لیدټکی، لید توگه
خرگاه	خرگاه	کېږدۍ، څمغېلی
باشگاه	نایټ کلب	شپه غالی، بنډارغالی
شیر خوارگاه	شیدېخور	روتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرودگاه	دکښته کېدو میدان	هوایي ډګر
فروشگاه	فروشگاه	پلورنځی، پلورځای، پلورځی
شکارگاه	ښکارگاه	ښکارځی، ښکار غلی
دانشگاه	ـ	پوهنتون
درمانگاه	درملځی	درملځی
دادگاه	محکمه	نیاوځی، نیاوتون، نیاووالي
پرورشگاه	روزنځی	پالنځی
آموزشگاه	د زده کړې ځای، کورس	زده کړوځی
دستگاه	ـ	دستگاه، کارلوښی
لشکرگاه	لښکر گاه	لښکرکوټ
گره گاه	مقطع	منځی، ځلاري
شبانگاه	شپه	شومه دم، شپې مهال
بازیگاه	ستودیم	لوبغالی
پالشگاه	تصفیه خانه	چاڼځی
قرار گاه(گارنیزون)	قرارگاه	بولنتون
فراهمگاه	د ټولیدو ځاي	پنډ غالی، ټولنځی
کارگاه	کارځی	کارگاه
گذرگاه	گذرگاه	روده، لار، گودر
نمایشگاه	ـ	نندارتون
آرایشگاه	ـ	سینگارځی
گردشگاه	پارك	هوساځای، چکر ځای
گیچگاه	شقیقه	ټپك، ولېږنده
پرشگاه	ـ	ټوپ ځای، الوتځی
بتکده	بتخانه	بودتون
آتشکده	اتشکده	اورتون
خلوتکده	خلوتگاه	گوښه ځی
عشرتکده	د عشرت ځای	چړچه ځی، بنډارځی
ماتمکده	د غم ځای	ویرتون
جنون کده	دارالمجانین	لیونتون
دانشکده	ـ	پوهنځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پژوهشکده	د څېړنې ځای	څېړنتون
مزگت	جومات	مزدك
محنتکده	_	زیار تون
امیدگاه	د امید ځای	هیله ځای
پیشه گاه(کارگاه)	ورکشاپ	کارځای
هیچگاه	هېڅ وخت	هېڅکله
زیارتگاه	زیارتگاه	زیارت ـ زیارت ځی

۲۴- «-زار» یو بل پارسي توني روستاړی دی چې زیاتره یولړ پخواني بېلنگونه ور پوری اړه لري، خو نوې بېلگی یې نه لیدل کېږي. پښتو انډولونه یې هر گوره راز راز راځي. کله ساده، مشتق، کله مرکب او کله په پور بنه، لکه: بازار، پیزار؛ پایزار، خو په هر ډول له آره پا افزار دی او پڼه، یا گاولې او موچڼې مانا لري:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کار زار	کارځی	جنگ ډگر، جنگغالی، مبارزه
لجنزار (دلدلزار)	لجنزار	پلنډی، بوښته، تمبنۍ
گلزار	گلزار	گلبڼ
کشتزار	پټی، فارم	کرونده
علفزار	دوښو پټی	وښیاڼه
شنزار	_	شگلنیزه، شگلوړه
سنگزار	_	کاڼیزه
شلنگزار	_	بوټیاڼه، ژاخ
بته زار	د بوټو پټی	بوټیاڼه، ژاخ
خار زار	د اغزو پټی	اغزیاڼه، ځوزیاڼه
مرغزار	مرغزار	مرغه، ورشو
چمنزار	چمنزار	چمن
گندمزار	د غنمو پټی	غنمگره
شالیزار(برنج زار)	د شولو پټی	شولگره
نیزار	نیزار	درگه
ریگزار (شنزار)	ریگزار	شگلنه ځمکه، شگلوړه
جنگلزار	ځنگلزار	ځنگل (سیمه)، خاوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوره زار	شوره زار	ښوره ماغه، ځلوبی
بازار	ـ	بازار
بیزار	ـ	بېزار
گندنا زار(گندنه زار)	د گندنې پټی	گندنگره، پیازکگره
سبزه زار	کبل زار	مرغه، چمن،ورشو
لاله زار	لاله زار	غاټویانه

۲۵- د «-پر» په مختاړی پارسي بېلنگونه د نورو ډېرو وییونو غوندې ټکي پر ټکي او روان پښتو کېدای نه شي، بلکې پښتو یې پر وړاندې زیاتره روستاړي والا بېلنگونه لري، د ساري په توگه له «درکوه های پر برف زندگی مشکل است» «له واورو نه په ډکو غرونو کې ژوند گران دی» وژباړو، له پښتو سره اړخ نه لگوي او که یی (په واورینو غرونو کې ژوند گران دی) وژباړو، نو سمه روانه پښتو ترې جوړېږي. یا (له برکت څخه په ډك کال کې) او (په برکتي کال کې):

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پربرف	له واورو نه ډك	واورین
پرشکوه	له پر تمه ډك	پرتمین
پرکیف	له کیفه ډك	خوندور، په زړه پورې
پرتلاش	کوششي	هڅاند، زیارکښ
پرصدا	ـ	ځوږن، اوځار
پرسروصدا	له غږوغوږه ډك	ځوږور
پر آوازه (بلند اوازه)	ـ	نومور، نوماند، نومیال
پرمزه	له خونډك	خوندور
پرنیرو (پرقوت)	له قوته ډك	ځواکمن، پیاوړی، غښتلی
پردل	شجاع	زړور
پرشور	له شوره ډك	ځوږور، ځوږند
پرکار(پرزحمت)	فعال	ډېرکاری، زیارکښ، هڅاند
پر مسؤلیت	له مسؤلیته ډك	ډېر پازیز، ډېر پازوال
پرگل	له ختو څخه ډك	ککړ، چکړ، ختېن
پرگل	له گلو څخه ډك	گلالی،گلبڼ، گلورین
پراشك	له اوښکو ډك	اوښلن
پرغرور	له غروره ډك	ویاړن، ښاځن
پرجوش	له جوشه ډك	مست،اېشند

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرخروش	له خروشه ډك	ځوږور، ځوږند
پرجوش وخروش	له جوش و خروش نه ډك	ځوږنده او خروښنده
پرزرق وبرق	له جل وبله ډك	ځلبلي، جلبلي
پرفیض (پرمنفعت)	له گټې نه ډك	گټور ـ سودمن
پرنفوس (شهر)	له نفوسو نه ډك	گڼ یا ډېر مېشتی(ښار)
پرخور(پرخوار)	ډېر خوړونکی	ډېرخور، نسور، نسواند ، خوراند
پرخوری	ډېر خوړل	ډېرخوري، نسواندي
پرگو(ی)	ډېر غږېدونکی	خبرلوڅ، ویند ، گپاوو
پرگویی	ډېره غږېدا	خبرلوڅي
پرحرف	ډېرغږېدونکی	خبرلوڅ، اپلتند
پرحرفی	ډېرې خبرې	خبرلوڅي
پرچین	له گونځوډك	گونځن، کوت،گونځې گونځې
پرجفا	له جفا ډك	گرگر،زورگر، سرزور(ـی)
پردل	ـ	زړور، زړن
پرگر	پاراگراف	ټوکر (لیك)
پرچانه	ډېر غږېدونکی	اپلتند ،گپاوو
پردماغ	کبرجن	پېسمن، دماغي، غاور
پردور	لرې (ډېر)	لرې، لرواټی
پر درد سر	له سر خوږه ډك	ستونزمن، سرخوږن
پردوام	دوام دار	پاینده، پایښتي، ډېر پایه
پر آب	له اوبو څخه ډك	لوندخیشت، اوبلن
پرافتخار (افتخارآمېز)	له ویاړه ډك	ویاړن، ویاړلی
پرباد	له بادو ډك	بادگین
پربار	له باره ډك	باري، بېبرور، ښېراز
پرمیوه	له مېوو نه ډك	مېوه ور،خولخوندور،خولخوندی
پربرکت	له برکته نه ډك	برکتي
پرجنجال	له جنجاله ډك	جنجالي، شخړیز
پربهره	له گټې نه ډك	گټور، سودمن
پرتپش	له تپشه ډك	هڅند ، هڅاند
پرتجربه	له تجربې نه ډك	ازمایلی،ازمېښتکار،ازمېښتوالا
پرخواب	له خوابه نه ډك	خوبي، خوبن، خوبجن
پر درد	له درده ډك	دردوونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پررنګ	له رنګه ډك	ډېر رنګی
پررو	له مخه ډك	سپين سترګی
پر زور	له زور نه ډك	زورور، سرزوری
رشير	له شودو نه ډك	پيوره (غوا)
پرشيب	-	ناهوار
پرغوغا	له غوغا نه ډك	نارام، غوغايي، ځوږن
پرمدعا	-	باتهور، لوړ ربېی
پرمعنی	معنادار	ماناوال
پرفسون	له افسونه ډك	اوسونګر،کوډګر
پرفشار	له فشار نه ډك	ترينګلی، ترينګ
پرکين	له کينې نه ډك	رخن، اوښکينی
پرمايه	له ارزښته ډك	ارزښتناك، ارزښتمن، بډای
پرمغز	له مغزو نه ډك	ډېر مغزی
پرنګار	له نقشه ډك	انځورن، انځوريز
پرنقش	رر	رر رر
پرواضح	له څرګندتيا نه ډك	څرګند ، جوت،اوڅار، ډاګيز
پروسعت	له پراختيا ډك	پراخ، وېړ،ارت وبيرت
پرتحرك	له تحرکه ډك	خوځند
پرنور	له نوره ډك	روښان، رڼا ، روڼ
پرطنين	له طنينه ډك	ځوږور، ځوږند ، انګازور
پرآوازه	له اوازی نه ډك	رر رر رر
پرماجرآ	له ماجرا نه ډك	ماجرايی، غر غره يي، لنډغر
پرتلاش	له تلاش څخه ډك	هڅند ، هڅاند
پرازقهرمانی	له قهرمانی نه ډك	ستر اتل

۲۶- په - پيش مختاړی پارسي بېلنګونه (مشتقات) هم کله کله پښتو ژباړونکی له ستونزو سره مخامخوي او سم انډولونه ورته پيدا کولای نه شي. ځکه په ښکاره ډول د - پيش پښتو انډول (وړاندی) دی، مګر کېدای شي (ـمخ) يې هم تشه ډکه کړي او يا يې بل راز يا ساده انډولونه ځای ونيسي، که نه بيا يې په پوره ښه را اخيستل هم کومه ګناه نه بلل کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیشنهاد	تجویز (پ)	وړاندیز
پیشکی	-	پیشکي
پیش پا افتاده	خوشې، بېکاره	ناپامور، پاموتی
پیشدامن		خوانېې
پیشوند (پیشاوند)	شاوندی	مختاړی
پیشرو	مخکې تلونکی	مخکښ، سرغندوی، سرلاری
پیش آهنگ (پیش قراول)	پېش آهنگ	رر رر
پیشوا	پېشوا	بومیا، سرغندوی
(در) پیشواز	-	(د -په) هرکلي، درشل (کې)
پیشتاز	-	مخکښ، سرکښ، پرمخیونی، سرلاری
پیش آمد	رفتار	چلند
پیش قدم	پېش قدم	مخکښ
پیش قدمی	-	مخکېوالی
پیش خور	پېشخور	مخخوری، مهینه خوری
پیش خوری	-	مخخوري
پیش قبض	پېش قبضه	ستوه (لکه کتوه)
پیش کش	پېشکش	وړاندیز
پیشدستی	پېشدستي	مخکېوالی، وړاندېوالی
پیشانی	وچولی	تندی، تنده، وچولی
پیشاب	-	متیازې، مېتیازې
پیشتاز	-	رر رر
پیشاپیش	-	مخکې مخکې، تر ټولو مخکې
پیش اطاقی (پیپش خانه)	-	مخ کوټه، مخنۍ کوټه
پیش آمد	برخورد	(چال) چلند
پیشآمده گی	-	مخکېوالی ـ وړاندېوالی، مخ ډډون
پیش انداز (دسترخوان)	-	کوندری، کوبی، ثمر، ثمړی
پیش بند (ـگیر)	پېش بند	مخبند
پیشقاب	پېشکاب	غاب، کاب
پیشباز	-	هرکلی
پیشبرد	پېشبرد	پرمخ وړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیش برگ (نو)	ـ	غوټۍ
پیش بها	بیعانه	بیانه
پیش بین	پېشبین	مخوینی
پیشبینی	پېشبیني	مخویني
پیش پاس (نو)	ـ	مخنیو
پیش پرداخت	ـ	پیشکي
پیشتاب	تفنگچه	ټوپکی، تمانچه
پیش تخته	ـ	څنباك مېز، څنباك ونج
پیشتر	ـ	مخکې، له مخه
پیش جنگ	ـ	مخجنگی، سرجنگیالی
پیش خدمت	پېش خدمت	نوکر، مزدور، چوپړی، چپړاسي
پیش خوان	ـ	څنباك مېز، څنباکونج
پیشداد	ـ	قانون ساز
پیشداد یان	ـ	مخینان (لومړنۍ آریاني شاهي کورنۍ او شاهان)
پیشدآوري	پیش قضاوت	مخورمند
پیش دار	مقدمة الجیش	سرلښکر
پیش درآمد	ساختي (پ)	مخکنی ساز، اوورتیورې
پیش رس	مخکې رسېدونکی	مهینه (مینه...)
پیشرفت	ـ	پرمختگ
پیشرو	مخکې تلونکی	مخکښ، مخیونی
پیش رونده	وړاندې تلونکی	پرمختلونی
پیش روی	پېش روی	وړاندې تگ، پرمختگ
پیش سینه	ـ	ټټر (د کمیس د ټټربرخه)
پیش فروش	ـ	سلم، مخپلور
پیش فنگ	ـ	ټوپك تیار!
پیش قراول	ـ	سرلښکر، نظام قراول
پیش قطار	مخکې قطار	سرلښکر
پیش کار	ـ	لاربنود، مشر
پیش کرایه	ـ	پېشکي کرایه
پیشگام	پېشقدم	مخکښ، سرکښ، مخیونی
پیش گفتار	مقدمه	مخنۍ خبرې، سریزه، پیلیزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیش گفته	مخکې ویل شوی	نوموړی، یادشوی
پیشگو	اټکل کوونکی	مخویند ، وړاندویاند
پیش گویی پیش گویی (پ)		وړاندوینه، اټکل
پیشگیری (جلوگیری)	_	مخنیوی
پیش لنگی (پېش دامن)	_	پېشبند ، مخبند
پیش مزد	_	پېشکي لاسباړه
پیش نرفتنی	ناممکن	ناشونی
پیش نما (پیش امام)	پېش امام	امام
پیش نویس (مسوده)	مسوده	لمېسه
پیشه	کسب دنده	ورهنه
پیشه ور	کسبکار	لاسکاری، کسبگر ، ورهنګر
پیشی	سبقت	مخکېوالی
پیشیاب	_	مختیاری، چمتو
پیشیار	_	متیازې، مېتیازنۍ
پیشیاره	_	پتنوس
پیشین	قبلی	پخوانی، مخکینی
پیشینه	سابقه	مخکینی، سربل، مخینه
پیشینه دار	سابقه دار (جرمی)	مخینه وال
پیشیان	اسلاف	مخینان، پخواني (پلرونه او نیکونه)
پیش از پیش	_	مخکې له مخکې، وار له واره
پیش برآمده		مخ (ته را) وتی
پیش بر آمده گی	_	مخ (ته را) وتنه

۲۷- په - با ، **مختاړی** پارسي ستاینومونه او کړولونه (صفات او قیود) ځینې پښتو ژباړونکي په هماغه آره بڼه را پوروي او کله یې ډېر بې خونده را ژباړي، بې له دې چې له ګړنۍ پښتو مرسته وغواړي او روستاړي والا انډولونه ورته پیدا کړي، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
باایمان	ایماندار	مېړه، میړنی
باابتکار	ابتکار لرونکی	نوچاری، نوښتګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

باآب ورنگ	_	ځلبلي، ځلاند ، پسوللی، ښکلی، ګلالی
با آب وتاب	_	پتمن، په زړه پورې، په پت وعزت
بااراده	اراده لرونکی	هوډمن
بااساس	اساسی	بنسټیز
با اطلاع (باخبر)	خبر لرونکی	خبر، خبراتر
باانضباط	_	ټینګ موټی
بابرکت	برکت لرونکی	برکتي، له برکت سره
باپشتکار	_	کارند ، زیارکښ، ډېرکاری
باحوصله	حوصله لرونکی	پېڅیالی، زغمناك
بااتفاق	اتفاق لرونکی	یوموټی، یولاسی
باارزش	ارزښت لرونکی	ارزښتمن، ارزښتناک
باتجربه	تجربه لرونکی	ازمېښتکار، ازمېښت والا
باخبر	باخبر	خبردار، خبر
باخرد	عاقل	پوه، ویښیار
بادرد	بادرده	دردمن
بادرد ورنج	په دردوکړاو	دردمن او رنځن
بااخلاق	خوش اخلاق	نېکخویه
باسواد	باسواد	لیکلوستی، لوستی
بارحم	رحم لرونکی	زړه سواند ، لورین، لوراند
باشرف	شریف	پتیال (-ی) ، پتمن
باشرم	شرم لرونکی	شرمناك
باحیا	باحیا	حیاناك، ماتمخی
باسرشته	_	سمبالوونکی، پاك کاری
باسلیقه	سلیقه والا	خورزونی، خورمنځی
باشهامت	شهامت لرونکی	مېړنی، مېړه، مېړاني والا
باشکوه	له شوکته ډك	شاندار، پرتمین، برمیال، ستر
باصفا	_	سپېڅلی، پاکزړی
باعاطفه	عاطفه لرونکی	مهربان، لورین، لوراند
باعظمت	شاندار	ستر، پرتمین، برمیال

(c) ketabton.com: The Digital Library

باغیرت	باغیرته	غیرتی، مېړه، مېړنی
باکروفر	دبدبه لرونکی	په ډب وغپ، له برم وپرتم سره
باکمال	دکمال خاوند	تکړه، کمال والا، رسېدلی، وتلی
بامعرفت	معرفت لرونکی	پوه، پېژتدوی
بانقاب	نقاب لرونکی	مخپټی
باوجود	باوجود	له - سره سره، سره له -
باوصف	رر رر	رر رر
باوفا	باوفا	وفا لرونکی، پالیال
باوقار	دوقار خاوند	پتمن، درون
باعزت	د عزت خاوند	رر
باهم	(سره) یوځای	ګډ، یو له بله، وبله، ځبله
بایکدیگر	رر رر	رر رر
باهمت	باهمته	مېړنی، همتناك
باهوش	عاقل	ویښ، ویښیار
باعشق و علاقه	د عشق او علاقی خاوند	لېوال، مینه وال
بانزاکت	بانزاکته	نزاکت والا
بامزه	مزه لرونکی	خوندور، خورمنی
بالذت	رر رر	رر رر
باتدبیر	دتدبیر خاوند	پوه، ځیرك
باتربیه	د تربیې خاوند	روزلی، پوولی، دودیال

۲۸ - په – گزار او - گذار "د ترسره کولو" او پرېښوولو په جاج جوړ شوي او جوړېدونکي پارسي بېلګونه په پښتو کې ښېخي پر بل ډول بېلنګونو اوړي . دا چې دغه دواړه روستاړي یوه مانا او یو راز چار نه لري، نو په کار دي، پښتو ژباړونکي يې هم دغه توپیر په پام کې ونیسي. د ساري په توګه نمازګزار لمونځغاړی وژباړي او نمازګذار بیلمانځه. ځینې نو کاري پارسي ژبي لیکوال هم دغه دواړه روستاړي سره ګډوي او یو د بل پرځای يې کاروي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
قانون گذار	–	دوی رغاند ، قانوساز

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت گزار	شرعی اجراکوونکی	شرعي قانوساز
نمازگزار	لمونځ کوونکی	لمونځغاړی
نمازگذار	لمونځ نه کوونکی	بیلمانځه
سپاسگزار، منت دار	منت بار	پاسللی، منندوی
شکرگزار	رر رر	رر رر
منت گزار	رر رر	رر رر
منت گذار	احسان ایښوونکی	پاسلونی
امانت گذار		امانت اېږند
خراج گزار	خراج ورکوونکی	کلنگوړی، خراج وړی
باج گزار	باج ورکوونکی	رر رر
احترام گزار	احترام کوونکی	درناوند ، درناوگر
ارج گذار	ارزښت ورکوونکی	رر رر
تاجگذار	تاج ایښونکی	خول اېږند ، خول اېښواند
تاریخ گزار	تاریخ لیکونکی	پېښليکوال
کارگزار	کارکوونکی	کارمند ، کارکړند
آهنگذار	د وسپنې ټینگونکی	وسپنټینگی
بیمه گزار	بیمه ورکوونکی	بیمه والا
پایه - بنیان - اساس گذار	بنسټ ایښودونکی	بنسټوال، بنسټگر
خبر گزار(- رسان)	خبر رسوونکی	خبریال، خبررساند
- ي	خبر رسونه	خبري
برگزار(کردن)	دایرکول	دایر- جوړ(ول)
حق گزار	حق ادا کوونکی	څارنوال، رښتیاپال
مین (ماین) گذار	ماین اېښوونکی	ماین اېږند
فروگذار	پرېښوول	له پامه غورځول
دورهٔ گذار	عبوري (دوره)	لنډ مهال (پېر)
واگذار (کردن)		ورپرېښوول، ورلېږدول
_(فروگذاشت)	پرېښونه	ناغېړي، پرېښنه
سخنگزار	خبری کوونکی	ویناوال
سرمایه گذاری	د پانگی اچونه	پانگ اچونه، پانگونه
نقطه گذاری	ټکي اېښوونه	لیکنښه، لیکنښې

۲۹ - په - هم - مختاړي جوړ ښتونه هم له هغو بېلنگونو څخه نه دي چې گوندي يوازې په پارسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړه لري. پښتو د (همزولی) او (همغاړی) غوندې هم لړ و ډېر ورته بېلګې لري او په دې توګه ورته په لاسي او قیاسي توګه نوره هم پراختیا ورکولای شو. لکه همرنګ یا همرنګی، هم مهالی(همزمان)، هم ځېلی (همنوع)... مګر ځینې پارسي هغه کېدای شي، پر نورو انډولونو پښتو شي، لکه همسایه د ګاونډي، همزیستی (ګډ ژوند)، همنوا(همغاړی)، هم آهنګې(همغږی)، همراه (مل، ملګری، همدیګر (یوله بله، وبله، ځبله)، همدرد (خوا خوږی)، همدست (یولاسی)، همزبان (هم ژبی، یوه خوله)، همدل (یوزړی)، همصنف یا همصنی (ټولګیوال)، هم قلعه (کلیوال)، مګر همشهری پر ښاروال ځکه نه شي اړول کېدای چې یوه اداري نومونه منل شوې ده. نو همښاری یې انډول کېدای شي، نورې بېلګې:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
همسنګر (همرزم) ـ	همسنګر(ی)	سنګر مل، هممورچلی
همواره، هماره	ـ	تل، همیشه
هم ارز	یوشان ارزښت لرونکی	همارزی
هم آغوش	ـ	همغاړی، غېږ پرغېږ
هم اتاق	هم اتاقی	همکوټه، همخونی
هم خانه	ـ	همکوری،ګډکوری، همخونی
همانند	یوشان	یو ډول، یورنګ، ورته
هم آواز (همصدا)	ـ	هم اواز، هم غږی
هم آهنګ	ـ	همغږی
هم باز	ـ	هم لوبی
همدرد	همدرد (پ)	خواخوږی
همګام	ملګری	همګامی، همیونی
هم مجلس	هم مجلسی	همبنډاری
هم بزم	هم بزم	هم بنډار(ی)
هم بستر	ـ	همبستر(ی)
همبستګی	همبستګی، سره نښتون	پیوستون
همپا	ـ	مل، همیونی
همپایه (هم ترازو)	همپایه	انډیوال، همپوړی، همپوړی، همځنګ
هم پشت	ـ	مرستی، ملګری(همکاری)
همپیاله (هم پیک)	همپیاله	همپیاله
هم پیشه	ـ	همدندی، همپازی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم پیمان	هم پیمان	همتړونی، همژمنی
هم جنس	هم جنس	همنوږی
هموزن	هموزنه	همتولی
همجوار	همسایه	گاونډی، چموال، کندیوال
هم چشم	ـ	سیال، جوگه، بډ
هم خواب	هم خواب	همبستر(ی)
همدم	همدم	ملگری،انډیوال
همقوم (همتبار)	ـ	همټبری
همزبان	ـ	همژبی
همدین ـ همکیش	ـ	همدینی، همکیښتی
همراز	همراز	خوالو، خوالگر
همخون (هم نژاد ، هم عرق)		هموینی، گډوینی
هم رای (همفکر)	ـ	هم سندی، هم اندی
هم رنگ	یوشان	همرنگ(ی) ، یورنگی
همروزگار(همعصر)	معاصر	هم مهالی، همپېر(ی)
همزاد	ـ	همزولی
همسال	ـ	همزولی
همسان	ـ	ورته، یورنگ، همرنگ
همسایه	همسایه، گوانډی	گاونډی، کډوال
همسو (همگرا)		هملوری، هموخی
همسود	کامنلویلت	همگټي(هېوادونه)
همزبان، همنژاد (همتار)		همژبی، همتوکمی
هم سبق (همدرس)	همصنفی	هملوستی، ټولگیوال
هم سخن	ـ	یو(ه) خوله، همسندی
هم میهن - هموطن (وطندار)		هم هېوادی، هېوادوال
همسر	همسر	مېړه، ښځه، میرمن
همسفر	همسفر	لارمل، ملگری، همیونی
همراه	ملگری	مل، هملاری
هم سن ـ	همسنه	همزولی، هم منگی
هم سنگ (همتا)	ـ	همتولی، همپوړی، همپوری، همڅنگ
هم شکل	هم شکل	هم جوله، همډولی، همرنگی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم صحبت	همصحبت	هم خبری، همگپی
همشیره	خور	خور، خوری (نرسه)
هم عقیده	هم عقیده	همگروهی
هم قطار	هم قطار، هم مسلکی	انډیوال، همغاړی، همځانگی
همکار	-	همکار(ی)
هم کاسه (همخوراك)	-	همکاسه، همکوبی
هم کفو	-	ساری، سیال، گور
هم مکتب	د مکتب ملگري	ښوونځیوال
هم نام	سمنامی	همنامی، همنومی
هم نرخ	-	همنرخی، یونرخی
همنشین	همنشین	انډیوال، گاونډی، سره ناست (پاست)
هموار	اوار	هوار

۳۰ - په مختاړي یامخکړ- باز پخواني او نوي پارسي ببلنگونه هم کوم کمی نه لري. د دغه مختاړي انگریزي انډول (ري-)، المانی یې (ویدر) او پښتو یې (بیا -) دی. پښتو (بیا موندل) د دری (باز یافتن) ډیر پخوانی انډول بلل کېږي او په دې توگه ورته په نورو کړونو (فعلونو) کې دودور کولای شو، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
باز خواست	باز خاست	پوښتنه، گرویږنه
بازپس	دوباره	له سره، بیرته
باز پرس	پوښتنه	پلټنه ، څېړنه
باز رسان	مفتش	پلټونکی، څارونکی
بازساز	جوړوونکی	بیا رغاند
بازسازی	بیا جوړونه	بیا رغاونه، بیا رغاو
بازگو	-	بیاویونکی، بیاویلی
بازگویی	-	بیاویېنه
باز تاب (بازتابنده)	انعکاس	ځلښت، غبرگون
باز یاب	موندونکی	بیاموندی
بازیابی	موندنه	بیاموندنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باز گشت (باز گرد)	بیرته راگرځېدل	راستنېدنه، (بیرته) راتگ
بازمان	ـ	شنشوب (رسوب)
باز آورد (ره آورد)	سوغات	ډالۍ، یادنښه
بازبین	تفنیش، مفتش	پلټونکی، څارند
باز بینی	تفتیش	پلټنه، څارنه
بازنگری	تجدید نظر	نوې کتنه، بیا کتنه
باز پسین	اخرین	وروستنی
بازپیچ	ـ	ټال
بازتابش	انعکاس	ځلېدنه، برېښېدنه
بازجو	ـ	گرویږند
باز خرید	بیا اخېستل	یرغمل بیه، بونگه
باز دار	ـ	باز لرونکی، بازساتی
بازداشت، بازداری	گرفتاری	نیونه، نیونگ
باز داشتگاه	خواله جات(پ)،توقیف	اړیځی، ستناوځ
باز دم	بیرته سا ایستنه	سا اېستنه، ساا خېستنه، دمه
باز ده	ـ	گټور
بازدید	ملاقات	لیدنه، کتنه، لیده کاته
باز پرداخت	ـ	بیا اداینه
باز مانده (بازمان)	ـ	پاتشونی، وروسته پاتې، ژوندی پاتې
باز کرد	ـ	پرانېسته، (بانکي حساب)
باز گیری	ـ	غوښتنه، غوښنلیك
باز رس	ـ	څارند ، پلټونکی
بازرسی	غورسی	څارنه، پلټنه
باز جو (باز جویی)	ـ	پلټونکی، (گرویږنه) پلټهه
باز گونه	ـ	بد مرغ، بدمرغه، بدبخت
باز نویس	ـ	بیا لمېسی
باز نشسته	متقاعد	کورناست
بازیافت	بیرته لاس ته راوړنه	بیا اخېسته، بیرته اخیستل، بیا موندنه
باز نشسته گی	تقاعد	کورناسته، کورناستی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بازستانی	_	بیرته اخېستنه

۳۱- په- ار روستاړي رغېدونکي پارسي کړنومونه په اوسنیو ایراني نیولوجېزمونو کې مخ پر زیاتېدو دي، لکه:

گرفتار	_	ښکېل، نیولی، بندي
رفتار	رفتار	تگ، یون، کړه وړه، چلند
گفتار	خبرې	وینا، گړهار
ویراستار، پیراستار	سموونکی	سمیال
نوشتار	لیکل	لیکنه، کښنه
ساختار	جوړونه	رغاو، رغاونه، جوړښت، اډانه
کشتار	قتل، وژنه	ټولوژنه، ټول وژله، چړاو
کردار	کردار	کړه وړه، کړن
پرستار	پرستار(ـه)	ووړپال، ناروغپال
جستار	لټونه	لټون، پلټون، پلټنه
خواستار	خواهش کوونکی	غوښتونکی، هیله من
خریدار	اخېستونکی	پېرونکی، پېرند
شنیدار(شنیداری)	اورېدنه(سمعي)	اورېدن(اوریز)

۳۱ - په - وش، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
مهوش	_	سپوږوزمه، سپوږمۍ مخی
سیاوش	_	توروزمه، تور ارغوش
پریوش	د ښا پېرۍ غوندې	ښاپېرۍ (وزمه)
لاله وش	_	غاټووزمه، لاله رنگ
دیوش(دیوفش)	د دېو غوندې	دېووزمه

۳۲ - په گون، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گندم گون (سبزه)	-	غنمرنگ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاله گون (لاله رنگ)	د غاټول غوندې	لاله رنگ
سیمگون	-	زرین
قیرگون	دقیر په شان	قیر رنگه، تورتپلی، توتپی
شبگون	د شپې غوندې	توره تیاره، تورتم
میگون	د شرابو په رنگ	می رنگه
همگون(هم مانند)	_	ورته، همرنگ(ی)
نیلگون (نیلفام)	-	د نیل غوندې شین، نیلي، وودي
لعل گون (لعل فام)	دلال په شان	لال وزمه
گلگون (گلفام)	د گل په رنگ	گلرنگ
آسمانگون	د اسمان په رنگ	شین، اسماني
آبگون	د اوبو په رنگ	شین بخن
سرخ گون(سرخ فام)	تك سور	سور بخن، سوررنگی

۳۳- په - مانند ، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
مارمانند	د مارغوندې	مارډوله
در مانند	د مرغلری غوندې	مرغلین
موم مانند	د مومو غوندې	موم وزمه
لعل مانند	دلال غوندې	لال وزمه
کر مانند	د کوڼ غوندې	کڼ هوځ، غوږډروندی

۳۴ - په - آسا ، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دود آسا	د دود په شان	لکه دود ، دود وزمه، لوغړن
دل آسا	د لاسا	خواټولی، پوخلا ، هوسا
سیل آسا	د سیلاو غوندی	نیز وزمه
برق آسا	د بریښنا په شان	لکه بریښنا ، بریښنا وزمه
نوبت وار(نوبتی، متناوب)	نوبتي	واریز، په واریز ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵- په - وار، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فرزانه وار	_	پوهیالانه
پروانه وار	پتنګ	وزمه
خانه وار	_	کورنۍ، کورنیز، کورسر
فصل وار	_	پرهرکښت، هرکښته، موسمي
ماهوار	میاشتیز(پ)	میاشتنی، میاشتینی
پیداوار	_	پیداوار
برادروار	د ورور په څېر	لکه ورور، ورورګلویز، ورورانه
قهرمان وار	_	اتلانه، اتلوزمه
بزرگوار	_	ستر، پیاوړی
هفته وار	هفته یي	اوونیز، هره اوونۍ، اوونۍ پر اوونۍ
امیدوار	د کاندید په مانا(پ)	هیله من
پریوار	د ښاپیرۍ غوندې	لکه ښاپېرۍ، ښاپېرۍ وزمه
مردانه وار	د نارینه په شان	په مېړانه، مېړه وزمه
دیوانه وار	د لېوني په شان	لکه لېونی، لېونډوله
طوطی وار	د طوطي غوندې	لکه توتي، توتي وزمه
سراسیمه وار	پرېشان	ارور ترور
سوګوار	ماتم کوونکی	ویرن، ویرمن، ویرژلی
سزاوار	_	وړند(ـه)
سبزه وار	_	شینډنډ
راهوار	_	ارامیونی، یرغه
مرده وار	لکه مړی	مړزګه، مړوزمه،غونجا
شیروار	شیروار	منداڼو-غړکه-ځی(کول-وهل)
شاهوار(شاهانه)	_	شاهانه

۳۶- په - مرد سره رغېدلي پارسي ترنګونه (ترکیبونه)، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ابر مرد	ابر مرد	زبروګړه، سترمېړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیر مرد	د زمري غوندې سړی	زمريالی، زمريال، زمری
دانشي	مرد پوه	مېړه، پوهيال
دادمرد	سخي	لوی‌لاسی، ښناوو، پراخلاسی
آزاد مرد	ـ	ازاد لوښی
جوانمرد	ځوانمرد	ځوان (لوښی)، ښه ځوان، مېړه
دولت مرد (مدار)	دولتي	چارواك

۳۷- په - يار رغېدلي پارسي ترنگونه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
هوشيار	هوښيار	ويښيار
شهريار	شهريار	ټولواك، واکمن
دستيار	دستيار	مرستيال، مرستی
استاد يار	داستاد مرستيال	پوهندوی، پوهنوال
دانش يار	استاد ، پوهنيار	پوهنيار، پوهنمل
هنريار	ـ	هنرمل
خدايار	ـ	خدای دوست، خدايمل

۳۸- په - کرد ، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
عمل کرد	عمل کول، د کاراجرأ	کارکړن، پرځايکړه
کار کرد	رر	رر رر
ياد کرد	يادوبود	يادونه، يادنمانځنه
باز کرد	افتتاح	پرانېسته
پيکرد	ـ	پسې کړن
راه کرد	ـ	کړنلار، کارتوگه

۳۹- په - اگين، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
درداگين	له درد ډك	دردناك
زهر اگين	له زهر و ډك	زهرجن، زهرژلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهمگین	له بوږ نه ډك	بوږنوړی، بوږند
شرمگین	له شرمه ډك	شرمناك
غمگین	غمگین	غمجن، خواشینی، ویرژلی
آبگین	ـ	اوبلن، نری
نمگین (پرنم)	ـ	نمجن، زیمجن
خشمگین	قهرکوونکی	قهرژلی، قارجن، ځائمن
میانگین	وسطی	منځنی

۴۰- په - پذیر، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
امکان پذیر	امکان لرونکی	کېدونکی، کېدونی، شونی
انعطاف پذیر	انعطاف منونکی	نرم، نرمښت منی
آشتی پذیر	ـ	پوخلا کېدونی، پوخلاینوړ
آسیب پذیر	حساس	زیانمنی
تغیر پذیر	تغیر منونکی	اوښتونکی، ونجېدونکی، ونجوړ
تاثیر ـ اثر پذیر	تاثیر منونکی	اغېزمنی
جبران ناپذیر	نه جبرانېدونکی	ناسکیندی
خلل پذیر	خلل موندونکی	زیانېدونکی
خلل ناپذیر	خلل نه منونکی	زیان نه منونکی، نازیانمنی
برگشت پذیر	ـ	شاتگی
برگشت ناپذیر	ـ	نه ستنېدونکی، نا پر شا تلونی
شکست ناپذیر	ماتی نه خوړونکی	ناماتی
انکار نا پذیر	انکار نه منونکی	نا نټی، نانټوړ، نانټیاله

۴۱- په - نما، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
انگشت نما	انگشت نما	گوت لکی، اوڅار، رسوا
خودنما	خود نما	ځانښکاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرد نما	ـ	ژیړبخن
مرمر نما	د مرمروغوندې	مرمروزمه
نخ نما	ـ	تاربښکاری، تاروزمه
قطب نما	قطب نما ، قبله نما	شمالښود ، قبله ښود
گندم نما	ـ	غنمرنگ، غنمښود
دورنما	دورنما	لرلید
خوشنما	ښه ښکارېدونکی	ښکلی، ښه اېسی
قدنما	قدنما	ځان هېنداره
رونما	برجسته نما ، جوت ښود	مخرونی (ناوې)
تمام نما	ـ	ټول ښکاری
طاق نما	ـ	تاخچه وزمه
جهان نما	جهان نما	نړۍ ښود
آبنما	ـ	اوبرنگ، اوبښکاری، شینوبره
مسلمان نما	مسلمان نما	مسلمان ډوله
طوفان نما	ـ	توپان وزمه
بدنما	بد ښکاره کېدونکی	بدرنگ، بداېسی
آردنما (آردی)	د اوړو په شان	اوړه وزمه
بادنما	د باد په رنگ	توند ،گړندی، باد مېچ
شتاب نما	ـ	هودو گراف، هودو مېتر چټک مېچ
شب نما	ـ	بلینده، بلاند
پیش نما	پېش امام	امام

۴۲- په - بر ، چې د وړنگ ، کښنگ او لېږد جاج ښندي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پیغمبر - پیامبر	پېغمبر	استازی، ځری
مسافر بر	مساپروړونکی	سپرلۍ لېږدی، سپرلیز (گاډی، الوتکه)
رهبر	رهبر	سرلاری، لاربښود ، مشر، سرغندوی
دربر	شامل	رانغښتونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنجبر	رنځ وړونکی	زیار کښ، ربړیالی
باربر	باروړونکی	باري، پنډي، پلنډي
فرمانبر	ـ	فرمانوړی، ورمندوړی
چاییر	چای بر	چای اېشی، چای جوش
امر بر	ـ	(دوتري) ډاگی
دلبر	زړه وړونکی	مینه، مینه وړی
سیمین بر	ـ	سپین غېږی
سیل بر	ـ	توی، خوړ، لگړ

۴۳- په ـ مان، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ساختمان	جوړونه	وداني، رغاونه، جوړښت
خانمان	ـ	کورنی، کهول
دودمان	ـ	رر رر
سازمان	ـ	سازمان
زایمان	ولادت	لنگوال، لنگون، زېږون

۴۴- په - دان یا - دانی د توني او لوښني روستاړي په توگه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گلدان، گلدانی	گلدان	کونډاله، کوکنۍ
آتشدان (دیگدان)	ـ	اورغالی، نغری
قهرمان	قهرمان	اتل
زهدان	زهدان	زېلانځ، گنۍ
سنگدان	ـ	شا ټینگه
قندانی (قندان)	قندانۍ	خوږنۍ
شکردان	رر	رر
چمدان (جامه دان)	بکس، سوټ کېس (پ)	چمدان
قلم دان	ـ	قلم دان
جز دان	همیانۍ	جیبی کتاب، بټوه، مشلیکی
سرمه دانی		رنجرومه
سگرت دانی	سگرت دانی	سگرتنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاکستردانی	خاکستردانې	ایرنۍ
خمیر دان(ـی)	ـ	کولپي
بایسکل دانی	ـ	دوڅرخنۍ
شمعدان (ـی)	ـ	ماردنګۍ
میوه دانی	میوه دانې	میوه نۍ
چتری دانی		چترنۍ
شاشدان		پوکنۍ، متیازنۍ
تفدانی	تفدانی	توکنۍ
تخمدان (شیردان)	ـ	زېلانځ، ګب
یخدان	یخدان	یخنۍ، لوی وسپنیزبکس
ناوه دان	ناوه	تره، ترۍ، څمڅۍ
آبدان	آبدان	اوبنۍ
زنخدان	شانه دان	ږمنځنۍ

۴۵- په - باف، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گلیم باف	ټغر او بدونکی	چلګر، کنوال، پېښور
پشمینه ـ پشم باف ـ	-	وړۍ اوبی
قالین باف	قالین اوبدونکی	غالۍ اوبی
بور یا باف	پوزی جوړوونکی	پوزیار
خیال باف	خیال پالونکی	انګېریال، واندیال
دروغ باف	دروغ اوبدونکی	دروغجن، دوړن
تهمت باف	تومت لګوونکی	تور لګاوی
منفی باف	منفی باف	نشتاند، نهیلېست
زرباف	ـ	زروبی
جوراب باف	ـ	پلستر اوبی
مخمل باف	ـ	بخمل اوبی

۴۶- په ـ نشین، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دلنشین	ـ	زړه راکښونی، په زړه پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانشین (جایگزین)	جانشنین	ځایناستی
مرز نشین	_	برید مېشتی
صحرا نشین	صحرایی	کوچی، پوونده، بیدیا مېشتی
بادیه نشین	رر	رر
کرایه نشین	کراکېنا ستونکی	کډوال،کرایوالا
خانه نشین	کور کېناستونکی	کورناست، پرکور
شیخ نشین (نشینی)	شیخ نشیني	شیخ مېشتی (هېواد ، سیمه)
عرب نشین	_	عرب مېشتی
یهود نشین	_	یهود مېشتی
گوشه نشین (خلوت نشین)	_	گوټ ناست (ـی)
دهنشین	د کلي او سېدونکی	کلیوال
شهر نشین	د ښار او سېدونکی	ښاری، ښاري
همنشین	_	همغاړی، گاونډی، انډیوال
ته نشین	رسوب	بېخ، بېخنیو ، شنشوب

۴۷ - په ـ پراگنی، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دروغ پراگنی	دروغ ویل	دروغ بادونه
زهر پراگنی	زهر شیندل	زهر شیندنه
مکروب پراگنی	مکروب شیندل	مکروب شیندنه
تخم پراگنی	تخم پاشي	توخم کرنه، توخم شیندنه
سخن پراگنی	بروډ کاسټ	راديويي خپرونه، خبرلوڅي

۴۸- په - بین، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خود بین	خودبین	ځان وینی
نیکبین	_	ښوینی، نېکوینی
بدبین	بدبین	بدوینی
خوش بین	خوشبین	ښوینی
نزدیك بین	نژدې لیدونکی	لنډوینی
باریك بین	باریك بین	كك وینی، ووړ وینی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیال بین (تماشاچی)	تماشگر	نندارچی، سیلانی
دور بین	دوربین	لروین، لروینی
ذره بین (خوردبین)	ذره بین	کللك وین
پله بین	پله بین	ورځچاری
کجبین (لوچ)	-	کوږ سترگی، چغر
فالبین	فال لیدونکی	پالي(پ)، پالگر

۴۹ - په _ رو ، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودرو	موټر، گاډی	اډی
راهرو	-	لاروی
پیرو (دنباله رو)	پیرو	پلیونی، لاروی
شبرو	-	شپه یونی، شپه گرځی
میانه رو	-	منځلاری
پیشرو	-	پرمخیونی
موتر رو	سړك	سپره لار
پیاده رو	-	پلې لار

۵۰- په – خوان، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دستر خوان	دسترخان	کوبی، کوندری
فراخوان	دعوت	بلنه
آواز خوان	گلوکار(پ)	سندرغاړی
خوشخوان	خوش آواز	خوږ غاړی
سرودخوان	-	سرودبول، سندربول
غزلخوان (غزل گو)	-	غزلبول
نعت خوان	نعت ویونکی	نعتبول، ناتبول
قرآن خوان	قرآن لوستونکی	قرآن بول
سوز خوان (نوحه سرا)	-	ساندو ،ویرنبول

۵۱ - په - رس، لکه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
بازرس	مفتش	پلټونکی، څارونکی
دسترس	ـ	لاسرسی
نورس	ـ	نوررسی
زودرس	ـ	ژررسی
فریادرس	ـ	غو رسی، غمخور

۵۲- په - گیر او - گیری روستاړی منځته راغلي پارسي بېلگونه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دمگیر	ـ	دوپ (لند ه تودوخه)
نخگیر	تارنیوونکی	تارنیو (ماشین)
دندان گیر	وړ	وړند، خوندور
سیم گیر	ـ	سیم نیو
غافلگیر	غافلگیر	ناگار، ښکېلی
همه جا گیر (ساری)	ساري	ټولپمی، پمخپوری، ډېر خپوری
شماره گیر (تلفون)	شمېر ثبتوونکی	شمېر نیو (لرغږون)
سنجاق گیر(سنجاق دانی)		ستگنۍ
بادگیر	بادگیر	هوا بندی
بارانگیر	ـ	باران نیو، باران پنا، (د باران) چتر، څېر
نکته گیر (خرده گیر)	ـ	گوتنیوونکی، ویارپال
سهیل گیر (سهل انگار)	اسانخوښی	ناغېړی، سرسري
سربازگیری	ـ	سرتېرنیونه
فراگیری تحصیل	جامعیت زده کړه	ټول نغښتي
ازسرگیری	ـ	له سره پیلول
سوختگیری	ـ	سونتوك اخېستنه
اندازه گیری	اندازه اخېستنه	کچ و مېچ
کره گیری	ـ	کوچ اخېستنه، شاربنه
لکه گیری	ربه نیونه	رټه پاکي
رد پا گیر	پل پلټونکی	پل نیو، منډ نیو، څرکبه
فاصله گیر	ـ	واټننیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنگیر	_	پېریانی
کشتی گیر	غېږ نیوونکی	پالوان، غېږ باسی
دشوار گیر (سختگیر)	_	سخت چاری
وامگیر	_	پوروړی، پوروونکی
گلگیر	گلگیر	ختپاک(گاډی)
درگیر	گیر	ښکېل
کفگیر	کفگیر	سمڅۍ، کرنډۍ
هواگیر	هوادار	تاندهوا

۵۳ - په (- انگیز) یا(-برانگیز) روستاړي رغېدلي پارسي ببلنگونه په پښتو کې په راز راز روستاړو سره انډول کېدای شي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دل انگیز	زړه خوښوونکی	زړه تاندی
روح انگیز	روح خو شالوونکی	زړه راکښونی
حیرت انگیز	اریا نوونکی	هېښنده
گفته انگیز		-
وحشت انگیز (هولناك)	وحشت رامنځته کوونکی	بوږنوړی، سونځ، ترهوړی
هول انگیز (مهیب)	_	
فتنه انگیز (فتنه آمیز)	پتنه زېږوونکی	پتنه پاری، پتنه زېږی
سر انگیز (شرارت انگیز)	شر اچوونکی	اورپکی، اورگډی
عبرت انگیز	عبرت ورکوونکی	لوستښود
شهوت انگیز	شهوتی	خارښتی
غم انگیز	غموونکی	ویر لړلی، ویر پاری
طرب انگیز (طربناك)	_	مست، خوښند
عشق انگیز	مینه پیدا کوونکی	مینه پاری
نشاط انگیز	خوښي زېږوونکی	خوښند

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېيم څپرکی

د يوې - کره پښتو ليکلارې سيندگی ډوله لارښود

دا کوشنی سيندگی (فرهنگوټی) ډوله لارښود چې د اړوندې چلند لارې (پروسيجر) ، آرونو او لاسوندونو پر بنسټ اوډل شوی دی ، د ټوليزې ورځنۍ گټې اخېستنې او لاسرسۍ لپاره وړاندې کېږي . په دې ترخ کې دا هڅه شوې چې د کره بڼو د ښه تراوينگ په موخه له غږيزليك يا غږيزې ابېڅې (فونيميکي الفبې) کار وا خېستل شي او د يوه نيم نابومه يا گران ويي مانا هم په ليندیو کې وليکل شي . د غبرگژبيزو (ټ، ډ ، ړ ، ڼ) فونيميک انډولونه (ṭ, ḍ, ṛ, ṇ) ، د (ښ) هغه (x̌) ، خجنښه (ـَــ)، زورکی(ə) او لږو ډېر اوډون تر کليوال پاچاراوروسته ځوان اڅکزي سولگرپوه(کمپيوټرپوه) نور هم پسې را بشپړ کړل.

الف "ا" (a, ā, +o, +u, +w)

الف (ا) د پښتو ابېڅې ړومبی توری دی چې د يوه خپلواك (واوېل) د څرگندوی په توگه د ويي او څپې په سر کې، له يو څو ويبو (آ ، آس ، آر ، آره ، آړ ...) پرته نور په ټوليز ډول د زور يا فتحې (a) هومره لنډ وينگ (تلفظ) لري. د ويي او څپې په پای کې د پوره عربي الف (ا ā) هومره اوږد ادا کېږي خو د عربي يا هندي (اردو) په پېښو يې د همزې (ء) بڼه او وينگ راخپلول کره نه دي. د پورتنيو دروگونو سر الفونو پر سر پرته ليکه يا مد تش د همدې لپاره کښل کېږي چې له ټوليزو سرالفونو يا زورونو (فتحو) سره يې بېلتون راشي . له پارسي سره گډ سر الف او مد لرونکی سر الف هم د زور (a) ښوونې لپاره بې له مد ، همزې، پېښ يا بلې نښې نښانې ليکل په کار دي، لکه څنگه چې په همدغه پټۍ کې کښل شوي دي، تر اوږده (مجهول) او لنډ (معروف) "و" له مخه تش د دې لپاره ليکل کېږي چې له زورکيوال ببواك يا معدوله و (wə) سره يې توپير راشي، لکه په (اور) او (اوږد) کې، او په دې توگه يې تر دغه بل و (wə) له مخه ليکل ببځايه او ناکره گڼل کېږي، لکه په وربل، وربوی، ولس، وزگار، وسپنه ... کې او دا په دې مانا چې په دغه لړ ويبونو کې د خپلواك و (o) په پرتله زورکيوال ببواك و (wə) ډېر ويل کېږي او معياري ارزښت لري. همدا سې يې د (ی) گانو ترمخه درواخله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غربيزليك	ناكره
ابا	abā́	آبا
اباد	abā́d	آباد
اباسين	abāsín	آباسين ، ابا سيند
ابره> يېبره	yebrá	
اپلاتون	aplātún	افلاطون
اجه > اوجه		
اڅكزى	acəkzáy	اچكزى ، اچكزائى
اخېستل	axestə́l	اخستل ، اخيستل
ادينه	adına	ادينه
اډه (پاېگاه يا ستېشن)	aḍá	هډه
آر (اصل)	ār	ار
ارابه	arābá	عرابه ، ايرابه
ارام	arā́m	آرام
ارام سمندر	arā́m-samandə́r	غلى سمندر ، بحرالكاهل
ارت	art	ارت ārat
ارز (- ونه)	arz (-úna)	اسعار
ارزښت	arzə́x̌t	اهميت
ارزښتمن (ارزښتناك)	arzəx̌tmə́n	مهم ، اهم
ارزول	arzəwə́l	ارزيابي كول
ارزونه (ارزونگ)	arzawə́na	ارزيابي ، ارزشيابي
ارغندى	arγandáy	ارغندي
اروا پوهنه > سا پوهنه	arwāpohə́na	
اروپا	arupā́	اوروپا ، اروپه ، يورپ
آرياني	āryāní	ارياني (اريايي)
آړ (مانع ، شرط)	āṛ	اړ
اړتيا وړ	aṛtyā- wár	د اړتيا وړ
اړخ	aṛx	اړخ ، آړخ
آړوتى (شرطى)	āṛwətáy	اړوتى

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړيکی (اړيکي)	arikáy	اړیکه (اړیکې)
ازاد	azā́d	آزاد
ازمايل (ازمويل، ازمېيل)	azmāyə́l	ازمېښتول ، تجربه کول
ازمېينه (ازموينه)	azmeyə́na	ازمينه ، ازمېنه
آس	ās	اس
اسپانيا	aspānıā́	هسپانيه
استاد	ostā́d	استاذ
استراليا	astrālıā́	استراليه
استوګنه (استوګه)	astogána	هستوګنه
استوګن	astogán	هستوګن
اسلام کلا	eslām-kalā́	اسلام قلعه
اسمان	asmā́n	آسمان
اسوېلی	aswelā́y	اوسېلی
اسيا	asyā́	آسيا ، آسيه
اغېزه (اغېز)	aγezá	اغيزه
افريقا	afrıkā́	افريقه
اګی > هګۍ		
المان	almā́n	جرمني
الو	alú	آلو
اليخېل	alıxél	عليخېل
اليزی	alızáy	علي زی ، علی زائی
اليشنګ	alıšáng	عليشنګ
الينګار	alıngā́r	علينګار
امله	amlá	آمله
امرل (انتخابول)	amrə́l	مرل
امريکا	amrıkā́	امريکه
انځور (تصوير)	anjór	انځور
اند (فکر)	and	آند
انډۍ	anḍə́y	غورمه، قورمه
انګازه	angāzá	ازانګه ، زونګه
اوار > هوار		
اواز	awā́z	آواز

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه هوا (اوب هوا)	ob-hawā́	سااوبه، آب وهوا ، اوبه او هوا
اوبې	obé	اوبه
اوبېشي (آبجوشي)	obešáy	اوبه اېشی
اوپيان	upyā́n	اوفيان، افيان، هوفيان (شريف)
اوتريش	otríš	اطریش ، اتریش
اوجاړ > ویجاړ		
اوچکل > وچکل	wəčkə́l	
اوچن > وچن	wəčə́n	
اوچوکی > وچوکی	wəčukáy	
اوچولی > وچولی	wəčoláy	
اوچونی > وچونی	wəčonáy	
اوڅنډ	ucə́nḍ	اووڅنډ
اوخولې	uxúlay	اووخولې
اودرول > درول	dərəwə́l	
اوده > وېده	wedə́	
اولان باتور	ulān-bātúr	الان باتور
اوربل	orbál(د فير بولۍ)	وربل
اوربل > وربل	wərbál	
اوربوز > وربوز	wərbúz	
اور بېړۍ (بړاس بېړۍ)	or-berə́y	بخاري بېړۍ یا کشتۍ
اورخاړی > ورخاړی	wərxā́ṛay	
اورغۍ	orγə́y	اېرغۍ ، ترغۍ
اورګان	orgā́n	ارګان
اورګاډی	or-gā́ḍay	رېل ، ترین
اورګون	orgún	ارګون
اورمېږ > ورمېږ	wərméǧ	
اوروزګان	orozgā́n	ارزګان
اوریځ	uryáz	وریځ
اورېدل یا وورېدل	oredə́l	ورېدل
اورېدل	awredə́l	اروېدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوړی > ووړی		
اوړکی > وړکی		
اوړمه (ورځ) > وړمه (ورځ)	wəṛmá	
اوږد	óğd	اوږد
اوږه > هوږه		
اوږه	uğá	وږه
اوژغونې > وژغونې		
اوزار	awzā́r	ابزار ، اسباب ، لوښي
اوزگار > وزگار	wəzgā́r	
اوزلوبه > وزلوبه	wəzlóba	
اوزه > وزه	wəzá	
اولس > ولس	wələ́s	
اوس	os	اُوس ، اُس
اوستربل > وستربل		
اوسترمهال > وسترمهال		
اوسمهال > وسمهال		
اوستری > وروستی		
اوښتی	awə́x̌tay	اوړېدلی ، اړېدلی ...
اوښکه	úx̌ka	وښکه
اوشنل > شنل		
اوولس	owə-lás	اولس
اووم	owə́m	اوم
اوونۍ	ownə́y	اونۍ
اوونیز (- ه)	owníz(-a)	اونیز (- ه)
اووه	owə́	اوه
اووی > ووی		
اویه > هویه	hóya	
اېټالیا	eṭalıā́	اتالیه ، ایطالیه ، اټلي
اېرب > رېب	reb	
ایږ ، اېږ> هېږ	heğ	
اېستل	estə́l	ایستل ، وېستل، ویستل
اېسل	esə́l	ایسل

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېشله	ešə́la	ایشله
اېشنا	ešnā́	ایشنا
اېشېدل	ešedə́l	ایشېدل
ایښ پیښ > هېښ پېښ	héx̌ péx̌	
اېښوول	ex̌owə́l	ایښوول ، اېښودل
ایغ بیغ	éγ- béγ	
اینجه > هنجه		
اینځر	ɪnjə́r	اېنځر ، انځر
اینڅۍ > څنۍ	cənə́y	
اینداره > هېنداره	hendā́ra	
اېنده (سا ، دمه)	énda	اینده
اېنده (ناخصی)	éndə	اینده
اینه > ینه		
ایواد > هېواد		
ایواځې > یوازې		
آیه > هویه	hóya	

ب – b (بې)

د پښتو ابېڅې دویم توری

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غربیزلیک	ناکره
بابېز (ناڅېز ، معمولي)	bābéz	بابز ، بابس
باچا > پاچا	pāčā́	
بادر	bādə́r	بادور ، بهادر
بادري	bādərí	بادوري ، بهادري
بادرۍ	bādərə́y	بادورۍ ، بهادرۍ
بارخو	bāṛx̌ú	باړخه ، باړخو
بانجان	bānjā́n	بانجن
بانډې (پر -)	bā́nde	بانډې
بانډېنی (پاسنی)	bāndenáy	بانډینی ، باندنی
باهو (-گان)	bāhú	باوو
بايلل	bāylə́l	بېلل، بايلودل، بايلول، بايلوول
بايلنه (بايلنې)	bāylə́na	بايلات
باټينګڼ (بانجان، رومي بانجان)	bāṭıngáṇ	باټينګړ، باټينګر
باڼو (- ګان یا باڼه)	bāṇú	باڼه (مفرد)
بډاينه	baḍāyína	غنا ، غنی سازی
بډايول (شتمنول)	baḍāyaw	شتمن کول، بډای کول
برتانيا	bartāniā́	برېوړکۍ
برتانيي	bartānayí	برتانیایي، برطانوي
برخليك	barxlík	برخه ليك
برخمن	barxmán	برخه من
برخوال	barxwā́l	برخه وال
برخه	bárxa	بخره
برخيز	barxíz	برخه ايز، برخه ييز
برسېره > (پردې) سربېره		
برګړندی، برګنډی > روغبړ		
برلاسی (برتر)	barlā́say	لاسبری

(c) ketabton.com: The Digital Library

برم	bram	برم
بریا	baryā́	لاسته راوړنه
برېښلیك	brex̌-lík	برېښنالیك
بړبوړکی	bəṛbuṛakə́y	بربوړکی، بوړبوړکی، بړبړکی
بشپړ	bə́špəṛ	Búšpəṛ
ښباوو	bax̌āwú	بخښباوو
ښبل	bax̌ə́l	بخښبل
بغوټ	baγót	ښبل
بلاربه	blā́rba	برالبه
بلخوا	bə́lxwā	بله خوا
بلنځه (غټه څپړی) بله پورې > وبله پورې	blánja	برلنځه
بلهار(-ی) قرباني شوي	balhā́r(-ay)	بلهاري
بلهارول	balhārawə́l	بلهاري کول
بلهاري (قرباني)	balhārí	بلهاری
بلوڅ	balóc	بلوچ
بمبره	bambára	ډمپره، ډمبره، بنبوره، غمبوز، ټنډه غالبوزه، کټه مچی
بنجخه (ببره شاخچه)	banǰə́x̌a	بنجخ
بندیز	bandíz	بندېز
بندړ	bandə́ṛ	بندڼ
بنډار (محفل)	bandā́r	بانډار ، بنډاره
بنزی	bənzə́y	بنځی
بڼه (څېره ، شکل)	baṇá	بڼه (پر)
بوت	but	بت
بوټ (برد ، میبرد)	bot	بوته ، بوتلو ، بوتلئ
بوج (د خټکي تخم)	boǰ	بنج
بوچری (کوټی)	bočə́ray	بچری
بوځي (ببرد)	bóji	بوزي
بوخت	boxt	بخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوخڅکی	boxcakə́y	بوڅخکی
بوخڅه	boxcá	بوڅخه
بوډا	buḍā́	بډا
بوډی (زړه ښځه)	buḍə́y	بډی
بوږن (دهشت)	bóğən	بږن ، بوگن
بون (د جرمني پلازمینه)	bon	بن
بونېر	bonér	بنېر
بهېدل	bahedə́l	بیېدل
بیاڼ (د آس بچی)	byāṇ	بهاڼ
بیایي	byāyí	بوزي (پ)
بیده > وېده		
بیران> وران		
بیرته	byárta	بیارته ، بېرته
بیول	bıwə́l	بوول ، بېول
بیړنی (سملاسي مرسته)	beṛanə́y mrásta	چټکه مرسته، عاجله مرسته
بیړه	bíṛa	بېړه
بی یېبرې (بې حاصله، بې ثمره)	be-ébre	بې ابرې
بې پولې (ډاکټران)	be-púle	بې سرحده (ډاکټران)
بې پلوه	be-paláwa	بې پرې، بېطرفه، غیرجانبدارانه
بې تا (بې له تا)	be tā́	پرته له تا
بې ښې بدې	be x̌é - báde	پرته له ښی بدې
بېلگه	belgá	بلگه، بولگهbélga
بې مرستې ...	be-mráste	بې له مرستې، له مرستې پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

پ – p (پې)

د پښتو ابېځې درېیم توری

کره	غربیزلیك	ناکره
پاتند (پایند)	Pā́tənd	پاتنی
پاتوړی (میراث)	pātawə́ṛəy	پاتمړې
پاڅېدم	Pā́cedəm	وپاڅېدم
پارسي	pārsí	پاړسو ، فارسي
پازوال (مؤظف، مسؤول)	pāzwā́l	پازه وال
پالوان	pālawā́n	پهلوان
پامور	pām-wáṛ	د پام وړ
پانګه	pā́nga	پنګه
پانګوال	pāngwā́l	پانګه وال
پای ټکی	pā́y ṭə́kay	د پای ټکی
پایلامه (خاتمه، عقوبت)	pāylāmá	پیلامه
پایلنیوی (نتیجه ګیري)	pāylnıwáy	د پایلې اخېستنه، نتېجه اخیستنه
پایلوځ	pāylúc	پایلوچ
پایله (پازیب، نتیجه)	pā́yla	پیله
پاینه (بقاء، دوام، ادامه)	pāyə́na	پایونه ، پایېنه
پخپله (شخصاً)	pəxpə́la	په خپله
پخسه	paxsá	پسخه
پخلنځی (پخلنځ)	paxlənjáy	پخلی ځای، د پخلي ځای، آشپزخانه
پخلیکار	paxli-kā́r	پخوونی
پخول	paxawə́l	پوخول

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوله	pəxáwla	توره ټوخله ، توره غاړه
پرانسه (فرانسه)	parānsá	فرانس ، فرېنس
پرانسي (فرانسی)	Parānsí	فرانسوي ، فرېنچ
پرانېسته (افتتاح)	prānésta	پرانېسته ، پرانېستنه
پرتله	partalá	پرتله (partála)
پرتليز	partalíz	پرتله ييز
پرتوګاښ	partogā̃x̌	پرتوغاښ
پر دې سربېره	pər de sarbéra	په دې برسېره ، برسېره په دې
پر شا	pər šā̃	په شا ، پشا
پر کور و پر بېديا	pər kór-o-pər…	
پر وړاندې	pər wṛánde	په وړاندې ، په وړاندي
پرشنبه، پر درو بجو	pər šánba, pər dró bajo…	په شنبه، په درې يا دريو بجه
پرله پورې (پرله پسې)	parla póre	پبله پورې، بله پورې، پله پورې
پرله پېيلی (منظم، پرله پورې)	parla peyə́lay	پله پېيلې
پرمخيونی (پيشرو ، مترقی)	pərmaxyúnay	پرمختلونکی،پرمختلونی
پرهار	parhā̃r	پرهر
پرښته (فرشته)	parəx̌tá	پرېښته
پرښه (ښويه تيره)	pə́rx̌a	پرخه
پرېستل (خملول ، راکوزول)	prestə́l	پرېوستل
پرېمينځل (مينځل)	premınjə́l	پرېوينځل (وينځل)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېوځي	prewə́jı	پرېوزي
پرېښوول	prex̌owə́l	پرېښودل
پرېښوونکی	prex̌owúnkay	پرېښودونکی ، پرېښونکی
پرېښی (پرېښوونی، متروك)	préx̌ay	پرې ايښی
پړمخې	pə́ṛməxe	پړمخې
پز پرېکړی	paz prekə́ṛay	پوز پرېکړی
پزه	páza	پوزه ، پېزه
پزول (شميدن)	pazawə́l	بوی احساسول
پستول (نرمول)	pastawə́l	پوستول
پسخاك	pasxā́k	پخساك
پسخند (- ی)	pəsxánd	پوزخند
پسخول	pəsxwə́l	پخسول
پسخېدل	pəsxedə́l	پخسېدل
پسرلی	pəsarláy	سپرلی
پسور (پسورور)	psor	سور (سورور ، سره ور)
پشه يي (پشه يان)	pašayí	پشه ئي (پشه ئيان)
پښتپوهنه (علم الانساب)	pəx̌tpohə́na	پښتپېژندنه
پښتو	pəx̌tó	pəx̌téo ، پُښتو (puštó)
پښتون	pəx̌tún	پُښتون (puštun)
پښتونخوا	pəx̌tun-xwā́	پښتونخواه ، پختون خوا
پښه	px̌a	پښه (pə-) ، ښپه ، خپه
پښين	px̌ín	پېشين ، پېښين
پښې يبله	px̌e-yábla	پښې ابله ، پښې لوخ
پښېمان	px̌emā́n	ښپېمان ، خپېمان
پکې (ورکې)	pəké	پکښې ، په کې ، پکښې کي
پګړی (لونګی)	pagṛə́y	پړګی، پټکی، پګه، بګړی، لونګی، رنګی، سمتېه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پل چرخي > څرخي پول	carxí pul	
پلاروموور	plā́r-o-mór	پلار او مور
پلوسه	palósa	پلوشه
پله پر پله (قدم پر قدم)	plə́-per-plə́	پله په پله
پلې لار	pəle-lā́r	د پلیو لار
پنا غاړی (پناه جو)	panā-γā́ṛay	پناه غوښتونکی
پنځ - ول ، -ېدل (طبیعت، خلقت)	pənj	پُنځ (ponj)
پنډوس (گینې)	panḍós – (gin)	پنډوسکه ، توپ ، بال
پوخلا	poxlā́	پخلا
پوخلاینه	poxlāyə́na	پخلاتوب
پورتگال	portagā́l	پرتگال ، پرتقال
پوځ	pawj	فوځ ، فوج
پوځي ټولگی	pawzí-ṭolgay	فوځي قطعه
پوښتپاڼه (ورقه استعلام)	pox̌t pā́ṇa	پوښتنپاڼه
پوښتنه اښتنه	pox̌tə́na- ax̌tə́na	پوښتنه اختنه
پوښتنښه	pox̌tnáx̌a	پوښتننښه ، پوښتن نخښه
پورېوځي	porewə́ji	پورېوزي
پول (جسر)	pul	پل
پولاو	polā́w	پلو
پولۍ (نینه، تناکه)	polə́y	پلۍ
پولینډ	Poláynḍ	پولنډ ، پولند
پوهنځی	pohanjáy	پوهنځۍ
پوهنځانگه (پوهنیزه څانگه)	pohən-cā́nga	علمي څانگه(رشته، مسلک)
په اړه (په تړاو)	pə-áṛa	په اړوند ، په ارتباط
په ټولیز ډول	pə ṭolíz ḍáwəl	په عمومي ډول، عموما

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپله خوښه	Pəx pə́la xwáxa	په خپلې خوښې
په خپله کوټه کې	pə-xpə́la-koṭá-ke	په خپلې کوټې کې
په رښتینه (په رښتیا)	pə-rəx̌tína	په رښتینې
په یو مهال کې (همهماله)	pə əyáw mahāl ke	په عین زمان-حال کې
پیاغله (مفلر، دستمال گردن)	pyā́γla	غاړپټی،د غاړې دسمال یا څپونې، گلوبند
پېچدره	péč-dara	درۀ پېچ، د پېچ دره
پېر (پېرنه)	Per	پېرودنه، خرید ، خریداري
پېرل	perə́l	پېرودل
پېرو پلور	pér-o-plór	پېرودنه او پلورنه، پېر او پلور
پېرونې	peróne	پروینې ، پروین
پېری (جن)	peráy	پېریان
پېریان (جن ها)	peryā́n	پېریانان
پېړ (پنډ ، ضخیم)	Peṛ	پربړ
پېژند پاڼه	pežandpā́ṇa	د پېژندنې پاڼه یاکارت، د هویت کارت(شناخت کارټ)
پېژند نښه	pežand náx̌a	پېژند نخښه
پېشنمی، پېشمنی > چرغږ		
پیسته (مېوه)	pıstá	پسته
پیشو	pıšó	پیشي
پېنځڅنډ	pınj-cə́nḍ	پنځه ضلعي، مخمس
پېنځسوی (پېنځسویز)	penj-səwáy	پنځه سویز، (لوټ ، ټولگی ...)
پېنځکلن	penj kalán	پنځه کلن
پېنځکلن	penj-kalán	پنځه کلن
پېنځلس	penjə́-las	پنځلس
پېنځمه	penjə́ma	پنځمه ، پنځم ، زیارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

(چارشنبه)		
پښځوس	penjós	پنځوس
پښځه	penjə	پنځه
پښځه ویشت	penjə́-wɪšt	پنځه ویشت ، پنځویشت

پیل	pɪl	فیل ، هاتي
پیلامگر	paylāmgár	پیلامه گر،آغازگر
پیلمرغ	pɪl-mə́rγ	فیل مرغ، شونډکیز چرگ
پېیل	peyə́l	پېودل، پېرل

ت – t (تې)

د پښتو ابېڅې څلورم توری

کره	غږیزلیك	ناکره
تاخچه (تاخ)	tā́xča	طاقچه (طاق)
تاریخ ځپلی	tārɪx japə́lay	تاریخ وهلی
تاریخساز	tārɪxsā́z	تاریخ جوړوونکی
تاړی (افېکس)	tā́ṛay	وند ، وندی
تا کره > ستا کره		
تا ویل	tā wayə́l	تا وې ، تاول
(تل -) ترتله	(ə́rxə́tə́l-) tərtə́la	تلتله
تر ټولو وروسته	tər ṭólo wrústa	وروسته د ټولو
ترخه	tərxə́	تراخه
ترخه	tərxá	تریخه
ترښځ (تېشه)	tərx̌ə́j	تخز ، تخځ
تر- لاندې ،- پورې ...	tər-lā́nde, póre	د- لاندې ، - پورې ...
ترندار (تره ښځه، کانې)	trəndā́r	تنداره ، تینداره
ترور	tərúr	ترهور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترورِمۍ	troğmə́y	تروگمی ، ترږمۍ
تروښل (احتطافول)	troxǝ́l	تروړل، تروښول، اغوا کول
تروه	tərwə́	تراوه
تروه	tərwá	تريوه
ترهگر (تروريست)	trahgár	ترهه گر، دهشت گرد ، وېره اچوونکی
ترهند	Trə́hənd́	ترند
ترهول	trəhawə́l	ترول
تريختورۍ (کرېله)	trıxtorə́y	ترخه تورۍ
ترې (ازش)	tre	ترېنه
تريپوليس	trıpolís	طرابلس
ترون ماتی	taṛun mā́tay	ترون ماتوونکی
تس نس (شيند پرشيند)	tás nás	تس ونس
تس ونس (ژرخوړلی)	tás-o-nás	تس نس، حيف ميل
تسکوره (تېشه)	taskóra	ستکوره ، تسکوره
تش	təš	تس
تش لاس يا تشلاس	təš lā́s	تش لاسی
تشيا ليونی (فضا نورد)	təšyāl yúnay	ستور مزلی
تشيال ببړۍ	təšyāl-beṛə́y	کيهاني ببړۍ، فضايي ببړۍ
تبنتن، تېښتن > خبنتن		
تگ وراتگ	tág-o-ratág	تگ او راتگ
تلزرغون (- ی)	təl zarγún (-ay)	تلشين ، همېشه بهار
تلين	tlın	تلينه ، تلنه
تمه	táma	طمع ، طمعه
تمځی (ايستگاه)	tamjáy	تمځای
تن پر تن جگړه	tán-pər-tán ǰagṛá	تن په تن جگړه
تنی	taṇáy	تنهيوال
توپان	topā́n	توفان ، طوفان
توتاخېل	totāxél	طوطاخېل
توتي	totí	طوطي (طوطا ، توتا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

توخم	tóxəm	تخم
توخی	tóxay	توخي، توخی (tóxəy)
تورپوستی	tor póstay	تور پوستکی، تور پوټکی
تورخم	torxám	طورخم
تور شاتگ (توره ارتجاع)	tór šātág	تور پرشا تگ
تورغونډۍ	tor-ɣwənḍə́y	تورغنډۍ
تورك	tork	ترك ، تورکی
تورکیه	torkıyá	ترکیه
تورن (ټولیمشر)	turán	تورن (torán)
توروسپین	tór-o-spín	تور او سپین
توره دربله	tóra-drábla	توره دربیله
توغندارتی	Toγəndártay	توغندی (راکټ) ویشتونکی
توکل(توکول)	tukə́l	توکړل
توکم (نژاد)	tókəm	تکم ، توکم (tokám)
توکمیز	tokmíz	توکمیز
توند	tond	تند
توند لاری	tond-lā́ray	سخت لاری
تېچ (تبکی)	teč	تچ
تیرا	tırā́	تیراه
تیز	tız	ټیز
تېزوین (تېز لیدی)	tez wín	تېز لیدونکی
تیگا (تېگا)	tıgā́	تګا ، تیگه (حوصله، طاقت)
تي مور (تیمور)	tı-mór	د تي مور ، رضاعي مور

ټ - t (ټې)

د پښتو ابېڅې پېنځم توری چی کښېني پښتانه یې له وینگ سره سم د هندي ،انگرېزي او نورو پورویيونو د "ت" لپاره هم پر کار اچوي.

کره	غبرېزلیك	ناکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاپل	ṭāpə́l	ټاپیول ، کمپوزول
ټاپه رس، ټاپرس > لمرګلی		
(وروستی) ټاپی	ṭā́pay	وروستی مهلت، ضرب الاجل، اولتیماتوم
ټک له ټکه (سملاسي)	ṭák-lə-ṭáka	ټک د ټکه
ټکور	ṭakór	ټُکر
ټلواله (ائتلاف)	ṭalwā́la	ټلوالي
ټوپک	ṭopák	توپك، ټوپكى
ټوخلی	ṭoxəlә́y	ټخلی
ټوغکی	ṭoɣakáy	ټغکی ، ټوغك
ټوکریېل	ṭukreyә́l	ټوکرټوکر یا ټوټه کول
ټوکل	ṭukә́l	ټوکېدل ، ټوکول
ټوکیز	ṭukíz	(نه په - ه -)
ټول	ṭol	ټوله
ټولګټی	ṭol-gáṭay	د ټولو په ګټه ، عام المنفعه
ټولګی (صنف)	ṭolgáy	ټولګی
ټولګیوال	ṭolgi-wā́l	همټولګی ، همصنفي
ټولنپوهنه	ṭolənpohә́na	ټولنپېژندنه
ټولنوده	ṭolә́n-wáda	د ټولنې وده
ټول وټوك	ṭól-o-ṭúk	جزء وتام ، کل وجزء
ټولی	ṭoláy	ټولی
ټولیز	ṭolíz	ټولوال، عمومي، عامه، جمعي، کلي
ټولیزې رسنی (رسنی)	ṭolíze rasanә́y	ډلیزې رسنی
ټیکاوول (ثبات راوستل)	ṭıkāwawә́l	ټیکاوو راوستل
ټیکری (پړونی)	ṭıkráy	ټکری
ټیټ پوړی	ṭiṭ-póṛay	ټیټ رتبه

ج – ǰ (جې ، جیم)

د پښتو ابېڅې شپږم توری چې د مروتو په پښتو یې د "ځ" ځایناستی کول کره نه بلل کېږي.

كره	غږيزليك	ناكره
جاله > ځاله	jā́la	
جاړ (جلاب)	ǰāṛ	ژاړ
جرنده > ژرنده		
جرړه (ريښه)	ǰárṛa	جړه
جشن	ǰášən	جښن ، ځښن
جغ > ژغ		
جكړ (ډېر توند باد)	ǰakáṛ	جاكړ
جگپوړی	ǰəg-póṛay	لوړ پوړی ، لوړ رتبه
جگړه	ǰagṛá	جگړه (jagəra)
جگه (مېړوښې ښځه)	ǰəgá	ژگه
جل ، جن > نجل		
جلۍ ، جنۍ > نجلۍ		
جم جكړ (توند بادوباران)	ǰám-ǰakáṛ	جم جاكړ
جندره > ژندره		
جنغوزی، جلغوزی > زنغوزی		
جوليز (شكلي)	ǰawlíz	جوله ييز
جومات (مزدك)	ǰumā́t	جماعت ، جمات
جوند > ژوند		
جېب څپوڼی	ǰéb-capoṇay	د پزې څپوڼی
جېب غل (جيب چوری)	ǰeb-γál	جيب وهونكی ، كيسه بُر
جيبي كتاب > مشليكی		
جړل > ژړل		
جړه (اختلاف، لانجه، پېچلتيا ،ترينگلتيا)	ǰáṛa	جرړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

چ – č (چې)

د پښتو ابېڅې اووم توری چې د پارسي او اردو تر اغېز لاندې د څ پر ځای ډېره کارول کېږي او منځني (غلجي) پښتانه يې هم زياتره پر "څ" اړوي او لا هېښنده دا چې په سرچپه ډول لږ وډېر څ.هم پر چ اړوي.

کره	غرېزليك	ناکره
(چال) چلند (برخورد ، سلوك)	čalánd	چلن
چاپړاخه، چاپلاخه > څپېړه		
چاپگر	čāpgár	چاپوونکی
چاپېر سمندر (بحرمحيط)	čāpér-samandə́r	چاپېر سيند
چاپېريالپوهنه	čāperyāl-pohə́na	چاپېريال پېژندنه
چار (- ه)	čār,čārá	څاره
چارشنبه (څلورمه)	čār-šanbá	چهارشنبه
چاروال (فعال)	čārwā́l	چارو ، چارندوکی
چاغومبی	čāγumbáy	غومبی
چالانول	čālānawə́l	چالو کول
چاڼل (چڼل)	čāṇə́l	چوڼل
چاڼځی (پالايشگاه)	čāṇjáy	چاڼځای ، تصفيه خانه
چپرهار	čaparhā́r	چپليار ، څپليار
چښل > څښل		
چپړاسي	čapṛāsí	چوپړاسي، چپلاسی، چوپړی
چپه > څپه		
چراغ > څراغ		
چرغږ (چربانگی)	čər-γáğ	چرغگ، پيشنمی
چرمشکۍ > څرمښکۍ	cərməx̌kə́y	
چرهار	čərhā́r	چرار
چغ بغ (شورماشور)	čə́γ-bə́γ	چوغ بوغ ، چخ پخ
چغه	čə́γa	چېغه ، چيغه
چله > څله		
چمبه (داريه، پنجه)	čambá	چنبه
چمچۍ، چمچه > څمڅۍ		

چنوغزه > مچنوغزه	mačnówγzə	
چڼ (چاڼونی)	čaṇ	چڼوونکی، چاڼوونکی، فلتر
چنچڼه (مرغۍ)	čənčə́ṇa	چڼه، چونچوڼه
چوخلۍ (د جوار وربیو)	čuxalə́y	چوخلی
چورت	čort	چرت
چورچپاول	čúr-čapāwə́l	چور او چپاول
چورلاو (ماشین)	čurlā́w	چرلاو
چورلکه	čurláka	څرخي الوتکه، هلیکاپټره
چورلنډ (کمینه)	čorlánḍ	چرلنډ
چورلنډی (پرپره)	čurlanḍáy	چرلنډی
چورلیځ (محور، د څرخ میله)	čurlíj	چورلیځی، چورلېځی
چوکۍ > څوکۍ		
چونګاښ	čungā́x̌	چُنګښ ، چنګاښ
چونګښه	čungáx̌a	چنګښه ، چینډخه
چې	če	څې ، چي ، چه
چیرل > څیرل		
چېره > څېره		
چیرې > څیرې		
چېرې (چېرته)	čére	چرې ، چرته (- کې)
چېړل > څېړل		
چېښتن > څښتن		

(c) ketabton.com: The Digital Library

څ – j (څې)

د پښتو ابېڅې اتم توری چې په شمال ختیزو ګړودو کې یې وینګ له "ز" سره همرنګ شوی او په لیکدود کې یې هم ګډوډي لیدل کېږي، غلجي او کرلاڼي یې لږ و ډېر پر "ځ" او مروت یې هم پر "ج" اړوي.

کره	غږیزلیک	ناکره
ځار	jār	جار ، زار
ځاله	jālá	ژاله، زاله، جاله (jāla)
ځامن > زامن		
ځان څپوڼی (ځان وچونی)	jā́n-capóṇay	د ځان وچولو دستمال
ځانساتی (محتاط)	jān-sā́tay	ځانساتونی ، محافظه کار، زاړه پال
ځانګو > زانګو	zāngó	
ځانمرګی برید	jān-márgay-bríd	سرښندونکی برید ، انتحاري برید
ځانځارونی (ځان بلهاری)	jān-jārawúnay	ځانجارونی
ځانځومړی	jānjo-mə́ṛay	ځانزومړی
ځای	jāy	جای ، جی
ځای پرځای	jā́y-pər-jā́y	ځای په ځای
ځایناستی (جانشین)	jāynā́stay	ځایناستونی
ځایول	jāyawə́l	ځای کول
ځبله	jábla	ځبله
ځبېښل > زبېښل		
ځپل (ځبل)	japə́l	زپل
ځرنده > ژرنده		
ځری (قاصد ، استازی)	jəráy	زری
ځړوبی (آبشار)	jaṛobáy	جړوبی
ځړول	jaṛawə́l	ځوړندول، زوړندول، ځوړول
ځړېدل	jaṛedə́l	ځوړندېدل، زوړندېدل
ځښت > زښت		

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځغاسته (ځغستا)	jγā́sta	زغاسته ، زغسته
ځغستل	jγāstə́l	ځغاستل، زغاستل، زغستل
ځغم > زغم	zγam	
ځلوبۍ	jalobə́y	زلوبۍ ، جلبي
ځما > زما		
ځمبل (ځمبا)	jambə́l	ځنبل، زمبل
ځمری > زمری	zməráy	
ځمکپوهنه (جغرافيا)	jmək-pohə́na	ځمکپېژندنه
ځمکپېژندنه (جيالوجي)	jmək-pežandə́na	ځمکپوهنه
ځمکرېږده	jmək-réğda	ځمکرېږدله
ځمکسمون	jmək-samún	د ځمکو سمون- اصلاحات
ځمکه	jmə́ka	زمکه، مزکه
ځموږ > زموږ		
ځنځاوی	janjāwáy	زنزاوی
ځنځه > زنځه	zə́nja	
ځنځول	janjawə́l	زنځول ، زنزول
ځنځير > زنځير		
ځنی، زنی > ژنی		
ځنغوزی > زنغوزی		
ځنکدن	jankadán	ځانکندن، زکندن، زنکدن
ځنګل	jangál	زنګل ، جنګل
ځنګلواني	jangal-wāní	د ځنګلونو اداره، جنګل داري
ځني (ترې، له – څخه)	jə́ne	ځني، ځېنې، ځيني، ځنې، ځيني
ځواب	jəwā́b	جواب
ځواك انډول	jwāk-anḍwál	د ځواك انډول يا توازن
ځواکپېر	jwāk-pér	د ځواك دوره
ځواك جګړه (ځواك شخړه)	jwāk-ǰagṛá	پر ځواك جګړه
ځواك سيمه	jwāk-síma	د ځواك سيمه، د قدرت ساحه
ځواكلېږد	jwākléğd	د ځواک لېږدونه يا اانتقال
ځوروشکنجه	jáwr-o-šekanǰá	زور و شکنجه
ځوړند	jwáṛənd	زوړند

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوز (اغزی)	joz	ځوځ ، زوځ
ځوږ	jwağ	زوږ
ځوږ وځوږ	jwáğ-o-júğ	زوږ و زوږ
ځوښ	jox̌	زوښ
ځوښا	jox̌ā́	زوښا
ځولانه > زولنه		
ځولۍ	joláy	زولۍ ، جولۍ
ځومنه > زومنه		
ځونډی	junḍáy	زونډی
ځوی > زوی		
ځه > زه		
ځیرک	jırák	زیرک
ځیره > زیره		
ځیره خور	jira-xór	جیره خور، جیره خوار
ځیږ > زیږ	zığ	
ځېږمه	jéğma	زېږمه ، جېږمه
ځېږېدل > زېږېدل		
ځیگر (سینه)	jigár	زیگر، جگر، جیگر
ځېل (نوع)	jel	زېل ، زیل
ځېلانځ > زېلانځ		
ځېلانځه > زېلانځه		
ځېلۍ	jeláy	زېلۍ
ځېنې (بعضی)	jéne	زوني

څ – c (څې)

د پښتو ابېڅې نهم توری چې په شمال ختیزه پښتو کې د نه وینګ له کبله له "س" سره ټکرېږي ، تر اردو او پارسي اغېز لاندې زیاتره پر "چ" اړول کېږي او منځنۍ پښتانه "غلجي" یې هم لړوډېر پر "چ" اړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غربيزليك	ناكره
ثا	cā	ثاه ، چاه
ثابون، ثابوڼ > سابون		
ثاپېر > چاپېر		
ثاپېړه > څپېړه		
ثادري (دونۍ)	cādarí	چادرى، بوركه، بورقه
ثارگر (جاسوس)	cārgár	ثركبه
ثارگري (جاسوسي، استخبارات)	cārgarí	ثركبني
ثاروان	cārwā́n	ساروان، ساربان، جوپه مشر
ثارويتون (بيطارخانه)	cārwi-tún	ثارنتون
ثاره > چاره		
ثاكن	cākán	ثا اېستونكى يا كنونكى
ثالاك > چالاك		
ثانړو > سانړو		
ثانگوال	cāng-wā́l	د ثانگې (مسلک) خاوند
ثانگوېش	cāng-wéš	
ثانگيز	cāngíz	مسلكي، رشته يي
ثاو (مراقبت)	cāw	ساو
ثبله > ځبله		
ثپان (د اوبو توپان)	capā́n	سپان
ثپراخه، ثپلاخه > څپېړه		
ثپلۍ	caplə́y	چپلي ، چپلۍ
ثپليار > چپرهار		
ثپلكې	capláke	چپلك ، چپلكې
ثپوټى	capóṭay	ثپوټكى، ثپټى، سپټى
ثپه (موج، هجاء)	capá	چپه
ثپيز	capíz	ثپه ييز
ثټك	cəṭə́k	ثوټك ، سټك
ثټه (بيخ) > سټه		
ثټه (د غلې پېټى يا جوال)	cáṭa	سټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څراغ	cerā́γ	چراغ
څرخي الوتکه > چورلکه		
څرخي پول	carxí-pul	پلچرخي ، پل چرخي
څرګنداوی	cargandāwáy	څرګندتیا، وضاحت، توضیح
څرګندنه	cargandə́na	اصطلاح، اکسپرېشن
څرګندوړ	cargand –wáṛ	د څرګندونې یا بیان وړ
څړمنی	caṛmə́nay	څوړمنی
څړه لار (پلې لار)	caṛá-lār	څړه لرې
څښاك	cx̌āk	چشاك، څکاک
څښاك اوبه	cx̌āk-obə́	د څښاك اوبه، د چښلو اوبه
څښتن	cax̌tə́n	تښتن، تېښتن، څېښتن، چېښتن
څښل	cx̌əl	چښل، څکل، چېښل
څرمساز	carəm-sā́z	چرمساز، څرمنساز
څرمي (څرمنيز)	carmí	چرمي، څرمني
څرنګتیا (کیفیت)	cərangtyā́	څرنګوالی
څرنګیز (کیفي)	cərangíz	څرنګه ایز
څکاك (کشیدن دخانیات)	ckāk	څښاك
څکالکی (څکالی)	cakā́lkay	څکانی، ښاپرك، ښاپېرك، شوپرك (ماښامی)
څکك (څخوب)	cakák	چکك
څکول (څکونه)	ckawə́l	څکل (څکنه)
څلاري	calā́rı	څلورلاري
څلڅراغ	cəl-cerā́γ	چلچراغ
څلورسوم	calor-səwə́m	څلورسووم، څلورسوه یم
څلورم	calorə́m	څلرم
څلورمه (سه شنبه)	calorə́ma	څلور، څلورم ، نهې
څلوریزه (چهارپاره)	caloríza	څلوریځه ، څلوریځ
څلوریځ (مربع ، رباعي)	caloríj	څلوریز (- ه)
څلورڅنډ (مربع)	calor-cə́nḍ	څلورڅنډیز، څلورضلعي
څلوېښت	calwéx̌t	څولېښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

څله	cəlá	چله
څلېرويشت	calér-wıšt	څلورويشت، څلوريشت
څلېښت	clex̌t	څلېښ ، سرېښ، سليخ
څمغېلی	camγélay	سمخڼی
څنډ (افق)	cənḍ	(د اسمان) څنډه
څنې (غښتنې وړې)	cənə́y	لېڅې، انڅې، نڅې، څينې، اينڅې، سنې
څڼه (څڼې)	cə́ṇa	څونه (څونې)
څوباړی	cobā́ṛay	سوباړی
څوبمن	cawb-mán	شوقي، د ذوق خاوند ، اماتور
څوڅړ (خوك دريايي)	cocáṛ	سوسړ
څورلس	cwár-las	څوارلس
څورليځی > چورليځ		
څوژبی (وګړی ، هېواد)	co-žəbáy	څو ژبيز
څوژبيز (سيند)	co-žəbíz	څو ژبی (قاموس)
څوکيوال	cawkı-wā́l	څوکيدار، چوکيدار، پهره دار
څوکۍ	cawkə́y	چوکي ، چوکۍ، پاټک
څومره	cúmra	څونه، څونې، څوني، څوندي، څونبره، څومبره
څومره ييز (کمي)	comra-yíz	څومريز، څومره ايز
څوولسي (ځواك ...)	co-wələsí	څو مليتي
څويم (چندم)	coyə́m	څوم ، څووم
څه ناڅه (تقريباً)	cə́-nā-cə́	څه نه څه
څيرل	cırə́l	څيرې کول ، بثې کول
څيرله (د کاغذ يا ټوکر ټوټه)	círla	چيرله، پرزه
څيز (توك)	cız	څېز ، شی
څينګښه > چونګښه		
څېټه (د تېغ شا)	ceṭə́	سټه ، سټې
څېرکښ (چهره کش)	cerkáx̌	څېره کښ، عکاس
څېرمه (فرعي)	cérma	څرمه ييز، څرمه يي
څېره	cerá	څهره، چهره
څېړندود (طرز تحقق)	ceṛən-dód	د څېړنې دود ، د تحقيق

		متود
څېړنيز (کار، خپرونه، کتاب)	Ceṛəníz	څېړندويه
څېلمه (ټول)	célma	څرمه ، څلمه، سېلمه

خ – x (خې)

د پښتو ابېڅې لسم توری چې د شمال ختيزې پښتو له مخې يې له "ښ" سره ونجول ناکره ګڼل کېږي .

کره	غږيزليك	ناكره
خاپ	xāp	خپ ، چاپ
خاپوړې (خاړپوسې)	xāpóṛe	خاپوړي ، خاپوسې
خاته	xātá	کتابچه ، ليکچه
خارو > ښارو	ǩāró	
خارونۍ > ښارونۍ		
خاږخاږ	xāǧ-xā́ǧ	خشخاش، خاش خاش
خاغلی، خاګلی > ښاغلی		
خاورپوهنه (خاکشناسی)	xā́wər-pohə́na	خاورې پېژندنه
خاوروتېل	xā́wro-tel	د خاورو تېل، تيل خاك
خاورين (خاکی)	xāwrín	خورين
خبرلوڅ (ويند ، وياند)	xabar-lóc	خبرلوڅی، خبرلوڅ (xabar-lúc)
خپرول	xparawə́l	خپورول ، خورول
خپللاسي	xpəl-lā́sí	په خپل لاس جوړ، مصنوعي
خپلمنځي اړيکي	xpəl-manjí aṛíkı	ذات البيني روابط
خپور	xpor	خور
خپورتيا	xportyā́	خورتيا
ختوری	xatúray	شلتالو ، شفتالو
ختې (د ناوې جوړه-کالي)	xə́te	ختي
ختيځ (شرق ، مشرق)	xatíj	خاتيځ ، ختيز ، لمرختيځ
ختيز (مشرقي)	xatíz	ختيځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خځل	xajə́l	خزل ، خزله
خدايږو (خدای ږو)	xwdā́y-ğo	خداږو، خدايگو، خلايگو
خدمت (چوپړ)	xedmát	خذمت
خرانگه	xrā́nga	خړانگه ، ښرانگه
خرڅ (لگښت)	xarc	خرچ ، خرچه
خرخشه (خدشه)	xar-xašá	خرخښه
خره پرخره (يو برابر)	xrə́-pər-xrə́	خره په خره
خرېړی (مرخېړی)	xəreṛáy	مرغېړی، مرخېړی
خريل (تراشيدن موی)	xrəyə́l	خرل، خرېيل
خسر	xsər	خُسر، سخر
خښ (- ول ، - ېدل) > ښخ	xax̌ (-wəl,edə́l)	
خلنځه > بلنځه		
خواږه وېلني	xwāğə́ - welə́nı	کاږه وېلني ، باديان
خوالگر (همراز، همدرد)	xwāl-gár	خواله گر
خوبخونه (خوب کوټه)	xob-xúna	د خوب کوټه
خوټېدل (خوټول)	xuṭedə́l	خوټکېدل (خوټکول)
خوځنده	xwajəndá	خزنده
خوځنده ټېلېفون > مل غږون		
خوراړه (جذام)	xurā́ṛa	خوړونکې ، بادخوره
خور راخور	xór-rā-xór	خپور راخپور
خوراکتوکي	xwarāk-tókı	خوراکي توکي يا مواد
خورلڼه (واده کليواله)	xor-lə́ṇa	خورلنډه
خوروور	xór-wór	خپوروور
خوری (نرسه)	xorə́y	خوره کې ، همشيره
خورين (خاورين لوښي)	xawrín	خاورين
خورينه (خواهر خوانده)	xorína	خورينگه، خورلڼه، خوربللې
خوړسکه (دود کثيف وبدبو)	xwṛə́ska	غوړسکه
خوړين	xwṛın	خُوړين (xorin)
خوسا (گنده)	xosā	سخا
خوسی	xosáy	سخی (sxay)

خوشال	xošā́l	خوشحال
خوښچاری	xwaǩ-čā́ray	د خپلې خوښې کارکوونکی، رضاکار
خوښوړ	xwaǩ-wáṛ	د خوښې وړ ، د رضا وړ
خوښینه > ښینه		
خوله	xwlə	خُله
خوندیینه	xwandı-yə́na	خوندیتوب ، مصوونیت
خوی > ښوی		
خیرښېګنه > ښمرښېګنه		
خیږ (د رغېدلي زخم پترى)	xıǧ	خږ ، کربږ
خیښنه > ښیښنه		
خیه > ښه		

د – d (دې ، دال)

د پښتو ابېڅې یوولسم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
د (تولي یا اضافي سربل)	də	د
دا توره (خاتورى)	dāturá	ډانګتوره
دادا ، دادك (د پلار ستاینوم)	dādā́	دادکه (د مشرې خور ستاینوم)
دا ده (او است – مو)	dā-dá	دو ، دی ، ده (də)
داریال (چمبه)	dāryā́l	دریه، داریه، دایره
دارۍ (شرشره)	dārə́y	داره
داستان	dāstā́n	کیسه ، افسانه
د اسراییلو ...	də-isrāyílo ...	د اسرائیل ...
داسې (دغسې)	dā́se	داسي (دغسي)
داوه	dāwá	داوا ، دعوه
داوی	dā́way	داوي، داوی (dāwáy)
د بامیانو	də-bāmyā́no	د بامیان
د باندې	də-bā́nde	د باندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوا راهیسې > له پخوا راهیسې		
د پښتانه په نامه	də-pəx̌tānә́-pə-nāmә́	د پښتون په نوم
د – په اړه	də-pəáṛa	د - په هکله ، د - په اړوند
د – په پام سره	də-pə pā́m sara	د - په پام کې نیولو سره
د – په توګه (د - په ډول)	də-pətóga	د - په څېر ، د - په حیث
د – په ګټه اخېستنه > له – په ګټه اخېستنه		
د – په مشرۍ	də-pə-məšrә́y	د – په مشرۍ کې
د تا > ستا	stā	
د تا کره > ستا کره		
د چا ملاتړ (دفاع، هرکلی، درناوي ...) کول	də-čā-mlā-táṛ	د چا څخه ملاتړ (دفاع، هرکلی، درناوی ...) کول
د – څخه > له څخه		
د دباندنیو (بهرنیو) چارو وزارت	də dəbāndenә́yo -	د باندنیو چارو وزارت
درشل	Daršә́l	دورشل ، درشایي
درملنه	darmalә́na	درملونه، علاجونه، معالجه، تداوي
درناب (جناب)	dranā́b	درناو
درناوی	dranāwáy	درناوي
درنه (درون، درانه، درنې)	draná	درنده (دروند ، دراندہ، درندې)
دروږ (د بلهارۍ لپاره ننبه شوی پسه، بلهارۍ)	darwáǧ	درغوږ
دروغ	droγ	درواغ، دروېغ، دَروغ (daróγ)
درویشت	dә́rwıšt	دروویشت ، دیرویشت
دریځ (ممبر، موقف ...)	daríz	دریز
درې دېرش ...	dré-derš	درو دېرش
درېدل	daredә́l	ودرېدل، درل
درېږ (بولۍ)	dreǧ	درېژ ، درېش
درېګوټ (مثلث)	dre-gwә́ṭ	درې کونج ، درېګوټېز
درېیم	dreyә́m	درېم ، دریم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریېمه (دوشنبه)	dreyə́ma	دري، دریېم، گل ، پیر
د زړه له پاسه	də-zṛə-lə-pā́sa	د زړه د پاسه
د زړه له کومي	də-zrə-lə-kúmı	د زړه د کومي
د ساري په توگه - ډول (د بېلگې په توگه)	də-sā́rı-pə-tóga	د مثال په توگه ، مثلاً
د – سره > له - سره	lə-sárə	
دښمن	dəx̌mán	دُښمن ، دوښمن
د – غوندې (د – په څېر)	də-γónde	د – په شان یا پشانې
د کابل کتنه	də-kābə́l-katə́na	د کابل څخه کتنه
د – کره مېلمه یم	də-kará	د – په کور کې مېلمه یم
د – لپاره (د – په پار)	də-ləpā́ra	د – دپاره ، د – له پاره
دما > زما		
د ما کره > زما کره		
د مخه > له مخه		
د مخې > له مخې		
د موږ > زموږ		
د موږ کره > زموږ کره	[jhc	
د نارینه وو	də-nārınā́wo	د نرینه و ، د نارینه و ، د نارینه ؤ
دنده	dánda	دنده (dandá)
دننی	danənáy	دننی
دو (د پرش) ...	dú ...	دوه ...
دواړې ښځې	dwā́ṛe-xə́je	دواړه ښځې ، دواړي ښځي
دوبگنی (تابستاني)	dobganáy	دوبگنی (dobgánəy)
دوبگوړی (یېلاق، اېلبند)	dubgóṛay	دوبگوړی (dubgórəy)
دوبی	dóbay	دوبی (dóbəy)
دو پسوری	du-psóray	دوه سوری ، دوه سوره، دوبره
دو پوړه (دو پوړېز)	du-poṛá	دوه پوړی (دوه پوړېز)
دو تنه (پشتی ، دوسیه)	dawtaná	دو تنه (dawtəná)
دو څرخه (لاړیس)	du-carxá	سایکل ، بایسکل
دوخته > له وخته	lə wáxtə	

(c) ketabton.com: The Digital Library

دودبرش	dú-derš	دوه دبرش ، دو دبرس
د ورا > له ورا (- يه)	lə wrā́ (-yə)	
د وروسته > له وروسته	lə wrústə	
دورې > هورې، هلته		
دوزخ	dozáx	دوږخ ، دوغس
دوکان (هټۍ)	dukā́n	دُکان
دوکتور (ډاکتر)	duktór	دکتور ، داکتر، ډاکټر
دوکمار	dokamā́r	دوکه مار، دوکه مار
دوگڼ، دوگغړن > لوگن، لوغړن	logán, luγəṛə́n	
دوگی > دوگی		
دولس	dó-las	دوولس
دومره	dúmra	دمره، دومبره، دونې، دوني
دومی (والگی ، گريپ)	dúmay	دومی (dúməy)
دونۍ (څادري)	dawṇə́y	بورقه ، چادری
دوو ښځو	dwó-x̌ə́jo	دوه ښځو، دوو ښځو (-šə́ju)
دوه پردوه	dwá-pər-dwá	دوه په دوه
دوه سوم	dwa-səwə́m	دوه سوه وم ، دوه سوه يم
دوه ويشت	dwá-wɪšt	دوويشت ، دوه يشت
دوه هومره (دوه گرايه)	dwá-humra	دوه دونه ، دوه برابره، دوچنده
دوهه (دوهۍ)	duhá	دوهنه ، دوۍ ، دوده
دوی (په لنډ - و)	duy	دوی (doy)
دوی (قانون ، قاعده)	doy	دوی (duy)
دوې ښځې	dwé-xəje	دوه ښځې ، دوی ښځې
دويم	duyə́m	دوهم، دوه يم
دويمه (يکشنبه)	duyə́ma	دوه، دويم، اتوار، اطوار
دويمه خور (ربيع الثانی)	duyə́ma	دوهمه خور
دوييز - ه (مثنوي ...)	duyíza	دوه ييز ، - ه
ديدن > ليدن		
دی دی (او است - مذ)	day-dáy	دی ده، دی دی (dəy-də́y)
دېرش	derš	دېرس
دېگچی	degčáy	دېچکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دېگچه	degčá	دېچکه
دېو	dew	دېب
د يوه مخه، د يوې مخې > له يوه مخه، له يوې مخې		

ډ – d (ډې، ډال)

د پښتو ابېڅې دولسم توری چې اړونده وييپانگه يې زياتره له هندي هغې سره گډون او تړون لري.

كره	غږيزليك	ناكره
ډاډېينه (ډاډ ، ډاډنه)	ḍāḍeyə́na	ډاډينه ، ډاډگيرنه
ډار (وېره خطر)	ḍār	ډار (وېره)
ډاکتر (دوکتور)	ḍāgtár	ډاکټر ، داکتر
ډاگ (پوسته)	ḍāg	ډاک ، پوسټ
ډاگيزول (علني کول)	ḍāgizawə́l	په ډاگه کول ، برملا کول
ډانډس (ډغ)	ḍānḍə́s	ډنداس، ډانډت، ډنډاپ، ډينگرۍ
ډانگ ډبلۍ (اثاثيه)	ḍā́ng-ḍabalə́y	د کور اسباب
ډبر > ټبر	ṭabár	
ډب وآخ > اخ وډب	áx- o- ḍáb	
ډبيالی > دوديالی	dodyāláy	
ډچه (دبدبه)	ḍáča	ډيچه
ډډون (جوف ، تشه)	ḍaḍún	ډډون (لټون)
ډرری (د پسو بلنوييکی)	ḍərráy	ډريو
ډکون (پرانه)	ḍakún	ډکون (ډک ځای)
ډله ټپله	ḍála-ṭapála	ډله او گروپ، گوند او سازمان
ډليز (گروهی ، جمعی)	ḍalíz	ډله ييز ، ډله ئيز
ډمامه (هنگامه ، ډنډوره)	ḍəmāmá	ډمامه (نغاره)
ډمبره > بمبره	bambára	

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډوکړه > دوکړه (تبله)		
ډول ډال	ḍáwəl-ḍāl	ډول ډيل، ډول وډال، ډيل ډول، ډال وډيل
ډيډم (گاوترقانك)	ḍıḍám	غومی
ډېر پېښې	ḍer-péx̌ay	ډېر پېښېدونکی، کثیرالوقوع
ډېرکاری	ḍer-kā́ray	کاریگر، سخت کاری
ډېرۍ (اکثریت)	ḍeráy	ډېره کی، ډېرښت، ډېرښتی
ډیولا	dıwlā́	سگ ماهی
ډیوه	dıwá	ډېوه

ر – r (رې)

د پښتو ابېڅې دیارلسم توری

کره	غږیزلیك	ناکره
رابېل > رامبېل	rāmbél	
راپرځېدنه (پرځا)	rāpərjedə́na	له پښو غورځېدنه، سقوط
راشه !	rā́ša	رایشه، ریشه ، ریاشه
راشی	rāšáy	رش، ریز، برف کوچ
راغه (د غره لمن، گټین ډاگ)	rāγə́	رغ، راغ، رغه
رانیول (پېرل)	rāniwə́l	رارانیول ، نیول
راهیسې	rāhíse	راسې، رایسته، رادورې، را په دې خوا ، را په ایسته …
راڼۍ	rāṇə́y	راجگڼه (rājgə́ṇa)
ربځ (جاروب، برس)	rabə́j	رېبځ ، ربږ
ربڼه (نری باد)	rábṇa	ربړه (مشکل، مساله، پرابلم)
رشپېل (خوی)	rašpél	راشپېل ، راشبېل
رشه	rašá	راشه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښ	raẋ	ځوښا، عصاره، د مېوې اوبه، جوس
رښتين (رښتينې)	rəẋtín	ريښتين، رشتين، رښتونی
رغاوه (صنعت)	raγāwá	رغاو، رغاوه (rəγāwá)
رغلی > نغری، اورغالی		
رغندی > غرندی		
رنجړومه	ranjṛúma	رنجلومه، رنجونې، رنجونې
رنگی	rangáy	رنگړی
رنځپوهنه	ranj-pohə́na	مرض پېژندنه
رڼا	raṇā́	روڼا، رنړا
رڼاوی (وضاحت)	raṇāwáy	روڼاوی
رڼايي	raṇāyí	روڼايي
روتون	rəw-tún	شودې خور، شيرخوارگاه
روځ > ورځ	wraj	
روځباړه > ورځباړه		
روځپاڼه > ورځپاڼه		
روځپانه > ورځپانه		
روده (لياره، طريقه)	rawdá	رُوده (róda)
روږد (روږدی)	ruğd	اخته، آموخته، معتاد، عادي
روږدتيا (روږوالی)	ruğdtyā́	عادت، اعتياد، عاديوالی، معتادي
روږدول	ruğdawə́l	آموخته کول، معتادول، عادي کول
روږدېدل	ruğdedə́l	آموخته کېدل، عادتېدل، معتادېدل، عادي کول
روستاړی	rustā́ṛay	وروستاړی، شاوندی، لاحقه، سفېکس
روښانتيايي پېر	roẋāntyāyí-per	د روښنگرۍ دوره
روښاند (ـ ی)	roẋā́nd	روښان فکر، روښان اندی، روڼاندی

(c) ketabton.com: The Digital Library

روښاندانه	roxǎndāná	روشنفکرانه
روښاندي	roxǎndı	روښانفکري ، روڼاندي
روښه (حلوا)	roxǎ́	وریښه
روغبړ	roγ-báṛ	برگړندی ، برگنډی
روغتیايي څښاك اوبه	roγtyāyí-cxǎk-obə́	د څښلو صحی اوبه
روغليك (صلحنامه)	roγ-lık	روغه لیك ، سوله لیك
روغه جوړه (پخلاینه)	róγa-ǰóṛa	سوله او سلم
روغه ییز	róγa-yız	سوله ییز
رومان (ناول)	romā́n	رمان
روند (بهند)	ráwənd	رونده ، بهنده
رېب (مایل)	reb	اړب ، رېو
رېبه (لیکه)	réba	مایل خط ، سلش
رېدی	redáy	ریدی
رېږده (زلزله)	réǧda	ځمکرېږدله ، رېږدله
رېږده مېچ	reǧda-méč	رېیږدله مېچ ، زلزله سنج
ریښکۍ (تړانگه، پتاره)	rıx̌kə́y	تراډه، ورښکۍ، ریتاړه
ریښه (تریشهء جامه، ریشه)	rıx̌á	ریخه
رېوند (رېو)	réwand	رېبند ، مایل (خط)
ریی ((پښۍ)	rayáy	رواش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړ – r (ړې)

د پښتو ابېڅې ځورلسم توری

کره	غربیزلیک	ناکره
ړانزړه، ړانځړه > نانځړه، ننځړه		
ړک (ړکند)	ṛak	ړق ، لق
ړندتیا (ړندښت)	ṛandtyā́	نابینايي
ړندکی (کوردلیل)	ṛandə́kay	ړندوکی
ړندول (- ېدل)	ṛandwə́l	ړوندول، وړوندول
ړندون (نابینایی)	ṛandún	ړوندوالی ، نابینايي
ړندې پېښې	ṛandé-pexé	د پټو سترګو پېښې ، کورکورانه پېښې
ړنګ (- ول ، - ېدل)	ṛang	وران، منحل (حکومت، کابینه ...)
ړنګتیا (ړنګېدنه)	ṛangtyā́	ورانېدنه، منحلېدنه، انحلال
ړومبی	ṛumbáy	وړومبی
ړومبۍ	ṛumbə́y	شنبه ، خالي ، اوته (هفته)
ړومبۍ خور- میاشت > ژړانده		
ړومبیز (نوی یا ړومبی زېږېدلی)	ṛumbíz	ړمبزیز ، ړومبزیز
ړوند	ṛund	وړوند ، نابینا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز – z (زې)

د پښتو ابېڅې پنځلسم توری چې شمال ختیځ یې د (ځ) پرځای هم کاروي.

کره	غرېزلیك	ناکره
زاړمبوی (لته بوی)	zāṛəmbúy	زړمبوی، زړامبو، زړامبوی، زړنبوی، زاړونبوی، زړومبۍ، زړومبه
زازو (چارناچار)	zāzú	زاوزو
زامن	zāmə́n	ځامن ، زویان ، زمن
زانگو	zāngó	ځانگو
زاڼه	zāṇa	زاڼي ، زاڼی ، زاڼیه
زباد (اثبات ، ثبوت)	zbād	زبات
زبادول	zbādawə́l	زباتول ، زباتل
زبادېدل	zbādedə́l	زباتېدل
زبرگ (ولي ، ستانه)	zbərg	بزرگ
زبېښاك (استثمار)	zbex̌ā́k	ځبېښاك
زبېښل (زبېلل)	zbex̌ə́l	ځبېښل (ځبېلل)
زده کړه وال	zdákṛa-wā́l	تعلیم والا ، تعلیمیافته
زده کړیال (پوهنپال)	zdakṛyā́l	پوهنتوني شاگرد ، محصل
زدوول (سولول)	zdowə́l	زدول
زر > ژر	žər	
زرنگ (د نیمروز مرکز ښار)	Zaráng	زرنج
زری > ځری		
زړاند > ځړاند		
زړی (خسته ، هسته)	zə́ṛay	زڼی ، زوڼی ، مندکه
زږه	zəğá	زیږه ، ځیږه
زگ > ځك	jag	
زما	zəmā́	دما ، یېما ، ځما ، زما (zmā)
زما څخه > له ما څخه	lə mā́ caxə	

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما سره > له ما سره	lə mā́ sara	
زما کره	zəmā́-kara	د ما کره ، ما کره
زموږ	zəmúğ	دموږ، يېموږ، ځموږ، ځمونږ، زموږ (zmuğ)
زموږ کره	zəmúğ-kara	د موږ کره ، موږ کره
زنګل	zangə́l	زانګل ، ځانګل
زنګن	zangán	زنګوهلی
زنځه	zənja	ځنځه ، زنزه
زنغوزی	zaṇγozáy	زړغونځی ، جنغوزی
زوزات (اولاده ، اولاد)	zawzā́t	زوی زات، زهوزات، زات وزويات ، زوزار، زوايت)
زول > ژول		
زول > ځول		
زولنه (دُربلی)	zawlaná	زولانه ، زلوانه ، زلونه
زولۍ > ځولۍ		
زومل > ژمل	žmal	
زومنه (ښوروا ، يخني ښوروا)	zómna	زېمنه، ځومنه، ځواوله، ځواونه
زوول (زېږول)	zowə́l	زودل
زوی	zoy	زی، زو ، ځوی، زوی (zuy)
زه او ته کورته ځو	zə́-aw-tə́-kór-ta-ju	ما او تا کورته ځو
زۍ > ژۍ		
زيږ ، زېږ > ژيږ		
زېږی، زيږی > ژيږی		
زيږه (کنځا)	zyáṛa	زېړه ، زيارړه
زيږ	zığ	ځيږ
زېږ (تولد ، توليد)	zeğ	زېږېدنه، زېږونه، توليد
زېږ اړيکي	zeğ-aŕkí	توليدي مناسبات
زېږځواك	zeğ-jwā́k	توليدي يا مولد ځواك
زېږدي (زېږيز)	zeğdí	زېږديز، ميلادي
زېږکاليزه	zeğ-kālíza	د زېږېدنې کاليزه ، د زوکړې کاليزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زېږول (زوول)	zeğawə́l	ځېږول، زوکول
زېږون	zeğún	زېږېدنه
زېل > ځېل		
زېلانځ (رحم، تخمدان)	zelā́nj	زېلان، ځېلانځ
زېلی > ځلوبی	jalobə́y	

ژ – ž (ژې)

د پښتو ابېڅې شپاړسم توری چې په شمال ختیزه پښتو کې زیاتره پر "ج" او منځنۍ هغه کې پر "ز" اړول کېږي او همداسې ناکره لیکل کېږي.

کره	غرېزلیک	ناکره
		ږغ ، جغ ، ځغ
ژاخ (د بوټو ځنګل)	žāx	چاخ (سوات)
ژاله > ځاله		
ژامه	žā́ma	زامه، جامه، ژامه (žāmə)
ژباړن (مترجم)	žbāṛán	ژباړونکی
ژباړون (ترجمان)	Žbāṛún	ژباړن
ژبپوهاند (ژبپوه)	žəb-pohā́nd	ژبپوهان ، ژبپېژندونکی
ژبتوکمپوهنه	žəb-tóḱm-pohə́na	ژبپوهنه او توکمپوهنه، اتنولېنګوېستیکس
ژبزده کړه	žəb-zdákṛa	د ژبې زده کړه
ژبلوست	žəb-lwást	د ژبې لوست، د ژبې درس
ژبور (خولور)	žəbawə́r	ژبورکی، ژبه ور، زبور
ژبونج	žəb-wānǰ	ژبنی بدلون
ژبیز (ژبنی)	žəbíz	ژبه ییز
ژبټولنه	žəb-ṭolə́na	ژبنۍ ټولنه
ژبڅوکه	žəb-cúka	د ژبې څوکه ، د ژبې سر
ژبڅېړنه	žəb-ceṛə́na	د ژبې څېړنه ، ژبنۍ څېړنه
ژبښود	žəb-x̌ód	(د ژبې) خودآموز
ژبښوونه	žəb-x̌owə́na	ژبښودنه ، د ژبې تدریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبۍ (زبانچه)	žəbə́y	ژبه کۍ
ژر	žər	زر
ژر باوری (زود باور)	žər-bāwáray	زر باوری
ژر پوهی	žər-póhay	ژر پوهېدونکی
ژر تېری (زود گذر)	žər-téray	ژر تېرېدونکی
ژر رسی	žər-rásay	ژر رسېدونکی ، زودرس
ژرځوابی (حاضرجواب)	žər-jwā́bay	ژرځواب ورکوونکی، حاضرځوابه
ژرگه (د اوښ زړې برخې)	žərgá	ژره ، ژرۍ ، ږیری، زرگه
ژرنده	žránda	ځرنده، جرنده، زرنده
ژر ییبری (زود حاصل)	žər-yébray	ژر ثمری ، زود ثمر
ژړا	žaṛā	جړا ، زړا
ژړاند	žaṛā́nd	ژړان، جړاند ، زړاند
ژړل	žaṛə́l	جړل ، زړل
ژړندوك	žaṛandúk	ژړاندوك ، ژړانوك
ژغور (ژغورا)	žγor	ژغورنه، ژغورتیا
ژغور ببړۍ	žγor-beṛə́y	د ژغورنې یا نجات ببړۍ
ژغور ډله	žγor-ḍála	د نجات گروپ ، د ژغورنې ډله
ژغور ملاوستنی	žγór-mlāwastə́nay	د ژغورتیا کمربند
ژغورندوی	žγorəndóy	نجات بښونکی، نجات ورکوونکی، ژغورونکی
ژغورنده غورځنگ	žγórənda-γorjáng	نجات بښونکی غورځنگ یا تحریك
ژغی	žeγáy	جغی ، تسکېره
ژگه > جگه		
ژمل	žməl	ژمنه کول
ژمن (ژمندوی)	žmán	ژبن ، ږبن ، زبن(متعهد)
ژمناتی	žman-mā́tay	د ژمنې (وعدې) ماتوونکی، وعده خلاف
ژمنه	žmə́na	ژمنه (وعده،تعهد ،رسالت)
ژندره (کولپ)	žandrá	جندره ، ځندره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوبڼ	žobáṇ	د ژویو بڼ ، ځناور باغ
ژوند پوهنه	žwand-pohə́na	ژوند پېژندنه ، بیالوجي
ژوند جگړه (مبارزه، تنازع البقاء)	žwánd-jagṛá	ژوندون جگړه
ژوند دود (ژوند توگه)	žwand-dód	د ژوند ډول ، د ژوند طرز
ژوند کچه	žwand-káča	د ژوند سطح یا سویه
ژوندوژواك	žwánd-o-žwā́k	زوندوزواك، جوند وجواك
ژوندون (ژوند)	žwandún	زوندون، جوندون، جمدون
ژوول (جویدن ، زیستن)	žowə́l	ژول ، جوول
ژویالپوهنه	žoyā́l-pohə́na	د ژوند چاپېریال پوهنه، ایکولوجی
ژیړ	žyaṛ	ژړ، زیړ، زېړ
ژیړانکه	žyāṛānáka	ژیړن، ژیړی، ژیړانکه، ژړانگه
ژیړی (یرقان)	žyaṛay	ژړی ، زېړی
ژۍ (کنار ، حاشیه)	žəy	زۍ ، جۍ ، ځۍ
ژی (مشك دوغ، جك)	žay	زی ، جی ، ځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږ – ğ (ږې)

د پښتو ابېڅې اوولسم توری چې په منځنۍ پښتو کې ډېری د (گ + غ) گډ اواز څرگندوی دی او د همدغه وینگ پر بنسټ د سوېل ختیزې (ž ږ) او شمال ختیزې (گ g) د یوې گډولې (ğ) په توگه زیات کره گڼل کېدای شي ، د غزني ، پکتیکا ، زرملې ، ږوب او کوټې خوا ته یې وینگ (ز) دی او وزیر – مسید ، ختک ... یې "ژ" ادا کوي .

ږدل (د تېرمهال "اېښوول" پر وړاندې په ناتېرمهال کې گردانېږي، لکه ږدم ، ږدو ...) اېږدل ، اېژدل او کېږدل یې ناکره ځېلونه دي.

کره	غږیزلیک	ناکره
ږدن (ارزن)	ğdən	گدن ، ژدن ...
ږغ > غږ		
ږغبندی > ژغنډی		
ږغرل > ژغرل		
ږغول > غږول		
ږغېدل > غږېدل		
ږله غری (برنجك برف وژاله)	ğala-γəráy	ژله غری، گله گرکی، ږغږغری
ږلۍ	ğaləy	ژلۍ، گلۍ
ږمنځ (- ول ، - ېدل)	ğəmə́nj	گمنځ، گومنځ، ږمنځ
ږمنځۍ	ğəmənjə́y	گمنځۍ، گومنځۍ
ږنگوری (انگور وږی)	ğangúray	زنگوری ، ژنگوری
ږو (قسم کوم)	ğo	گو
ږوب	žob	ژوب ، زوب
ږوږ، زوږ > ځوږ		
ږوغ ږغ > غږغوږ		
ږوی (لووی)	ĝə́way	گوی ، گواه
ږیر خریلی	ğır-xrəyəláy	ږیر خرېلي ، گیر خریلی
ږیره	ğıra	ژیره ، ایره ، گیره
ږیری > ژرگه	žargá	

(c) ketabton.com: The Digital Library

س – s (سې ، سین)

د پښتو ابېځي اتلسم توری

کره	غږیزلیك	ناکره
سا (ساه)	sā (-h)	ساهه
سا بېړی > الوتکه		
سابه پلور	sābə-plór	سابه پلورنه، سابه خرڅونه، سبزي فروشي
سابه پلوری	sābə-plóray	سابه پلورنکی، سابه خرڅوونکی، سبزی فروش
سا پوهنه	sā-pohə́na	سا پېژندنه، اروا پوهنه، اروا پېژندنه
ساتېری	sā-téray	ساعت تېری ، خوشگذران
ساتېري (سرگرمي)	sā-térı	ساعت تېري
سارمی (سارمه)	sārmáy	څارمی ، سارمکۍ (سابه)
ساروان > څاروان	cārwā́n	
ساری (سیال)	Sā́ray	سال ، مثال
سازمان	sāzmā́n	نهاد ، ټولنه، تنظیم، موسسه
سازمانول	sāzmānawə́l	سازمان ورکول، تنظیمول
سازښت	sāzə́x̌t	سازش
سازي	sāzí	سازنده، نوازنده، ساز غږوونکی
ساگ (سابه)	Sāg	ساك، سبزي، سبزیجات
سال (سرمه ریگ)	Sāl	شگه
سا لنډي (سا بندي)	sā-lánḍı	سا تنگی، نفس تنگي
سا لنډی (سا بندی)	sā-lánday	سیاره، سا تنگي، ضیق النفس
ساندي (مهمان دیر پا)	Sāndí	ساندی
سانگه (نیزه ، شل)	sā́nga	څانگه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سانگه > ثانگه		
ساوتیگا (ساسوی)	sā-o-tıgā́	ساوتیگه، نفس سوخته
ساهو (سا کښ ، ازاد)	Sāhú	ساوو
سابیز	sāyíz	ساهیز، تنفسي، روحي
سبا	Sabā́	صبا ، صباح
سباناری (سهارنۍ، گهیځنۍ، برېځر)	sabā́-nārā́y	سبناری
سباوون (سحرگاه، سحرگاهان)	sabāwún	سباون ، صباون
سپارښتلیك	spārəx̌t-lík	د سپارښتنې لیك، سفارش نامه
سپارښتي	spārəx̌tí	سفارشي ، فرمایشي
سپاره	Spā́ra	سسپار، سسپاره، تسپار
سپرلو	sparló	د آس سپرلي
سپرلي (د نقلیه وسیلو سپور)	Sparlí	سورلي ، مساپر
سپرلی > پسرلی		
سپرلۍ گاډی	Sparlə́y-gā́ḍay	د سپرلیو موټر یا سروبس، مساپر وړونکی گاډی
سپره لار	Spará-lār	د سپرو لار، موټر رو، سړك
سپربدل (سپرول)	sparedə́l	سپوربدل، سوربدل (سورول)
سپړل	spəṛə́l	سپړل ، سپړدل ، سپړودل
سپړلی	spəṛə́lay	سپړدی ، سپړودی
سپږمه > سږمه		
سپښته (ببلهۍ)	spə́x̌ta	سپخته
سپم (د ستنې سوری)	Spam	سپومی ، ستومی
سپنخړی	spən-xə́ṛay	وسپنخیری، وسپنخړی، اوسپنخړی، سپینخړی
سپور (سوار)	Spor	سور
سپوږمۍ تندره (خسوف)	spoğməy-tándra	د سپوږمۍ تندره
سپوږمیز (- لیږدي)	spoğmíz	هجري، قمري هجري

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپیتانه	spıtā́na	سپي توب
سپېڅلځای	Specəl-jā́y	سپېڅلی ځای ، مقدس ځای
سپېده داغ (سپېدې چاود)	speda-dā́γ	سپیدو داغ ، سپیده دم
سپېرلم (روباه)	Sperlə́m	سپلم
سپېلنی	spelanáy	سپلنی ، سپانده
سپي لوبه	spı-lóba	سپي جنگونه ، سگواني
سپین روبی	spın-róbay	سپین دروبی، سپین دوبی
سپین زرین	spın-zarín	د سپینو زرو ، نقره یي
سپین نمری (سپین روبی)	spın-nmə́ray	سپین جامه (سپین کالي)
ستا	Stā	د ستا ، د تا ، یېتا
ستا څخه > له تا څخه		
ستاړه (روغه ، پخلاینه)	stā́ṛa	سوله ، صلح
ستا سره > له تا سره	lə tā sará	
ستاسې (ستاسو)	Stā́se	د ستاسې، د تاسې، ستاسي
ستاینوړ	stāyən-wáṛ	د ستاینې وړ
ستاینوم (صفت ، لقب)	stāy-núm	د صفت نوم (اسم صفت)، لقب
سترغلی	stər-γaláy	سترگغلی
سترگ ارتاو (چشم انداز)	stərg-artā́w	لیدارتاو
سترگبندی	stərg-bandáy	چشم بندی
سترگرپ	stərg-ráp	د سترگو رپ
سترگ لید (سترگلین)	stərg-líd	د سترگو لید ، نگاه
سترگور	stərgawár	سترگه ور، بینا ، لوی سترگی
سترگو لیدلی (عینی)	stərgo-lıdə́lay	د سترگو لیدلی، په سترگو لیدلی
سترگه (سترگې)	stə́rga	سترگه (stərgi, stərgə)
سترگې پرلار	stərge-pər-lār	سترگې په لار (- ې) ، منتظر
سترگۍ والا	stərgəy-wālā́	سترگۍ (چشمی، عینك)

(c) ketabton.com: The Digital Library

		جوړوونکی یا پلورونکی
ستروی (بزرگواری)	stərwáy	سترتوب ، عظمت
ستړیا	stəṛyā	ستړتیا
ستغ (سخت ، زشت)	stəγ	ستغ، ستوغ، ستخ، ستوخ
ستغلېږدی (ستغیونی)	stəγ-léğday	د ستغې لارې تلونکی، صعب المرور، صعب العبور
ستگ (سنجاق)	Stag	ستنکی
ستمن > شتمن		
ستناو (آړ ، خنډ)	stənā́w	ستناوی ، مانع
ستنبه (رگبه)	stənbá	ستنوهونکی، پېچکارې کوونکی، آبله کوب
ستنځی (اړځی ، اړتون)	stənjáy	توقیفځی ، حواله جات
ستو (ښځواکی)	Staw	ستو (کوشنی سوری)
ستور ببړی (تشیال ببړی)	stor-beṛə́y	فضایي ببړۍ
ستور پوهنه	stor-pohə́na	ستوري پېژندنه
ستوریانی (ستوریانۍ)	storyānáy	فیلمي ستوری (ستورې)
ستوریونی (تشیا لیونی)	stor-yúnay	ستور مزلی، کیهان نورد ، فضا نورد
ستوگه > استوگه، استوگنه		
ستونځ (اوج ، قله)	Stunj	د غره څوکه، د غره سر، لوړه
ستونزمن	stonzmán	ستومانوونکی
ستونزه (مشکل)	stónza	ستونځه، ستونزه (stúnza)
ستوني ستخ	Stúni-stax	ستوني ستاخ، ستوني ستغ، ستوني ستاغ، ستوني ستاک
ستوه	satə́wa	پیش قبضه، ستوه (satwá)
سته > شته	Šta	
سټک	səṭə́k	سوټک ، ښټک
سټه (بیخ)	sə́ṭa	ښټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستې > ښېټه		
سخا > خوسا		
سختچاری	saxt-čā́ray	سختگیر (- ه)
سختدریځی (توندلاری)	saxt-darízay	کلك دریځی، ټینگ دریځی، توند دریځی
سخر > خسر		
سخی > خوسی		
سرباڼه (ورږینه)	Sarbā́ṇa	سرباڼه، سره بوڼې، سره لې، ناړې، ورگینه
سرپر سر (یو برابر)	sár-pər-sár	سرپه سر، سرپسر
سرته رسول (ترسره کول)	Sarta-rasawə́l	وسرته رسول ، اجرا کول
سرتېری (عسکر)	sar-téray	سرتېر، سرباز، سپاهی
سرخوږ (سرخوږی)	sar-xwə́ǧ	سردرد ، سردردي، سردردی
سرسوبنده > شوبله		
سرغاړی (سرغړاند)	sar-γā́ṛay	سرغړوونکی، سرواخی، خلاف کار
سرغشی (سرغشي)	sar-γášay	شرغشی، شېرغشی، کهی
سرکونډې (سر پرڅېې)	sar-kónḍe	سرکونډو ، لکې پېښې، سر پرڅېړې، سنگوپ (ملاق)
سرگڼی	Sargáṇay	ړومبی گڼه ، اول نمره لومړې درجه
سرلیك (عنوان)	sar-lík	سرلیکنه ، سرخط
سرلیکنه	sar-lıkə́na	سرلیك ، سرمقاله
سرلیکه	sar-líka	سردړه ، سرلوحه، بورډ
سرمخ	sar-mə́x	سرصفحه
سرمشریزه	sar-məšríza	سرمشریزه غونډه، د سرانو غونډه
سر وزیر	sár-wazír	لومړی وزیر، وزیراعظم، صدراعظم
سروزیري	sar-wazırí	لومړی وزارت، صدارت، صدارت العظما

(c) ketabton.com: The Digital Library

سروېږدی (بالښت)	sar-wéǧday	سرا پړد ، سرو پړد ، سرو پښت
سره بانجڼ > باټینګڼ		
سره زرین (طلایی)	srə-zarín	د سرو زرو
سره له دې (له دې سره سره)	sará-lə-de	باوجود
سرهېته (لالهاند)	sar-héta	سرگردان
سری > شری		
سریزه	saríza	سریځه، مقدمه، پیش لفط
سرېښ > ثلېښت	clex̌t	
سړك	saṛák	سرك
سړوپی	saṛopә́y	سړې پی، شیریخ، آیسکریم
سړه لړې (تب لرزه)	saṛa-lә́re	سړه لوي ، سړه لوې
سړي سرکال ګټه	saṛı-sár-kāl-ǧáṭa	کالنی سړي سرګټه ، د سړي پرسر کالنی عاید
سږکال	sáǧ-kāl	سخکال ، سکال
سسکوره > تسکوره		
سکروټه	skarwáṭa	سروټکه ، سروټه
سکم (جوال)	Skam	سکیم
سکو (ښاخې)	Sku	دوښاخه، دوه خلې، خاخې
سکولل (سکوښتل)	skóləl	سکوستل، سکول، سکویل (د پسو وزو خرېیل)
سکېلوی (زګېروی)	skelwáy	زبېرګی ، ځګېروی
سګك > غربی		
سل په سل کې	sә́l-pә-sә́l-ke	سل په سلو کې
سلګۍ (هکهك، نالش)	səlgә́y	سوګلۍ ، سولګۍ
سلنه (فیصدي)	səlә́na	سلواله
سلیزه (پېړۍ)	səlíza	سلۍ ، سلکلني
سماوار	samāwā́r	سماوات
سمبال (- ول ، بدل (تامین ، اجراء ...)	səmbā́l	سنبال ، سامبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم له سمونې (سم له لاسه)	sám-lə-samúne	سم د سمنې، سم له سمني، سمدستي، دستي
سمڅ	sməc	څمڅ ، سمس ، ښمڅ
سمندر رېږده	samandər-réğda	بحري زلزله ، څونامي
سمندرګی	samandərgáy	بحيره
سمونپال	samun-pā́l	سمونوال، اصلاح پال، اصلاح غوښتونکی
سندوی (غاټول بوټی)	sandóy	سندی
سنډ (کتان)	sənḍ	سونډ ، سڼ ، سوڼ
سڼ (زنجبيل)	səṇ	سوڼ، سنډ
سڼوسپېرکی	sə́ṇ-o-spérkəy	سنډوسپېرکی
سوابېره	swābéra	صوابېره، سوابېره (sowābéra)
سوات	Swāt	صوات ، سوات (səwāt)
سوب (حاضر)	Swab	سوب (sob)
سوباړی > څو باړی		
سوبتيا (حاضري، حضور)	swabtyā	سوبتيا (sobtyā)
سوبله > شوبله		
سوړسك	soṛsə́k	سوكړك ، جواری
سوكمار	sukmā́r	سوك وهونكی ، بوكسر
سوكماري	sukmārí	سوك وهنه، بوكس، بوكسېنګ
سوګندكول - پورته كول... > لوړل		
سوګند ليك	sawgand-lík	قسم ليك ، قسمنامه
سول (سوځل)	swəl	سوزل ، سېزل ، سېځل
سول (شدن) > شول		
سوله ستاړه (روغه جوړه)	sóla-satā́ṛa	سوله ستاره، سوله بوله، صلح وسلم، صلح وصفا
سوله ييز (روغه ييز)	sola-yíz	سوليز
سوليز	solíz	د سول (عقل) اړوند ، سولي، عقلاني، عقلي، منطقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سومبور	sumbawár	سومباټور
سونبوټي	Swan-búṭi	د سون بوټي يا بوټی
سونتوکي	Swan-tóki	د سون توکي ، د سون مواد
سونلرګي	Swan-largí	د سون لرګي
سونوړ	Swan-wáṛ	د سون وړ، د سوځېدو وړ
سووان	sowā́n	سوهان
سوواني (اساني، شېبره)	sowāní	سواني، سوهاني، سوهانه
سوونه (سلګونه)	səwúna	سلونه، سلها ، په سلهاوو، په سلونو ...
سوی (سوخت)	Sway	سوه
سوېل	səwél	سويل، سهيل، سوهيل...
سوېل – ختيځ (جنوب شرق)	səwel-xatíj	سوېل ختيز، جنوب ختيز
سوېل- ختيز (جنوب- شرقي)		سوېل – ختيځ (جنوب شرق)
سوېل- لويديځ (جنوب غرب)	səwel-lwıdíj	سوېل لويديز (جنوب غربی)
سوېل لويديز (جنوب غربی)	səwel-lwıdíz	سوېل- لويديځ (جنوب غرب)
سوېلي	sə́welı	سوېليز ، جنوبي
سوېلۍ (مله نجلۍ)	səwéləy	سهېلۍ، سُهېله، سېيلۍ
سويه (سويې)	Sóya	سوه ، سوی -suy (سويان)
سهار	Sahā́r	سار ، سحر ، سهر
سهارسبا (شين يا روڼ سهار)	Sahā́r-sabā́	سارسبا ، سحرصبا
سهارنۍ (بربځر)	sahārānəy	سباناری ، سبانۍ
سهه او تهه	sáha-w-táha	صبروحوصله
سهي (سم، زغمناك)	sahí	صحي ، صحيح
سياڅه	syā́ca	سياسه، اونګ، هاوند، بغرۍ
سيسۍ (مرغه)	sısə́y	سوسۍ
سيلانی، سيلګری > ګرځندوی		

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیلۍ (تونډ باد)	síləy	سولۍ (suləy)
سیمه پال	sıma-pā́l	سمت پالونکی
سیمه واله	Sima-wā́la	سیمه - سمت پالنه
سیمه ییز (سمتی، منطقوی)	sıma-yíz	سیمیز
سیندکښ	sınd-káx̌	سیند (قاموس) لیکونکی
سیندګی	sındgáy	(جېبي قاموس)ولاړې اوبه، جهیل
سیوری	syóray	سوری، سیوره، سایه

ش – š (شې ، شین)

د پښتو ابېڅې نولسم توری

کره	غربیزلیك	ناکره
شا بوتی، شابوکی،		
شاټوغی، شا ټیټی،		
شا کړوپ ... > کوپ		
شا پر شنجې > ستونی ستخ		
شات (ګبینه)	šāt	شهد
شا تګ	šātág	پر شا تګ
شا تګپال	šātag-pā́l	شا تګ خوښی، رجعت پسند
شاربل	Šārbə́l	شربل
شا لید	šā-líd	شا ځمکه، پس منظر
شانډۍ (ډکه)	šānḍə́y	شنډۍ
شاوخوا	šā-o-xwā	خواوشا
شاهزی	šāhzáy	شاهزوی، شهزاده، پاسوالزی
شپني	španí	شپون توب
شپول (پنډغالی)	špol	ګاچ، ګاړه ، ګاش
شپون	špun	شپه، چوپان، ګډبه
شپه پرشپه	špá-pər-špá	شپه په شپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه ښه !	špa-x̌á	شپه په خیر!
شپه کاری	špa-kāray	شوکار
شپه ورځ	špa-wráj	شپه او ورځ ، شواروز
شپږ څنډه	špağ-cənd	شپږڅنډی، شپږضلعي
شپږزر کلن	špağ-zər-kalán	شپږ زره کلن، شپږ زر کلیز
شپږمه (پنجشنبه)	špağə́ma	شپږ ، شپږم، شپږنۍ
شپږیزه (شعري مسدس)	špağíza	شپږیز، شپږ بیتي، شپږ بیتیزه
شپې پاڼه (شب نامه)	špe-pā́ṇa	د شپې پاڼه ، شپه لیك
شپېغالی (شپېځای)	špeγā́lay	لیلیه
شپېلل	špelə́l	شپېلول
شپېلۍ (دروی)	špelə́y	توله ، بین ، ترومپېټ
شپېنی	špenáy	شپنی
شتمن (بډای)	štə-mán	سته من، ستمن، سته من
شته (دارایی)	štə	سته
شته (هست)	štə	سته
شخړیز (ناندریز)	šxəṛíz	شخړه ییز، لانجه یي، نزاع وړ
شرغشی > سرغشی		
شغرغ (اور پکی)	šaγ-ráγ	شریر، اشرار، شرګډی
شکنه > شنډه		
شکېل (- ول، ېدل) >		
ښکېل (- ول ، - ېدل)		
شګه (ریگ ، سنگریزه)	šəğa	سګه
شګۍ (د خیبر یو کلی او کوټ)	šəğə́y	شاګۍ
شلتالو > ختوری		
شلومبې (شړومبې)	šlombé	شوملې ، تروې ، پۍ
شمارپوهنه	šmār-pohə́na	د شمارنې پوهنه، احصائیه پوهنه
شمالختیځ (شمال شرق)	šamāl-xatíj	شمال ختیز
شمالختیز (شمال شرقي)	šamāl-xatíz	شمال ختیځ
شمال لویدیځ (شمال غرب)	šamāl-lwedíj	شمال لویدیز
شمال لویدیز (شمال غربي)	šamāl-lwedǐz	شمال لویدیځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمان (خاکروبه)	šəmā́n	خاورې ، خځلې
شمزۍ (مهره، ستون فقرات)	šamzə́y	شمځۍ، د ملا تیر، ملا غابنی (مهره)
شمشتۍ	šamšatə́y	شین تتی، شوتتی، کیشپ ...
شمېر پوهاند (شمېر پوه)	šmer-pohā́nd	ریاضي پوه
شمېر پوهنه (ریاضی)	šmer-pohə́na	ریاضي پوهنه ، شمېرپوهنه (هندسه)
شمېرې او ګڼې (اعداد او ارقام)	šmré-aw-gáṇe	ګڼې او شمېرې ، شمېرې او ارقام
شند	šənd	شاهین
شنه ټوخله، شنه غاړه > توره ټوخله	tóra ṭoxə́la	
شوبله (هزارپا ، ټانك)	šóbla	سرسوبنده ، سوبله (ټانك)
شوبۍ (شبۍ)	šobə́y	شبو
شوپرك > ځکالکی		
شودې وریجې	šodé-wrī́je	شیربرنج ، کیر (اردو)
شوروځوږ	šór-o-jwáğ	شوروزوږ، شوروکړپ، شوربګت
شونډك	šunḍə́k	اوږده شونډه، خلتم (خرطوم)
شونی (کېدونی)	šúnay	کېدونکی ، ممکن ، احتمالي
شېبره	šebára	شببره تبه ، محرقه تبه
شېبره (سواني، اسانتیا)	šébəra	سوهانه، سهولت، فیسېلتي
شیشړ	šišáṛ	شیشو، شیخدو (تور ښارو وزمه مرغه)
شیند پرشیند (شو پرشو)	šínd-pər-šínd	شیند په شیند ، تاش پرتاش، تیت و پرك
شین کومه	šın-kúma	شین کومکه، سارایی کوتره، خره کوتره
شینګړه	šıngáṛa	شنګړ، شینګړۍ
شینوبره (کبود)	šın-wábra	شین وزمه، بانجاني، نیلي
شینوبی (لسي)	šınóbay	شناوۍ

ښ – x̌ (ښې)

د پښتو ابېڅې شلم توری چې د منځني معياري "ښ" وينګ پر وړاندې يې سوېل لويديزه پښتو "ṣ̌" او سوېل ختيزه پښتو "š" ټيکاو لري او شمال ختيزه هغه يې ګرد سره له "خ x " سره ونجوي .

کره	غرېزليك	ناکره
ښاپرك، ښاپېرك > څکالکی	ckālkáy	
ښاڅمن (مغرور، مفتخر)	x̌āc-mán	وياړن ، پېسمن
ښاخلن	x̌āxlán	ښاخور
ښاخۍ (ښانګۍ)	x̌āxə́y	شاخۍ
ښارګ	x̌āráj	شارګ ، شاهرګ
ښار مېشتی (ښاري)	x̌ār-méštay	د ښار استوګن - اوسيدونکی
ښارمېنه	x̌ār-ména	ښاري ناحيه
ښارو	x̌āró	شارو ، خارو
ښاري ځانګه (بانك)	x̌ārí-cā́nga	شاري ځانګه، شهري ځانګه
ښاريه (ښارګی)	x̌ārıá	ښاره ، ښارګوټی
ښانده	x̌ā́nda	شناخت ، پېژندنه
ښانك	x̌ānák	ښنك ، سنك ، خانك
ښانګور	x̌āngawə́r	ښانګه ور
ښانګه (ښنه)	x̌ā́nga	ښنګه ، لېنګی
ښپه > پښه	px̌a	
ښځمنه (ښځينه)	x̌ə́j-mána	تورسرې
ښځنوك	x̌ājanók	ښځنوکی ، ښځوکی
ښکانځه > ښکنځا		
ښکالوه (سکالو)	x̌kālwá	خبرې، بحث
ښکته > کښته		
ښکل > کښل	kx̌al	
ښکلا (ښايست)	x̌kolā́	ṣ̌kəlā́ ښکلا
ښکېنی > کښېنی		
ښل	x̌əl	شل ، اندرپايه ، زينه
ښمرو ښېګڼه	x̌mə́r-o- x̌egə́ṇa	خيرو ښېګڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښنځري > تنځري

ښندل	x̌əndə́l	شندل
ښنده (افراط ، مبالغه)	x̌ə́nda	شنده
ښوول	x̌owə́l	ښېيل، ښول، ښيل (عاقول)
ښوونځی	x̌owə́njəy	ښونځی ، ښوونځی
ښوونکی	x̌owúnkay	ښونکی، ښوونکئ (xowúnkəy)
ښوونه	x̌owə́na	ښونه ، ښودنه
ښوونه روزنه	x̌owə́na-rozə́na	ښوونه او روزنه، تعليم وتربيه
ښوی (راښېيل) > خوی	x̌way	
ښويندی (لغزشگاه)	x̌wayndə́y	ښويندی، ښويندوکی، ښويندوکی
ښويول	x̌wayawə́l	ښوهول
ښويېدل	x̌wayedə́l	ښوهېدل
ښهانه	x̌əā́na	ښه والی ، ښه توب
ښهل (عاقول)	x̌ə́həl	ښيل
ښون (دښونه)	x̌əwə́n	ښوون ، (د ښوانه)
ښېرا (ښېراوي)	x̌erā́	ښېره (ښېراوي)
ښېره (ښېري)	x̌erá	ښېرا (ښېري)
ښيښه (هينداره)	x̌ɪx̌á	خيخه ، شيشه
ښېگڼه	x̌egə́ṇa	ښېگړه
ښينه	x̌ína	خينه ، خوښينه
ښېوه	x̌ewá	خېوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غ – γ (غې ، غين)

د پښتو ابېڅې يوويشتم توری

کره	غرېزليک	ناکره
غاتره > کچر		
غاټول (لاله)	γāṭól	غاټوی ، خاټول
غارمه او ساړه	γārmə́-aw-sāṛə́	گرمي او يخني، تودوخه او سړوخه
غاروزينه (چلپاسهٔ دشتی)	γārozínza	غارندونه (γārəndúnə)
غاړبندی (گردن بسته، گناهگار)	γāṛ-bánday	غاړه بندی
غاړ پټې (مفلر، دستمال گردن) > پياغله		
غاړه غړې (غاړه پرغاړه)	γā́ṛa-γaṛə́y	غاړه غټې، غاړه غجې
غاړې روغبړ (غبړ روغبر)	γā́ṛe-roγbáṛ	غاړې برگندی
غاښ جوړونه	γāx̌-ǰoṛawə́na	غاښ رغاونه
غاښ خلی	γāx̌-xə́lay	غاښ ټومبنی
غاښ خوږ (غاښ خوږی)	γāx̌-xwə́ğ	(د) غاښ درد
غاښ ربځ (ربېځ)	γāx̌-rabə́j	د غاښو برس
غاښ لېټې	γāx̌-leṭə́y	د غاښو خميره يا کريم
غاښ ولې	γāx̌-wələ́y	د غاښ ريښه
غاښيز	γāx̌íz	دنداني ، ډېنټل
غالې پلور	γāləy-plór	غالې خرڅونه، قالين فروشي
غالې پلوری	γāləy-plóray	غالې خرڅوونکی، قالين فروش
غاليچه (زلوچه)	γālıčá	غالې گې، وړه غالې، قالينچه
غاو (احتجاج)	γāw	سخت اعتراض، پروټسټ
غاوچي (غاوی)	γāw-čí	احتجاج کوونکی
غاوليک	γāw-lík	احتجاج ليک

(c) ketabton.com: The Digital Library

غبانده (مغانه)	γbā́nda	سربنکارونه، قدکشك، کله کشك
غبرگون (پاسخ، واکنش)	γbargún	غبرگلون، چارانگ، ردعمل، عکس العمل
غچ (انتقام)	γač	غخ ، بدل
غدکه (مرنیې)	γadə́ka	کباړی ، قبا ، چپن
غربی	γrəbáy	سگك (بند چپلی ...)
غرغنډه (ستره لمبه)	γarγanḍá	غورلنډسه،غورانگه،غوړمبه،غرانډه،غوړنجه، غوړځکه،غوړسکه،خوړسکه
غرگرځی	γar-gə́rjay	غره گرځېدونکی
غرمنۍ	γar-manə́y	د غرمې ډوډۍ، د غرمې مېلمستیا
غرمه ښه!	γarma-xá!	غرمه (مو) په خیر
غرمېشتی (غروال، غرڅن)	γar-méštay	غربڅی، غرشین، د غره اوسېدونکی، غرڅنی
غرندی	γrə́nday	غرنده، رغندی
غرواوښکې	γərəw-úxke	د غروې (تمساخ) اوښکې
غروه (کروکودیل)	γərə́wa	د اوبو غروه، د اوبو سمساره
غړپ (گوټ)	γṛap	غوړپ
غړپل	γṛapə́l	غوړ پل
غړپول	γṛapawə́l	غوړپول
غړکه (مشك دوغ)	γaṛə́ka	غړك
غړیالی	γəṛyāláy	غښتلی ، عضلاتي
غزلبول	γazal-ból	غزل ویونکی ، غزل گو
غژغویی	γaǧ-γwayáy	غژگاو
غږ (- ول ، - ېدل)	γaǧ	ږغ ، غگ ، فون
غږپوهنه (غږپوهه)	γāǧ-pohə́na	ږغپوهنه، فونولوژي، فنالوجي
غږجگی (لوډ ېسپیکر)	γāǧ-jə́gay	غږلوړی ، بلندگو
غږنیو	γāǧ-níw	غږنیوونی، غږنیوونکی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		تاپ ریکارډر
غشی	γášay	غښشی
غلمینه (ډوډۍ ، نغن)	γalmína	غنمینه، نغند ، د غنمو ډوډۍ
غلوځه (غلاوزه)	γlóca	مچمچۍ، د شاتو مچۍ، د ګبینې مچۍ
غلیاك	γəlyā́k	غلچکی یرغل، داړه، پټ برید ، شبخون
غلی سمندر > ارام سمندر		
غوابیژی (حلزون)	γwā-bížay	د اسمان څاڅکی، د خدای غویی، شا پیتی ...
غوالوشه > لوغۍ		
غوباړی	γobā́ṛay	غوبانی ، غوماشه
غوراوی (امرنه)	γwarāwáy	غورونه ، خوښونه
غورچاڼ (انتخاب ، منتخب)	γwar-čā́ṇ	غورچان ، غوره چوڼ
غورځاوڼ (عضو جنبش)	γorjāwáṇ	غورځنګ، د غورځنګ غړی
غورځنګ (جنبش)	γorjáng	غورځنګ (حمله، جست وخیز)
غورځی (جست وخیز)	γorjáy	غورزی
غورغوشت (سرګرمي)	γor-γúšt	سا تېري ، پام غلطولنه
غورمچ (غوباړی)	γwər-məč	غټ مچ ، خرمګس
غورمه (قورمه) > انډۍ	γormá	
غورنیکه	γwər-nıkə́	ټر نیکه ، د نیکه نیکه
غورولایت	γór-welāyát	د غور ولایت، د غوراتو ولایت
غوره انا	γwára-anā́	غورله انا ، د نیا نیا
غوري	γorí	پلخمري
غوریالی	γwar-yāláy	باټو ، باټور ، ټوکمار ، ګپاوو
غوړاشه	γoṛā́ša	غوړیاشه ، کاځی
غوړانګه > وړانګه		
غوړاوو	γwaṛāwú	غوړه مال
غوړاوی	γwaṛāwáy	غوړه مالي
غوړپکه (پېښنه)	γoṛpə́ka	حادثه ، واقعه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوړ پیش	γwaṛ-pıš	غوروپش ، غروپش
غوړسکه > خوړسکه		
غوړگه (نار ، نوده)	γwə́ṛga	غوړگه (γóṛga) ، پنډۍ
غوړه مرغه (ارغستان)	γwáṛa-mərγá	غوړه مرغۍ، غوړمرغه (γóṛmərγa)
غوز	γwəz	وغوز، چارمغز ، چارماغ
غوزار(گوزار)	γuzā́r	گذار، گزار
غوزارل (گوزارول)	γuzārə́l	غوزارول
غوزارېدل	γuzāredə́l	گوزارېدل
غوزی (غېږ، غېږ نیونه)	γozáy	غوېږه
غوږ خوږی (غوږخوږ)	γwağ-xwəğáy	د غوږ خوږ یا درد
غوږول (گوشزد کردن)	γwağawə́l	د – غوږ ته رسول
غوږی (گوشی تلفون ...)	γwáğəy	غوږ کی ، غوږه کې
غوشایي	γošāyí	خوشایي ، غوشیان
غوښپلور (سربه)	γwax̌-plór	غوښه خرڅونه ، قصابي
غوښپلوری	γwax̌-plóray	غوښه خرڅوونکی، قصاب
غوښت	γwəx̌t	غوښتنه، خواست، درخواست
غوښتپاڼه (غوښتلیك)	γwəx̌t-pā́ṇa	غوښتنپاڼه ، غوښتنلیك
غوښتلیك	γwəx̌t-lík	غوښتنلیك، عریضه، درخواستي، درخواست
غول	γwəl	غول (γol)
غوماشی (ماشی)	γomā́šay	غوماشه
غومبسه > مچۍ		
غومی > ډیډم		
غونچه	γwənčá	غنچه
غوندی (ترټه)	γúnday	غونځی
غونډ (گروپ ، فقره)	γwənḍ	گروپ ، فقره، غونډ (γonḍ)
غونډله (جمله)	γwə́nḍlá	غونډله (γonḍála)
غونډله پوهنه (غونډله پوهه)	γwənḍla-pohə́na	جمله پوهنه ، نحو
غونډ وربوزی > بغوټ		
غېږباس	γeğ-bās	غېږنیوونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

غېږباسي (پلندۍ)	γeğ-bā́sı	غېږنیونه
غېږ پرغېږ	γéğ-pər-γéğ	غېږ په غېږ، غېږه په غېږه
غین	γın	غينې ، غنې
غېږ روغبړ	γeğ-roγbáṛ	غېږ برگړندی، غېږ برگنډی

ك – k (کې ، کاف)

د پښتو ابېځې دوه ويشم توری

کره	غږيزليك	ناکره
کابل پوهنتون	kābə́l-pohəntún	د کابل پوهنتون
کابل ښار	kābə́l-x̌ār	د کابل ښار
کابو (قریب ، فرصت)	kābú	قابو
کاپرگل > نمرگلی	Nmargwə́lay	
کاڅۍ (د مچنوغزې کاسه)	kācə́y	کاسۍ
کار او زار (کار لوښي)	kār-awzā́r	د کار سامان يا اسباب
کار باړه (لاسباړه، کار گټه)	kār-bāṛá	د کار مزد ، حق الزحمه
کار بندي	kār-bandí	کاربندي، کار بنديز، د کار نه کولو اعتصاب
کار پېر	kār-pér	د کار شېفتې ، کاروخت
کارځی	kār-záy	کارځای، د کارځای يا محل
کاردود (کارتوگه، کار ډول)	kār-dód	د کار ډول ، د کار طرز
کارپوه	kār-póh	کارشناس، ماهر، متخصص
کارپوهه	kār-póha	کارشناسي، مهارت، تخصص
کارخونه	kār-xúna	کارخانه، فابريکه، چرلاو، کارښت
کار ډگر	kār-ḍagár	د کار ساحه
کار سيالي	Kār-syālí	د کار سيالي يا مسابقه
کارغه (وراغ)	kārγə́	کارگه، قارغه، کروغ، کړاغ
کارکړن	kār-kṛán	کارکرده گي، کار روايی،

		فعالیت، د کار اجرا
کارګر	kār-gár	کاریگر
کارګر پاړکی	kārgár-pāṛkay	کارگره طبقه
کارمند (کارمن)	kār-mánd	کارکوونکی، مامور، کاردار
کارموند	kār-múnd	کارموندنه ، کاریابی
کارنده	kā́rənda	کارینده، کاریگر، فعال، موثر
کارندوی (کارندویان)	kārəndóy	چاروال، کارکن، فعال (سیاسي، ګوندي)
کارندویي	kārəndoyí	چاروالي، فعالیت، کارکرده گی
کاروړ	kār-wáṛ	د کار وړ، کار آمد
کاروزمنه	kār-o-zmə́na	کار و کسب
کارول	kārawə́l	په کارول، استعمالول
کارونځ	kārawánj	کارونځای، د استعمال مورد، د کار مورد، کارونځی
کارونوړ	kārawan-wáṛ	د کاروني وړ، د استعمال وړ
کاروني	kārawə́ní	د کاروني یا تطبیق وړ، تطبیقي
کاروېش	kār-wéš	د کار وېش، د کار تقسیم
کارېدل	kāredə́l	په کارېدل، استعمالېدل
کاږبل (کوږ)	kāğ-bál	
کاږه وېلني خواږه وېلني > (بادیان)		
کالخوای	kālxwā́y	د کاله مشر، واکیالی، سرپرست، ولي
کالښود (کلیز)	kāl-x̌ód	کلیزه ، جنتري
کال ګټه	kāl-gáta	د کال ګټه یا عاید
کالنی	kālanáy	کلنی
کالنۍ	kālanə́y	کالنۍ خپرونه
کالنۍ سړي سر ګټه > سړي سرکال ګټه		
کالورځ	kāl-wráj	د تلین یا کالیزې ورځ
کالی، کالي > ګاڼه، پسول		

(c) ketabton.com: The Digital Library

کالیزه	kālíza	کلیزه ، سالگره
کان پوهاند (کانپوه)	kān-pohā́nd	کان پېژندونکی، معدن پېژندونکی
کاندۍ (ځمځوکۍ، سیپۍ)	kāndə́y	کاشوغه، کاچوغه
کانکن	Kān-kán	کان اېستونکی، د معدن استخراجوونکی
کانپوهنه	Kān-pohə́na	کانپېژندنه ، درنگپوهنه
کاڼتوږی (کاڼ ټکی)	Kān-tóğay	د تېږو توږونکی، سنگتراش
کاڼتوږی (کاڼي ټك)	Kāṇ-toğáy	ډبر تراشي ، سنگتراشي
کب نیو	kab-níw	کب نیوونکی ، ماهیگیر
کب نیوی	kab-nıwáy	کب نیونه ، ماهیگیري
کتابپوهه (لیکي پوهه)	ketāb-póha	کتابپېژندنه، ببیلیوگرافي
کتابتون (کتابخونه، لیکي تون)	ketāb-tún	کتابخانه ، کتب خانه
کتابچه > خاته		
کتابښود (لیکي ښود)	ketāb-xód	د کتاب لارښود
کتنځی	katənjáy	کتوځی، د معاینی خونه یا ځای، کلینیك، معاینه خانه
کټپوښ	Kaṭ-póx	د کټ یا بسترې پوښ، روجایي
کټه (گوته)	káṭa	غټه گوته
کچ ومېچ	káč-o-méč	اندازه او مقیاس، قدواندام (خیاطي)
کچه یا خچه (گوته)	káča	خچۍ (گوته)
کڅ	kac	
کڅوال (کڅیز)	kac-wā́l	(د سیند) غاړه، (د سمندر) غاړه
کډوال	kaḍ-wā́l	کډبه، کډه پر شا ، مهاجر
کراچ	krāč	کریچ ، کرچ
کراسگر	krās-gár	نیمسی گر
کر توخم	kar-tóxəm	د کر تخم ، زراعتی تخم
کر ځمکه	kar-jmə́ka	کرنې ځمکه، د کر ځمکه، کښتي ځمکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرښپل (سراغ ، پل)	kərx̌-pál	د پله خاپ ، د پښې خاپ
کرښراکښنه > ټاپی		
کر کرونده (کرکیله)	kár-karwandá	کروکښت، کاروکشت، زراعتي چارې
کرکړی (غرغره)	karkəṛáy	غرغره (د اوبو کښلو او ؟)
کرکنډه (سنگ غلطان)	kar-kánḍa	کرکانډی
کرگر (بزگر)	kargár	بزرگر ، دهقان
کرنپوهنه	karən-pohə́na	د زراعت پوهنه، د زراعت علم
کرنکه	karnáka	وچه غاړه، وچه مرۍ
کرني (کرنیز)	karaní	زراعتي، زرعی
کر وړ	kar-wáṛ	د کرنې وړ، قابل زرع، قابل کشت
کرونده	kar-wandá	مزرعه، فارم، زراعتي فارم
کره پښویه	kará-px̌óya	معیاری گرامر
کره ژبه	kará-žə́ba	معیاري ژبه
کره گړدود	kará-gəṛdód	معیاري گړدود ، معیاري لهجه
کره لیکلار	kará-lıklā́r	د لیکنې معیاري سبك
کرېړ (جغل ، سنگریزه)	kreṛ	کرهېړ ، شگه
کرېږه (کړیکه)	kréğa	کرږه ، کریغه ، کړیکه
کړ (فعل)	kəṛ	کړنه ، فعل
کړاو	kṛāw	تکړښت ، تمرین
کړ اوړون	kəṛ-awṛún	فعلي گردان
کړپوز (تمبوزك)	kaṛpúz	پوزبند ، نینگانی
کړڅو (ارکاره)	kaṛ-cú	کاټېرۍ ، تخم پزی
کړ غېچ (اروترور)	kaṛγéč	وارخطا
کړکۍ	kəṛkə́y	کلکین، کنکۍ، دربچه، پنجره
کړکېچ (بحران)	kaṛkéč	خرپړتیا ، جنجال، بحران، لالېچ، تشنج
کړکېچ کمښت	kaṛkeč-kaməx̌t	د لانجو کمښت، تشنج زدایي، تنش زدایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړکېچن	karkečə́n	جنجالي، بحراني
کړکیمه (قفس)	karkımá	کېج ، پنجره
کړنلار	kran-lā́r	کړنلاره، دستورالعمل، مرامنامه، ستراتیژي، اجندا ، اېجنډا ، راهکرد
کږلیکه	kağ-líka	کږه لیکه ، منحنی خط
کښاند	kx̌ānd	کښونکی، خطاط، لیکګر
کښنده	kx̌ə́nda	کښیده ، نقشه
کښېناستل	kx̌enāstə́l	کېناستل، کښېښستل، کښېنوستل، کېناستېدل
کغاچ (ناباندې)	kaγā́č	وران ، مخالف
کك (هسته)	kak	اېټمي زړی، نیوکلز
ککیز	kakíz	زړی ییز، نیوکلېر
کلا بند	kalā-bánd	قلعه بند ، محاصره (شوی)
کلا بندي	kalā-bǀandí	قلعه بندی ، محاصره
کلای نو	kalāy-náw	قلعهء نو
کم ارزی	kam-árzay	کم ارزښته، کم اهمیته، کم ارزشه
کم پایه	kam-pā́ya	کم پایښته ، کم دوامه
کم پېښی	kam-péx̌ay	لږ پېښېدونکی، قلیل الوقوع
کمرسی	kam-rásay	کم واټنی
کمزور ټکی	kamzor-ṭə́kay	د کمزورۍ نقطه
کم مېشتی	kam-méštay	کم نفوسه
کم ییبری	kam-yébray	کم حاصله ، کم ثمره
کنځا (ښکنځا)	kanjā́	ښکانځه، کنځله، کنځلې، ښکنځل، ښکنځلې، زورله، زورلې، زېږه، زېږې ...
کندوز	kandúz	کندز ، قندز
کندهار	kandahā́r	قندهار ، کندار
کنګلخونه	kangal-xúna	کنګلغالی ، سردخانه
کنګلماتی	kangal-mā́tay	کنګل ماتوونکی، یخ شکن

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنگلنی - فریج > یخچال	yaxčā́l	
کنگلنی (واوره نی)	kangalə́nay	یخدان، فریزر، ډېر یخ یخچال
کنځه (گوته)	káṇja	گانځه ، سبابه
کنیوال (دوړ)	kaṇı-wā́l	کنې والا ، ټغر اودونکی
کوبی	kubáy	کوندری، کونډوه، دسترخان، دسترخوان ...
کوبۍ (حباب)	kobə́y	پوکنۍ، بوگنۍ، پوقانه
کوپ	kup	شاکوپ، شاکوپی، کړوپ، کړوپی، ټوغ، چوغ ...
کوټماتی	koṭ-mā́tay	کوټ ماتوونکی، دژ شکن
کوټوال	koṭ-wā́l	کوټوالي، سپاهي، پولیس
کوڅۍ	kawcə́y	کمڅۍ، کونڅۍ، کونسۍ
کودړی (کودی)	kawdə́ṛay	کودنی، کردوړی، چندوړی
کوربه هېواد	korbá-hewād	کوربنه هېواد ، کوربنی هېواد
کورڅپلۍ	kór-capləy	د کور څپلۍ یا څپلکې
کورکار	kór-kār	کورنی کار، کورنۍ وظیفه
کورکالي	kór-kālı	د کور کالي، د کور جامې
کور کنځول	kór-kanjul	د کور بالاپوش، د کور چپن
کورناست	kor-nā́st	کورناستی، تقاعدي، متقاعد
کورناستی	kor-nāstáy	کورناسته ، تقاعد
کورواکی	kor-wā́kay	کورواکمنی، اوتونوم (اټونومېست)
کورواکي	kor-wākí	کورواکمني ، اوتونومي
کوژدن (کوژده)	koždə́n	کوژدنه، کوزدن، کوزدنه
کوشنی	košnáy	کوچنی، وړکی، وړوکې، کړاڅی، کراڅی، ماشوم
کوکنۍ	kokanə́y	کونډاله، گلدان، گلداني
کونړ ولایت	Kunáṛ-	د کنړ ولایت، د کونړونو ولایت
کوهان	kohā́n	کوپان، بوکان
کوي (میکند)	kawí	که، کا ، کاندې، کاني، کړي (شینواري، منگل ...)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کویزه	kwíza	خوازه
کوېلی (ته دیگی)	kwélay	کوینی، کوولی، کونسترکی
کېت	ket	کېش، مذهب، دین، آیین
کېځ کن	kec-kán	قبرکن ، قبر اېستونکی
کېدون (شونتیا)	kedún	کېدنه، شون، احتمال، امکان
کېدونی (شونی)	kedúnay	کېدونکی، ممکن، احتمالی
کېنل (کنل)	kenə́l	کېندل، کنستل، کنېستل
کیهان گرځی > تشیالیونی		
کیهاني یا فضایي بېړۍ > تشیال بېړۍ		

گ – g (گې ، گاف)

د پښتو ابېځې درویشتم توری چې په شمال ختیزه پښتو کې یې زیاتره له (ږ) سره ونجوي . د کړۍ والا " ګ " په ډول یې د پښتو له غبرګژبیزو (ټ، ډ ، ړ ،ڼ) سره د توپیر لپاره لیکل په کار نه دي .

کره	غرېزلیك	ناکره
گاتل	gātə́l	گواتل ، زخمی کول
گاچ، گاړه، گاش > شپول، پنډغالی		
گاځره	gājə́ra	گازره
گاډی (خودرو، موتر …)	gā́ḍay	گاړی ، گاډۍ
گاډي پلور	gāḍı-plór	گاډي یا موټر خرڅونه
گاډي پلوری	gāḍı-plóray	گاډي خرڅوونکی
گار (- ول ، - ېدل)	gār	تاوان ، زیان ، لگښت
گاره (گاگره)	gā́ra	شگلنه تیږه ، کلکه ډبره
گاړبوزی ،گاړگوزی > گورت		
گانده (فردا ، آینده)	gāndá	سبا ، راتلونکې،گا نده (gā́nda)
گاڼه (پسول ، گرو)	gāṇá	گېڼه ، کالی ، کالي
گاونډی (همسایه)	gāwanḍáy	گوانډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

گای (ویی)	gāy	گپ، کلمه، قول، وعده، وجیزه
گب (جنین)	gəb	گب (gab سورگورلځ)
گبرۍ	gabrə́y	پاپېچ ، پاپېچې ، گېټس
گبنۍ (لرزهء عصبانیت)	gabaṇəy	کپنۍ ، لړزه
گچل، گچ، گچه > کچل، کچ، کچه		
گڅ (کینې)	gac	چپ، گس
گډوه	gaḍwá	(خورینه) کوزه
گډېره (غونډه)	gaḍéra	ټولنه ، اجتماع
گرانبیه	grān-báya	گران قیمته، گران بها ، قیمتي
گرانپلوری	grān-plóray	گران خرڅوونکی، قیمت فروش
گرانپلوري	grān-plorí	گران خرڅونه
گران درملی	grān-darmály	سخت علاجه، صعب العلاج
گرځبندی	gərj-bánday	نظربند
گرځبندی(گرځبندیز)	gərj-bandáy	گرځبند ، پر گرځېدو راگرځېدو باندې بندیز
گرځنی (کرېلېچ)	gərjə-nay	گرځندی، گرځاندی، موړ
گرځون (کانگې، لوست)	gərjún	کهه ، قی ، استفراغ
گرمانه	gramāná	جرمانه، جریمه، ملامته، پړه، گېرمه
گروهن	grohán	گروهمن، موخن، معتقد
گروهه	gróha	گروه، امنا ، عقیده
گروهیز	grohíz	گروهنیز، عقیده يي، عقیدوي
گړپوهه	gəṛ-póha	گړپوهنه، فونیمپوهنه، صرف، مارفولوجي
گړدود	gəṛ-dód	لهجه ، ډایلکټ
گړماگړ	gə́ṛ-mā-gə́ṛ	چېړچاړ ، گومگو
گړنه	gəṛə́na	اصطلاح، محاوره، ایډیم
گړنی ادب	gəṛanə́y-adab	شفاهي ادب
گړنۍ ژبه	gəṛanə́y-žəba	د وینا ژبه، محاوروي ژبه
گړۍ	gaṛə́y	گېنټه ، ساعت
گړۍ ستن	gaṛə́y-stən	د گړۍ ستن ، د ساعت عقرب

(c) ketabton.com: The Digital Library

گل	gwəl	جنډی ، گل (gol)
گلباغچه	- bāγčá	د گلونو باغچه
گلپاڼه	gwəl-pā́ṇa	د گل پاڼگه
گلځانگه	gwəl-ćánga	د گلو ځانگه
گل غونچه	gwəl-γwənčá	د گلو غنچه
گلګنډ	gwəlgánḍ	گل گنډ ، گل سکوینه، گلدوزی
گل گېډۍ (گل موښته)	Gwəl-géḍəy	د گلو گېډۍ ، گلدسته
گل وله	gwəl-wə́la	د سرو گلانو وله ، گل بېډ
گناګاره (گرمانه)	gonā-gā́ra	کفاره ، جرمانه ، جريمه
ګڼ مېشتی	gaṇ-méštay	گڼ نفوسه، پرنفوسه، له گڼې گوڼې نه ډك
گڼنی (زېلانځ)	gaṇə́nay	زهدان ، رحم
گڼه گوڼه (گڼه)	gáṇa-gúṇa	ازدحام ، بيروبار
گڼ ولسي	gaṇ-wələsí	گڼ مليتي
گڼ هېواديز	gaṇ-hewādíz	گڼ مليتی
گواښليك	gwāx̌-lík	اخطارليك
گواښنه (گواښ)	gwāx̌ə́na	گوتځنډنه، خبرداری، اخطار
گوتنيونه (گوتنيوی)	gwə́t-nɪwə́na	انتقاد ، اعتراض
گوټ (غرپ)	guṭ	غورپ ، گوټ (got)
گوټناست	gwəṭ-nā́st	گوښه نشين ، گوشگه گير
گوټناسته	gwəṭ-nā́sta	گوشه نشيني، گوشگه گيري
گوډاگی	guḍāgáy	برېخی ، تالی ختی
گورم	gorə́m	گوير ، پاده ، گله
گوزاريز (غوځاريز)	guzāríz	ضربتي
گوزڼ	guzáṇ	گوزن ، فالج ، ستروك
گوگړ	gogə́ṛ	گوگرد ، گوگړ (gugər)
گوگوشتو (قمری)	guguštú	گونگوشتکه، گونگوشته، گوگوشتکه، کوکوشتکه، بختکه، پختکه، تتوه
گولۍ	golə́y	گوله ، مردکی
گومارل	gomārə́l	گمارل، مقررول، مامور کول
گومارنه	gomārə́na	مقرري، ماموريت ورکول

(c) ketabton.com: The Digital Library

		یا سپارل
گومبزه	gombáza	گنبده
گومبۍ	gombə́y	د گومبزې کټوری ، قبه
گونځه (گونځې)	gónja	گونجه (gúnǰa)
گوند (حزب)	gwənd	گوند (gond)
گوندې (گویا ، شاید)	gónde	گنې،گواندې، گوندې (gúnde)
گونګ(شګوم)	gungə́ṛ	شګون، پال(فال)
گونګړي	gúngṛí	چولي ، شورنخود
ګهیځ مو ښه ! (سهار مو ښه !)	gahíz-mo-x̌ə	سهار په خیر
ګهیځ	gahíj	ګییځ، سهار، سحر، سبا ، صبا
ګیا پوهنه > بوټپوهنه	boṭpohána	
ګیا خور	gayā-xór	ګیا خوړونکی، ویجیتیرین
ګېټۍ (ګاټی)	geṭə́y	ګټۍ ، ګټکۍ
ګیله	gılá	ګله ، ګېله
ګیڼ (پنډوس)	gıṇ	ګیند ، پنډوسکه، توپ، بال، غونډسکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ل – l (لې ، لام)

د پښتو ابېڅې ځلېرويشتم توری

کره	غرېزليك	ناکره
لا (يا ، هنوز، بلکې)	lā	ليا
لا بل سبا (لا بل ګهيځ)	lā́-bəl-sabā́	سبا نه بل سبا
لا ټول (شاعر، پاړکيوال)	lāṭwál	چندي ، شاير ، شېر
لاچي	lačí	هېل
لار	lār	ليار
لاربه (لارښود ، لارښووان)	lār-bá	لارښووني، لارښوونکی، رهبر، رهنما
لاربني (لارښوونه)	lār-bánı	لارښودنه ، رهنمايي
لارغه	lārγá	وقفه، شېبه، مکث، درنګ، لارغه (lārγə)
لارغه يي	lār-γayí	وقفه يي ، شېبه ييز
لارنيو (پليونی)	lār-níw	پسې تلونکی، پيرو
لار ورکی	lār-wrə́kay	ورکلاری ، لار ورک کړی
لار وهونی	lār-wahúnay	لار وهونکی ، رهزن
لاروی (پليونی)	lārawáy	رونده، پيرو ، راهرو ، مريد ، لاروی (lārwáy)
لاروي (پليون)	lārawí	پيروی
لاره روده (ليکه لياره)	lā́ra-rawdá	لار و روش ، ليار وطريقه
لار هواری	lār-hawā́ray	لار هواروونکی، لار اواروونکی، زمينه ساز
لار هواری (لار هواري)	lār-hawāráy	لار هوارونه، زمينه سازي
لارې چارې	lāre-čā́re	لارې وسيلې ، امکانات، تدابير، بندوبست
لاريز	lāríz	لارې لارې، ليکې ليکې، رهدار
لاريون	lār-yún	مظاهره، جلوس، مارش

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاړ ، لاړو > ولاړ

لاړه (لاړې)	lā́ṛa	ناړه (ناړې) ، لیاړه (لیاړې)
لاړی	lā́ṛay	(چوب) دستك
لاړیس (دوڅرخه)	lāṛís	سایکل، بایسکل، بیك
لاس اخېسته	lās-axésta	لاس اخېستنه ، صرفنظر
لاسباړه (لاس گټه)	lās-bāṛá	لاسمزد ، دستمزد ، حق الزحمه
لاسبری	lās-baráy	برلاسی
لاسبری (مسلط)	lās-báray	برلاسی ، لاس د پاسه
لاس پر لاس	lā́s-pər-lā́s	لاس په لاس
لاس پر نام (- نامه)	lās-pər-nā́m	لاس په نام ، لاس په نامه
لاس پوڅی	lās-pócay	لاس ښکلوونکی، چاپلوس
لاس پوڅي	lās-pocáy	لاس ښکلونه، چاپلوسي
لاسپېلې (لاسماغو)	lās-pelé	لاسبېلې، دسکلې، دستکش
لاس تېره	lās-téra	لاس تېرونه، نازونه، مسح
لاستور	Lāstawə́r	لاستورکی ، لاستي والا
لاستی (لاسته)	lā́stay	دسته
لاس څپونی	lā́s-capoṇay	لاسپاك ، لاسوچونی
لاسخه	lā́sxa	مالك ، ذولید
لاسرسی	lās-rasáy	دسترس، دسترسی، د دخول امکان
لاسروغبړ	lās-roγbáṛ	د لاس روغبړ، لاس ورکونه، لاس ورکړه
لاسکتوی	lās-katə́way	لاسلاندې، مادون، تابع
لاسلیکول	lās-lıkawə́l	لاسلیك كول، امضاء یا دسخط کول
لاسنیوه	lās-nıwá	لاس جگونه، پاتا ، فاتحه
لاسولونې	lās-wlúne	لاس مینځونې، دستشویي
لاسوند	lāswánd	لاسوندی، دستاویز، سند
لاسوهاند	lās-wahā́nd	لاسوهونکی ، مداخله گر
لاسوهنه	lās-wahə́na	لاسمننډون، مداخله، مداخلت
لاسي	lāsí	قصدي ، مصنوعي
لاسیوی	lās-yāwáy	یووالی ، اتفاق

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامَل (کبل، توسن)	lāmál	لامِل
لانده	lāndə́	لونده، لاونده، لامده
لاندېستون	lāndestún	توشك، توشکه، نالۍ، نیالۍ، تولك، نیالي
لانگه	lā́nga	لنگه ، پیاړمه (د کټ پای)
لا وړم کال	lā́-wə́ṛəm-kāl	لا ته وړم کال، لا لا وړم کال
لا وړمه شپه	lā́-wə́ṛma-špa	لا ته وړمه شپه، لا لا وړمه شپه
لا وړمه ورځ	lā́-wə́ṛma-wraj	لا ته وړمه ورځ، لا لا وړمه ورځ
لاوڼ (کاړي)	lāwə́ṇ	لاونډ
لبغړی > ربغړی		
لټند (جستجوگر)	láṭənd´	لټونکی
لر تېرمهال	lā́-ter-mahāl	لرې ماضي، بعیده ماضي
لر ختیځ	lár-xatíj	لرې ختیځ
لرغونپال	larγun-pā́l	لرغون خوښوونکی، قدامت پسند
لرغونپلور	larγun-plór	عتیقه خرڅونه
لرغونپلوری	larγun-plóray	د عتیقه څیزونو پلورنکی
لرغونپوه (لرغونپوهاند)	larγun-póh	لرغون پېژندونکی
لرغونپوهنه	larγun-pohə́na	لرغونپېژندنه
لرغونپوهنیز	larγun-poh́níz	ارکیالوجیکي
لرغونتوکی (لرغونتوکي)	larγun-tók	لرغونی اثر (لرغوني اثار)
لرگبه	largbá	لرگي والا
لرگین	largín	د لرگي ، چوبي
لرلیدی	lar-líday	لرې لیدونکی
لرلیدیز	lar-lıdíz	لرلیدونکی، دورنمایی
لرمهالی (اوږدمهالی)	lar-mahā́lay	د اوږده وخت لپاره، طویل المدت
لر واټنی	lar-wāṭánay	لرې وېشتونکی، د لرې واټن (توغندی، وسله ...)
لروین	lar-wín	دوربین
لروینون	lar-wınún	تلوېزیون، تېلوېزیون، ټلوژن
لرې	lə́re	لرې، لري، لیرې؛ لر

		(کښته، کوز)
لړ (سلسله، ردیف)	laṛ	لاړ
لړلیك (لیکلړ)	laṛ-lík	فهرست ، لست ، کتار
لړېځی	laṛıcáy	کپگیر ، کفگیر
لږ تر لږ (- ه)	lə́ğ-tər-lə́ğ	کم له کمه، کم از کم، کم سے کم، اقلاً
لږځکي	lə́ğ-cəke	لږچکې، لږ کوټې، لکوټې
لستوڼی	lastóṇay	نستوڼی
لسگونه (په لس گونو)	las-gúna	لسونه، لس ها (په لس هاوو)
لسیزه	lasíza	لسیې، دهه، معشر (شعر)
لښتیلیك	lax̌t́-lík	جدول، گراف، چارت
لښکر	lax̌kár	پوځ ، قول اردو
لښکرکوټ	lax̌kar-kóṭ	قشله ، چوڼۍ ، گارنېزون
لښکر لېږد	lax̌kar-léğd	لښکرکشی ، لشکرکشی
لښکر ماتی	lax̌kar-mā́tay	لښکر ماتوونکی، لشکر شکن، فوج شکن
لښکري (پوځي)	lax̌karí	نظامي ، غیرملکی
لښکري بازار	lax̌karí-bāzā́r	لښکرگاه ، لشکرگاه
لښل (لېښل)	lax̌ə́l	کوچېدل، کوچ کول، لېږدل، بارول
لښونی	lax̌únay	لېښونی، بارگیر (ځاروی)
لغاز	laγā́z	طنز
لغړول > رغړول		
لغښتل > رغښتل		
لکیور ستوری	lakıwár-storay	لکۍ وال ستوری
لگاوو	lagāwú	ډېر لگښتی، خراج
لگښت (لگون)	lagə́x̌t	لگت، مصرف، خرڅ، خرچ
لگښتتوکی	lagəx̌t-tókay	د لگښت توکی، استهلاکي توکی (توکي)
لگښتوال	lagəx̌t-wā́l	مصرف کوونکی، مستهلک
لگښتي	lagəx̌tí	مصرفي، استهلاکي
لل (شاهدي ویل –	ləl	لېیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول)		
للونگر	lalungár	للونوونکی، خیشاوه گر
لمانځل، لمانځنه > نمانځل، نمانځنه		
لمبا	lambā́	لنبا ، لامبو (شنا)
لمبا ځی	lambājáy	د لمبا ځای ، د لمبا حوض
لمبی	lambáy	لمپه (لاټین ډوله څراغ)
لمڅی> نمڅی		
لمر	lmar	نمر، نور، نمیر، مېر
لمر پښتی (لمر گروهی)	lmar-pə́x̌tay	نورپرست، د لمر عبادت کوونکی
لمر تندره	lmar-tándra	د لمر تندر یا تندره، کسوف
لمر څرکی	lmar-crə́kay	پیتاوی ، آفتاب رخ
لمر ختن (لمرخاته)	lmar-xatán	لمر ختل
لمر ختیځ > ختیځ	xatíj	
لمر لویدیځ > لویدیځ		
لمر لوېدن (لمر پرېواته)	lmar-lwedán	لمر لوېدل
لمر مزدك	lmar-mazdák	د لمر معبد
لمرگلی (نمرگلی)	lmar-gwə́lay	مېرگل، نورپرست گل، تاپرس
لمریز (- لېږدي)	lmaríz (-leğdí)	لمریز هجري، شمسي هجري، هجري لمریز
لمکټی (دم غوزك)	ləmkaṭáy	لمغړی، لم کنډی، لم گډی، لم گوړی، لمڅوکی، لم گونډی، لم چونډی
لمنځ > نمنځ	nmanj	
لمنځونه	lmanjúna	لمونځونه، مونځونه، نمنځونه
لمونځغاړی	lmunj-γā́ṛay	لمونځ گذار، لمونځ کوونکی، لمونځ کړونی
لمېساند	lmesā́nd	مسوده لیکونکی، کاپي کوونکی
لمېسل	lmesə́l	مسوده کول، کاپی کول، گره بره لیکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمېسه	lmésa	مسوده ، کاپي؛ دوسيه
لندول (لندېدل)	landawə́l	لمدول، لوندول (لمدېدل)
لنده (لندې)	landá	لمده (لمدې)
لنده بل	landabál	لمده بل
لندی (نهر)	landáy	لنډی
لنډ پرلنډ (لنډ گنډ، په لنډو)	lánḍ-pər-lánḍ	لنډ په لنډ (- ه)
لنډ پېری (لنډ پړاوی)	lanḍ-péray	لنډ دوره يی، لنډ مرحله يي
لنډ گروهی	lanḍ-gróhay	لنډ نظری، متعصب (مذهبی)
لنډ گروهي	lanḍ-grohí	لنډ نظري ، تعصب
لنډ ليدی (لنډ وينی)	lanḍ-líday	لنډ ليدونکی
لنډ منگی	lanḍ-mángay	لنډ عمری
لنډ مهالی	lanḍ-mahā́lay	د لنډ مهال لپاره، قصيرالمدت، کوتاه مدت
لنډ واټنی (کوتاه برد)	lanḍ-wāṭánay	د لنډ واټن (توغندی، وسله ...)
لنډه غر (غرغره يي)	lanḍa-γə́r	لنډهر، بېباکه، اوباش، ماجراجو، ډانگيي
لنډيس (فلوس)	lanḍís	چمبړخيال
لنگواله (لنگتون، لنگون)	lang-wā́la	زېږونه ، ولادت
لنگون خوږ (درد زه)	langun-xwə́ǧ	د لنگوال خوږ يا درد
لو (لوهه)	lo	لوه ، اشتها
لوايي (وايي)	lwā́yí	روڼ گهيځ ، سپېده داغ
لوبځی (لوبونی)	lobcáy	د لوبو سامان
لوبډله	lob-ḍála	سپورتي ډله
لوبغالی	lob-γā́lay	ستوديم ، ستډيم
لوبيځ (ننداريځ)	lobíj	ستيج ، صحنه
لوټتالا (لوټ تالان، چورتالان)	lúṭ-tālā́	چورچپاو ، چورچپاول
لوټمير	luṭ-mír	د تالانگرو مشر
لوچې	lučə́y	غوړ چپاتی ، پېلغوږ
لوځ	luc	لځ
لوځکه (نانځکه)	lucáka	گوډۍ، لوځکۍ، اوکۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوڅې پوڅې	lóce-póce	عذر زاري ، چاپلوسي
لوراند	lawrā́nd	د ډېر لور خاوند ، ډېر مهربان
لور پر لور (لورالور)	lór-pər-lór	لور په لور
لورښود	lor-x̌ód	لوری ښوونکی، رهنمود
لورل (لورول)	lawrə́l	لورېيل، روادار لرل، پېرزو کول
لوری (لورې)	lóray	لور ، لوری (lórəy)
لورين	lawrín	مهربان ، زړه سواند
لوړاوی	Ĺwāṛāwáy	تجليل ، بزرگداشت
لوړ پوړيز	lwaṛ-poṛíz	
لوړتياپال (- پالنه)	lwaṛtyā-pā́l	لوړتيا خوښوونکی يا غوښتونکی
لوړتيايي	lwaṛtyāyí	ارتقايي
لوړل	loṛə́l	لوړه کول، سوگند کول يا خوړل
لوړ ليك	loṛ-lík	سوگند ليك، سوگند نامه
لوړه (قسم)	lóṛa	لوړه (lwára)
لوست (درس ، قرائت)	lwast	لوست (lost قی)
لوستل	lwastə́l	لوستل (lostəl)
لوستليکی	lwast-lıkáy	لولليکی، د لوست کتاب، درسی کتاب، ټکسبوک
لوستی	lwástay	باسواده ، تعليم يافته
لوښه (عادت ، خصلت)	lóx̌a	لوښه (lóxə)
لوښي ولن	lox̌ı-wlán	لوښي مينځونکی
لوښيز	lox̌íz	لوښه ييز، خصلتي، عادتي
لوغۍ	loγə́y	غوالوشه، غوالوشې، غواولشي
لولاند	lwalā́nd	لکچرر، لکچر ورکوونکی
لولانه	lwalā́na	لکچر
لولکۍ (پروانهء گل) > کوکۍ		
لومبړ (سپېرلم)	lumbáṛ	سپلم، گيدړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی (ړومبی)	lumṛáy	لمړی، لومبړ، لومبړی
لومړی > ړومبۍ (شنبه)		
لومني (لويي)	lomaní	خود بيني، تکبر
لوند مېچ	lund-méč	لنده بل مېچ، د لنده بل مقياس
لونل (نثارول)	lunə́l	لونودل، نولل، نوستل (پېښور)
لو وچه	lo-wə́ča	لويه وچه ، براعظم
لو ورځ (محشر)	ló-wraj	ورځلوی ، لويه ورځ
لووی	ló-way	گواه ، شاهد
لوهه ښه !	lóha-x̌á!	ښه اشتها !
لوۍ	láwəy	دلوگري مزدوري يا اجوره
لوی > لوگر ، لوگری	logár	
لوی پوړيز (جگپوړی)	loy-pawṛíz	لوړ پوړيز ، لوړ رتبه
لوېديځ (غرب ، مغرب)	lwedíj	لويديز (غربی)
لوېديځوال (لويديځی)	lwıdıj-wā́l	لويديزوال
لويست، لوېشت > ولېشت		
لويناب	loy-nā́b	والي ، گورنر
له آره	lə-ā́ra	د آره، اصلاً، په اصل کې
له بده مرغه	lə-báda-mərγa	د بده مرغه ، د بد قسمه
له تا څخه		د تاڅه، تانه...
له توغه وتل	lə-twáγa-watəl	له عهدې وتل
له – څخه	lə-caxá	د خوا – لخوا
له خوا	lə-xwā	
له دې لامله	lə-dé-lāmála	له دی امله، د دې امله
له دې وروسته	lə-de-wrústa	وروسته له دې، د دې وروسته
له – راهيسې	lə-rāhíse	د - راهيسې، د - را په دېخوا
له – سره	lə-sará	د - سره
له سره (له پيله ، بېخي)	lə-sára	د سره
له ښه مرغه	lə-x̌ə́-mərγa	د ښه مرغه، د ښه قسمه
له مخې (يو مخيز)	lə-mə́xe	د مخې
له منځه تلل (- وړل)	lə-manja-tlə́l	د منځه تلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

له – وروسته	lə-wrústa	د - وروسته
له يوې مخې (له يوه مخه)	lə-yawé-məxe	د يوې مخې
ليار (- ه) (طريقه، روش)	lyār	طريقه ، روش
ليارولېله	lyār-o-léla	راه و روش ، سبك و روش
لی پر لی	láy-pər-láy	لی په لی
لېخ (لېخې)	lec	لېخه ، لېچ (سترگ خوږ)
لېخی	lécay	لېچی ، بازو
لېخۍ (نانغښتی لوله وړی)	lecə́y	
ليد توگه	lıd-tóga	د نظر ډول، طرز نظر، ديدگاه
ليد ټکی	lıd-ṭə́kay	نقطه نظر ، ديدگاه
ليد گوټ	lıd-gwə́ṭ	د ليد زاويه
ليد مېچ	lıd-méč	د ليد (ديد) مقياس
ليده کاته	lıdə́-kā́tə	ليدنه کتنه، ملاقات (ديدار، ديدوواديد)
لېړپاك (لېړونی)	leṛ-pā́k	د کوشني د لېړو پاکولو څپونی
لېږد پېر	leǧd-pér	انتقالی يا عبوری پړاو ، لنډ مهالپېر
لېږد چارې	leǧd-čā́re	حمل ونقل، ترانسپورټ و ترانسپورټي چارې
لېږند ونالېږند	léǧənd-o-nā-léǧənd	منقول وغيرمنقول، متعدي ولازمي
لېږندويي	leǧəndoyí	حمل ونقل، ترانسپورتگ
لېشه (نېش)	lešá	لشه ، لياشه
ليکلار (ليکنی سبك)	lık-lā́r	ليکدود (املاء)
ليکلړ (لړليك)	lık-láṛ	لست ، فهرست
ليك لوست	lık-lwást	ليك ولوست ، سواد
ليك ليکاني	lík-lıkāní	ارسال ومرسول، مکاتبه، خط وخط روي
ليکنښه	lık-náx̌a	ليکنخښه (نقطه گذاری)
ليکنه (مقاله)	lıkə́na	ليك (نامه ، مکتوب)
ليکنی	lıkanáy	ليکلی ، تحريري

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکی	lıkáy	کتاب
لیکي پوهه	lıkı-póha	کتابپوهنه، کتاب پېژندنه، ببلوګرافي
لیکیتون (کتابتون)	lıkı-tún	کتابخانه ، کتابخونه
لېوال	lewā́l	علاقمند
لېوالتیا	lewāltyā́	دلچسبي ، علاقمندي
لیول (هڅول)	layáwəl	تشویقول
لېیل (شاهدي ویل) > لل		

م – m (مې ، میم)

د پښتو ابېڅې پېنځوېشتم توری

کره	غرېزلیک	ناکره
ما ته	mā́ta	وما ته، وما ، ما له، ما لره (شاعرانه)
ماجت > مزدك		
ماچې	māčé	مېچه، میانچې، مایچې، سیمیان، مکروني
مارل > ګومارل		
مازیګر	māzıgár	مازدیګر
مازیګرنۍ	māzıgaranə́y	د مازیګر مېلمستیا ، عصریه
ماسختن	māsxotán	ماخستن
ما سره > له ما سره		
ماشه (لیندکۍ)	māšá	ماشۍ
ماښام	māx̌ā́m	الماښام ، نماښام
ماښامنۍ	māx̌āmanə́y	د ماښام ډوډۍ، (ماښامنۍ خپرونه ...)
ما غوندې > زما غوندې		
ما کره > زما کره	zmā kára	

(c) ketabton.com: The Digital Library

مال، ما ول > ما ویل	mā wayә́l	
مالګڼی	māl-gәṇáy	مالگانی ، مالگنی
مالګین	mālgín	د مالګې کان، د مالګي کان، د مالګې درنګ، د مالګی معدن ؛ مالگن
مانا	mānā́	معنا ، معنی، تعبیر (خوب)
مانا بلون	mānā-balún	د مانا تداعی، تداعی المعنی
مانا پوهنه	mānā-pohә́na	معنا پوهنه ، علم المعانی
مانا توکی	mānā-tókay	مانیز توکی، معنایي عنصر، معنوي عنصر
مانا ونج	mānā-wánǰ	مانیز بدلون، معنوي بدلون
مانوېز (مانوېزونه)	mān-wéz	مانا ونجی ویی، سېمانتېزم
مانی	māní	مامي، مانۍ، مواني، ماماني، د ماما ماينه
مانیز	māníz	معنایي ، معنوي
مانه (مانې)	māṇá	مانۍ، مانۍ، ګېلې مانې (گله وشکوه)
ماین پاك	māyn-pā́k	ماین پاکوونکی، ماینروب
ماین شنډی	māyn-šanḍáy	ماین شنډونه یا خنثی کونه
ماین شنډی	māyn-šánḍay	ماین شنډوونکی یا خنثی کوونکی
ماینه، ماندینه > مېرمن		
مته	máta	خوګ ، بدځناور
متیازاړی	mәtyāzā́ṛay	د متیازو لار، بولي مجرا
متیازنۍ	mәtyāzanә́y	د متیازو پات، شاشداني
مټ (مټونه)	mәṭ	مټه (مټې)
مټکی	mәṭkáy	مټ تړ، مټ تړونی، بازو بند
مټه (مټې)	mә́ṭa	ستن (ستون)؛ قوه (مټېې)
مچرۍ	mәčәrә́y	د مچ وماشي د مخنیوي جالۍ، پشه خانه
مچشړ (مچوژی)	mәč-šā́ṛ	مچشړونی، مچینك،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		مچوژونی
مچکه (ښکل، خولګۍ)	mačə́ka	موچه، موچې، مچه، مچې، چپه
مچنوغزه	mačənóγza	مچینوغزه، مچلوغزه، مچوغنه، مچوغزه
مچوړې	mačóṛe	بچوړې، سلتراج لرونکې ښځینه جرابې، برزو، زېر پتلوني
مځکه > ځمکه		
مخامخول (- بدل)	məxāməxawə́l	مخامخ کول (- کېدل)
مخپټی	məx-pəṭáy	پټمخي، مخپټونه، روپوشی
مخپټی (مخپټې)	məx-pə́ṭay	پټ مخی
مخ پر سیوري > سیورلن		
مخ پر وړاندې	məx-pər-wṛā́nde	مخ په وړاندې
مختوري	məx-tórı	مختورني، تورمخیتوب
مختوری (تورمخی، مختورن)	məx-tóray	مختورنی
مخ څپونی	mə́x-capṇay	مخوچونی، رومال، روی پاك، مخپاك
مخزېږدي	məx-zeğdí	مخزېږیز، قبل المیلاد (- ي)
مخسور (مخسوری)	məx-súr	سورمخی ، سرخرو
مخسوری	məx-suráy	مخسوري ، سرخرویي
مخکښته	məx-kx̌áta	مخکته ، مخ ښکته
مخکې	mə́xke	مخکښ، مخکښې، مخکې
مخ ګڼه	məx-gáṇa	د مخ شمېره، د صفحې شماره
مخلید	məx-líd	پیش منظر ، مخ ځمکه
مخه ښه !	məxā-x̌á	پرمخه ښه، په مخه ښه، خدای په اماني
مخۍ	məxə́y	بدلګرې نجلۍ یا ښځه ؛ سیاله
مخینه	məxıná	مخکینه، سابقه، پیشینه
مخینه وال	məxına-wā́l	د مخینې څښتن، سابقه دار

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخینی	məxınáy	مخکینی
مخیونی	məx-yúnay	مختلونی، پرمختلونی، پرمختلی، مترقي، ترقي پسند
مرجوڼا (غوپور)	marjuṇā́	مرجیوڼ ، د مرغلرو پلټونکی، غواص
مردك ، مردکی > گولۍ	goláy	
مرستلیکی	mrast-lıkáy	مرستیال کتاب، درسي ممد (کتاب)
مرستیال سیند	mrastyāl-sínd	څېرمه سیند ، د سیند مرستیال
مرستین (مرستیال وزیر)	mrastín	د وزیر مرستیال، معین
مرغړی	Marγəṛáy	غدود
مرغلره	mərγalə́ra	ملغلره، مروارید
مرغومی	marγúmay	ورغومی، اورغومی، سېرلی، څېرلی، رغوس، جدي
مرغېړی (عضله)	mərγeṛáy	مرخېړی (خرېړی، سمارق)
مرگاني (مرگونی)	margāní	مرکندي، مرگي حال، مرگیال؛ وژونکی (کشنده)
مرڼۍ (غدکه)	maraṇə́y	خرقه ،کباړۍ (قبا)
مروړه (لته کش تفنگ)	maroṛá	مرړۍ
مرۍ خوږ	marəy-xwə́ğ	د ستوني درد
مرۍ خوږی (ستوني خوږ)	marəy-xwə́ğay	د ستوني په درد اخته، گلون درد
مرېله (څخړه)	maréla	ماره ، ولجه ، غنیمت
مرېیل (کنگالول)	mareyə́l	نمرېیل، اوبه تېرول، او کشول
مریین پاړکی	mrayín-pāṛkay	د مرییانو طبقه
مریینپېر	mrayín-per	د غلامۍ دوره، د برده گۍ فورماسیون
مرییواله (مریینه)	mrayı-wā́la	مرییتوب، غلامي، برده گی، د مرییتوب فورماسیون
مړخندی	məṛ-xandáy	پسخند ، پوزخند

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړ خوړی	məṛ-xwə́ǧay	په نري رنځ اخته، سل (مسلول)
مړزګه (درنګه)	mṛə́zga	د مړي جسد ، لاش (نعش)
مړزګه خور (درنګه خور)	mṛəzga-xór	لاشخور
مړغندی	məṛγəndə́y	توپیر ، اختلاف ، نفاق
مړل	mṛəl	مړ کېدل
مړواکی	məṛ-wā́kay	د مړي وصي
مړولاند	məṛ-wlā́nd	مړ مینځونکی، مرده شوی
مړولن	məṛ-wlán	مړي مینځنه ، مرده شویي
مړولنځ	məṛ-wlánj	د مړي مینځلو ځای
مړوند	maṛ-wánd	مړمند
مړه خوږ (مړهکه)	məṛa-xwə́ǧ	نری رنځ، مړ خوږي، مړېکه، سل
مړیځی	məṛı-jáy	مړینخونه ، مرده خانه
مړېستون (مقبره)	maṛı-stún	مړستون (قبر)، هدیره (حضیره)
مړینشمېر	mṛın-šmér	د مړو احصائیه، د وفیاتو احصائیه
مزدك	mazdak	مزګت، نمزدك، د عبادت ځای، مسجد ، معبد
مزری > زمری		
مزل > تګ ، یون	tag	
مږل (مښل)	məǧə́l	موږل، موښل، موښتل، مښتل (mxətəl) ، مګل
مږور > ناور		
مږوی	məǧ-wáy	موږی ، موګی
مستې (ماسته)	masté	پی
مسکا> موسکا		
مسکینه > نسکینه		
مسل (مسېدل)	masə́l	مسکېدل، موسکېدل، موسکا کول
مشرتوب (مشرتیا ، مشري)	məšər-tób	مشرتابه (د مشرتابې)
مشلیکی	məš-lıkáy	کتابګوټی، جېبي کتاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

مښوکه	maxǔ́ka	مشوکه ، مخوکه
ملاتړی	mlā-táṛay	ملاتړ کوونکی
ملاوستنی	mlā-wastə́nay	ملابند ، ملا پټۍ، کمربند ، ملاستو (کمربند لته یی)
ملل	m(a)ləl	ملولل، ملودل، لپړل (په لوبډله کې یو له بله مله کېدل او اړوند چار)
مله غونډله	mlá-γwə́nḍla	ملتیایي جمله، فرعي جمله
ممیز (وڅکې)	mamíz	مویز، مییز ، ممیزي
منجره (مونګره، خوغاړه، غوړوکۍ)	manǰará	(ناغوړېدلې) غوټۍ، بنجره
منځ	manj	مینځ ، میانځ
منځاله، منځوله > ځاله		
منځپانګه	manj-pā́nga	محتوا ، درونمایه
منځپېرې ټاکنې (امرنې)	manj-pére ṭākə́ne	څېرمه یا فرعي انتخابات بای الکشن
منځپېښې غونډله	manj-péxe-γwəndla	معترضه غونډله (جمله)
منځتاړی	manj-tā́ṛay	منځوندی، میانوند ، انفېکس
منځټکی	manj-ṭə́kay	منځنی ټکی، مرکزي ټکی، مرکزي نقطه
منځدریځی (منځلاری)	manj-daríjay	نرم دریځی (میانه رو)
منځغری (دره ، ناو)	manj-γə́ray	نره (nára) ، سردره
منځغکي	manjγə́kı	مغزیات ، زنګي ، مندکې
منځګړی	manj-gə́ṛay	مینځګړی
منځمنګی	manj-mángay	د منځني عمر څښتن، میانه سال
منځمنګي	manj-mangí	د عمر اوسط
منځمهالی (پېر، حکومت)	manj-mahā́lay	عبوري یا انتقالي (دوره، حکومت ...)
منځنی ختیځ	manjənáy-xatıj	منځنی ختیز، شرق وسطا ، خاور میانه
منځواله تودوخه	manj-wā́la-	مرکزي تودوخه، مرکز ګرمي

	tawdóxa	
منځواټنی	manj-wāṭanáy	د منځني واټن (توغندی، وسله)، میان برد
منځونی	manj-wə́nay	د منځنۍ ونې والا، منځ قدی، میانه قد
منځوی (منځومی)	manjwáy	مینځوی، (- ورور)
منځه (گوته)	mánja	منځالۍ
منځې	manjə́y	منځی ، مرکز
منځیز (منځوال)	manjíz	مرکزی
منداڼو (ونې)	məndāṇú	منداړو (چرخك دوغ زدن)
مندته	məndə́ta	زردالو ، خوبانۍ
منښته	manə́x̌ta	تصویب ؛ اعتراف
منگاښه (ښاخۍ)	mangā́x̌a	دری خلې
منگړیته (ټپپر)	mangṛíta	شلغم، گنگلو ، ثکپاڼی
منندوی	manəndóy	ممنون،شاکر، مشکور
منی (مطیع)	manáy	منونکی ، منونی
منی (منیل)	mə́nay	خزان
منه غونې	maṇa-γúne	مڼه غونی، زار زنگۍ، کاکوړه، پرپاڼو
موټانه (دستگیر قلبه وغیره)	muṭā́na	موټیانه، موټی، موټې، نینوی
موخې	moxə́y	کیسۍ ، چیستان، معما
مورچل (مورچه)	morčál	سنگر
مور روی	mor-rə́way	تیخور ، تیخوری
مور زېږ	mor-zéğ	میریزی، مورنی ورور، اخیافي ورور
مورینگه (مورنیوه)	morínga	مورینه
موږ	muğ	موږه، مونږه، مونږه، مونگ، مونگه
موږك	muğák	مږك ، منگك
موږك جړ	muğak-jáṛ	مږك زهر ، سم الفار
موسکا	moskā́	مسکا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهالنی (مهالیز)	mahālanáy	وختیز، زماني،موقت، موقوته ،موقتي، موسمي
مهالنۍ	mahālanə́y	هغه خپرونه چې پر یوه ټاکلي مهالپېر خپرېږي (جریده، مجله...)
مهینه	mahıná	میینه (کښت)
میاشت	myāšt	میاست ، میاشته
میاشتنی	myāštənáy	میاشتینی ، میاشتیز
میاشتنۍ	myāštənáy	میاشتینۍ، میاشتیزه (خپرونه)
مېچپوهنه	meč-pohə́na	شمېرپوهنه (ریاضي، حساب)
میرڅی (میرڅن، دښن، دښمن)	mırcáy	مرڅی، میرڅمن، دښنه
میرمچۍ	mır-məčə́y	د شاتو د مچیو ملکه
مینه	mayə́na	عاشقه ، معشوقه، دلبر
مینه وال (لېوال)	mına-wā́l	مینوال ، علاقمند
میوه یي (خولخوندي)	mewayí	د مېوی اړوند ، مېوه لرونکی، مېوه دار
مېړانه	meṛā́na	مړانه، مردي، ځوانمردي، شهامت
مېړنی	meṛanáy	مړنی، مېړه، ځوانمرده با شهامت
مېړوښه (ژګه)	meṛóx̌a	مړوښه
مېږتون (ښرغلی)	meğatún	د مېږیو ځاله، د مېګیو جاله، مېږی
مېږی (مېږي)	meğáy	مېږی ، مېږتون (مېږتانه)
مېشت (استوګن)	mešt	میشت ،ساکن، مقیم
مېشتوړ	mešt-wáṛ	د مېشتېدو وړ، اسکان وړ، سکونت وړ
مېشتځای (استوګنځی)	mešt-jā́y	مېشتی، د استوګنې ځای، د سکونت ځای ؛ مقر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېشتيا (سکونت، اسکان)	meštyā	ميشتيا ، مېشتوب، مېشتېدنه، مېشتن
مېشتېدل (- ول)	meštedə́l	اوسېدل، استوګنېدل، ځای پرځای کېدل، سکونت اختيارول
مېلمځی	melma-jáy	کوشنی مېلمستون، حجره، اوجره، بېټهك
مينځل (ولل)	mınjə́l	وينځل ، يينځل
مينځه	mínja	وينځه، يينځه، مينځړکه (کنيزك)
ميندل > موندل ، مومل		
مينده > يېنده (څاروی)		
مينېدل	mayənedə́l	مين کېدل ، عاشق کېدل

ن – n (نې ، نون)

د پښتو ابېځې شپږويشتم توری چې زياتره يې تر (ب) او (م) مخکې وروسته او لږو ډېر تر (د) لـه مخـه وينګ پر (م) اوړي، تر (ګ) له مخه بيا څه نا څه هسې سرباري کېږي او کله هم په تړلې څپه کې ورپسې (د) غورځي ، بې له دې چې دغـه بېلابېـل بدلونونـه مورفـو - فـونيميکي ارزښت ولري،لکـه پـه (درونـد ، درمنـد ...) کـې ، پـه چمنـد ، ارمانـد کـې يـې زيـاتون بيـايوه سرچپه پېښنه ده. همدا سې يې لـه «ل» سره بدلون، لکه : لمونځ ، لمسی، لمر، غليم ، غلمينه... . پـر (ڼ) يـې د اوښـتن بېلګـې هم شـته (زيـار: غږپوهنه).

کره	غږيزليك	ناکره
ناباندی	nā-bā́nday	مخالف، ناموافق
ناباندي	nā-bāndí	مخالفت، تخلف
نا باوری (ناويسا)	nā-bāwáray	بې باوره، بې اعتماده، بې اعتباره، ناموثق
نابېری	nā-babáray	يو ناڅاپي، تصادفي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		اتفاقي
نابېري	nā-babarí	يو ناڅاپيوالى ، تصادف
ناپامى	nā-pā́may	بې پامه، بې توجه، بې احتياطه، سرسري، سطحي
ناپامي	nā-pāmí	بې پامي ، بې احتياطي
ناپوهنيز	nā-pohəníz	ناعلمي، غيرعلمی
نا پاسلی	nā-pā́slay	نا شکره ، نا سپاسه
نا پایند (ناپايښته)	nā-pā́yənd	نا پاتند ، بې دوامه، ناپايدار
نا پړ (ناگرم)	nā-pə́ṛ	نا ملامته
نا پل	nā-pə́l	ناپلی، ناروا ، نامشروع، حرام، غيرمجاز
نا پنځيز	nā-pənjíz	ناطبيعي ، غيرطبيعي
نا پوځي	nā-pawzí	غيرپوځي، غيرنظامي، ملکي
نا پېژندوی (- ه)	nā-pežandóy	ناپېژندلی ، ناشنا
نا پېيلی	nā-peyə́lay	ناتړلی، بې پلوه، غيروابسته
ناجوت (ناڅرگند)	nā-ǰawát	نامعلوم، مبهم، مجهول؛ نامثبت، منفی
ناچاپ	nā-čā́p	ناچاپ شوی ، غيرمطبوع
ناچار	nā-čā́r	ناڅار، مجبور، ناگزير
ناچاري	nā-čārí	ناڅاري، مجبوري، مجبوريت
ناځوان (نامړه)	nā-jwā́n	ناځوانمرده، نامرده
ناځواني	nā-jwāní	ناځوانمردي، نه مېړانه
ناخوال	nā-xwā́l	پرېشان، زړه خوړينی
ناخوښی	nā-xwā́x̌ay	ناراضی
ناخوښي	nā-xwax̌í	نه رضايت، عدم رضايت
ناخوندي	nā-xwandí	نامحفوظ، نامصوون، غيرمصوون
ناخونديينه	nā-xwandıyə́na	نامصوونيت، غيرمصوون
نا درملی	nā-darmálay	بې درمله، بې علاجه، نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رغېدونکی، صعب العلاج

نادوده (ناخواله ...)	nā-dóda	بې دوده، بېقاعده؛ بې رواجه، غیرعادي (نادودې)
نارسی	nā-rasáy	نه رسېدنه، نه دسترس، عدم دسترسي
نارسی	nā-rásay	نارسېدلی، نه رسېدونکی، نارس، نارسا، خام
نا روزلی	Nārozə́lay	نالوستی، بې تربیه
ناروږد (- ی)	nārúğd	نامعتاد، ناموخته، غیرعادي، غیرمعتاد
ناروغتیایي	nā-roɣtyāyí	ناصحي، غیرصحي
ناړوند	nāṛwánd	نامربوط، بې ارتباط، بې اړیکي
ناړه > لاړه		
ناړی (وادي، بدرفت)	nāṛə́y	نره، ایراو، زاو
ناړیك (ناگویه)	nāṛík	ناقلبه یې (غویی)
ناړین	nāṛín	نااړین، بې اړتیا، ناضروري، غیرضروري
نازغموړ (نازغمی)	nā-zɣam-wáṛ	د نه زغم وړ، زغم نه منونکی
نازمین (نازولی)	nāz-mín	نازبین، نیازبین، نازدانه
نازوکړی	nāzókṛay	نازېږېدلی
ناس (نسوار)	nās	نصوار
ناستخونه	nāst-xúna	د ناستې کوټه، د مېلمنو خونه، سالون
ناستوگن (نامېشت)	nāstogán	نااستوگن، کډوال، غیرمقیم
ناسته پاسته (ناسته ولاړه)	nā́sta-pā́sta	ناستوگنه، ناستی کېناستی
ناسوب	nā-swáb	غیرحاضر، غایب، پشې شا
ناسوبتیا	nā-swab-tyā́	غیرحاضري، غیابت
ناسولیز	nā-solíz	نامعقول، غیرمنطقي
ناسهند (ناسهی)	nā-sáhənd	نه هضمېدونکی، غیرقابل هضم
ناسیده	nā-sıdá	نا مستقیم، غیرمستقیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشنونی	nā-šanúnay	نه شنل کېدونکی، ناتجزیه کېدونکی، نه تحلیلیدونکی
ناشونی	nāšúnay	ناکېدونی ، ناممکن
ناښ (نانبونه)	nāx̌	مخامخ غاښ ، انیاب
ناغ (لويي)	nāγ	دماغ ، تکبر
ناغوره	nā-γwára	ناپسند ، ناپسندیده، ناگواره
ناغېړی	nā-γéṛay	اسانخوښی ، سهل انگار
ناغېړي	nā-γeṛí	اهمال ، سهل انگاري
ناکره	nā-kará	نامعیاری، ناسم
ناگروهن	nā-grohán	بې عقيدې، دهري
نالاسرسی	nā-lāsrásay	بې دسترسه
نالاسی (نا لاسوهلی)	nā-lā́say	نا لاسکړی ، نادستخورده
نالوستوړ	nā-lwast-wáṛ	نه لوستل کېدونکی، ناخوانا
نالوستی (نالیك لوستی)	nā-lwástay	بې زده کړې، بې لیك لوسته، بېسواده
نالوستي (نالیك لوستي)	nā-lwastí	بې تعلیمي ، بېسوادي
نالېږند	nā-léǧənd	نامنقول، غیرمنقول؛ نامتعدي، لازمی (فعل)
نامېرلی	nā-merə́lay	ناټاکلی ، نامنتخب
نانځکه (ناوکۍ)	nānjə́ka	نینځکه ، گوډۍ
نانديري (ناندرۍ)	nāndré	کترې، ایرې
nanډوله	nānḍwála	ناموزون، نامتوازن، ناموزونه، ناسازه (خبره)
نانغتان (نانغوړی)	nānγətā́n	نانغوړونکی، تورغوړی، ناشنو ، بازیگوش
ناوډلی (نااوډی)	nāwoḍə́lay	نااودلی، بې اوډه، بې اوډون، بې ترتیبه، بې نظمه
ناولسي	nā-wələsí	نا ملي ، غیرملي
ناوېشوړ	nā-weš-wáṛ	نه وېشل کېدونکی، نه تجزیه کېدونکی، (تجزیه ناپذیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوې - ودګری (ناوې - ناوك)	nā́we-wadgə́ray	ناوې او زوم
نجل	nǰəl	جل، ورکړې نجلۍ، په نامه شوې نجلۍ، کوژده شوې نجلۍ، نامزده
نجلتوب	njəl-tób	د نامزدۍ دوره؛ بکره والی، بکارت
نجلۍ (نجونې)	nǰələ́y	انجلۍ، جلۍ، جنۍ، جینۍ، (انجونې، جونه، جینکیانې)
نڅاګر	nacā-gár	نڅی، نڅېدونکی، ګډېدونکی
نڅاګري	nacā-garí	بازیگري، بازینگري، رقاصي
نڅل (نڅېدل)	nacə́l	ناڅل، ناڅ کول، ګډا کول، نڅا کول
نڅوړ (- ل ، - ېدل)	nacór	نچوړ ، فشرده
نرسوی > نمرسوی، لمر سوی		
نرښځی	nar-x̌əjáy	نرښځك، نرښځوکی، نرګت، نرګتی، هجړا
نرغون > لرغون	larγún	
نرمچ	nar-mə́č	خرمچ ، خرمگس
نرواکي (پلرواکي)	nar-wākí	نارینه واکي، مرد سالاري
نری باران > پسته وور		
نرینه (مذکر)	narıná	نارینه ، مذکر
نرینه نوږی	narıná-nóǧay	نارینه جنس ، مذکر جنس
نړۍ پنځی	naṛə́y-pə́njay	نړۍ پنځوونکی یا پیداکوونکی، د دنیا خالق
نړیخور	naṛə́y-xór	نړۍ خور، نړۍ خوړونکی، جهانخوار
نړۍ سراسر	naṛə́y-sarāsár	ټول نړۍ ییز ، جهانشمول
نړیواك	naṛə́y-wā́k	د نړۍ واکمن، جهانبان
نړیواکي	naṛə́y-wākí	د نړۍ واکمنی ، جهانباني

نړیواله	naṛəy-wā́la	نړیولي، انټرنېشنلېزم، بین المللیت
نړیواله بښنه (د نړیوالې بښنې سازمان)	naṛəywā́la-bax̌ə́na	نړیواله بخښنه (د نړیوالې بښنې ټولنه)
نژادپال (توکمپال)	nežād-pā́l	نژاد پالونکی، نژاد پرست
نژادپالنه (توکمپالنه)	nežād-pālə́na	نژاد پرستي
نژادپوهنه > توکمپوهنه		
نژادي > توکمیز		
نژدې	nəždé	نېږدې، نږدې، نیژدې، نیږدې
نژدې پر نژدې	nəždé-pər-neždé	نژدې په نژدې
نژدې ختیځ	neždé-xatıj	نژدې ختیز
نږل > نوږل		
نږی > نوږی		
نس بهی (نس ناسته)	nas-baháy	نس بهېدنه، اسهال
نستوڼی > لستوڼی	lastóṇay	
نسواند	nas-wānd	نسو، نسور، ګېډو، ګېډور، خېټو، خېټور...
نشتمن (نېستمن)	nəšt-mán	بې شتو، خوار، غریب
نښه	náx̌a	نخښه
نغوته	nγóta	نغوتنه، نغوژه، اشاره
نکریزې	nakríze	نوکرځې، نکرځې
نګښی	ngax̌áy	نوښخ، چنګک (ماهي ...)
نمړۍ (لقمه، طعام)	nmaṛə́y	لمړۍ، نوړۍ، ګوله، کپ
نمنځ (عبادت، احترام)	nmanj	پرستش، نیایش
نمنځچار (عابد، زاهد)	nmānj-čā́r	نمنځونی، نمانځونی، پرهېزګار
نندارمه (ډرامه)	nəndārmá	نندارلیک، نمایشنامه
نندارېځ (لوبېځ)	nəndāríj	ستېج، د ننداري صحنه
نندارېز	nəndāríz	د ننداري اړوند، د ننداري وړ، ننداره یي، تماشایي، نمایشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننداريېل	nəndāreyə́l	تمثيلول
ننکۍ	nənakə́y	نونکۍ، بخار ډوله ورېږ داني
ننګېرل (نګېرل)	nangérəl	احساسول ، محسوسول
ننوتوځ	nənawatúj	ننوتوځی ، مدخل ، دخول
نواندی	naw-ánday	د نوي اند خاوند ، نو اندیش
نواندي	naw-andí	نوی تفکر، نو اندېشي
نو بنسټی	naw-bənsə́ṭay	نوی بنسټ ایښوول شوی، نو بنیان، جدید التاسیس
نو پال	naw-pā́l	نوی خوښوونکی ، نوګرا
نوخول	nuxawə́l	پر اشتها راوستل
نوري ، نورکي > نمري		
نوړ (د جوړ ضد)	noṛ	نړېدلی، ړنګ، وران، ناجوړ
نوږ (نږه)	noğ	نارږه ، نګه
نوږل (پرنجېدل)	nuğəl	نږل ، نوزل ، ترچل
نوږول (- یدل)	noğawə́l	نږه کول، سوچه کول، خالصول
نوږ و نږه (ډېر سوچه)	nóğ-o-nağá	ناب وخالص
نوږی	nuğáy	نږی، پرنجی، عطسه، ترچ، ترچه، ترچی، پرنجی، پرنجېدا ...
نوږی	núğay	نوږی (nóğay) ، جنس
نوږیز	nuğíz	جنسي ، سېکسوال
نوښت (نوچار)	nawə́x̌t	نویوالی، ابتکار، جدت (پېښور) ، نوګرایی
نوښتګر (نوچاری)	nawəx̌t-gár	مبتکر ، نوګرا
نوښتګرانه	nawəx̌t-garāná	نوګرایانه ، مبتکرانه
نول	nol	لیاره، طریقه، روش، روال
نول	nul	غم، ویر، اندوه
نولس	nú-las	نونس
نولسم	nulasə́m	نونسم
نومځری	num-jə́ray	ضمیر (ګرامر)
نومړی (نامزد ، نامبرده)	numə́ṛay	نوموړی
نومونپوهنه	numawən-	نومونپوهه، د اصطلاحاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

	pohə́na	علم، ترمینالوجي
نوموركى (وركنومى)	num-wrə́kay	بېنوم ، گمنام
نوموړى (نوماند ، نومور)	numawə́ṛay	نومړى، نوموړى (num-wəray)
نوم ونوم‌ولى	núm-o-numawə́lay	اسم ومسما
نومونه (نوموني)	numawə́na	اصطلاح (علمي)، ترم (ترمونه)
نومهالى	num-mahā́lay	وسمهالى ، معاصر
نومېرل	numerə́l	تشخيصول، جوتول
نوميرنه	numerə́na	تشخيص، جوتتيا
نوميز (نوموال)	numíz	نوم اړوند ، اسمي
نوېز	nawéz	نوى رغېدلى ويى، نوى رغولى لغت، نيولوجېزم
نوى نړۍ اوډ	nə́way-naṛə́y-ód	نوى نړيوال نظم، نوى جهانى نظم
نوېواله (نوپالنه)	nəwɪ-wā́la	نوواله، عصريت، مودرنېزم
نوي يم	nawɪ-yə́m	نويم
نه	nəh	نهه
نه	na	يه ، نه (nə)
نهم	nəhə́m	نم
نه نوي	nə́h-nawɪ	ننوي
نه ولاړ	nə́-wlāṛ	ونه ولاړ، نه ولاړى، لانړو، لاړ نه شو
نهيل (ناامید)	nahíl	نهيلى، ناهيلى، ناهيل
نهيلي	nahɪlí	ناهيلي، نامېندي
نياوتون (نياووالي)	nyāw-tún	عدالت، محکمه، دادگاه
نياومن (عادل، منصف)	nyāw-mán	نياوي
نېټه ليك (كرونولوجي)	neṭa-lík	پېښليك (تاريخ)
نيمځوړند (نيمرپاند)	nɪm-jwā́ṛənd	نيم ځړېدلى (بيرق نيم آفراشته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمڅی (کراسته)	nımcáy	لیمڅی ، لیمسی
نیمڅیګر (کراستګر)	nım-cıgár	نیمڅی جوړوونکی، لیمڅي والا
نیمڅین	nımcín	د نیمڅي اړوند
نیمڅینه	nımcína	وړینه خولۍ ، پشمینه
نیمرېیه (ځوانیمرګ)	nım-mreá	تاندلباند ، نیمه خوا
نیمسدی	nım-sə́day	نیم ویښیار ، نیم هوښه
نیمسوی	nım-sə́way	نیم سوځېدلی، نیمسوخته (سګرټ)
نیملاری	nım-lā́ray	د نیمې لارې (مل)
نیمواك (غر)	nım-wā́k	نیم واوېل ، سیمي واوېل
نیموچ	nım-mə́č	نیم تر ، نیمتر
نیموچه	nım-wə́ča	نیمه وچه، برصغیر، نیمه قاره (هند)
نینګل	nıngə́l	تمه (طمع) کول
نینګلی	nıngə́lay	په تمه کړ شوی ، تطمیع شوی
نینګنه	nıngə́na	تطمیع ، تمه داري
نیواکګر	nıwāk-gár	اشغالګر
نیوز (نبز)	nyoz	سېل، سېلاو ، سېلاب
نیونك > نوسی (موچینك)		
نیېل (مرطوبه هوا یا باد)	nayél	ینېل ، نهېل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ڼ – ṇ (ڼې)

د پښتو ابېڅې اوویشتم توری چې د ویې په سر کې نه راځي ، خو په منځ او پای کې یې ببلگې ډېرې دي . همدا رنگه یې د ویې دننه د څپې په سر کې درواخله . " ښیکی" ښایې یوازېنۍ ویې ببلگه وي چې د کلات کاکړ یې تر لس کلنۍ کوشني " ژڼکی " په مانا کاروي . دا چې /ڼ/ د درو نورو غبرگژبیزو اوازونو (فونیمونو) په څېر له آره هندي پورغږ زباد شوی ، نو په ځېنو گړدودو کې یې د ډېري (اکثریتي) /ن/ پرځای کارونه کره نه بربښي ، لکه په ورونه ، غینڼ یا غنڼ ، دوانه او داسې نورو وییونو کې. ڼ او ړ د تاریخي بلغړو په توگه سره یو پر بل هم ونجون مومي ، لکه په منداړو/منداڼو ، ښبگړه/ ښبگڼه، پوړۍ/پوڼۍ ... کې .
په "تنۍ" کې بیا هم د "ړ" یو پخوانی بلغړ (الوفون) بربښي (زیار پښتو غړپوهنه). "نړ" بیا د "ڼ" ناکره لیکدود دی چې په پاکستاني پښتو لیکدود کې له پخوا نه دود لري او نن سبا یې د "ڼ" سپارښتنه کېږي.

و – o, u, w (وې ، واو)

د پښتو ابېڅې اته ویشتم توری چې د نیمواك ، بېواك یا کنسوننتې (معدوله) و /w/ ، اوږده و /o/ او لنډ و /u/ درو واړو ښکارندویې کوي، او لکه څنگه چې د الف (a, ā) په برخه کې ورته نغوته وشوه ، د وروستیو دوو خپلواکو (واوونو) په توگه په پښتو لیکدود کې له ځان سره "ا" هم مختاړی کوي ، لکه په اور (or) او اوم (um) کې. د نیم بېواك یا معدوله و (w) په توگه په یو لړ وییو کې نیم نیمگوری وینگ لري، خو د یوې - کره لیکلارې پر بنسټ یې لیکل اړین دي، لکه په خوله xwlə او خوړین xwrin کې. په ښکلي یا ښکلا غوندې وییونو کې یې نه کښل د کندهاري گړدود تر اغېز لاندې همداسې یو دود پاتې شوی دی، کټ مټ، لکه په گل gwəl او داسې نورو خپلو پردو وییو کې. له تاریخي – جغرافیایې پلوه پر /ب/ باندې د "و" ونجون فونیمیکي او له دې سره معیاري ارزښت نه لري ، لکه په ببره ، بیده ، بزه ... کې . (و -) د (- ته) په وړاندې د سربل په توگه د لږه کې دریځ له کبله له یوې - کره لیکلارې سره سمون نه لري او غبرگبل ورسره نه رغوي، لکه: (وکور ته ځم) چې کره یې (کور ته ځم) راځي.

کره	غږیزلیك	ناکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وا (و ، یه ، آ)	wā	اې،ای، یا (ندائیه، لکه وا هلکه!)
وات (ویار)	wāt	زیار ، عیب
واټن مېچ	wāṭan-méč	واټ مېچ ، واټ مېچی
واده تړ	wādə-táṛ	د واده بندوبست، د واده اړه تړه
واده څله	wādə́-cəla	د واده څله یا چله او یا گوته
وارگری	wār-gə́ray	د وار (نوبت) والا
وار له مخه	wār-lə-mə́xa	وار د واره، مخکې د مخکې
وار له واره	wā́r-lə-wā́ra	وار د واره ، سمدستي
واره من (واره یي)	wāra-mán	واره دار، (یو څه) غوره، ښه ترا
واری (ځار ، بلهار)	wāráy	واري ، قربان ، فدا
واریز	wāríz	په وار، نوبتي، متناوب (واریزه تبه)
واړه	wā́ṛa	واڼه ، واړه (wāṛə)
واړې ښځې	wā́ṛe-x̌ə́je	واړه ښځې، واړي ښځې (wāri-xəji)
وازره (وزرونه)	wāzrə́	وزر (wazə́r)، وزرې
وازگه (وازده)	wā́zga	وازگه (wāzgə)
واړمه > وړمه		
واست	wāst	وئ (تاسې واست)
واښ (رسی)	wāx̌	واښی ، بیا ستنه
واښ اوبی	wāx̌-óbay	واښ (رسی) اوبدونکی
واښلوبه	wāx̌-lóba	رسی لوبه ، پړي لوبه
واښه خور (گیاخور)	wāx̌ə-xór	علف خور، گیا خوړونکی
واك	wāk	وك
واکمن (واکوال، واکیالی)	wāk-mán	واکدار، واکنده، حکمران
واگه (واگې)	wā́ga	واگه () ، (واگي)
والگی (رمی، دومی، سرڅد)	wālgáy	یخوهنه ، ربزش ، زکام

(c) ketabton.com: The Digital Library

واله، وله > وياله		
واند	wānd	خيال ، پندار
وانديز	wāndíz	خيالي ، تخيلی
واورپاك (واور سپېڅ)	wāwra-pā́k	د واورې پاکوونکی، برف پاك
واور پلوری	wāwra-plóray	واوره پلورونکی، برف فروش
واوروب	wāwrób	د واورې اوبه ، واوروبی
واوره غری	wāwra-γə́ray	ميده واوره ، برنجك برف
واوره مېچ	wāwra-méč	د واورې د مېچولو آله
واورين	wāwrín	واوريز، له واورو ډك (پُر برف)
واورېږ (راشی)	wāw-réǧ	د واورې رېز يا رېږ، برف کوچ
وايي (لوايي)	wāyí	رون، ګهيځ، د سهار رڼايي، سپېده داغ، سپېدې؛ ګرو ، ګاڼه
وبښه ! (وبښئ !)	wə́baxa	وبخښه ! (وبخښئ !)
وتري (اثاثيه)	watə́rı	توري، کالي کودي، لوښي لرګي، ډانګ ډبلې، کور سامان
وتلار (وتوځ)	wāt-lā́r	وتوځی ، وتونځی
وتون	watún	وتنګ، وتنه، واته، خروج
وټ کټ > سکينده (جبران)		
وټپوهنه	waṭ-pohə́na	اقتصاد پوهنه، اقتصاديات
وټګی	wəṭgáy	بمبوټې، وزمه دودکش، چېمني
وټندوی	waṭəndóy	سپماګر، پاسره ګر، مقتصد
وټه	waṭá	د ارزو (اسعارو) نرخ
وټه	wáṭa	اقتصاد ، سپما
وټيز	waṭíz	وټه ييز، اقتصادي سپمايي
وچړ (ولان)	wačā́ṛ	ولد ، بلد ، اشنا
وچغاړی (وچ کڅی)	wəč-γā́ṛay	وچ چاپېر، په وچه کې ښکېل (هبواد)
وچکښی	wəč-kəxay	پنسل ، پېنسل ، مداد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچموری	wəč-móray	د تي وچې مور بچی، شیرسوخته
وچوړکی (نروچکی)	wəčóṛkay	له ولږې یا ناروغۍ خواروډنګر، خوارځواکی
وچولن	wəč-wlán	وچ مینځل، خشکه شویي
وچولنځ	wəč-wlánj	د وچولن ځای یا دوکان
وچولی (تندی)	wə́č-wəlay	وچوېلی، وچلی، وچولی (wə́č-ulay, wə́čwələy)
وچونی (سپوږی)	wəčúnay	خشکي
وچه مری، وچه غاړه > کرنکه		
وچه وچوبه	wə́ča-wəčóba	وچه وچوبي
وچه ولخه (بتپي بیابان، بېدي بیدیا)، سوراړ	wə́ča-wə́lxa	سور وچ ډاګ، وچ سپیره ډاګ، وچه یا سره میره
وځی	wə́ji	وزی ، ووځی
وڅکې (ممیز)	wə́cke	مویز، ممیز، کشمش
وختتېری	waxt-teráy	ساعتېري، وخت ګوډی، وخت ګوډنه (ابن الوقتی، خوشګذراني)
وختتېری	waxt-téray	ساعتتېرې، ساعتېرئ، وخت ګوډی؛ ورځچاری (ابن الوقت، خوشګذران)
وختیز > مهالیز، مهالنی		
ودانګر	wadāngár	ودانچار(- ی) ، معمار
وداني (تعمیر، عمارت)	wadāní	ودانۍ (جمع)
ودانیز	wadāníz	تعمیري ، تعمیراتي
ودرول > درول		
ودګری او ناوی > ناوې- ودګری		
ودول (مطلق)	wadawə́l	واده کول (غیرمطلق)
وده - وش	wáda-wáš	وده او وش ، نشونما

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراغ (کارغه)	wrāγ	وروغ ، ورېغ ، کارگه
وربانړی	war-bā́ṇay	ورساتی، دروازه وان، دربان
وربوی	warbóy	د کور مخه، حریم، حیطه، حیاط، شپرازې
ورتني	wartaní	همرنگی، تشبیهی، مشابه، همسانی
ورټك	war-ṭák	ورټکونه ، دق الباب
ورځ	wraj	روځ
ورځپاڼه	wraj-pā́ṇa	روځپاڼه
ورځچاری	wraj-čā́ray	روځچاري (rwaj-čārəy)، ورځچلندی، ابن الوقت، فرصت طلب، فرصت جو
ورځ (دې) ښه! (ورځ دې نېکمرغه)	wraj-de-x̌á	ورځ (دې) په خیر! روځ (دې) په خیر!
ورځلوی > لو ورځ (قیامت)	lo wraj	
ورځنی	wrajanáy	ورځني، روځنی، روځینی، روزمره
ورڅک	wərcák	ورسك ، د غره پوزه
ورخړ (گڼه، گڼه گوڼه)	wərxáṛ	بیروبار ، ازدحام
ورخیمځه (بریځر)	warxímja	غرمکې، تنکې غرمه، نیم چاشت
ورږه (ږغانځه)	wrə́ğa	کیکه
ورستول (- ېدل)	wrastwə́l	وروستول ، گنده کول
ورشو	wəršó	اورشو
ورښ (وو - wo)	wrax̌	شمال ، باد
ورښتی	wrəx̌táy	ورلښتی، غروشتی، ورغښتی، بادام (وڅکي ورښتي : کشمش وبادام)
ورښکې، ورېښکې > ریښکې، تړانگه	rex̌tə́y	
ورغ (مېړانه)	wrəγ	همت، مناعت، ایمانداري؛ په "ورغ الوتل" گڼه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

		هرگوره "حواس" مانا راخپلوي
ورغان > غوز ، غوزان	γawz	
ورغوی	wəγə́way	رغوی، اړغوی، اورغوی
ورکړه راکړه > راکړه ورکړه	rā́kṛa warkṛá	
ورګه > ورږه	warğá	
ورلول (بلاربول) > ؟	wərlawəl	
ورله > ورته	wartə́	
ورم	wram	ورم (warm)
ورمګر (ورماند)	wramgár	ورمګر (warmgar) ، ناصح، داور، قاضي
ورمليك	wram-lík	پندنامه ، نصيحت نامه، نصيحت پاڼه
ورمند	wramánd	امر ، حکم ، قضاوت
ورمندون	wramandún	قضاوت
ورمنديز	wramandíz	قضايي ، عدالتي
ورم و وراشه	wrám-o-wrāša	پندونصيحت ، وعظ ونصيحت
ورن	wran	جنازه ، تابوت
ورنګی، ورینګی > پسته وور	pasta wór	
ورنډه (برید ، یرغل)	wrənḍá	حمله ، تعرض
ورور، وروور > ولور	wlor	
ورورانه	wrorāná	وروږګلویز ، برادرانه
وروستاړی > روستاړی	rostā́ṛay	
وروستول > ورستول	wrostól	
وروستی	wrustáy	اوستری
ورونی > رونګی	rongáy	
ورهاند	wərhā́nd	خلاصوونکی، خلاص ګر
وره پر وره	wrə-pər-wrə	وره په وره ، ور په ور
ورهڼګر	wərhəṇgár	ورهڼه ګر ، کسبګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورهڼه (دنده)	wərhə́ṇa	کسب، پېشه، شغل، حرفه، مسلك
ورهڼيز	wərhəṇíz	کسبي، حرفوي، مسلکي
ورهول (ازادول)	wərhawə́l	خلاصول
وريتګر	wrıtgár	وريته گر، کبابي، وريتی
وريته (سوله ، لکړه)	wrıtá	کباب، تيکه
ورېښم چينجي	wrexəm-čınjay	د ورېښمو چنجی
ورېښه > روښه (حلوا)	róx̌a	
ورېندار	wrendā́r	ورندار ، ورنداره
وړاندوېينه	wṛānd-wayə́na	وړاند بينه، اټکل، پېشگويي، پېشنگويي
وړانديز	wṛāndíz	مخبېنود ، پېشنهاد
وړانديزي	wṛāndızí	پېشنهادي
وړاندېينه	wṛāndeyə́na	وړاندې کونه، پېشکش، عرضه
وړانګه	wṛā́nga	وړنګه ، وړانگه(wrāngə́)
وړانګڼ (وړنګڼ، وړانګين)	wṛāngáṇ	وړانگيز، شوغله ييز، شعاع لرونکی
وړانه پړانه (وړه پړه)	wṛā́na-pṛā́na	وړنه – بايلنه، بردوباخت؛ ملامتي او نا ملامتي
وړتيا واکي	waṛtyā-wākí	ښايسته سالاري، شايسته سالاري
وړجن (وړن)	waṛ-ján	مېکروبی، مېکروب نيولی، (ميکروب لرونکی ځيز)
وړغندی > غړوندی	γaṛwandóy	
وړکتون (ووړتون)	warəktún	کودکستان
وړکينه (کوشينه)	wṛakına	وړکتوب، وړوکوالی، کمکينه (کوشينه)
وړند (وړ)	wáṛənd	وړتيا وړ، لايق، مناسب
وړنګه (کك)	wṛənga	ذره ، اتوم ، اېټم
وړنګی (ککوين)	wṛəngáy	ذره بين ، مېکروسکوپ

وړنگيز (ککيز)	wṛangíz	ذره يي، ذروي، اتومي، اټمي
وړ و پړ	wəṛ-o-pəṛ	غالب ومغلوب، گټونکی او بایلونکی؛ ملامت او ناملامت
وړومبی > ړومبی	ṛombaly	
وړوند > ړوند	ṛund	
وړيان	waṛyā́n	وړيا ، وړيان
وړۍ اوبدانه	waṛəy-obdā́na	د وړيو اوبدنه، د وړيو نساجي
وزروال > څانگور	cāngwár	
وزگار	wəzgā́r	بېکار ، بې روزگار (- ه)
وزلوبه	wəz-lóba	د وزې لوبه، د ورغومي لوبه، بزکشي
وژ پوهاند (وژپوه)	wəğ-pohā́nd	د اعصابو متخصص
وژپوهنه	wəž-pohə́na	د اعصابو علم
وژخوږ	wəž-xwəğ	د وژيو (اعصابو) درد
وژخوږی	wəž-xwə́ğay	د اعصابو په درد اخته
وژله (وژنه ، وژلون)	wážla	مرگ ، قتل
وژن	wəžán	عصبي ، عصباني
وژنتيا	wəžantyā́	عصبانيت
وژنشمېره	wažən-šméra	د وژنو (قتلونو) احصائيه
وژه (وژی)	wəžá	عصب
وژيز	wəžíz	د وژو اړوند ، عصبی
وژيز - اروايیز	wažız-arwāyíz	عصبي او رواني
وژيز - سوليز > سوليز - وژيز (عقلي او عصبي)	solíz	
وږبۍ (کاغه، پېنگووين)	wəğbə́y	اوږبۍ ، اږبۍ
وږد ، ووږد > اوږد	uğd	
وږمکۍ (سپوږمکۍ)	spoğməkə́y	وږمۍ، مصنوعي سپوږمۍ، ساتلايت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورږم وتورږم	wáğm-o-twáğəm	ښه بوی او بد بوی
وږمه	wağmá	وارږمه
وږيځاند (خوشه چين)	wağı-cā̃nd	وږيځاندی، وږيځانی، وږيځانۍ، وږيځانې، وږيچن، وږيچی
وسپنباب	wəspən-bā̃b	وسپنيز سامان ، هارډوېر
وسپنپلور	wəspən-plór	د وسپنبابو خرڅلاو (دوکان)
وسپنپېر	wəspən-pér	د وسپنې دوره يا عصر
وسپنتوږ	wəspən-tóğ	د وسپنې سوان
وسپنځادر (ترمه)	wəspən-cādár	د وسپني ځادر، آهن چادر
وسپنکښ	wəspən-káx̌	آهن ربا
وسپنويلوب	wəspən-wılób	د وسپنې ويلونه، ذوب آهن، پولاد سازي
وسپنه	wəspəná	اوسپنه
وسته	wastá	تجارتی سامان، مال ومتاع، کالا (سوداگري متاع)
وسله (درسته)	waslá	سلاح ، اسلحه
وسله توکي (پوځي توکي)	waslá-tókı	مهمات ، اېمونېشن
وش و وده - وده - وش		
وښکالی (ژنګوری، ډنډوری)	wəx̌kā̆lay	د انګورو وږی، غوشمکه، ډنګوری
وښکه > اوښکه	úx̌ka	
وښن (زهرجن ، زهرژلی)	wəx̌án	زهجن ، زهری ، سمي
وښور	wəx̌ór	وښوری، واخېر، اخور
وغه	wáγa	اوږد (اسکريز) چينجی
وکر	wákər	ونګه، هويت، تشخص، پېژندنه
وکرواکر > اکرو وکر	ákar wákar	
وکړ (کرد)	wəkəṛ	وکئ، وکړئ، وکاوه، وکل، وکلو (سالارزي)
وګړپال	wagəṛ-pā̃l	وګړمين، مردم دوست،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		مردمدار
وګړنی	wagəṛanáy	وګړنیز، مردمي، انساني
وګړه	wágṛa	وګړواله ، شخصیت
وګړیز (شخصي)	wagəṛíz	وګړنی، ځانتنی، ځانګړی
ولاړ (رفت)	wlāṛ	لاړ، وبلاړ، لاړو، لاړلو ، لاړه، ولاړئ، ولاړلئ
ولاړې اوبه، ډنډ> سیندګی	sındgáy	
ولاندو ولانګه	wlānd-o-wlā́nga	مړولونی او د مینځلو تخته
ولس	wə́ləs	اولس ، ملت
ولسپال	wələs-pā́l	ولس دوست ، ملتپال
ولس دښمن	wələs-dəx̌mán	د ولس دښمن، د ملت دښمن، ملی ضد
ولس دښمني	wələs-dəx̌mánı	د ولس یا ملت دښمني ، ملی ضدیت
ولس وکر	wələs-wakár	ولسی یا ملی هویت
ولسمشر > هېوادمشر	hewād mə́šar	
ولسواله	wələs-wā́la	ولسولي، ولسپالنه، ملت پالنه، نېشنلېزم
ولشل > لوشل	lwašə́l	
ولکه	walká	ولقه، قبضه، کړی، حلقه، دایره، حوزه (انتخاباتي)
ولموری	wəlmóray	له نس او له لمنې، قی او اسهال یا ګانګې او نس ناسته کوونکی
ولنځ	wlanj	تشناب ، غسلخانه
ولولیز	walwalíz	له ولولې ډك، احساساتي، جذباتي، عاطفي
وله > ویاله	wyā́la	
ولۍ (ریښه)	wələ́y	ولې ، ولیې ، رېښه
ولېدل > لوېدل	lwédəl	
ولېښت	wlešt	لوېښت ، لوېست
ولېشه (بش)	wléša	تمبه ، چارتراش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومه > اومان (هوما)	omā́n	
ونج	wanj	مخدړه، مېز (ونجړی : مېزگوټی)
ونج (ونجون)	wanj	عوض ، بدل ، تغییر
ونجدوی	wanj-dóy	دونج (تغییر) قانون
ونجول (- ېدل)	wanjáwəl	بدلول ، عوضول
ونه بوت	wə-nə-bot	بونت، بونه تو ، بونه تلو ، ونه بوتئ، ونه بوتلئ
ونه ولاړ > نه ولاړ	nə wlāṛ	
وو (بود)	wo	و ، ؤ ، وه
ووره (نری وریځ)	wawrə	اوره ، ووره (wowrə)
ووریا (وورښت)	wor-yā	اوریا ، اورښت ، ورښت
وورېدل (- ول)	woredəl	ورېدل ، اورېدل (- ول)
ووړتون (وړکتون)	woṛ-tún	وړوکتون ، کودکستان
ووړشمېر	woṛ-šmer	کسري شمېر، کسري عدد
ووی (ژمنه)	wowáy	اوی ، قول ، وعده
وویه > هویه ، هگۍ	hóya	
وه ، ول (بودند)	wə (-l)	وو ، ؤ
ویارن (ویارجن)	wyārán	عیبجن ، معیوب
ویاړل	wyā́ṛəl	ویاړکول، افتخار کول
ویاړلی (ویاړن)	wyāṛә́lay	له ویاړه ډك، افتخاري، مفتخر
ویاله (جوی)	wyālә́	بیاله ، واله ، وله
وياند	wayā́nd	خبرلوڅ، ویندوی، نطاق، ترجمان (د وزارت خارجه ترجمان - پ)
ویجاړ	wɪjā́ṛ	وجاړ ، اوجاړ
ویخ > بېخ	bex	
ویده	wídə	وېده، اوده، بېده
ویدېدل (- ول)	wɪdédəl	اودېدل (- ول)، بېدېدل (- ول)
ویر (ماتم)	wɪr	وهیر، ایر
ویرغاړی (ویرن،	wɪr-γā́ṛay	وهیرغاړی٬ ماتم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویرمن، ویرژلی، ویرګډی)		کوونکی، ویر کوونکی
وېر وړی (بوربنوړی)	wera-wə́ṛay	ډاروونکی ، خوفناك
وېره	wéra	یره ، بېره
وېره اچونه > ترهګري	trahgarí	
وېرېدل (- ول)	weredəl	
وېشاك (بېلتونپالنه)	wešā́k	بېلتون خوښونه، بېلتون غوښتنه، تجزیه غوښتنه
وېشاکګر (بېلتونپال)	wešāk-gár	پېلتون خوښوونکی، تجزیه غوښوونکی
وېشګر	weš-gár	واشګر، وېشونکی، تقسیموونکی، توزیع کوونکی
وېشوړ (وېشل کېدونکی)	weš-wár	د وېشنې وړ، قابل تقسیم، قابل توزیع
وېښته	wex̌tə́	ورېښته ، ینبته
وېښته رګ	wex̌tə-rág	نری رګ ، شریان ، مورګ
ویښیار	wɪx̌yā́r	اوښیار ، هوښیار
ویښیارتیا (ویښیاري)	wɪx̌yār-tyā́	اوښیارتیا ، هوښیاري
وېلاړ (هوډ)	welā́ṛ	اراده ، عزم ، تصمیم
وېلاړن (هوډمن)	welāṛán	بااراده ، باعزم ، مصمم
ویلوب (ذوب ، ګداز)	wɪlób	ویلنګ ، ویلنه
ویلوبګر	wɪlob-gár	پولادساز، ولډېنګار
وینا لېږد	waynā-léǧd	وینا اخېستنه، نقل قول، اقتباس
وینې بیه	wɪne-báya	د وینې قیمت ، خونبها
وینیز (لیدیز)	wɪníz	د لیدو اړوند ، بصري
وینیز (و) اوریز	wɪníz (o) awríz	سمعي او بصري، آیډیو ویژوال
وینې ککړ	wɪne-kakáṛ	په وینو ککړ ، خون آلود
ویی (ګای)	wayáy	اوی ، وی ، لغت ، کلمه
ویي اوډ (- ون)	wayɪ-óḍ (-un)	د وییونو اوډون، د کلمو

(c) ketabton.com: The Digital Library

		ترتیب (په جمله کې)
ویي پانګه (ویيزېرمه)	wayı-pā́nga	د ویینو (لغاتو) ذخیره، واژګان
ویي پوهاند (ویيپوه)	wayı-pohā́nd	د ویيپوهنې ماهر، لغت پوه
ویيپوهنه	wayı-pohə́na	د ویيونو پوهنه، لغت پوهنه، واژه شناسی
ویيرغاونه	wayı-raγāwə́na	لغت جوړونه، نیولوجېزم، نیولوګېزم
ویيز (ویيپانګیز)	wayíz	د ویي اړوند ، لغوي
ویي کښنه	wayı-kx̌ə́na	سیند کښنه، قاموس، لیکنه، لېکزیکوګرافي
ویي لړ	wayı-lár	د لغاتو فهرست، ګلوسری
ویيکی	wayíkay	ویوکی ، ادات
ویيلیکی > سیند	sınd	
ویېنه (سکالو)	wayéna	بحث ، مباحثه

هـ – h (هې)

د پښتو ابېڅې نهویشتم توری چې د وینګ له پلوه زیاتره غورځي او له ورپسې خپلواك (واوېل) سره همرنګېږي یا یو کېږي، لکه په ها - آ، هر - ار ، هګۍ - اګۍ ، هویه - اویه ، هیله - ایله ، هېر - یېر ، نهیل - نییل ... کې . په کښېنۍ پښتو کې ، هرګوره ، تر هندي اغېز لاندې تر ډېره پوره او سمه ادا کېږي .

کره	غږیزلیك	ناکره
هاخوا > آخوا ، اخوا	ā́xwā	
هار (مونی)	hār	امېل ، غاړه کۍ ، لاکېټ
هارت > ارت	art	
هان (منګ)	hān	عمر ، سن
هان کچه ، هانکچه	hān -káča	د عمر کچه یا اندازه
هاندوهځه (هاندوهځې)	hānd-o-háca	هځه او هاند (هځه او هاندونه)
هټوځی > بازار	bāzā́r	

(c) ketabton.com: The Digital Library

هجړا (نربنځی)	heǰṛā	هجړی ، نربنځك
هڅه	háca	کوشش ، اقدام ، میل ، رغبت ، ذوق ، شوق
هڅوب	hacób	فرهنگ ، کولتور ، کلچر
هډیره (مړېستون)	hadırá	ادیره، حضیره، هډیره
هڅول (لیول)	hacawəl	تشویقول
هډ بند	haḍ-band	ډبل پلستر ، بنداژ
هډ پوهاند (هډ پوه)	haḍ-pohā́nd	د هډوکو ماهر
هډ پوهنه	haḍ-pohə́na	د هډوکو علم
هډتړ (هډوانه)	haḍ-táṛ	اسکلېټ، استخوانبندي، چوکاټ
هډ درملی	haḍ-darmálay	د هډوکو ډاکټر، شکسته بند
هډه > اډه	aḍa	
هډیز (هډین)	haḍíz	د هډوکو اړوند ، استخواني
هرکلن	har-kalán	هرکلین، پر هرکال، همه ساله
هرکله راشئ (ښه راغلاست)	hárkala-rāšəy	په خیر راشئ! په خیر راغلئ! په خیر راغلاست!
هرکلین	har-klín	هرمهالی، هرمهالیز، مدام، همېشه، همه وقته
هریاسه > رشه	rəšá	
هرېړه	hareṛá	اربېړه
هړاند (لالهاند)	haṛā́nd	سرگردان
هړپۍ	haṛpə́y	صندق، صندقچه
هستوگنه، هستوگه > استوگنه	astogə́na	
هستونه (پنځونه)	hastawə́na	زېږونه، ایجاد، آفرینش، تخلیق
هستېدل > اوسېدل، استل	osédəl	
هسې	háse	هاسې ، اسې، هسې
هغومره (هاغومره)	hāγúmra	آغومره ، هوغونه
هغه لاړ دی > هغه تللی دی	haγə́ tləláy day	

(c) ketabton.com: The Digital Library

هك (هېښ)	hak	هریان ، اریان ، حیران
هگۍ (هویه)	hagəy	
هلك	halə́k	هلك (halúk-ā́n)
هله	hála	هاله ،هلې ، هغه وخت
هلې ځلې	hále-jále	هلې زلې ، الې زلې
هم آری (همرېښه، هم بنسټی)	ham-ā́ray	همریشه، هم نسبه، مشترك المنشاء
هم ارزی (هم ارزښتی)	ham-árzay	د یو ارزښت لرونکی
هماندپوهی	ham-and-póhay	د یوې اندپوهې (اېډیالوجۍ) لرونکی
هماندی	ham-ánday	همفکره ، همنظره
هماندي	ham-andí	همفکري
همبستر (- ی)	ham-bestár (-ay)	همخواب ، هماغوش
همبستري	ham-bestarí	همخوابي ، جماع
همبنډاری	ham-banḍā́ray	هم بزمه ، هم مجلسی
همبول (همسندری)	ham-ból	د سندرو ملگری، هم اوازی
همبولی (همژمنی)	hambólay	هم پیمان ، هم قوله
همپولی (همبریدی)	ham-púlay	همسرحد
همپېری (هممهالی)	ham-péray	همدوره، همعصری، معاصر
همځېلی	ham-jélay	همنوع (بشر ...)
همڅنگ (همپوړی)	ham-cáng	انډیوال، همپوړیز، همتا ، همسنگ
همخونی	ham-xúnay	هم اوتاقه، د کوټې ملگری
همژبی	ham-žəbay	گډ ژبی ، همزبان
همسکالو	ham-skāló	همصحبت ، هم کلام
همغږی	ham-γáğay	همنوا ، همآهنگ
همغږي	ham-γağı	همنوایي ، همآهنگي
همکاسه (همکوبی)	ham-kásá	هم دسترخوانی ، همسفره
همکوری	ham-kóray	هم منزل ، همخانه
همکېتی	ham-kétay	هم مذهبه ، همدینی
همگروهی	ham-gróhay	همعقیده ، همسندی
هملاری (لارمل)	ham-láray	د لارې مل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هملوستی	ham-lwástay	همسبق، همدرسی، همصنفي، همکلاس
همليدی	ham-lıdáy	هم نظری ، هم ليدتوگی ، د يوه نقطه نظر لرونکی
هملیکی	ham-lıkáy	هملړی، هم قطاری، همرديف، هم مسلك، همخانگی
هممانیز (هممانېزونه)	ham-māníz	گډ مانیز، هم معنا، مترادف
هممانیزوالی	ham-mānız-wā́lay	گډ مانیزوالی، هم معناوالی
هممنډی (همپلی)	ham-mánḍay	همگامی، همگام، همیونی
هم منگی (هم هانی، همزولی)	ham-mángay	همعمره ، همسن
هممهال (په یوه مهال کې)	ham-mahā́l	همزمان، درعین زمان، درعین حال، پر یوه وخت
همهاغومره (همهغومره)	ham-hā́γumra	اماغومره
هم هېوادی (هېوادوال)	ham-hewā́day	هموطنی، وطنوال، وطندار
هن (دا دی)	hən	ان (اینك)
هندستان	hendəstā́n	هندوستان ، بهارت
هنډور > هېنډور		
هنډه > هېنډه		
هنډې هنډې	hánḍe-hánḍe	انډې انډې، قطعه قطعه، پارچه پارچه
هو	ho	او، ها، هاو، آوو، یې (کرلاڼي)
هوار (هواری)	hawā́r	اوار (اواری)
هواري وړ	hawārı-wáṛ	د حل وړ
هوا وېجه	hawā-wéǰa	هوايي قلمرو
هوايي چلند	hawāyı-čalánd	هوانوردي ، هوا پيمايي
هوبله (وزله)	hóbla	وسيله ، ذريعه ، چاره
هوده > اوده	úda	
هورې (هلته)	horé	وورې، هلې، دورې، هوري
هوږه	húğa	اوږه
هوساینځی	hosāyən-jáy	استراحت ځای، تفریح ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوساینه (هوسایي)	hosāyə́na	استراحت ، تفریح
هوساییز	hosāyíz	
هوښ (سد ، سول)	hux̌	هوش ، عقل
هوښیار > ویښیار	wıx̌yā́r	
هېڅ	hec	هیڅ
هېڅیال	hecyā́l	هڅنا
هېښتیا وړ	hex̌tyā-wáṛ	د هېښتیا (اریانتیا) وړ، د تعجب وړ
هېره (هېرتیا)	héra	هېروالی ، فراموشي
هېره > ایره	ırá	
هېښمه	hex̌má	هښمه (ناڅاپي توره وریځ او توند باران)
هېښنده	héx̌ənda	هېښوونکی، اریانوونکی، له حیرانتیا یا تعجبه ډك، محیر
هېلمند	helmánd	هیلمند ، هېرمند
هیله بیله	hılá-bılá	ایله بیله، متې همدومره؛ په ناحقه ، غیرحق
هیله من (هیله مني)	hıla-mán	هیله مند ، امیدوار
هېندار پاك	hendār-pā́k	هېندار سپېڅ ، برف پاك
هېنداره	hendā́ra	هنداره ، اینداره
هېنداری	hendā́rəy	ویترین
هېنداریز (ښیښه يي)	hendāríz	شیشه يي
هېنډه	hénḍa	هنډه ، اېنډه ، ینډه
هېنډور	henḍawár	ځېلي، هوډيالی، لجوج
هېواد	hewā́d	اېواد ، هواد ، هیواد
هېواد بهر	hewā́d-bahár	له هېواده د باندې، (چارې ...)
هېوادپال	hewād-pā́l	هېواد پالونکی ، وطنپال
هېواد پلوری	hewād-plóray	هېواد پلورونکی، وطنفروش
هېواد دننه	hewād-danə́na	په هېواد کې دننه ، په هېواد کې داخل

هېواد سراسر	hewād-sarā́sar	د ټول هېواد په کچه، وطن شمول
هېوادنی (هېوادیز)	hewādanáy	وطنی ، وطني
هېوادواله (هېواد پالنه)	hewād-wā́la	وطنپالنه، وطنپرستی

ې - e ، ي – i ، ی - ay ، ۍ - əy ، ئ - əy

دغه څلور پنځه ډوله (يې گانې) له يوې يوازينۍ عربي ی (ياء) څخه آره اخلي چې پخپله په عربي او بيا پارسي غږپوهنه کې په همدا يوه بڼه د دوو خپلواکو (ې - e ، ي - i) او يوه غبرگغږ (ay) ښکارندويي کوي چې پرله پسې مجهوله، معروفه او ملينه (ی) بلل کېږي او په پښتو اوازپوهه (فونيميکس) کې يې پرله پسې اوږده، لنډه، زورواله او زورکي واله "يې" بولي ؛ زورکيواله بيا دوه ليکنې (گرافيميک) ځېلونه (واربنټونه) راخپلوي : نوموااله (ۍ) او کړواله (ئ) . اوږده (ې) او لنډه (ي) ځانته او د ويي په سر، منځ او پای کې راتلای شي. له زورکيوالو څخه نوموااله دا (ۍ) ځانته او د ويي په پای کې روغه رمټه ليکل کېږي او په سر او منځ کې يې د لنډې (ي) په څېر په خوا پرخوا غبرگو ټکو ښوول کېږي، لکه په نړيوال او پېړييز کې او کړواله دا (ئ) د دويم ډېرگړي وگړي د پايلې په توگه، يا له کړ بنسټ سره نښلول کېږي، لکه په ځئ، څټئ ... کې او يا ترې جلا راځي، لکه په خورئ، غوړوئ ... کې. په دې لړ کې ay پايلې پر əy هغو هم هله اوړي چې اړوند نومونه اوښتې ډېرگړې (مغيره جمع) بڼې راخپلوي، لکه په سړی - سړيو ، لښتی - لښتيو ... کې. په سوېل - لويديز گړدود کې تر خجلاندې ay پر əy (ئ) اړول او ليکل د ويونکيو د لږه کيوالي د آر له مخې کره نه شي گڼل کېدای او په دې ډول نرينه او نوموااله پايله!

کره	غږیزلیک	ناکره
یا (که)	yā	د ناترویيکي په توگه له "که" سره زياتره هممانيز کارول کېږي
ياد (يادونه)	yād	ياد ، خاطره (خاطرې)
ياد څلی	yād-cə́lay	د ياد څلی ، د يادگار څلي يا منار
يادښت	yādəx̌t	يادداښت، يادداښت، يادداشت
يادښتچه	yādəx̌t-čá	يادښت ليکچه، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

		یادداشت کتابچه، ډایری
یادښتلیک (یادښتپاڼه)	yādəx̌t-lík	د یادونې لیک، یادداشتنامه، نوټ، نوټپس
یادښتوړ	yādəx̌t-wáṛ	د یادښتوړ، د یادداشتوړ
یادښتول	yādəx̌tawəl	یادښت اخېستل، یادداشتول، نوټول
یاد ماڼۍ (یادګاري ماڼۍ)	yād-māṇə́y	د یادګار ماڼۍ، کاخ یادګاري
یاست	yāst	یاستئ ، استئ ، یئ
یاسته > بیاسته، رسۍ، واښ	bıā sta	
یاغیګړ (یاغیستان)	yāγıgáṛ	د یاغیانو سیمه، غیرعلاقه (پاک – افغان ازاد سرحد
یاغیګیري (سر)	yāγıgırí	سرکښي، نافرماني، بغاوت، تمرد
یامېدل > نخښېدل	ncédəl	
یایل > ویل	wayə́l	
یبل (یبله ، پښې لوځې)	yábəl	ابله ، پښې ابله
یخپلوری	yax-plóray	یخ پلورونکی
یخپېر (کنګلپېر، یخچالپېر)	yax-pér	د یخ یا کنګل دوره، دوره یا مرحلهء یخبندان
یخچال	yaxčā́l	کنګلنې، فرېج، ګلاسیر، یخبندان
یخزنی (یخ دغه، یخ کرخ)	yax-zə́ṇay	یخوهلی، له یخ یا ډېرو سړو څخه کرخت شوی
یخساز	yax-sā́z	یخ جوړوونکی
یخسازي	yax-sāzí	یخ یا کنګل جوړونه، د یخ جوړولو کارخانه
یخ سیمه > یخچال	yaxčā́l	
یخلوبه	yax-lóba	د یخ پرمخ لوبه یا ورزش
یخماتی	yax-mā́tay	یخ ماتوونی (بېړۍ ...)
یخنڅا	yax-nacā́	د یخ پر مخ نڅا
یخني (ښوروا)	yax-ní	د غوښې ښوروا یا زومنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یخني > ساړه		
یرغلیز	yarγalíz	یرغلي، تهاجمي (جنگ، وسله)
یرغملبیه > بونگه	bónga	
یرغمل گر (یرغملگر)	yarγamalgár	یرغمل نیوونکی
یرغملگري	yarγamalgarí	یرغمل نیونه
یشنا (یش)	yašnā́	اېشنا ، جوش ، غلیان
یشنا ټکی	yašnā-ṭə́kay	د اېشېدنې یا غلیان نقطه
یغ دغ (یخ کرخ)	yáγ-dáγ	شخ وکرخت ، یخوهلی
یلغوز (څړه)	yalγóz	یلغز ، جره ، مجرد
یم	yəm	وم (کرلاني)
ینه	yəná	اېنه ، ځیگر
یو (د یوه)	yaw	یاو ، یېو ، (دیو)
یوازې	yawā́ze	یواځې، بیاځې، اېوازې
یوازېنی	yawāzenáy	یوازینی، یوازنی، یواځنی، یوائینی
یو اوونیز	yaw-owníz	یو هفته یي
یو بنستی (یو آرې، همآری)	yaw-bənsə́ṭay	هم منشاء ، یو بنیادی
یو پال (یو څښتنی)	yaw-pā́l	د یوه خدای په گروهه، موحد ، یکتا پرست
یو پالنه (یو څښتني ، یوواله)	yaw-pālə́na	یو خدای پالنه ، یو خدای گروهي ، یکتا پرستي
یو پر دوه	yaw—pər-dwá	یو په دوه ، یو د دوو پر وړاندې ، دوه برابره
یو پلا (یوځل)	yáw-plā	یوه پلا (د ترنگ او لنډیز له مخې)
یو پېړییز	yaw-peṛəyíz	یو پېړۍ ایز، یو پېړۍ ییز، یو قرنه، سلکلنیز
یو ترمنځ (هر دویم)	yaw-tər-mánj	یو ترمنځه ، یو پسې، یك درمیان ، هر دومی
یو جولي (یو بڼی)	yaw-ǰawlí	یو شکلی، هم شکلی، یوونگی

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو جولی (یو بهی)	yaw-ǰáwlay	یو رنګ، یورنګی، یو شکله، همرنګی ...
یوځل (یووار)	yáw-jal	یوځلې، یوځله، یو کرت
یوڅپیز	yaw-capız	یو هجایي، یو سپلابه، مونو سیلابیك
یوخوا – بلخوا	yáw-xwā-bə́l-xwā	یوه خوا – بله خوا (د ترکیب او لنډیز پر بنسټ)
یو زرویوم	yáw-zər-o-yawə́m	یو زر و لومړی، یو له پاسه زرم
یو زریيز	yaw-zərəyíz	یو زری ییز، یو زری ایز، یوه زر کلنیزه ، یو زر کلیزه
یو ژبی	yaw-žə́bay	پر یوه خبره ولاړ، رښتینی؛ همژبی، پر یوه ژبه غږېدونکی
یو ژبیز	yaw-žəbíz	د یوې ژبې اړوند (سیند ، قاموس ...)
یو سترګی	yaw-stə́rgay	کاجر، چغر، شپړا
یو شپېنی	yaw-špenáy	د یوې شپې ، یك شبه
یو ګروهی > یو پال		
یو ګروهي > یو پالنه		
یو لاری	yaw-lā́ray	د یوې لارې تلونکی، د یوې لارې مل، هملاری
یو لوریز	yaw-loríz	یو اړخیز، یو طرفه (سړك، جاده)
یو لوریزوالی	yaw-lorız-wā́lay	یو طرفي، یو جانبي
یو مهالی > هممهالی	ham mahā́lay	
یو مهالیز (یووخته)	yaw-mahālíz	یووختیز
یو مېړوښې	yaw-meṛoxí	یو څښتني، یو مېړه توب
یو مېړوښې	yaw-meṛóxe	یو څښتنه ښځه، یو مېړه والا ښځه
یونې (یور)	yúṇı	یورانې، یورګانی (د ورونو ښځې)
یو وار (یوځل)	yáw-wār	یووار

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ښځمنی	yaw-x̌əjmánay	د یوې ښځې مېړه، یك زنه
یو ښځمني	yaw-x̌əjmaní	یو ښځي توب، یو ښځیوال
یوکی (یو ثرخه)	yawkə́y	یو ارابه یي سایکل
یوم (لومړی)	yawə́m	یووم ، اول
یونلیك	yun-lík	سفرلیك، سفرنامه، سیاحت نامه
یووالی (یوواله)	yaw-wā́lay	یوالی، اتفاق
یووستوی	yaw-wastə́way	یوستوی
یوولس	yawólas	یوه لس ، یولس
یوون	yawún	یوکی ، واحد (مقیاس)
یوه	yawá	اېوه ، یوه (ywa)
یوه (سرې ته)	yawə́	اېوه ، یوه (ywə)
یه (آ ، وا)	ya	یا ، ای، اې
یه > نه		
یېبرور	yebra-wár	ابرور، حاصلخیز، پرثمر، بارور
یېبره	yébra	ابره، اېبره، حاصل، ثمره، بار
یېړ (د بېړیو جوبه)	yeṛ	هېړ ، اېړ
یېړمشر (سرماڼو)	yeṛ-mə́šər	د بېړیو د جوپې مشر
یېوه (قلبه)	yéwa	یوه، یوې، یېوه، اېوه (جمع: یېوې)

اخځلیک

۱- پالوال، عبد الرازق: معیاري پښتو. یونایټېډ پرېس، شال. تله ۱۳۸۴ ل.

۲- ترې، حبیب اله: نوې ژبپوهنه او ژبني مسایل. پښتو ټولنه، کابل ۱۳۴۴ ل.

۳- زیار، مجاوراحمد: پښتو ګړدودونه. نړیوال پښتوسېمینار، کابل ۱۳۵۴ (1975).

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پښتو لیکلار. ننگرهارپوهنتون. د لوړو زده کړو چاپخونه، کابل ۱۳۶۰ ل.
- ویېپوهنه. د پښتوژبې او ادب څانګه، کابل پوهنتون. د لوړو زده کړو چاپخونه، کابل ۱۳۶۰ ل.
- پښتوسیندګی- انګرېزي سربلونه+ وستربلونه(غبرګبلونه)، ګړنې او څرګندنې. د ساپي د پښتو څېړنو او پراختیا مرکز، پېښور ۱۳۷۸ ل(2000 ز).
- پښتو پښویه (ګرامر)، درېیم چاپ. دانش کتابتون، پېښور۱۳۸۴ ل (2005 ز).
- سلګونه لیکنې او لیکونه(سپین لیکونه چا پ ته چمتو).
-۷ - پښتو قاموس، پښتوټولنه. لومړی ټوک۱۳۳۰، دویم ټوک ۱۳۳۳ ل. (عکسي چاپ ۱۳۸۳).
-۹ زېری، لومړی ګڼه ۱۳۵۶ ل. پښتوټولنه، کابل.

10- Morgenstierne, G.: An Etymological Vocabulary of Pashto(EVP). Oslo 1927.

11- Zyar, M.A.:Die Nominal Komposita des Paschto, Diss. Universität Bern. Institute für Sprachwissenschaft, Bern 1974

12- Mackenzie,D.: A standard Pashto, BSOAS 22, 1959, 231 - 235.
- Pashto, The World’s Major Languages. ed. Bernard Comri, London, 1987.

13- Kieffer, C.M.: Dialectologie du pashto. Distribution et typologie des parlers Pashto d’ apres les premieres Cartes de atlas linguistique de l’ Afghanistan(ALA)”. Colloque sur l’ etablissement d’un Centre d’etde dela langue et de la literature Pashto, Caboul 1975.

یادښت: په سیند ډوله لاربنود کې د آرويي تر څنګه د لیندیو( ) دننه دویم ویی یا د همانیز جاج را اخلي او یا د پورويي. په < پسې راغلي سم ویي ته مخه کول مانا لري. (پ) د پښتونخوا او پېښور لنډیزدی. داچې د متن دننه نغوتې، نومبرنې یا رېفرنسونه مې نښه نه شو کړای، له درنو مینه والو بښنه غواړم.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library